

Molaotheo wa Rephaboliki ya Afrika Borwa

Sesotho

Molaotheo wa Rephaboliki ya Afrika Borwa

KetaPele	7	Kgaolo 4: Palamente (42-82)	17
Kgaolo 1: Dinehelano tsa Motheo (1-6)	8	42. Sebopeho sa Palamente	17
1. Rephaboloki ya Afrika Borwa	8	43. Bolaodi ba ho etswa ha molao ba Rephaboliki	17
2. Bookamedi ba Molaotheo	8	44. Bolaodi ba ketsamolao ba naha	17
3. Boahi	8	45. Melao le ditaello le dikomiti tse kopanetsweng	17
4. Pina ya naha	8	Seboka sa Naha	18
5. Folakga ya naha	8	46. Sebopeho le dikgetho	18
6. Dipuo	8	47. Ditho	18
Kgaolo 2: Bili ya Ditokelo (7-39)	9	48. Kano kapa boitlamo	18
7. Ditokelo	9	49. Bolelele ba Seboka sa Naha	18
8. Tshebetso	9	50. Ho qhalwa ha Seboka sa Naha pele ho nako e behilweng	19
9. Tekano	9	51. Dikopano le dinako tsa phomolo	19
10. Seriti sa botho	9	52. Sepikara sa Palamente le motlatsi wa hae	19
11. Bophelo	9	53. Diqeto	19
12. Bolokolohi le tshireletso ya botho	9	54. Ditokelo tsa ditho tse itseng tsa Kabinete le Batlatsi ba Matona Sebokeng sa Naha	19
13. Bokgoba, bohlanga le ho sebediswa ka qobello	9	55. Matla a Seboka sa Naha	19
14. Ho phela o sa tshwenngwe	9	56. Bopaki kapa lesedi le fuwang Seboka sa Naha	19
15. Bolokolohi ba bo dumed, tumelo le maikutlo	9	57. Ditlhophiso tsa kahare, ditsamaiso le mekgwa ya tshebetso ya Seboka sa Naha	20
16. Bolokolohi ba ho hlahisa maikutlo	10	58. Monyetla	20
17. Dikopano, mekoloko ya boipelaetso, ditlitlebo, phethishene	10	59. Ho fihlella setjhaba le seabo Sebokeng sa Naha	20
18. Bolokolohi ba kamano	10	Lekgotla la Naha la diprovense	20
19. Ditokelo tsa dipolotiki	10	60. Sebopeho sa Lekgotla la Naha	20
20. Boahi	0	61. Kabo ya baromuwa	20
21. Bolokolohi ba ho falla le ba bodulo	10	62. Baromuwa ba ka mehla	21
22. Bolokolohi ba kgwebo, mosebetsi le botsebi	10	63. Dikopano tsa Lekgotla la Naha	21
23. Dikamano mosebetsing	10	64. Modulasetulo le Batlatsi ba modulasetulo	21
24. Tikoloho	11	65. Diqeto	21
25. Thepa	11	66. Ho ba le seabo ha ditho tsa lekgotla la phethahatso	22
26. Matlo	11	67. Ho ba le seabo ha baemedi ba mmuso wa selehae	22
27. Bophelo bo botle, dijo, metsi le tshireletso ya setjhaba	11	68. Matla a Lekgotla la Naha	22
28. Bana	11	69. Bopaki kapa lesedi le Lekgotleng la Naha	22
29. Thuto	12	70. Ditlhophiso tsa ka hare, ditsamaiso le mekgwa ya tshebetso ya Lekgotla la Naha	22
30. Puo le setso	12	71. Monyetla	22
31. Ditjhaba tsa setso, bodumedi le puo	12	72. Ho fihlella setjhaba le ho ba le seabo Lekgotleng la Naha	22
32. Phumanaho ya lesedi	12	Tsamaiso ya Ketsamola ya Naha	23
33. Ho phethahatswa ha taolo e lokileng	12	73. Dibili tsohle	23
34. Phihlello ya makgotla a dinyewe	12	74. Dibili tse fetolang Molaotheo	23
35. Batho ba tshwerweng, ba tjhankaneng le ba qositsweng	13	75. Dibili tse tlwaelehileng tse sa ameng	
36. Moedi wa ditokelo	13		
37. Maemo a qomatsi	14		
38. Qobello ya ditokelo	15		
39. Tlhaloso ya Bili ya Ditokelo	15		
Kgaolo 3: Mmuso wa Kopanelo (40-41)	16		
40. Mmuso wa Rephaboliki	16		
41. Metheo ya mmuso wa kopanelo le dikamano tsa mmuso	16		

diprovense	23
76. Dibili tse tlwaelehleng tse amang	
diprovense	24
77. Dibili tsa tjelele	25
78. Komiti ya Bonamodi	25
79. Kananelo ya Dibili	25
80. Kopo ka ditho tsa Seboka sa Naha	
Lekgotleng la Molaotheo	26
81. Phatlalatso ya Melao	26
82. Poloko ya Melao ya Palamente	26

Kgaolo 5: Mopresidente le Lekgotla la Naha la Phethahatso (83-102)

83. Mopresidente	27
84. Matla le mosebetsi wa Mopresidente	27
85. Bolaodi ba phethahatso ba Rephaboliki	27
86. Ho kgethwa ha Mopresidente	27
87. Nako ya ho qala ho sebetse ya Mopresidente	27
88. Nako ya tshebetso ya Mopresidente	27
89. Ho tloswa ha Mopresidente	28
90. Mopresidente wa nakwana	28
91. Kabinete	28
92. Boikarabelo	28
93. Batlatsi ba Matona	28
94. Ho tswela pele ha Kabinete ka mora dikgetho	28
95. Kano kapa boitlamo	0
96. Boitshwaro ba ditho tsa Kabinete le Batlatsi ba Matona	28
97. Ho fetiswa ha mesebetsi	29
98. Kabelo ya nakwana ya mesebetsi	29
99. Kabo ya mesebetsi	29
100. Tlhokomelo ya Naha tsamaisong ya provense	29
101. Diqeto tsa lekgotla la phethahatso	29
102. Ditshisinyo tsa ho se tshepe	29

Kgaolo 6: Diprovense (103-150)

103. Diprovense	30
Makgotla a ketsamolao a Diprovense	30
104. Bolaodi ba ketsamolao ba Diprovense	30
105. Sebopeho le kgetho ya makgotla a ketsamolao a diprovense	30
106. Ditho	0
107. Kano kapa Boitlamo	0
108. Nako ya makgotla a ketsamolao a provense	31
109. Ho fedisa makgotla a ketsamolao a diprovense pele nako e balletsweng e fela	31
110. Kopano le dinako tsa phomolo	31
111. Sepikara le Motlatsi wa Sepikara	32
112. Diqeto	0
113. Ditokelo tsa baromuwa ba ka mehla lekgotleng la ketsamolao la provense	32
114. Matla a makgotla a ketsamolao a diprovense	32
115. Bopaki kapa lesedi le ka pela	

makgotla a ketsamolao	32
116. Ditlhophiso tse ka hare, ditsamaiso le mekgwa ya makgotla a ketsamolao a diprovense	32
117. Menyetla	33
118. Ho fihlella setjhaba le ho kenya letsoho makgotleng a ketsamolao a provense	33
119. Tsebiso ya Dibili	33
120. Dibili tsa Tjelele	0
121. Ho dumela Dibili	33
122. Kopo ka ditho Lekgotleng la Molaotheo	34
123. Phatlalatso ya Melao ya provense	34
124. Poloko ya Melao ya provense	34
Makgotla a phethahatso a Diprovense	34
125. Bolaodi ba makgotla a phethahatso a diprovense	34
126. Kabo ya mosebetsi	34
127. Matla le mesebetsi ya Ditonakgolo	34
128. Ho kgethwa ha Ditonakgolo	35
129. Qaleho ya Tshebetso ya Ditonakgolo	35
130. Nako ya tshebetso ya Ditonakgolo le ho tloswa ha bona	35
131. Ditonakgolo tsa nakwana	35
132. Makgotla a Phethahatso	35
133. Boikarabelo	0
134. Ho tswelapele ha Makgotla a phethahatso ka mora dikgetho	35
135. Kano kapa boitlamo	0
136. Boitshwaro ba ditho tsa Makgotla a Phethahatso	36
137. Phethiso ya mesebetsi	36
138. Kabelo ya nakwana ya ho abelwa mesebetsi	36
139. Tlhokomelo ya provense mmusong wa selehae	36
140. Diqeto tsa phethahatso	37
141. Ditlhahiso tsa ho se tshepe	37
Melaotheo ya Diprovense	37
142. Kananelo ya melaotheo ya provense	37
143. Dikahare tsa melaotheo wa provense	37
144. Tiiseletso ya melaotheo ya provense	37
145. Ho saena, phatlalatso le ho boloka melaotheo ya provense	38
Kgohlang ya Melao	38
146. Dikgohlano pakeng tsa molao wa naha le wa diprovense	38
147. Dikgohlano tse ding	38
148. Dikgohlano tse ke keng tsa rarollwa	38
149. Boemo ba molao bo entsweng bo se na matla	38
150. Kutlwisiso ya kgohlang	38

Kgaolo 7: Mmuso wa Selehae (151-164)

151. Maemo a bomasepala	40
152. Sepheo sa mmuso wa selehae	40
153. Mesebetsi ya ntshetso pele ya masepala	40
154. Bomasepala mmusong wa kopanelo	40
155. Ho thehwa ha bomasepala	40
156. Matla le mesebetsi ya bomasepala	41
157. Sebopeho le ho kgethwa ha Makgotla a Masepala	41
158. Ditho tsa Makgotla a Masepala	41
159. Dipehelo tsa Makgotla a Masepala	42
160. Mekgwa ya tshebetso ya ka hare	42
161. Menyetla	0
162. Phatlalatso ya melawana ya masepala	42
163. Mmuso wa selehae o hlophisitsweng	42
164. Dintlha tse ding	43

Kgaolo 8: Makgotla le Tsamaiso ya Toka (165-180) 44

165. Bolaodi ba Toka	44
166. Mokgwa wa tshebetso wa toka	44
167. Lekgotla la molaotheo	44
168. Lekgotla le Phahameng la Boipiletso	45
169. Lekgotla le Phahameng la Afrika Borwa	45
170. Makgotla a mang	45
171. Mokgwa wa tshebetso wa lekgotla	45
172. Matla a makgotla a molao ditabeng tsa molaotheo	45
173. Matla a ona	46
174. Kgetho ya basebeletsi ba mmuso ba toka	46
175. Ho kgethwa ha Baahlodi ba nakwana	46
176. Dipehelo tsa mosebetsi le moputso	46
177. Ho ntshuwa mosebetsing	47
178. Khomishene ya ditshebeletso tsa toka	47
179. Bolaodi ba botjhotjhisi	48
180. Ditaba tse ding tse amang tsamaiso ya toka	48

Kgaolo 9: Metheo ya Puso e Tshehetsang Molaotheo wa Demokrasi (181-194) 49

181. Ho thehwa le tsamaiso ya puso	49
Mosireletsi wa Setjhaba	49
182. Tshebetso ya mosireletsi wa setjhaba	49
183. Nako ya tshebetso	49
Khomishene ya ditshwanelo tsa Botho ya Afrika Borwa	49
184. Mesebetsi ya Khomishene ya Ditokelo tsa Botho	49
Khomishene ya Phahamiso le Tshireletso ya Ditokelo tsa Setso, Bodumedi le Ditjhaba ka Dipuo tse fapaneng	49
185. Mesebetsi ya khomishene	49
186. Sebopeho sa khomishene	50
Khomishene ya tekano ya bong	50
187. Mesebetsi ya khomishene ya tekano ya bong	50
Mohlakisikakaretso	50
188. Mesebetsi ya mohlakisikakaretso	50
189. Nako ya tshebetso	50
Khomishene ya Dikgetho	50
190. Mesebetsi ya Khomishene ya	

Kgetho	50
191. Sebopeho sa khomishene ya dikgetho	50
Bolaodi bo ikemetseng ba ho laola kgaso	50
192. Bolaodi ba kgaso	50
Dipehelo tse akaretsang	50
193. Ho kenngwa mesebetsing	50
194. Ho ntshwa mosebetsing	51

Kgaolo 10: Tsamaiso ya Setjhaba (195-197) 52

195. Melemo ya motheo le melao e busang tsamaiso ya setjhaba	52
196. Khomishene ya Ditshebeletso tsa Setjhaba	52
197. Ditshebeletso tsa Setjhaba	53

Kgaolo 11: Ditshebeletso tsa Tshireletso (198-210) 54

198. Metheo e laolang	54
199. Ho thehwa, sebopeho le taolo ya ditshebeletso tsa tshireletso tsa naha Tshireletso	54
200. Lebotho la tshireletso	54
201. Boikarabelo ba Sepolotiki	54
202. Taolo ya mabotho a tshireletso	54
203. Maemo a tshireletso ya naha	54
204. Bongodi ba baahi tshireletsong	55
Seponesa	55
205. Seponesa	55
206. Boikarabelo ba sepolotiki	55
207. Taolo ya tshebeletso ya seponesa	55
208. Bongodi ba baahi seponeseng	55
Mahlale	56
209. Ho thehwa le taolo ya ditshebeletso tsa mahlale	56
210. Matla, mesebetsi le tlhokomelo	56

Kgaolo 12: Baetapele ba Setso (211-212) 57

211. Kananelo	57
212. Mosebetsi wa marena	57

Kgaolo 13: Ditjhelete (213-230A) 58

Ditaba tsa ditjhelete ka kakaretso	58
213. Letlole la Lekeno la Naha	58
214. Tekano ya dikarolo le dikabo tsa lekeno	58
215. Ditekanyetso tsa naha, diprovence le bomasepala	58
216. Taolo ya matlotlo	58
217. Phumantsho ya thepa le ditshebeletso	59
218. Ditiisetso tsa mmuso	59
219. Meputso ya batho ba sebelletsang setjhaba	59
Khomishene ya Ditjhelete	59
220. Ho thehwa le tshebetso	59
221. Ho thonngwa ha ditho le nako ya tsona tshebetsong	60
222. Ditlaleho	60
Banka e Bohareng	60
223. Motheo	60

224. Sepheo	60	Phethahatso la Diprovense	67
225. Matla le mesebetsi	60	6. Boikano kapa boitlamo ba Basebeletsi ba mmuso ba Molao	68
Dintlha tsa Ditjhelete tsa Selehae le Provense	60	Shejulu 3: Ditsamaiso tsa Dikgetho	69
226. Matlole a Lekeno la Diprovense	60	Karolo A: Ditsamaiso tsa Dikgetho tsa Basebeletsi ba Molaotheo	69
227. Mehloodi ya naha ya matlole a provense le mmuso wa seleha	60	1. Tshebetso	0
228. Makgetho a Diprovense	61	2. Dikgetho	69
229. Matla a masepala ditjheleteng tsa lekgetho le tshebetso	61	3. Ditlhoko tsa molao	69
230. Dikadimo tsa Diprovense	61	4. Phatlalatso ya mabitso a bonkgetheng	69
230A. Dikadimo tsa masepala	61	5. Nkgetheng ya mong	69
Kgaolo 14: Dipehelo ka Kakaretso (231-243)	63	6. Tsamaiso ya dikgetho	69
Molao wa matjhaba	63	7. Tsamaiso ya ho ntshwa	69
231. Ditumellano tsa matjhaba	63	8. Dikopano tse ding	69
232. Molao wa matjhaba o tlwaelehileng	63	9. Ditaello	69
233. Tshebediso ya Molao wa Matjhaba	63	Karolo B: Mokgwa wa ho hlwaya Mokga Boromuweg ba Provense Lekgotleng la Naha la Diprovense	70
Dintlha tse ding	0	Shejulu 4: Dibaka tsa Tshebetso tsa Bokgoni le Tshebedisano ya Setjhaba le Bokgoni ba Molao wa Provense	71
234. Chata ya Ditokelo	63	Karolo A	71
235. Boikemelo	63	Karolo ya B	71
236. Ho tshehetsa mekgwa ya dipolotiki ka tjhelete	63	Shejulu 5: Dibaka Tsa Mesebetsi Tse Ikgethileng Tsa Lekgotla La Molao La Provense	72
237. Ho phethwa ha ditshwanelo ka tshebetso e matla	63	Karolo A	0
238. Boetsetsi le boromuwa	63	Karolo B	72
239. Ditlhaloso	63	Shejulu 6: Ditlhophiso tsa Nakwana	73
240. Ho se tshwane ha ditemana tse fapaneng	64	1. Ditlhaloso	0
241. Ditlhophiso tsa phetoho	64	2. Ho tswella pele ha molao o seng o le teng	73
242. Ho hlakolwa ha melao	64	3. Kutlwisiso ya molao o teng	73
243. Sehlooho se sekgutshwane le galeho	64	4. Seboka sa Naha	0
Shejulu 1: Folakga ya Naha	65	5. Dikgetho tsa Seboka sa Naha	74
Shejulu 1A: Dibaka tsa Diprovense	66	6. Dikgetho tsa Seboka sa Naha	74
Provense ya Kapa Botjhabela	66	7. Lekgotla la Naha la Diprovense	0
Provense ya Freistata	66	8. Bao e neng e le ditho tsa Senate	74
Provense ya Gauteng	66	9. Phethahatso ya Naha	75
Provense ya KwaZulu-Natal	66	10. Makgotla a ketsamolao a Diprovense	75
Provense ya Limpopo	66	11. Dikgetho tsa makgotla a ketsamolao a diprovense	75
Provense ya Mpumalanga	66	12. Makgotla a phethahatso a diprovense	0
Provense ya Kapa Leboya	66	13. Melaotheo ya diprovense	0
Provense ya Leboya Bophirima	66	14. Mosebetsi wa molao diprovenseng	75
Provense ya Kapa Botjhabela	66	15. Molao o teng ka ntle ho matla a ketsamolao ya Palamente	76
Shejulu 2: Dikano le Boitlamo	67	16. Makgotla a dinyewe	76
1. Dikano le boitlamo ba Mopresidente le Mopresidente wa nakwana	67	17. Dinyewe tse so fele makgotleng	77
2. Boikano kapa boitlamo ba Motlatsi wa Mopresidente	67	18. Bolaodi ba Botjhutjhi	77
3. Boikano kapa boitlamo ba Matona le Batlatsi ba Matona	67	19. Dikano le Boitlamo	77
4. Boikano kapa boitlamo ba setho sa Seboka sa naha, Ditho tsa ka mehla tsa Lekgotla la Naha la Diprovense le ditho tsa lekgotla la ketsamolao la provense	67	20. Dikano le Boitlamo	77
5. Kano kapa Boitlamo ba Ditonakgolo le Ditonakgolo tsa nakwana le ditho tsa Lekgotla la		21. Ho fetiswa ha molao o hlokwang ke Molaotheo	78
		22. Kopano ya setjhaba le poelano	78
		23. Bili ya Ditokelo	78
		24. Tsamaiso ya setjhaba le ditshebeletso tsa	

tshireletso	78	Sehlomathiso sa A: Diphetolo Shejulung 2 ya Molaotheo wa mehleng	83
25. Keketseho ya ho se atlehe ho kgethweng makgotleng a ketsamolao	79		
26. Mmuso wa selehae	79	Sehlomathiso sa B: Mmuso wa Kopano ya Setjhaba: Boemong ba naha	85
27. Poloko ya Melao ya Palamente le Melao ya diprovense	79		
28. Ho ngodiswa ha thepa e tsitsitseng ya mmuso	79	Sehlomathiso sa C: Mmuso wa Kopano ya Setjhaba: Boemong ba Provense	88
Shejulu 6A	80	Sehlomathiso sa D: Tsamaiso ya setjhaba le ditshebeletso tsa tshireletso: Diphetolo dikarolong tsa kgale tsa Molaotheo	90
Shejulu 6B	81		
Shejulu 7: Melao e Hlakotsweng	82		

KetaPele

Rona, batho ba Afrika Borwa,

Re elellwa ho ba le leeme ha rona nakong e fetileng;

Re tlotla ba hlokofoaditsweng ka lebaka la toka le tokoloho naheng ya rona;

Re tlotla ba ileng ba sebeletsa ho aha le ho ntshetsa pele naha ya rona; mme

Re dumela hore Afrika Borwa ke naha ya bohle ba phelang ho yona, re kopane le ha re fapane.

Ka lebaka lena, ka tataiso ya baemedi ba rona ba kgethilweng ka bolokolohi, re ananela Molaotheo e le molao o ka sehloohong wa Rephaboliki hore o tle -

- Fedise diphapang tse fetileng mme re thehe setjhaba se itshetlehileng hodima maemo a demokrasi, toka setjhabeng le ditokelo tsa motheo tsa botho;
- Thehe metho ya setjhaba sa demokrasi le se lokolohileng moo mmuso o itshetlehileng ka

ditabatabelo tsa setjhaba mme moahi e mong le e mong a sireleditswe ke molao ka ho lekana;

- Ntlafatse maemo a bophelo a baahi bohle mme ho be ho kgothaletswe bokgoni ba motho e mo ng le e mong; le
- Ho aha Afrika Borwa e kopaneng le ya demokrasi e phethahetseng e le puso e nang le boikemelo hara matjhaba.

Modimo o ke o sireletse batho ba bo rona.

Nkosi Sikelel'ifrika.

Morena boloka setjhaba sa heso.

God seën Suid-Afrika.

God bless South Africa.

Mudzimu fhatutshedza Afurika.

Hosi katekisa Afrika.

Kgaolo 1: Dinehelano tsa Motheo (1-6)

1. Rephaboliki ya Afrika Borwa

1. Rephaboliki ya Afrika Borwa ke naha ya puso ya setjhaba ka setjhaba e ikemetseng mme e thehilwe hodima maemo a latelang:
  - a. Seriti sa botho, katleho ya tekano le tswelopele ya ditokelo tsa botho le bolokolohi.
  - b. Ho se kgetholle ho ya ka morabe le bong.
  - c. Bookamedi ba Molaotheo le taolo ya molao.
  - d. Kgetho e akaretsang ya batho ba baholo, lenane la kgetho la naha yohle, dikgetho tsa ka mehla le tsamaiso ya mekga e mengata ya mmuso wa 3. demokrasi, ho kgothaletsa boikarabelo, ho tsotella le ho hloka sephiri.

2. Bookamedi ba Molaotheo

Molaotheo o okametse melao yohle ya Rephaboliki, molao kapa boitshwaro bo sa dumellaneng le Molaotheo ha bo a loka mme ditshwanelo tseo o di behang di lokela ho phethwa.

3. Boahi

1. Boahi ba Afrika Borwa ho kenyeletsa bohle.
2. Baahi bohle ba—
  - a. lekana ka ditokelo, ditshwanelo le melemo ya boahi; le
  - b. maikarabelo a lekanang a boahi.
3. Molao wa naha o lokela ho hlophisetsa phihlelo, tahlehelo le poloko ya boahi.

4. Pina ya naha

Pina ya naha ya Rephaboliki e taolong ya Mopresidente ka phatlalatso.

5. Folakga ya naha

Folakga ya naha e na le botsho, botala, mmala wa kgauta, bosweu, bokgubedu le botala ba lehodimo, jwalo ka ha e

hlalositswe ya ba ya takwa Shejulung 1.

6. Dipuo

1. Dipuo tsa semmuso tsa Rephaboliki ke Sepedi, Sesotho, Setswana, siSwati, Tshivenda, Xitsonga, Afrikaans, English, isiNdenbele, isiXhosa le isiZulu.
2. Ho elellwa ho qepha ha tshebediso ya puo tsa batho ba rona dilemong tse fetileng le maemo a tsona, mmuso o tshwanetse ho etsa mekutu ho phahamisa le ho ntshetsa pele tshebediso ya dipuo tsena.
  - a. Mmuso wa naha le wa diprovense e ka sebedisa dipuo tse itseng tsa mmuso bakeng la mesebetsi ya mmuso, ho hlokometswe tshebediso, maemo a ditaba, ditshenyehelo, maemo mabatoweng le ho hlophiswa ka tekano ditlhoko le boikgethelo ba baahi bohle kapa provenseng e amehang; empa mmuso wa naha le mmuso wa provense ka nngwe e lokela ho ba le bonyane dipuo tse pedi tsa mmuso.
  - b. Bomasepala ba hlocomele tshebediso ya puo le boikgethelo ba baahi ba yona.
4. Mmuso wa naha le diprovense, ka ho sebedisa molao le maemo, e lokela ho laola le ho hlokomela tshebediso ya dipuo tsa mmuso. Re sa kgelohe dipehelong tsa karolwana (2), dipuo tsohle tsa mmuso di lokela ho lekana ka maemo mme di tshwarwe ka ho tshwana.
5. Lekgotla la Dipuo la Afrika Borwa le thehilweng ka molao wa naha le lokela ho—
  - a. phahamisa, ho kgothalletsa le ho theha maemo a ho ntshetsa pele le tshebediso ya—
    - i. dipuo tsohle tsa semmuso;
    - ii. dipuo tsa Khoi, Nama le San; mmoho le
    - iii. puo ya matsoho
  - b. ho phahamisa le ho hlompha—
    - i. dipuo tsohle tse sebediswang ka mehla ka hara Afrika Borwa, ho kenyeletswa German, Greek, Gujarati, Hindi, Portuguese, Tamil, Telegu le Urdu; le
    - ii. Arabic, Hebrew, Sanskrit le dipuo tse ding tse sebedisetswang bodumedi Afrika Borwa.

Kgaolo 2: Bili ya Ditokelo (7-39)

7. Ditokelo

1. Bili ena ya Ditokelo ke tshiya ya demokrasi Afrika Borwa. E boloka ditokela tsa batho bohle naheng ya rona, ebile e amohela melemo ya puso ka setjhaba, seriti sa botho, tekano le tokoloho.
2. Puso e lokela ho hlompha, ho sireletsa, ho kgothaletsa le ho phethahatsa ditokelo tse Biling ena ya Ditokelo.
3. Ditokela tse Biling ya Ditokelo di tlamehile ho ikamahanya le meedi e teng kapa lebisitsweng ho karolo 36, kapa tse boletsweng ka hara Bili.

8. Tshebetso

1. Bili ya Ditokelo e tlama melao yohle, ketsamelao, phethahatso, tsa toka le dikarolo tsohle tsa mmuso.
2. Pehelo e Biling ya Ditokelo e tlama motho kapa batho ba molaong, ha feela ho tshwaneleha, ha ho tadingwa sebopeho sa tokelo eo le setlamo se beilweng ke tokelo.
3. Ha ho sebediswa dipehelo tsa Bili ya Ditokelo, bathong le batho ba molaong ho latela karolwana (2), hore lekgotla le—
  - a. tle le fane ka ho sebetse ka tokelo ka hara Bili, e sebetse kapa e bang ho hlokahele le ntshetse pele molao o tlwaelehileng ho kwala sekgeo se sehilweng ke molao o etswang tebang le tokelo eo; hape
  - b. o ka ntshetsa pele molao wa naha ho fokotsa tokelo, ha feela phokotso eo e dumellana le dipehelo tsa karolwana 36(1).
4. Batho ba molaong ba lokelwa ke ditokelo tse Biling ya Ditokelo ho ya ka moo ho hlokehang ka teng ka ditokelo le sebopeho sa motho ya molaong.

9. Tekano

1. Batho bohle ba lekana ka pela molao mme ba na le tokelo e tshwanang ya ho sireletswa le ho una melemo ya molao.
2. Tekano e akaretsa ho sebediswa le ho lekana ha ditokelo tsohle le bolokolohi ho ntshetsa pele katleho ya tekano, ho etswa ha molao le mekgwa e meng ya ho sireletsa kapa ho tswellisa batho pele, kapa mekgwa ya batho, ba leng morao ka lebaka la kgethollo e sa lokang e ka phethwang.
3. Puso e se kgetholle mang kapa mang ka baka la botjhaba, bong, botona le botshehadi, boimana, lenyalo, morabe kapa mofuta, mmala, motho wa bong bo bong, dilemo, boqhwalala, bodumedi, monahano o itseng, tumelo, setso, puo, le tswalo.
4. Ho se be le motho ya kgethollang e mong ka lebaka lefe kapa lefe ho ya ka pehelo ya karolwana (3). Molao o thehilweng o sebediswe ho thibela kapa ho phema ho hloka toka.

5. Kgethollo ka lebaka kapa mabaka a ngotsweng karolwana (3) ha e a loka ho fihlela ho ka fumanwa bonnete ba hore kgethollo e lokile.

10. Seriti sa botho

Motho e mong le e mong o na le seriti sa tlholeho le tokelo ya hore seriti sa hae se hlomphe se be se sireletswa.

11. Bophelo

Motho e mong le e mong o na le tokelo ya ho phela.

12. Bolokolohi le tshireletso ya botho

1. Motho e mong le e mong o na le tokelo ya tokoloho le tshireletso, e kenyeletsang tokelo ya—
  - a. ho se amohuwe bolokolohi ka ntle ho lebaka kapa toka;
  - b. ho se tshwarwe ntle ho qoso;
  - c. ho se be le mofuta ofe kapa ofe wa dikgoka ho tswa setjhabeng kapa mafapheng a ikemetseng;
  - d. ho se hlokofofatswe ka tsela efe kapa efe; le
  - e. ho se tshwarwe kapa ho se kgalemelwe ka sehloho, ekaba ka bobele bofe kapa bofe kapa ka mokgwa o tlotlolang.
2. Mang le mang o na le tokelo ya ho phuthuloha mmeleng le maikutlong, ho akarelletswa tokelo ya—
  - a. ho iketsetsa qeto ka phumano ya thari;
  - b. tshireletso le taolo mmeleng ya bona; le
  - c. ho se sebediswe diphuputsong tsa kalafi kapa saense ntle ho tumello ya hae.

13. Bokgoba, bohlanka le ho sebediswa ka qobello

Ha ho motho ya lokelang ho etswa lekgoba, mohlanka kapa ho sebediswa ka qobello.

14. Ho phela o sa tshwenngwe

1. Motho e mong le e mong o na le tokelo ya ho phela a sa tshwenngwe, ho akarelletswa le tokelo ya hore—
  - a. mmele wa hae kapa lelapa la hae le se phenyekollwe;
  - b. thepha ya hae e se phenyekollwe;
  - c. leruo la hae le se nkuwe ka mahahapa; kapa
  - d. ho se be le ho mamelwa ha dipuisano ha motho a bua le ba bang ka tsela ya kgokahanyo.

15. Bolokolohi ba bo dumedi, tumelo le maikutlo

1. E mong le e mong o na le tokelo ya ho iphelela ka moo a batlang ka teng, le ka tumelo, mehopolo, bodumedi

le ttheadimo ya hae.

2. Ditshebeletso tsa bodumedi di dumelletswa mesebetsing ya puso kapa e tshheditsweng ke puso; ha feela—
  - a. ditshebeletso tseo di phethisa melao e behilweng ke bolao di ba setjhaba bo nang le tokelo;
  - b. di tshwarwa ka ho tshwana; le
  - c. batho ba tla ka ho ithaopa le ka ntle ho qobello.
3. a. karolo ha e thibele ho etswa ha molao, ho akaretsa—
  - i. ho nyadiswa ka moetlo ofe kapa ofe kapa ka tsamaiso ya bodumedi, boikgethelo kapa molao wa lelapa; kapa
  - ii. ditsamaiso tsa boikgethelo le molao wa lelapa ka moetlo ofe kapa ofe kapa o latelwang ke batho ba bodumedi ho itseng.
- b. Ho elellwa ho ipapisitswe le temana (a) ho tshwanetse ho tsepama hodima karolo ena le dipehelo tse ding tsa Molaotheo.

16. Bolokolohi ba ho hlahisa maikutlo

1. Motho e mong le e mong o na le tokelo ya ho hlahisa maikutlo ka bolokolohi, ho kenyeletswa—
  - a. bolokolohi ba phatlalatso ya dingolwa le diphatlatso tse ding;
  - b. bolokolohi ba ho amohela kapa ho phatlalatsa tsebiso kapa mehopolo;
  - c. bolokolohi ba ho qapa eng kapa eng ya bokgabane; le
  - d. bolokolohi ba borutehi le bolokolohi ba dipheputso tsa saense.
2. Tokelo e ngotsweng karolwaneng (1) ha e kenyeletse—
  - a. tlhotlhelletso ya ntwā;
  - b. hlohleletso ya dikgoka; kapa
  - c. kgothaleto ya lehloyo le itshetlehleng ho mofuta o mong, morabe, bong kapa bodumedi, mme hoo ho kgothalletsa ho baka kotsi.

17. Dikopano, mekoloko ya boipelaetso, ditletlebo, phethishene

Motho e mong le mong o na le tokelo ya ho bokana ka kgotso le ba bang, a sa hlomela, ho etsa mekoloko ya boipelaetso le ho nehelana ka diphethishene.

18. Bolokolohi ba kamano

Motho e mong le e mong o na le bolokolohi ba kamano le mekgatlo.

19. Ditokelo tsa dipolotiki

1. Moahi e mong le e mong o na le tokelo ya ho iketsetsa kgetho ya dipolotiki, e kenyeletsang tokelo ya—
  - a. ho theha mokga wa dipolotiki;
  - b. ho kenela merero ya, kapa ho batlela mokga oo ditho; le
  - c. ho tswela mokga wa dipolotiki letsholo, le ho jala mehopolo ya lona.

2. Moahi e mong le e mong o na le tokelo ya ho kenela dikgetho tse se nang dithibelo, tse sa kgetheng, tse etswang nako le nako tsa ho etswa ha molao o thehilweng ka Molaotheo.
3. Motho e mong le e mong e moholo o na le tokelo—
  - a. ya ho kgetha dikgethong tsa ho etswa ha molao o thehilweng ka Molaotheo, mme a etse jwalo ka sephiri, a be a
  - b. kenele ho kgethelwa merero ya setjhaba mme ha a kgethwa a nke maemo ao a a kgethetsweng.

20. Boahi

Ha ho moahi ya ka amohuwang boahi ba hae. Deprive .

21. Bolokolohi ba ho falla le ba bodulo

1. Motho e mong le e mong o na le bolokolohi ba ho itsamaela ka moo a ratang.
2. Motho e mong le e mong o na le bolokolohi ba ho falla Rephabliking.
3. Moahi e mong le e mong o na le bolokolohi ba ho kena, a dula, a bile a aha hohle Rephaboliking.
4. Moahi e mong le e mong o na le tokelo ya ho ba le pasepoto.

22. Bolokolohi ba kgwebo, mosebetsi le botsebi

Moahi e mong le e mong o na le tokelo ya ho ikgethela kgwebo, mosebetsi kapa botsebi. Tshebetso ya kgwebo, mosebetsi kapa botsebi ho ka laolwa ka molao.

23. Dikamano mosebetsing

1. Motho e mong le e mong o na le tokelo ya ho sebetswa ka toka mosebetsing.
2. Mosebetsi e mong le e mong o na le tokelo—
  - a. ya ho theha e bile e ba setho sa mokgatlo wa basebetsi;
  - b. ya ho kenela merero le mesebetsi ya mokgatlo wa basebetsi; le
  - c. ho ngala mosebetsi.
3. Ramosebetsi e mong le e mong o na le tokelo—
  - a. ya ho theha le ho ba setho sa mokgatlo wa boramosebetsi; le
  - b. ho kenela merero le mesebetsi ya mokgatlo wa boramosebetsi.
4. Mokgatlo o mong le o mong wa basebetsi le mokgatlo o mong le o mong wa boramosebetsi o na le tokela ya ho—
  - a. ipehela tsamaiso, mananeo le merero;
  - b. ho hlopisa;
  - c. ho theha le ho ba setho sa federeshene.
5. Mokgatlo o mong le o mong wa basebetsi, mokgatlo wa boramosebetsi le ramosebetsi ba na le tokelo ya ho buisana e le sehlopha. Molao wa naha o ka etswa hore o laole dipuisano tsa sehlopha ho fihlela maamong ao e leng hore molao o entsweng o ka fokotsa tokelo Kgaolong ena, mme phokotso e tshwanetse e

dumellane le karolo 36(1).

6. Molao wa naha o ka amohela ditlhophisano tsa tshireletso ya mokgatlo wa basebetsi jwalo ka ha dihlahella ditumellanong tsa dipuisano tsa sehlopha. Ho fihlela maemong ao e leng hore molao o entsweng o ka fokotsa tokelo Kgaolong ena, mme phokotso e tshwanetse e dumellane le karolo 36(1).

24. Tikoloho

1. Motho e mong le e mong o na le tokelo—
  - a. ya tikoloho e seng kotsi bophelong ba bona kapa boiketlong ba bona; le
  - b. ya ho sireletsa tikoloho, molemong wa meloko ya kajeno le e tlang, ka ho etswa ha molao le mekgwa e meng e—
    - i. thibelang tshilafalotso ya tikoloho le phokotseho ya tlholeho;
    - ii. kgothalletsa polokeho ya tlhaho; le
    - iii. ho fumana ntshetso pele ya tlhaho e ka sebediswang le tshebediso ya mehlodi ya tlhaho ho ntse ho kgothalletswa tswelopele e amohelehang ya moruo le phedisano.

25. Thepa

1. Ha ho motho ya ka amohuwang thepa ya hae ka ntle ho molao o akaretsang, mme ha ho molao o ka dumellang hore motho a amohuwe thepa ya hae ka ntle ho lebaka.
2. Thepa e ka nkuwa mothong feela ka tlasa taelo ya molao o sebetsang ka kakaretso—
  - a. bakeng la merero ya setjhaba kapa molemong wa setjhaba; le
  - b. ho ya ka ho putswa, tefello eo le nako le mokgwa wa ho lefella, mme o tla dumellwa ke bao ba amehang kapa nahanelwang kapa ba amohetswe ke lekgotla.
3. Tefello, nako le mokgwa wa ho lefa di tshwanela ho sebetswa ka toka mme di tshwane di lekane le ho bontsha tekano mahareng a kgahleho ya setjhaba le ditabatabelo tsa ba amehang, ho ntse ho hlokometswe mabaka ohle a amehang, mmoho le—
  - a. tshebediso ya thepa nakong ena;
  - b. nalane ya phumanaho le tshebediso ya thepa;
  - c. theko ya thepa mmarakeng;
  - d. hore puso e tsetse ho le hokae le hore thepa eo e tla ntlafatswa ka tjhelete e kae; le
  - e. sepheo sa ho nka thepa eo.
4. Mabapi le karolo ena—
  - a. ditabatabelo tsa setjhaba di kenyeletsa maikemisetso a setjhaba a tshadimo e ntjha ya ntlafatso ya lefatshe e le hore ho be le phihlelo e lekaneng ya mehlodi ya tlhaho ya Afrika Borwa; le
  - b. thepa ho se felle maemong a naha feela.
5. Puso e lokela ho etsa matsapa ohle a molao le mekutu e meng, maemong a teng a mehlodi, ho kgothalletsa maemo a dumellang baahi ho ka fumana naha ka ho lekana.
6. Motho kapa setjhaba seo ho tshwareng ha sona naha

ho sa lokang ho ya ka molao ka lebaka la melao ya kgethollo ka mmala kapa ditlwaelo, jwalo ka ha e behetswe Molao wa Palamente, ekaba ka ho tshwara naha eo e sireleditsweng ka molao kapa ka ho kgutlisetsa ho lekanang.

7. Motho kapa setjhaba se amohilweng naha ya sona ka mora 19 Phupjane 1913 ka lebaka la melao ya dilemo tse fetileng tsa kgethollo ka mmala kapa ditlwaelo, o na le hona ho ka kgutlisetsa thepa ho monga yona kapa ho nehelwa ka ho lekana jwalo ka ha ho behetswe Molaong wa Palamente.
8. Ho se be le pehelo efe kapa efe ya karolo ena e ka sitisang puso ho ka sebetsa ka molao ho fumana naha, metsi le diphetoho tse ding tse tsamaelanang le tseo e le ho lokisa bophelo ba kgethollo e fetileng ya mmala, ha feela ho ke ke ha sebetswa ka dipehelo tsa karolo ena di itshetlehile hodima dipehelo tsa karolo 36 (1).
9. Palamente e tlameha ho etsa molao o hlaoswang karolwaneng (6).

26. Matlo

1. Motho e mong le e mong o na le tokelo ya ho ba le ntlo e tshwanelehang.
2. Puso e lokela ho etsa ka hohlehohle ho ya ka molao le ka mekgwa e meng, ho ya ka matla a teng, ho fihlella tokelo ena ya tswelopele.
3. Ho se ke ha eba le motho ya ka ntshwang ka mahahapa lapeng la hae kapa lelapa la hae la heletswa ka ntle ho taelo ya lekgotla ka mora hore lekgotla le hlalobisise mabaka ohle. Ho sa be le molao o dumellang ho lelekwa ntle ho lebaka.

27. Bophelo bo botle, dijo, metsi le tshireletso ya setjhaba

1. Motho e mong le e mong o na le tokelo ya ho fihlella—
  - a. ditshebeletso tsa bophelo bo botle, ho kenyeletswa le ditshebeletso tsa thari;
  - b. dijo le metsi a lekaneng; le
  - c. tshireletso ya phedisano ho kenyeletswa, ha eba ba sitwa ho iphedisa le bohle ba matleng a bona, ba fumane thuso e lokelang ya phedisano.
2. Puso e tlamehile ho etsa ka hohlehohle ho ya ka molao le ka matla a teng ho ka fihlella maemo a ditokelo tsena.
3. Ho se be le motho ya hanelwang pheko nakong ya tshohanyetso.

28. Bana

1. Ngwana e mong le e mong o na le tokelo ya—
  - a. ho ba le lebitso le boahi ho tloha tswaleng;
  - b. ho ba le tlhokomelo ya lelapa kapa ya batswadi kapa tlhokomelo e nngwe feela e lokileng ha a tloswa tlhokomelong ya lelapa;
  - c. ho fumana phepo ya sebele, bodulo, tshebeletso ya bophelo bo botle le ditshebeletso tsa setjhaba;
  - d. ho sireletswa ho tlatlapuweng, ho se hlokomelwe, tlikefetsong kapa tlontlollong;

- e. ho sireletswa mekgweng ya mesebetsi ya ho sebedisa bana;
- f. ho se lebellwe kapa ho se dumellwe ho sebetsa kapa ho fana ka ditshebeletso tse—
  - i. sa lokelang motho wa dilemo tsa ngwana eo; kapa
  - ii. ka beang ngwana kotsing, thuto ya hae, mmele kapa ya bophelo bo botle ba boko, bodumedi kapa boitshwaro kapa phedisano;
- g. ho se kwallwe tjhankaneng ka ntle ha ha eba ha ho na tsela e nngwe, ha eba ho jwalo, ha ho kenyeletswa ditshwanelo tseo ngwana a di fumanang ho latela dikarolo tsa 12 le 35, ngwana a ka kwallwa tjhankaneng nako e nyenyane feela e loketseng, mme o na le tokelo ya ho—
  - i. behwa moo ho se nang batho ba boholo ba dilemo tse fetang 18; le
  - ii. tshwarwa ka tsela e, le ho bolokwa maamong a, tsamaelanang le dilemo tsa ngwana;
- h. ho be le ramolao ya hlokometseng ngwana ka mong, ka ditshenyehelo tsa mmuso, ha a hlaha lekgotleng, ha eba mohlomong ho sa ahlolwe ka toka; le
  - i. ho se sebediswe ntweng, le ho sireletsa ka nako ya ntwana.
2. Ditabatabelo tsa ngwana ke tsa bohlokwa mererong yohle e tadimaneng le yena.
3. Karolong ena, ha ho buuwa ka "ngwana" ho bolelwa motho eo dilemo tsa hae di leng ka tlase ho tse 18.

29. Thuto

1. Motho e mong le e mong o na le tokelo ya—
  - a. ho fumana thuto ya motheo, ho kenyelletswa le thuto ya batho babaholo ya motheo; le
  - b. ho ntshetsa thuto pele, eo puso ho latela maemo a lokileng, etlamehang ho hlokomela hore e fihlellwe le ho fumaneha.
2. E mong le e mong o na le tokelo ya ho rutwa ka puo ya semmuso kapa dipuo tseo ba ikgethelang tsona mekgatlong ya thuto ya setjhaba thutong eo, e bang ho kgonahala. E le ho etsa bonnete ba ho ka fihlellwa ha bonolo le ho kenngwa tshebetsong ha, tokelo ena, puso e tshwanetse e hlocomele mekgwa e meng ya thuto e ka sebediswang, ho kenyeletswa mekgatlo e rutang ka puo e le nngwe, ho hlokomelwa—
  - a. ho lekalekana;
  - b. kgoneho; le
  - c. tlhokeho ya ho lokisa ditlamorao tsa diketsahalo tse fetileng tsa molao wa kgethollo.
3. Motho e mong le e mong o na le tokelo ya ho theha le ho boloka, ka ditshenyehelo tsa hae, mekgatlo wa thuto o ikemetseng o—
  - a. sa kgetholleng ho ya ka morabe;
  - b. ngodisitsweng pusong; le
  - c. bolokang maemo a seng tlase le ha ho bapiswa maemo a mekgatlo ya thuto ya setjhaba.
4. Karolwana (3) ha e kgetholle ditshehetso tsa puso tsa mekgatlo ya thuto e ikemetseng.

30. Puo le setso

Motho e mong le e mong o na le tokelo ya ho sebedisa puo le ho phela ka setso seo a ikgethetseng sona, empa ha ho motho ya etsang jwalo a sa latele dipehelo tsa Bili ya Ditokelo.

31. Ditjhaba tsa setso, bodumedi le puo

1. Batho bao e leng ditho tsa setjhaba sa setso, bodumedi kapa puo ba se ke ba hanelwa tokelo le ditho tse ding tsa setjhaba—
  - a. ho natefelwa ke setso, ho phetha bodumedi ba bona le ho sebedisa puo ya bona ; le
  - b. ho theha, ho ba ditho le ho boloka setso, bodumedi le puo ya mekgatlo ya bona le makala a mang a setjhaba.
2. Ditshwanelo karolwaneng (1) e ke ke ya sebediswa ka tsela eo e sa tsamaelanang le pehelo ya Bili ya Ditokelo.

32. Phumaneho ya lesedi

1. Motho e mong le e mong o na le tokelo ya ho ka fumana—
  - a. lesedi lefe kapa lefe le pusong; le
  - b. lesedi lefe kapa lefe leo motho e mong a le tsebang mme le hlokeha ho bolokeng ditokelo dife kapa dife.
2. Molao wa naha o tshwanetse o etswe ho nehelana ka ho kenngwa tshebetsong ha tokelo ena mme o ka fana ka metjha eka ka imollang morwalo wa taolo le tjelete pusong.

33. Ho phethahatswa ha taolo e lokileng

1. Motho e mong le e mong o lokelwa ke tshebetso ya taolo e molaong, e utlwahalang e bile e tsamaiswa ka toka.
2. Motho e mong le e mong eo ditshwanelo tsa hae di amehileng ka lebaka la phethiso ya taolo o na le tokelo ya ho fumana mabaka a ngotsweng.
3. Ho etswa ha molao wa naha ho sebediswe hore ho tle ho phethahatswe ditshwanelo tsena, mme di tle di—
  - a. nehele lekgotla ho ka hlaloba setjha tshebetso ya tsamaiso kappa, moo ho lhokahalang, lekgotla le ikemetseng le hlokanng leeme;
  - b. tlame puso hore e phethahatse ditshwanelo tse karolong (1) le (2); le
  - c. kgothalletse tsamaiso e matla.

34. Phihlello ya mekgatla a dinyewe

Motho e mong le e mong o na le tokelo ya ho ba le tletlebo e ka rarollwang ka molao ka pela bohle lekgotleng kapa moo ho lokelang ho ka ba le lekgotla kapa kopano e nngwe e ikemetseng e sa sebetseng ka leeme.

35. Batho ba tshwerweng, ba tjhankaneng le ba qositsweng

1. Motho e mong le e mong ya tshwerweng hobane ho thwe o tlotse molao, o na le tokelo ya—
  - a. ho thola;
  - b. ho tsebiswa ka pelepele—
    - i. ka tokelo ya ho thola; le
    - ii. ka tse tla etsahala ha a sa thole;
  - c. ho se qobellwe ho etsa maipolelo kapa ho dumela molato, ho ka sebediswang e le bopaki bo mo tlamang;
  - d. ho hlahella lekgotleng la dinyewe ka pelepele ka moo ho ka kgonahalang ka teng, empa e se be ka mora—
    - i. dihora tse 48 ka mora hoba a tshwarwe; kapa
    - ii. qetellong ya lekgotla la pele ha ho se ho fetile dihora tse 48, ha eba dihora tse 48 di fela ka mora nako ya mosebetsi ya ho dula ha lekgotla kapa ka letsatsi leo e seng la ho dula ha lekgotla;
  - e. hang feela ha a hlahella lekgetlo la pele ka pela lekgotla, ka mora hore a tshwarwe, mme a ahlolwe, kapa a hlalosetswe ka mabaka a ho kwallwa tjhankaneng ho ya ho ile, kapa a lokollwe; mme
  - f. a lokollwe tjhankaneng ha ho dumeletseha ho ya ka toka, ho latelwa maemo a utlwahalang.
2. Motho e mong le e mong ya tjhankaneng ho kenyelletswa le motshwaruwa e mong le e mong ya seng a ahlotswe, o na le tokelo ya—
  - a. ho tsebiswa ka pele hore o tshwaretsweng;
  - b. ho ikgethela le ho buisana le moemedi wa molao mme a tsebiswe ka pelepele ka tokela ena;
  - c. hore puso e be le moemedi wa molao ya emelang motho ya tshwerweng ke mmuso, ka tefello ya mmuso, ha a sa sebetswe ka toka, mme a tsebiswe ka pelepele ka tokelo ena;
  - d. ho batlisisa ka boyena lebaka la ho iswa tjhankaneng ka lekgotleng, mme ha eba ho kwallwa ho se molaong, a lokollwe;
  - e. ho kwallwa ka tlasa maemo a dumellanang le tshwaro ya batho, ho kenyeletswa bonyane ho phetha le pehelo, ka ditshenyehelo tsa mmuso, ho fumana kgoleho e lokileng, phepo e ntle, ho ka bala dingolwa le thuso ya booki; le
  - f. ho ba le ho ka buisana le ho ka tjhakelwa ke batho ba kang—
    - i. monna kapa mofumahadi kapa molekane;
    - ii. leloko;
    - iii. moeletsu wa bodumedi wa boikgethelo; le
    - iv. ngaka ya boikgethelo.
3. Moqosuwa e mong le e mong o na le tokelo ya hore nyewe ya hae e ahlolwe ntle ho leeme, ho kenyeletswa tokelo ya—
  - a. ho tsebiswa ka qoso ya hae a be a fuwe dintlha tse lekaneng hore a tsebe ho ikarabella;
  - b. ho fuwa nako e lekaneng le boitokisetso hore a tsebe ho hlophisa boipuello ba hae;
  - c. ho hlaha lekgotleng lefe kapa lefe;
  - d. hore nyewe ya hae e qale e be e felle ntle ho tshenyoy ya nako e sa hlokeheng;
  - e. ho ba teng ha nyewe e buuwa;
  - f. ho ikgethela le ho emelwa ke mmuelli, le ho tsebiswa ka tokelo ena ka potlako;
  - g. hore mmuso o batlele moqosuwa mmuelli, ka ditshenyehelo tsa mmuso, ha eba ho ka ba le ho se ahlole ka toka, mme a be a tsebiswe ka tokelo ena ka potlako;
  - h. hore a nkuwe a se na molato, a kgutse, a be a se ke a fana ka bopaki ha ho ntse ho buuwa ka nyewe;
  - i. ho fana ka bopaki le ho nyatsa bopaki boo ho fanwang ka bona kgahlanong le yena;
  - j. ho se qobellwe ho fana ka bopaki boo ka bona a ka itshwarisang;
  - k. hore nyewe e tsamaiswe ka puo eo moqosuwa a e utlwisisang kapa ha ho sa kgonahale ho tolokwe ka puo eo moqosuwa a e utlwisisang;
  - l. ho se ahlolwe ketso kapa ho se phethise ketso e itseng nakong eo ketsahalo e neng e se tlolo ya molao kapa e sa phethwang molaong wa naha kapa wa matjhaba;
  - m. ho se tsekiswe tlolo ya molao eo motho a seng a ile a lokollwa kapa a fumanwa a le molato wa yona;
  - n. ho fumantshwa molemo wa kotlo e tlase e hlalositsweng e bang kotlo eo e bakeng la molao o tlotsweng e fetotswe mahareng a nako eo tlolo ya molao e neng e phethwa ka yona le nako ya kahlolo; mme
  - o. ya ho etsa boipiletsa, ho kopa hore lekgotla le tadime nyewe eo hape, lekgotleng le phahameng.
4. Ka mehla ha karolo ena e hloka hore lesedi le nehelwe motho, lesedi leo le tshwanetse le nehelwe ka puo eo motho eo a e utlwisisang.
5. Bopaki bo fumanwang ka mokgwa o kgahlanong le tokelo efe kapa efe e ngotsweng Biling ya Ditokelo bo lokelwa ho qhelelwa ka thoko e bang ha bo ka amohelwa bo ka tshwaetsa nyewe kapa bahlahella bo le kotsi tsamaisong ya toka.

36. Moedi wa ditokelo

1. Ditokelo tse Biling ya Ditokelo di ka nna tsa sehelwa meedi ho latela molao o sebediswang ka kakaretso ho fihlela moedi o be o amohelwa le ho ba wa toka setjhabeng sa demokrasi se thehilweng hodima botho, ho lekana le tokoloho, ho kenyeletswa dintlha tsohle tsa bohlokwa tse kang—
  - a. sebopeho sa tokelo;
  - b. bohlokwa ba sepheo sa pehelo ya moedi;
  - c. sebopeho le boholo ba pehelo ya moedi;
  - d. kamano pakeng tsa pehelo ya moedi le sepheo sa yona; le
  - e. mokgwa o kginang hanyane ho fihlela sepheo.
2. Ka ntle ha eba ho boletswa karolwaneng (1) kapa pehelong efe kapa efe ya Molaotheo, ho se be molao o sehelang tokelo efe kapa efe moedi e ngotsweng Biling ya Ditokelo.

37. Maemo a qomatsi

1. Maemo a qomatsi a ka nna a phatlalatswa feela ka Molao wa Palamente, ha feela—
  - a. ha setjhaba se le kotsing ya ntwana, tlhaselo, merusu, pherekano, koduwa kapa tlokotsi efe kapa efe ya setjhaba; le
  - b. kgweletso e loketse ho boloka kgotso le tsamaiso e ntle.
2. Kgweletso ya maemo a qomatsi le molao o entsweng kapa ketso efe kapa efe e entsweng ka lebaka la se etsahetseng ka mora moo, e ka etsahala feela—
  - a. e lebeletswe ho etsahala; le
  - b. e sa fete matsatsi a 21 ho tloha letsatsing la phatlalatso ka ntle ha eba Seboka sa Naha se nka qeto ya ho eketsa kgweletso. Seboka se ka eketsa kgweletso ya maemo a qomatsi e sa feteng dikgwedi tse tharo ka nako e le nngwe. keketso ya pele ya maemo a qomatsi e lokela ho ba ka qeto e amohetsweng ka kgetho e tshereditsweng ke bohlo ba ditho tsa Seboka. Keketso e latelang e etswe ka qeto e amohetsweng ka thuso ya kgetho ya bonyane diphesente tse 60 ya ditho tsa Seboka. Qeto eo ka ho ya ka dipehelo tsa temana ena e ka nna ya amohelwa ha feela ho ile ha buisanwa pepeneneng Sebokeng.
3. Lekgotla lefe kapa lefe le nang le tshwanelo le ka etsa qeto ka matla a—
  - a. kgweletso ya maemo a qomatsi;
  - b. keketso efe kapa efe ya maemo a qomatsi; kapa
  - c. molao o etsweng kapa bohato bo nkuweng kgahlano le kgweletso ya maemo
4. Molao o entsweng kapa bohato bo nkuweng kgahlano le phatlalatso ya maemo a qomatsi o ka fapana le Bili ya Ditokelo ho fihlela feela—
  - a. ha phapang e hloka ke qomatsi; le
  - b. molao o etswang—
    - i. o dumellana le ditlamo tsa Rephaboliki tlasa molao wa matjhaba e sebediswang maamong a qomatsi;
    - ii. o dumellane le karolo (5); mme
    - iii. o phatlalatswa Gazeteng ya Mmuso ka pele ka moo ho ka kgonehang ka teng ho phethwa.
5. Ha ho Molao wa Palamente o dumellang kgweletso ya maemo a qomatsi, mme ha ho molao o entsweng kapa ketsahalo e ka etswang ho latela kgweletso, e ka dumella—
  - a. ho leballwa ha puso kapa mang kapa mang ho ya ka ketso e seng molaong;
  - b. Kgeloho efe kapa efe karolong ena; kapa
  - c. Kgeloho efe kapa efe e karolong e boletsweng lenaneng la 1 ya Lenaneo la Ditokelo tse ke keng tsa Tlolla jwalo ka ha ho bontshitswe ka thoko ho karolo ya lenane la 3.

Moralo wa Ditokelo tse kekeng tsa tlolla

Palo ya karolo	Sehlooho sa karolo	Mokgwa oo tokelo e tshireleditsweng ka ona
9	Tekano	Mabapi le kgethollo e sa lokang ya bong, mmala, morabe kappa karolo ya botjhaba, bodumedi kapa puo
10	Seriti sa botho	Ka ho phethahala
11	Bophelo	Ka ho phethahala
12	Tokoloho le tshireletso ya motho	Ho latela karolwana (1)(d), (e) le (2)(c)
13	Bokgoba, bohlanga le ho sebediswa ka qobello	Ho latela bohlanga le ho sebediswa ka qobello
28	Bana	Mabapi le: - karolwana (1)(d) le (e); - ditokelo tse seratswaneng (i) le (ii) sa karolwana (1)(g); le - karolwana 1(i) bakeng la bana ba dilemo di 15 ho ya tlase.
35	Ho tshwarwa, ho kwallwa le ho qoswa ha batho	Mabapi le: - karolwana (1)(a), (b) le (c) le (2)(d); - ditokelo serapeng (a) ho ya ho (o) ya karolwana (3), ho sa kenyeletswa serapa (d); - karolwana (4); le - karolwana (5) ho latela ho se kenyeletswe ha bopaki e bang ho dumelwa ha bopaki boo bo ka etsa nyewe e be le leeme.

6. Ha motho a kwalletswe ka ntle ho qoso ka lebaka la kgotsufatso ya ditokelo ho tswa phatlalatsong ya maemo a qomatsi, maemo a latelang a tshwanetse ho elellwa:
  - a. motho e moholo eo e leng setho sa lelapa kapa motswalle wa moqosuwana a tsebiswe ka pelepele ka moo ho ka kgonahalang ka teng hore motho eo o kwalletswe.
  - b. ho phatlalatswe tsebisiso Gazeteng ya Mmuso wa Naha matsatsing a mahlano ao motshwaruwa a kwalletsweng ka ona, ho bolelwe lebitso la motshwaruwa le sebaka seo a kwalletsweng ho sona mme ho bolelwe le molao wa qomatsi oo a tshwerweng ka ona.
  - c. motshwaruwa a dumellwe ho ikgethela a be a etelwe ke Ngaka neng kapa neng ha ho kgonahala.
  - d. motshwaruwa a dumellwe ho ikgethela a be a etelwe ke leqwetha neng kapa neng ha ho kgonahala.
  - e. lekgotla le hlahlobisise ho kwallwa ha motshwaruwa ka potlako e kgonahalang empa e seng ka mora matsatsi a 10 ka mora hore motho a tshwarwe, mme lekgotla le lokela ho mo lokolla ka ntle ha eba ho a hlokeha ho boloka kgotso le botsitso ha a ntse a kwalletswe.

- f. motshwaruwa ya ke keng a lokollwa ho ya ka dipehelo tsa serapa (e) kapa ya ke keng a lokollwa ho latela ho lekolwa ha serapa sena, a ka etsa kopo lekgotleng ho lekola ho kwallwa ha hae nako e nngwe le e nngwe ka mora matsatsi a 10 ka mora ho lekolwa ho fetileng mme lekgotla le tshwanetseho lokolla motshwaruwa ka ntle ha eba ho lokela ho mo kwalla ho bolokakgotso le botsitso.
- g. motshwaruwa o lokela ho dumellwa ho hlaha ka pela lekgotla le leng le le leng ka boyena ha ho lekolwa ho kwallwa ha hae, a emelwe ke leqwetha dipuisanong tseo mme a be a etse kopo e kgahlanong le ho kwallwa ha hae.
- h. mmuso o lokela ho hlahisa mabaka a ngotsweng lekgotleng la dinyewe a hlalosang ho kwallwa ha motshwaruwa nako e telele mme e be e nehe motshwaruwa kgatiso ya mabaka ao bonyane matsatsi a mabedi pele lekgotlale lekodisisa ho kwallwa ha hae.
7. E bang lekgotla le lokolla motshwaruwa, motho eo a ke ke a boela a tshwarwa hape ka lebaka la mabaka ao ka ntle ha eba mmuso o ka bontsha ka mabaka a utlwahalang hore motho eo a kwallwe hape.
8. Karolwana (6) le (7) ha di sebetse bathong bao e seng baahi ba Afrika Borwa ba tshwerweng ka lebaka la dibetsa tsa ntwana tsa matjhaba. Feela, mmuso o lokela ho itshetleha ka dipehelo tsa molao wa botho wa matjhaba bathong bao.

38. Qobello ya ditokelo

1. Mang le mang ya hlahellang karolong ena o na le tokelo ya ho ya lekgotleng le tshwanelehileng ka

- tlaleho ya hore tokelo e Biling ya ditokelo e tlotswe kapa o tshositswe mme lekgotla le ka nehelana ka kimollo e tshwanetseng e akgang ka hare tsebiso ya ditokelo. Batho ba ka yang lekgotleng ke—
- a. motho e mong le e mong ya ipuellang;
  - b. motho e mong le e mong ya emelang e mong ya ke keng a ikemela ka mabitso a hae;
  - c. motho e mong le e mong ya emetseng motho e mong ya ke keng a ikemela, sehlopha kapa mokgopi wa batho; le
  - d. motho e mong le e mong ya emelang ditabatabelo tsa setjhaba; le
  - e. mokgatlo o emelang ditabatabelo tsa ditho tsa ona.

39. Tlhaloso ya Bili ya Ditokelo

1. Ha ho hlaloswa Bili ya Ditokelo, lekgotla kapa ditho tsa lekgotla—
  - a. di lokela ho kgothalletsa boleng ba setjhaba sa demokrasi se itshetlehileng hodima botho, tekano le bolokolohi;
  - b. di nahane molao wa matjhaba; hape
  - c. di ka nna tsa nahan ka molao wa kante.
2. When interpreting any legislation, and when developing the common law or Ha ho hlaloswa molao, le ha ho thehwa molao kapa molao wa setso, lekgotla le leng le le leng, pitso kapa seboka se lokela ho kgothalletsa maikutlo, sepheo, le maikemisetso a Bili ya Ditokelo.
3. Bili ya Ditokelo ha e thibele boteng ba ditokelo tse ding kapa bolokolohi bo bong ho ananelwang kapa bo beilweng hodima molao wa setso, kapa molao o etswang ho fihlela moo di seng di tsamaelana le Bili.

Kgaolo 3: Mmuso wa Kopanelo (40-41)

40. Mmuso wa Rephaboliki

1. Rephaboliking, mmuso o bopilwe ka mmuso wa naha, mmuso wa diprovense le mmuso wa sekhahla e leng mmuso e sa tshwaneng e sebedisanang ebile e nyalellana.
2. Makala ohle a mmuso a lokela ho hlokomela le ho ikamahanya le metheo e Kgaolong ena mme e sebetse ho ya ka meedi e sehilweng Kgaolong ena.

41. Metheo ya mmuso wa kopanelo le dikamano tsa mmuso

1. Dikarolo tsohle tsa mmuso le makala ohle a puso tlhopisong ka nngwe ya dikarolo, dilokela ho—
  - a. boloka kgotso, kopano ya setjhaba le ho se arohane ha Rephaboliki;
  - b. boloka boiketlo ba batho ba Rephaboliki;
  - c. nehelana ka bokgoni, ponaletso, boikarabelo le mmuso o kopaneng bakeng la Rephaboliki kaofela;
  - d. tshepahala Molaotheo, Rephaboliking le setjhabeng sa yona;
  - e. hlomphe boemo ba Molaotheo, metheo, matla le mesebetsi ya mmuso dikarolong tse ding;
  - f. se nke matla kapa mesebetsi ofe kapa ofe ntle le oo ba o nehetsweng ho latela Molaotheo;
  - g. sebedisa matla le ho phetha mesebetsi ya teng ka tsela ya ho itshunyatsunya dibakeng,
- h. mesebetsing kapa boleng ba mmuso makaleng a mang; le
- h. tshebedisano e ntle le ho tshepana ka ho—
  - i. kgothalletsa dikamano tse lokileng;
  - ii. thusana le ho tshehetsana;
  - iii. tsebisana le ho rerisana tabeng tse re amang ka ho tshwana;
  - iv. sebedisana le ho etsa melao mmoho;
  - v. ikamahanya le ditsamaiso tseo ho dumellwang ka tsona; le
  - vi. qoba diqosano tsa molao.
2. Molao wa Palamente o tlameha ho—
  - a. theha makala le mekgatlo ho kgothalletsa le ho bebofatsa dikamano tsa nyalano ya mmuso.
  - b. lokisetsa mekgwa ya ho sebetse le ditsela tsa ho bebofatsa ho fedisa diqhwebeshano pakeng tsa mmuso.
3. Lekala la mmuso le amehang qhwebeshanong e pakeng tsa mebuso le leke ka matla ho fedisa qhwebeshano ka mekgwa le ditsamaiso tse behetsweng sepheo sena mme le fuputse metjha yohle ya ditharollo pele le ka ya lekgotleng ho rarolla qaka ena.
4. E bang lekgotla le sa kgotsofalla hore ditlhoko tsa karolwana (3) ha di a phethiswa, le ka nna la kgutlisetsa qhwebeshano eo makaleng a amehang a mmuso.

Kgaolo 4: Palamente (42-82)

42. Sebopeho sa Palamente

1. Palamente e bopilwe ka—
  - a. Seboka sa Naha; le
  - b. Lekgotla la Naha la Diprovense.
2. Seboka sa Naha le Lekgotla la Naha la Diprovense di sebedisana ka ho etsa molao ka tsela e hlalositsweng Molaotheo.
3. Seboka sa Naha se kgethilwe ho ka emela batho le hore ho be le puso ka batho ka tlasa Molaotheo. Se etsa hona ka ho kgetha Mopresidente, ka ho nehelana ka lekgotla la naha bakeng la ho shebisisa dintlha tsa setjhaba, ka ho fetisa molao, ho hlahloba le ho hlokomela mesebetsi ya phethahatso.
4. Lekgotla la Naha la Diprovense le emela diprovense ho hlokomela ditabatabelo tsa diprovense makaleng a mmuso. Le etsa hona ka ho sebetisa ditsamaisong tsa ho etswa ha molao le ka ho theha lekgotla la naha bakeng la ho shebisisa dintlha tsa setjhaba tse amanang le diprovense.
5. Mopresidente a ka bitsa Palamente neng kapa neng ho tla tshohla merero e ikgethileng.
6. Palamente e tshwarelwa Cape Town empa Molao wa Palamente o phethiswang ho latela karolo 76(1) le (5), o ka hlwaya hore Palamente e tshwarelwe sebakeng se seng.

43. Bolaodi ba ho etswa ha molao ba Rephaboliki

1. Ka hare ho Rephaboliki, bolaodi ba ketsamolao—
  - a. ba mmuso wa naha bo matleng a Palamente jwalo ka ha ho hlalositswe karolong 44;
  - b. ba mmuso wa provense bo matleng a ketsamolao ya provense jwalo ka ha ho hlalositswe karolong 104; mme
  - c. ba mmuso wa sekhahle bo matleng a Makgotla a Mmasepala jwalo ka ha ho hlalositswe karolong 156.

44. Bolaodi ba ketsamolao ba naha

1. Bolaodi ba ketsamolao ba naha jwalo ka ha bo beilwe Palamenteng—
  - a. bo neha Seboka sa Naha—
    - i. ho fetola Molaotheo;
    - ii. ho fetisa molao o lebaneng le morero ofe kapa ofe, ho kenyeletswa morero o ka hara tshebetso e lenaneng le Shejulung 4 empa ho sa kenyeletswa, ho latela karolo (2), morero o sebakeng sa mosebetsi lenaneng le Shejulung 5; mmoho le
    - iii. ho abela matla a ho etsa molao ofe kapa ofe ka ntle ho matla a ho fetola Molaotheo ho motheo o mong le o mong wa ketsamolao karolong e

- nngwe ya mmuso; le
  - b. ho neha Lekgotla la Naha la Diprovense matla—
    - i. ho ka ba le seabo ho fetoleng Molaotheo ho latela karolo 74;
    - ii. ho latela karolo 76, ho fetisa molao o entsweng mabapi le morero ofe kapa ofe o ka hara tshebetso e lenaneng le Shejulung 4 le morero ofe kapa ofe o batlwang ke Molaotheo hore o fetiswe ho latela karolo 76; le
    - iii. ho nahana ka molao ofe kapa ofe o fetisweng ke Seboka sa Naha, ho latela karolo ya 75.
2. Palamente e ka nna ya kena mahareng ka ho fetisa molao, ho latela karolo ya 76(1) mabapi le ntlha e welang sebakeng sa mosebetsi se lenaneng le Shejulung 5 e bang ho hlokeha—
    - a. ho boloka tshireletso ya naha;
    - b. ho boloka bonngwe ba moruo;
    - c. ho boloka maemo a bohlokwa a naha;
    - d. ho theha maemo a seng makae a hlokehang ho ka thusa ka ditshehetso; kapa
    - e. ho thibela ketsahalo e sa tlwaelehang e entswe ke provense e sa nahanelang ditabatabelo tsa provense e nngwe kapa naha yohle.
  3. Molao mabapi le ntlha e bohlokwa bakeng la, kapa e amanang le, tshebediso e loking ya matla mabapi le ntlha e nngwe le e nngwe e hlahellang lenaneng la Shejulu 4, bakeng la maikemisetsong ohle, molao mabapi le dintlha tse lenaneng la Shejulu 4.
  4. Moo palamente e sebedisang matla a yona e tlangwa feela ke Molaotheo mme e lokela ho sebetisa ho latela, le ho ya ka meedi e sehilweng Molaotheo.

45. Melao le ditaelo le dikomiti tse kopanetsweng

1. Seboka sa Naha le Lekgotla la Naha la Diprovense di lokela ho theha komiti e kopanetsweng ya ho etsa melao le ditaelo tse mabapi le merero ya Seboka le Lekgotla ho kenyeletswa melao le ditaelo—
  - a. ho lekola ditsamaiso e le ho bebofatsa mosebetsi wa ho beha melao, ho kenyeletswa le ho sehela nako meedi ya ho qetela mohatong ofe kapa ofemosebetsing;
  - b. ho theha dikomiti tse kopanetsweng mme di bopilwe ka baemedi ba Seboka le Lekgotla ho lekola le ho tlaleha ka Dibili tse hopotsweng karolong 74 le 75;
  - c. ho theha dikomiti tse kopanetsweng tse bopilweng ka Molaotheo bonyane selemo se seng le se seng; le
  - d. ho laola merero ya—
    - i. komiti ya kopanelo ya melao
    - ii. komiti ya Bonamodi
    - iii. komiti ya tshibisiso ya Molaotheo
    - iv. dikomiti tsa kopanelo tse theuwig ho latela serapa (b).

2. Ditho tsa Kabinete, ditho tsa Seboka sa Naha le baemedi Lekgotleng la Naha la Diprovense di na le menyetla le ditumelo komiting ya kopanelo ya Seboka le Lekgotla jwalo ka ha ba na le tsona Sebokeng kapa Lekgotleng.

Seboka sa Naha

46. Sebopeliso le dikgetho

1. Ho latela shejulu 6A, Seboka sa Naha se bopilwe ka ditho tse seng ka tlase ho 350 mme di sa fete palo ya basadi le banna ya 400 ba kgethilweng ho ba ditho ka tsamaiso ya kgetho e—
  - a. hlalositsweng ke molao wa naha;
  - b. thehilweng hodima lenane la bakgethi la naha;
  - c. hlalolang hore bonyane bakgethi ba be le dilemo tse 18; hape
  - d. tswalang, kakaretso, boemedi bo lekalekanang.
2. Molao wa Palemente o nehelane ka mokgwa wa ho laola palo ya ditho tsa Seboka sa Naha.

[Karolwana (1) e lokisitswe ke karolo 1 ya Molao wa tokiso ya leshome ya Molaotheo wa 2003 le karolo 1 ya Molao wa tokiso ya leshome le metso e mehlano ya Molaotheo wa 2008.]

47. Ditho

1. Moahi e mong le e mong ya nang le tshwanelo ya ho kgetha ditho tsa Seboka sa Naha o na le tshwanelo ya ho ba setho sa Seboka, ka ntle ho—
  - a. mang kapa mang ya thontsweng ke, kapa a sebeletsa, puso mme a amohela moputso ka ho thonngwa hoo kapa mosebetsi oo, ka ntle ho—
    - i. Mopresidente, Motlatsi wa Mopresidente, Matona le Batlatsi ba Matona; le
    - ii. basebetsi ba bang ba diofisi bao mesebetsi ya tsona e tsamaisanang le mesebetsi ya ditho tsa Seboka mme e tsamaisana ho latela molao wa naha;
  - b. baemedi ba tsitsitseng mosebetsing Lekgotleng la Naha la Diprovense kapa ditho tsa lekgotla la ketsamelao la provense kapa lekgotla la mmasepala;
  - c. ba sa kgoneng ho tswa melatong;
  - d. motho ofe kapa ofe ya sa itekanelang kelellong ho ya ka lekgotla la Rephaboliki; kapa
  - e. mang kapa mang eo, ka mora hoba karolo ena e sebediswe, a fumanwe a le molato mme a ba a ahlolelwa tjhankaneng nako ya dikgwedi tse 12 a sa fuwe monyetla wa faene, e ka ba Rephaboliking kapa ka ntle ho yona, ha eba ketso eo a e ahloletsweng e le tlolo ya molao ka hara Rephaboliki, empa, ho se be motho ya tadingwang jwalo ka motho ya seng a ahlotse ho fihlela boipiletsa ba hae kgahlanong le ho fumanwa a le molato le kahlolo bo phethelwa, kapa ho fihlela nako ya ho etsa boipiletsa e fetile. Ho se amohelwe ho ya ka serapa sena se fella ka mora dilemo tse

hlano kahlolo e se e qetilwe.

2. Motho eo e ke keng ya eba setho sa Seboka sa Naha ho ya ka karolwana (1)(a) kapa (b) e ka nna ya eba nkgetheng wa Seboka, ha feela a phethisa meedi le dipehelo tse ding tse hlomilweng ke molao wa naha.
3. Motho a ka lahlehelwa ke botho ba Seboka sa Naha ha motho eo—
  - a. a sa hlotse a tshwaneleha;
  - b. ha a le siyo Sebokeng ka ntle ho tumello maemong ao ka ona melawana le ditaelo tsa Seboka di qosang tahlehelo ya botho;
  - c. dikgeo ha di hlahella Sebokeng sa Naha se tlatswe ho ya ka dipehelo tsa lekgotla la ketsamelao.

[Karolwana (3) e fetotswe ke karolo 2 ya Molao wa tokiso ya leshome ya Molaotheo wa 2003 le karolo 2 ya Molao wa tokiso ya leshome le metso e mehlano ya Molaotheo wa 2008.]

4. Dikgeo tsa mosebetsi Sebokeng sa Naha ditshwanetse ho tlatswa ho latela molao wan aha.

48. Kano kapa boitlamo

Pele ditho tsa Seboka sa Naha di qala ho sebetse Sebokeng di tlameha ho ikana kapa ho itlamele botshepehi Rephaboliking le ho ikokobetsa ka tlasa Molaotheo ho ya ka Shejulu 2.

49. Bolelele ba Seboka sa Naha

1. Seboka sa Naha se kgethelwa ho ba teng dilemo tse hlano.
2. Ha Seboka sa Naha se qhalwa ho ya ka karolo 50 kapa ha se fela, Mopresidente ka kgweletso, o lokela hore a phatlalatse le ho beha letsatsi la dikgetho le tlamehang ho tshwarwa matsatsing a 90 a mohla Seboka se qhadilweng ka yona kapa nako ya sona e fetile. Kgweletso e bitsang le ho beha letsatsi bakeng la kgetho e ka nehelwa pele kapa ka morao ho pheletso ya nako ya Seboka sa Naha.

[Karolwana (2) e fetotswe ke karolo 1 ya Molao 2 wa 1999.]

3. Ha sephetho sa dikgetho tsa Seboka sa Naha se sa phatlalatswe ka nako e badilweng ho latela karolo 190 kapa ha dikgetho di ka tsa qhelelwa thoko ke lekgotla, Mopresidente ka kgweletso, o lokela ho phatlalatsa le ho beha letsatsi la dikgetho tse tlamehang ho tshwarwa matsatsing a 90 ka mora nako eo kapa mohleng oo dikgetho di ileng tsa behelwa ka thoko.
4. Seboka sa Naha se dula se sebetse ho tloha ka nako eo se qhalaneng ka yona kapa nako ya sona e feta, ho fihlela letsatsi pele ho letsatsi la pele la dikgetho la Seboka se latelang.

50. Ho qhalwa ha Seboka sa Naha pele ho nako e behilweng

- Mopresidente a ka qhala Seboka sa Naha e bang—
  - Seboka se nkile qeto e tlamang ho qhaleha mme se tshheditswe ke boholo ba ditho tsa sona; mme
  - ho se ho fetile dilemo tse tharo Seboka se kgethilwe.
- Mopresidente ya tshwereng mokobobo o tshwanetse ho qhala Seboka sa Naha e bang—
  - ho hlahile sekgeo ofising ya Mopresidente; le
  - ha Seboka se sa kgethe Mopresidente e motjha pele ho feta matsatsi a 30 ho tloha ha sekgeo se hlahile.

51. Dikopano le dinako tsa phomolo

- Ka mora dikgetho, kopano ya pele ya Seboka sa Naha e lokela ho dula nakong e itseng le ka letsatsi le beilweng ke Moahlodi e moholo empa e seng ka mora matsatsi a 14 a tsebiso ya sephetho sa dikgetho. Seboka sa Naha se ka ipehela nako le bolelele ba dikopano tse ding le di nako tsa kgefutso.

[Karolwana (1) e fetotswe ke karolo 1 Molao 34 wa 2001.]

- Mopresidente a ka nna a bitsa kopano ya Seboka sa Naha e ikgethileng neng kapa neng feela ho tla tshohla merero e ikgethileng.
- Dikopano tsa Seboka sa Naha di dumelletswa dibakeng tseo e seng dibaka tsa Palamente feela ho ya ka ditabatabelo tsa setjhaba, tshireletso kapa ho lokela mme ha ho ngotswe melaong le ditaalong tsa Seboka.

52. Sepikara sa Palamente le motlatsi wa hae

- Kopanong ya pele ka mora dikgetho kapa ha ho hlokeha ho tlatse sekgeo, Seboka sa Naha se lokela ho kgetha Sepikara le Motlatsi wa hae ho ditho tsa sona.
- Moahlodi e moholo o lokela ho ba modulasetulo wa kopano e kgethang Sepikara sa palamente kapa a thonye moahlodi e mong ho ba modulasetulo. Sepikara e ba modulasetulo ha ho kgethwa Motlatsi wa Sepikara.

[Karolwana (2) e fetotswe ke karolo 2 ya Molao wa tokiso ya botshelela ya Molaotheo wa 2001.]

- Tsamaiso e bolelwang Karolong A ya Shejulu 3 e sebediswa ha ho kgethwa Sepikara le Motlatsi wa hae.
- Seboka sa Naha se ka tlosa Sepikara kapa Motlatsi wa hae mosebetsing ka ho etsa qeto. Boholo ba ditho tsa Seboka bo lokela ho ba teng ha ho nkuwa qeto.
- Ho ya ka melao le ditaello, Seboka sa Naha se ka kgetha hara ditho tsa sona baduladitulo ba bang ho ka thusana le Sepikara le Motlatsi wa hae.

53. Diqeto

- Ka ntle ha eba Molaotheo o hlalosa ka mokgwa o

mong—

- boholo ba ditho tsa Seboka sa Naha bo lokela ho ba teng ha ho kgethwa Bili kapa ha ho ba le phetolo ya Bili;
  - bonyane nngwe tharong ya ditho e lokela ho ba teng pele ho kgethwa morero ofe kapa ofe o ka Sebokeng; hape
  - dipotso tsohle tse Sebokeng di lokela ho nkelwa qeto ke bongata ba dikgetho tse entsweng.
- Setho sa Seboka sa Naha seo e leng modulasetulo kopanong ya Seboka ha se na bolokolohi ba ho kgetha, empa—
    - se lokela ho etsa kgetho ya makgaolakgang ha ho na le palo ya bahanyetsi e lekanang ka mahlakoreng a mabedi; mme
    - a ka etsa kgetho ya tharollo moo qeto e lokelang ho nkuwa teng ka tshehetso ya dikgetho tsa pedi borarong tsa ditho.

54. Ditokelo tsa ditho tse itseng tsa Kabinete le Batlatsi ba Matona Sebokeng sa Naha

Mopresidente le setho sefe kapa sefe sa Kabinete seo e seng setho sa Seboka sa Naha ba ka nna ba ba teng dikopanong tsa Seboka, ba bua, empa ba se kgethe.

[Karolo 54 e lokisitswe ke karolo 3 ya Molao 34 wa 2001.]

55. Matla a Seboka sa Naha

- Ka ho sebedisa matla a sona a ho etsa molao, Seboka sa Naha se ka—
  - nahana, fetisa, fetola kapa sa qhelela thoko molao o beilweng pela Seboka;
  - qala kapa lokisetsa melao ka ntle ho di Bili tsa tjhelete.
- Seboka sa Naha se lokela ho hlopisa mekgwa ya tshebetso—
  - ya ho hlokomela hore makala ohle a phethahatso a puso makaleng a mmuso a ikarabella ho sona; mme
  - ya ho tshehetsa tlhokomelo ya—
    - tshebediso ya matla a phethahatso setjhabeng mmoho le tshebediso ya molao; le
    - lekala lefe kapa lefe la puso.

56. Bopaki kapa lesedi le fuwang Seboka sa Naha

- Seboka sa Naha kapa e nngwe ya dikomiti tsa sona e ka—
  - bitsa motho ofe kapa ofe ho tla fana ka bopaki a ikanne kapa a itlamme kapa ho tla fana ka ditokomane;
  - kopa motho ofe kapa ofe kapa mokgatlo ofe kapa ofe ho tlaleha ho ona;
  - qobella, ho ya ka molao wa naha kapa ka melawana le ditaello, mang kapa mang kapa mokgatlo ho dumellana le pitso kapa dikopo ho ya ka serapa (a) kapa (b); le

- d. ho amohela dikopo, boemedi kapa dipehelo ho tswa ho mang kapa mang ya nang kapa metheo e nang le kgahleho.

57. Ditlhopiso tsa kahare, ditsamaiso le mekgwa ya tshebetso ya Seboka sa Naha

- Seboka sa Naha se ka—
  - lekanya le ho laola ditlhopiso tsa sona tsa lehae, ditsamaiso le mekgwa ya tshebetso; le
  - ho etsa melao le ditaelo mabapi le mesebetsi ho hlokometswe boemedi le ho sebetso mmoho ka demokrasi, boikarabelo, ponaletso le ho kenya letsoho ha setjhaba.
- Melao le ditaelo tsa Seboka sa Naha di lokela ho fana ka—
  - motheo, sebopeho, matla, mesebetsi, mekgwa ya tshebetso le nako ya ho ba teng ha dikomiti;
  - ho kenya letsoho ditsamaisong tsa Seboka le dikomiti tsa yona tsa mekgwa e teng e menyane e emetsweng Sebokeng ka tsela e tsamaelanang le demokrasi;
  - thuso ya tjhelete le ya taolo ho mokga o mong le o mong wa dipolotiki o emetsweng Sebokeng ho ya ka ho lekalekana ka boemedi ba tsona, ho dumella mokga o mong le o mong le moetapele wa yona ho phetha mesebetsi ya yona Sebokeng ka bokgabane; le
  - ho elellwa moetapele wa mokga o moholo wa kganyetso sebokeng jwalo ka Moetapele wa Kganyetso.

58. Monyetla

- Ditho tsa Kabinete le ditho tsa Seboka sa Naha—
  - di na le bolokolohi ba ho bua Sebokeng le dikomiting tsa yona ho latela melao le ditaelo tsa sona; le
  - ha di tlangwe ke melao ya kahisano kapa ya bosenyi, ho tshwarwa, ho hlahlelwa tjhankaneng, kapa ditshenyo mabapi le—
    - eng kapa eng eo di e buileng, ya hlahiswa ka pela kapa ya fetisetswa Sebokeng kapa dikomiting dife kapa dife tsa sona; kapa
    - eng kapa eng e senotsweng ka lebaka la se di se buileng, sa hlahiswa ka pela kapa ya fetisetswa Sebokeng kapa dikomiti dife kapa tsa sona.
- Menyetla le diteballo tse ding tsa ditho tsa Seboka sa Naha tsa ditho tsa Kabinete le ditho tsa Seboka di ka ballwa ke molao wa naha.
- Meputso, ditumello le melemo e nehwang ditho tsa Seboka sa Naha ke molato o tobaneng le Letlole la Lekeno la Naha.

59. Ho fihlella setjhaba le seabo Sebokeng sa Naha

- Seboka sa Naha se lokela ho—
  - loketsetsa ho kenya letsoho ha setjhaba mesebetsing ya ho etsa melao le mesebetsi e meng ya Seboka le

- dikomiti tsa sona, hong le
- tsamaisa morero wa sona ka tsela e bonahalang, e ba le dikopano ha mmoho le dikomiti tsa teng setjhabeng, empa mehato e utlwahalang e ka nkuwa—
    - ho laola ho fihlella setjhaba, ho kenyeletswa ho fihlellwa ha masedinyana Sebokeng le dikomiting tsa sona; le
    - ho nehelana bakeng la hore motho e mong le emong a setjhwe mme moo ho loketseng teng, ho hanelwa ho kena kapa ho tloswa ha mang kapa mang.
- Seboka sa Naha se keke sa ghelela ka thoko setjhaba ho kenyeleditswe masedinyana, ho tswa kopanong ya komiti ntle le ha e ba mabaka a utlwahala ho ka etsa jwalo setjhabeng sa demokrasi.

Lekgotla la Naha la diprovence

60. Sebopeho sa Lekgotla la Naha

- Lekgotla la Naha la Diprovence le bopilwe ka baromuwa ba le bang ba leshome ba tswang provenseng ka nngwe.
- Baromuwa ba leshome ke—
  - baromuwa ba bane ba kgethehilweng, e leng—
    - Tonakgolo ya provence kapa ha Tonakgolo e le siyo setho sefe kapa sefe sa lekgotla la ketsamolao la provence eo se thontsweng ke Tonakgolo ho phethisa mesebetsi e akaretsang kapa e itseng ya Lekgotla la Naha la Diprovence; le
    - ditho tse ding tse tharo tse kgethehileng; mmoho le
  - ditho tse tshelletseng tse sebetsang moo ka botlalo di thontsweng ho latela dipehelo tsa karolo 61(2).
- Tonakgolo ya provence kapa ha Tonakgolo a le siyo, setho se seng sa baromuwa ba provence se thontsweng ke Tonakgolo, se lokela ho etella baromuwa ba provence pele.

61. Kabo ya baromuwa

- Mekga e emetsweng lekgotleng la ketsamolao la provence e na le tokelo ya ho ba le baemedi hara baromuwa ba provence eo jwalo ka ha ho hlalositswe Karolong B ya Shejulu 3.
  - Matsatsi a 30 ka mora ho phatlalatswa ha sephetho sa dikgetho tsa lekgotla la ketsamolao, Lekgotla la ketsamolao la Provense le tshwanetse ho—
    - ho hlwaya, ho ipapisitswe le molao wa naha, palo ya barongwa ba mokga ka mong ba tloba barongwa ba ka mehla le hore ke palo e kae ya ba tlo ba barongwa ba ikgethileng;
    - kgetha barongwa ba ka mehla ho latela ho thongwa ha mekga.
- .....

[Serapa (b) se tlohetswe ke karolo 1 ya Molao wa tokiso ya leshome le metso e mene ya Molaotheo wa

2008.]

[Karolwana (2) ya karolo 1 ya Molao wa tokiso ya borobong ya Molaotheo wa 2002 le ke karolo 1 ya Molao wa tokiso ya leshome le metso e mene ya Molaotheo wa 2008.]

3. Molao wa naha o hlalositsweng karolwaneng (2)(a) o tshwanetse ho etsa bonnete ba seabo sa mekga e menyane ho barongwa ba ka mehla le ba ikgethileng ka mokgwa o tsamisanang le demokrasi.
4. Lekgotla la ketsamolao ha mmoho le Tonakgolo le baetapele ba mekga ba lokela ho fumana baemedi ba ikgethileng boemeding ba provense, ba lokela ho ba baemedi ba thontsweng jwalo ka ha ho hlokeha ka mehla ho tswa ho ditho tsa lekgotla la ketsamolao.

62. Baromuwa ba ka mehla

1. Motho ya thontsweng ho ba moromuwa wa ka mehla o tlamehile ho kgethelwa ho ba setho sa lekgotla la ketsamolao la provense.
2. Ha motho eo e leng setho sa lekgotla la ketsamolao la provense a thonywa ho ba moromuwa wa ka mehla, motho eo o kgaotsa ho ba setho sa lekgotla la ketsamolao.
3. Baromuwa ba ka mehla ba thonyetswa nako e felang—
  - a. hang pele ho kopano ya pele ya lekgotla la ketsamolao la provense ka mora dikgetho tse latelang tsa teng.
  - b. ...

[Serapa (b) e tlohetswe ke karolo 2 ya Molao wa tokiso ya leshome le metso e mene ya Molaotheo wa 2008.]

[Karolwana (3) e lokisitswe ke karolo 2 ya Molao wa tokiso ya borobong ya Molaotheo wa 2002 le ho lokisitswe ke karolo 2 ya Molao wa tokiso ya leshome le metso e mene ya Molaotheo wa 2008.]

4. Motho o kgaotsa ho ba moromuwa wa ka mehla ha eba motho eo—
  - a. a kgaotsa ho kgethelwa ho ba setho sa lekgotla la ketsamolao ka mabaka a mang le a mang ntle ha eba a thonyeditswe ho ba moromuwa wa ka mehla;
  - b. a thonyeditswe ho ba setho sa Kabinete;
  - c. a se a sa tshetjwe ke lekgotla la ketsamolao la provense mme a bitswe hape ke mokga o mo thontseng ho ba setho sa ka mehla; kapa
  - d. a kgaotsa ho ba setho sa mokga o thontseng motho eo mme a bitswa ke mokga oo; kapa
  - e. a le siyo Lekgotleng la Naha la Diprovence ka ntle ho tumellano mabakeng ao melao le ditaelo tsa Lekgotla di hlalosang ho se be setho e le moromuwa wa ka mehla.
5. Dikgeo tse hlahang hara baromuwa ba ho ya ho ile di lokela ho kwalwa ka mokgwa o bolelwang ke molao

wa naha.

6. Pele baromuwa ba ka mehla ba sebetsa Lekgotleng la Naha la Diprovence, ba lokela ho ikana kapa ho itlama hore ba tla tshepahala Rephaboliking ba be ba ikokobelletse Molaotheo jwalo ka ha ho ngotswe Shejulung 2.

63. Dikopano tsa Lekgotla la Naha

1. Lekgotla la Naha le ka ikgethela nako le bolelele ba nako ba dikopano tsa lona le dinako tsa kgefutso.
2. Mopresidente a ka nna a bitsa Lekgotla la Naha la Diprovence kopanong e ka thoko neng kapa neng hore ho tshohlwe merero e kgethehileng.
3. Dikopano tsa Lekgotla la Naha la Diprovence di dumelletswa ho ka tshwarelwa kae kapa kae ka ntle ho Palamenteng ka lebaka la ditabatabelo tsa setjhaba, tshireletso kapa moo ho tshwaneleheng, le ebang ho ka ba le nehelano ho ya ka melao le ditaelo tsa Lekgotla.

64. Modulasetulo le Batlatsi ba modulasetulo

1. Lekgotla la Naha la Diprovence le lokela ho ikgethela modulasetulo le Batlatsi ba modulasetulo hara baromuwa.
2. Modulasetulo le e mong wa Motlatsi wa modulasetulo ba kgethwa hara baromuwa ba ka mehla dilemo tse hlano ka ntle ha eba nako ya bona ya boromuwa e fela pele ho nako.
3. Motlatsi wa modulasetulo e mong o kgethelwa selemo se le seng feela mme o lokela ho hlahlangwa ke boromuwa ba provense e nngwe e le hore provense ka nngwe e na le boemedi le yona.
4. Moahlodi e moholo o lokela hore e be modulasetulo ha ho kgethwa Modulasetulo kapa a thonye moahlodi e mong ho sebetsa jwalo. Modulasetulo e ba modulasetulo ha ho kgethwa Batlatsi wa modulasetulo.

[Karolwana (4) e lokisitswe ke karolo 5 ya Molao wa tokiso ya botshelela ya Molaotheo wa 2001.]

5. Mokgwa wa ho sebetsa o hlophisitsweng karolong A ya Shejulu 3 o sebetsa le kgethong ya Modulasetulo le Motlatsi wa modulasetulo.
6. Lekgotla la Naha le ka nna la tlosa Modulasetulo kapa Motlatsi wa modulasetulo maemong a hae.
7. ho latela melao le ditaelo, Lekgotla la Naha la Diprovence le ka nna la kgetha ho barongwa badulasetulo ho ka thusa modulasetulo le Motlatsi wa hae.

65. Diqeto

1. Ntle le ha Molaotheo o hlalosang ka mokgwa o mong—
  - a. provense ka nngwe e na le kgetho e le nngwe feela mme e etsetswa provense ke moetapele wa baromuwa ba yona; hape
  - b. dipotso tsohle tseo ho buisanwang ka tsona

Lekgotleng la Naha di a dumellwa ha bonyane diprovense tse hlano di kgethela kamohela ya tsona.

2. Molao wa Palamente o fetisitsweng ka mokgwa o hlaoswang ke karolwana (1) kapa karolwana (2) ya karolo 76, mme o lokela ho lokisetsa tsamaiso e tshwanang eo ka yona makgotla a ketsamolao a diprovense a nehang baromuwa ba ona matla a ho ka kgetha boemong ba ona.

66. Ho ba le seabo ha ditho tsa lekgotla la phethahatso

1. Ditho tsa Kabinete le Batlatsi ba Matona ba ka ba teng mme ba ka ba bua ka Lekgotleng la Naha la Diprovense empa ba ke ke ba kgetha.
2. Lekgotla la Phethahatso la Diprovense le ka kopa setho sa Kabinete, Motlatsi wa Letona kapa mosebeleletsi wa mmuso lekgotleng la phethahatso la setjhaba la provense ho ba teng kopanong ya Lekgotla kapa komiting ya Lekgotla.

67. Ho ba le seabo ha baemedi ba mmuso wa selehae

Baemedi ba nakwana ba sa feteng leshome ba thontsweng ke mmuso o hlophisitsweng wa selehae, ho ya ka karolo 163, ho emela mafapha a mmasepala, ba ka ba le seabo e bang ho hlokeha dipuisanong tsa Lekgotla la Naha la Diprovense empa ba ke ke ba kgetha.

68. Matla a Lekgotla la Naha

1. Ha e sebedisa matla a yona a ho etsa molao, Lekgotla la Naha la Diprovense le ka—
  - a. nahana, fetisa, fetola, eletsa hore ho etswe phetoho kapa la qhelela thoko molao o entsweng Lekgotleng ho ya ka Kgaolo ena; hape
  - b. qapa kapa ho hlophisetsa molao o entsweng o ka sebediswang jwalo ka ha o ngotswe Shejulung 4 kapa molao o entsweng o mong oo ho bolelwang ka ona karolong 76 (3), empa o ke ke wa qapa kapa wa hlophisa Dibili tsa tjelele.

69. Bopaki kapa lesedi le Lekgotleng la Naha

1. Lekgotla la Naha la Diprovense kapa e nngwe ya dikomiti tsa lona e ka—
  - a. bitsa mang kapa mang ho tla hlahela ka pela lona a tlo fana ka bopaki a ikanne kapa a itlamme kapa a tlo fana ka ditokomane;
  - b. qosa mokgatlo ofe kapa ofe kapa motho ofe kapa ofe ho tlaleha ho lona;
  - c. qobella, ho ya ka molao wa naha kapa ka melao le ditaello, motho ofe kapa ofe ho dumellana le ho hlahella lekgotleng la dinyewe ho ya ka dipehelo tsa temana (a) kapa (b); le
  - d. ho amohela ditletsebo, boemedi kapa dipehelo tsa motho ofe kapa ofe ya nang le kgahleho kapa metheo.

70. Ditlhophiso tsa ka hare, ditsamaiso le mekgwa ya tshebetso ya Lekgotla la Naha

1. Lekgotla la Naha la Diprovense le ka—
  - a. hlwaya le ho laola ditlhophiso tsa ka hare, ditsamaiso le mekgwa ya tshebetso ya lona; le
  - b. ho etsa melao le ditaello tse tobaneng le merero ya yona ho ntse ho hlokometswe boemedi le ho kenya letsoho ka demokrasi, boikarabelo, ho hlahisa ditaba pepeneneng le ho sebetso ha setjhabeng.
2. Melao le ditaello tsa Lekgotla la Naha la Diprovense le tshwanetse ho lokisetsa—
  - a. ho thehwa, sebopeho, matla, mesebetsi, ditsamaiso le bolelele ba nako ba dikomiti tsa lona;
  - b. ho sebetso ha diprovense kaofela ditsamaisong tsa lona ka mokgwa o tshwanelang demokrasi; le
  - c. ho kenya letsoho ditsamaisong tsa Lekgotla, dikomiting, le mekgeng yohle ya dipolotiki e menyenyanane e emetsweng Lekgotleng ka moo demokrasi e tshwanelang ho tsamaiswa ka teng ha taba e tlamehile hore ho etswe qeto ka yona ho ya ka karolo 75.

71. Monyetla

1. Baromuwa ba Lekgotla la Naha la Diprovense le bohle bao ho hlaositsewang ka bona karolong 66 le 67—
  - a. ha ba le ka Lekgotleng kapa dikomiting tsa lona ba na le bolokolohi ba ho bua, feela ba bolokile melao le ditaello tsa lona; hape
  - b. ba ke ke ba qoswa makgotleng a baahisani kapa a bosenyi ka lebaka la seo ba se buileng kapa ba se hlahisang kapa ba fana ka sona Lekgotleng kapa dikomiting dife kapa dife tsa lona, kapa—
    - i. seo ba se buileng, ba se hlahisitseng pejana kapa ba faneng ka sona, Lekgotleng kapa dikomiting tsa lona; kapa
    - ii. ho senolotsweng ka lebaka la seo ba se boletseng ba se hlahisitseng pejana kapa ba faneng ka sona Lekgotleng kapa dikomiting tsa lona.
2. Menyetla le ditokollo tsa Lekgotla la Naha la Diprovense, baromuwa Lekgotleng le batho ba hlaositsewang karolo 66 le 67, ba ka ballelwa ka molao wa Naha.
3. Meputso, ditlhaphiso le melemo e lefuwang ditho tsa ka mehla tsa Lekgotla la Naha la Diprovense di tswa Letlolang la Lekenno la Naha.

72. Ho fihlella setjhaba le ho ba le seabo Lekgotleng la Naha

1. Lekgotla la Naha la Diprovense le lokela ho—
  - a. nolofatsa ho ba le seabo ha setjhaba ditshehetsong tsa ho etsa molao tsa Lekgotla le dikomiti tsa lona; le ho
  - b. phethisa merero ya lona ka mokgwa o se nang lekunutu le be le tshware dikopano tsa lona le tsa dikomiti tsa lona pepeneneng—
    - i. ho laola phihlello ya setjhaba mmoho le

masedinyana Lekgotleng le dikomiting tsa lona;

- ii. le be le lokisetse ho hlahlojwa mmeleng ha mang kapa mang mme ha ho hlokahala ho hanela motho ho kena kapa ho mo ntsha dikopanong.
2. Lekgotla la Naha la Diprovence le ke ke la kgetholla setjhaba le masedinyana kopanong ya komiti ka ntle ha eba e lokile mme e nepahetse ponaletsong le setjhabeng sa demokrasi.

Tsamaiso ya Ketsamola ya Naha

73. Dibili tsohle

1. Bili efe kapa efe e ka hlahiswa Sebokeng sa Naha.
2. ke feela setho sa kabinete kapa Motlatsi wa Letona kapa setho kapa komiti ya Seboka sa Naha se ka hlahisang Bili ka Sebokeng, empa ka setho sa Kabinete se ikarabellang ho tsa ditjhelete tsa Naha se ka hlahisang Bili tse latelang tsa tjhelete Sebokeng:
  - a. Bili ya tjhelete; kapa
  - b. Bili e nehelanang ka molao o hlahellang karolong 214.

[Karolwana (2) e lokisitswe ke karolo 1(a) ya Molao wa tokiso ya bosupa ya Molaotheo wa 2001.]

3. Bili e hlaloswang karolong 76(3) e ka tsebiswa Lekgotleng la Naha la Diprovence ntle le Bili eo ho buang ka yona karolwaneng (2)(a) kapa (b) ya karolo ena, e ka tsebiswa Lekgotleng la Naha la Diprovence.

[Karolwana (3) e lokisitswe ke karolo 1(b) ya Molao wa tokiso ya bosupa ya Molaotheo wa 2001.]

1. Ke feela setho kapa komiti ya Lekgotla la Naha la Diprovence le ka hlahisang Bili Lekgotleng.
2. Bili e fetisitsweng ke Seboka sa Naha e lokela ho lebiswa Lekgotleng la Naha la Diprovence ha eba e lokela ho tshohlwa ke Lekgotla. Bili e fetisitsweng ke Lekgotla e lokela ho lebiswa Sebokeng.

74. Dibili tse fetolang Molaotheo

1. Karolo 1 le karolwana ena di ka fetolwa ka Bili e fetisitsweng ke—
  - a. Seboka sa Naha le kgetho e tshhehetsang ya bonyane diphesente tse 75 ya ditho tsa sona; le
  - b. Lekgotla la Naha la Diprovence ka kgetho e tshhehetsang ya bonyane diprovence tse tshheletseng.
2. Kgaolo 2 e ka fetolwa ho ya ka Bili e fetisitsweng—
  - a. Lekgotla la Naha ka tshehetso ya kgetho ya bonyane peditharong ya ditho tsa yona; le
  - b. Lekgotla la Naha la Diprovence ka tshehetso ya kgetho ya diprovence tse tshheletseng.
3. Pehelo efe kapa efe ya Molaotheo e ka fetolwa ka Bili e fetisitsweng—
  - a. ke Seboka sa Naha ka tshehetso ya kgetho ya

- bonyane peditharong ya ditho tsa yona; le
- b. ka lekgotla la Naha la Diprovence ka tshehetso ya kgetho ya bonyane diprovence tse tshheletseng, ha eba phetolo e—

- i. amana le taba e tsamaelanang le Lekgotla;
- ii. e fetola meedi ya provence, matla, mesebetsi kapa mekgatlo; kapa
- iii. e fetola dipehelo tse sebetsanang le ditaba tsa provence ka ho toba.
4. Bili e fetolang Molaotheo e ke ke ya kenya dipehelo ka ntle ho diphetolo tsa Molaotheo le ditaba tse tsamaelanang le diphetoho.
5. Bonyane matsatsi a 30 pele Bili e fetolang Molaotheo e hlahiswa ho ya ka karolo ya 73 (2), motho kapa komiti e ikemiseditseng ho hlahisa Bili e lokela ho—
  - a. phatlalatsa Gazeteng ya Mmuso ya Naha, le ho ya ka melao le ditaelo tsa Seboka sa Naha boitsebiso ba phetolo e hlahisitseng hore e tshohlwe ke setjhaba;
  - b. nehela, ho ya ka melao le ditaelo tsa Seboka, dintlha tseo ho lekgotla la ketsamolao la provence hore ba hlahise maikutlo; le
  - c. nehela, ho ya ka melao le ditaelo tsa Lekgotla la Naha la Diprovence dintlha tsa Seboka hore dibuisanwe ha eba phetolo e sisintsweng ha se phetolo e hlokang ho fetiswa ke Lekgotla.
6. Ha Bili e fetolang Molaotheo e hlahiswa, motho kapa komiti e hlahisang Bili e lokela ho nehela ditlhahiso tse ngotsweng dife kapa dife tse fumanweng ho tswa setjhabeng le makgotleng a ketsamolao a provence—
  - a. ho Sepikara sa palamente se behileng ditaba Sebokeng sa Naha; le
  - b. ho ya ka diphetolo tseo ho builweng ka tsona karolwaneng (1), (2) kapa (3)(b) ho Modulasetulo wa Lekgotla la Naha la Diprovence ka ho beya ditaba Lekgotleng.
7. Bili e fetolang Molaotheo e ke ke ya bewa ho kgethwa Sebokeng sa Naha matsatsing a 30 a—
  - a. ho hlahiswa ha yona, ha eba Seboka se dutse ha Bili e hlahiswa.
  - b. ho tekwa ha yona Sebokeng, ha eba Seboka se phomotse ha Bili e hlahisitswe.
8. Ha eba bili e hlalositsweng karolwaneng (3)(b), kapa karolo efe kapa efe ya Bili, e ama provence e itseng kapa diprovence, Lekgotla la Naha la Diprovence le ke ke la fetisa Bili kapa karolo e nepahetseng ka ntle ha eba e amohetswe ke lekgotla la ketsamolao kapa makgotla a ketsamolao a provence kapa diprovence tse amehang.
9. Bili e fetolang Molaotheo o fetisitsweng ke Seboka sa Naha le moo e ka sebetsang, ke Lekgotla la Naha la Diprovence e lebiswe ho Mopresidente ho e ananela.

75. Dibili tse tlwaelehleng tse sa ameng diprovence

1. Ha Seboka sa Naha se fetisa Bili e welang ka thoko ho dibaka tsa tshebetso tse badilweng Shejulung 74 kapa 76, Bili eo e lokela ho fetisitswa Lekgotleng la Naha la Diprovence mme e sebetswe ka mokgwa ona:

- a. Lekgotla le lokela ho—
    - i. fetisa Bili eo;
    - ii. fetisa Bili mme e fetolwe ho ya ka ditshisinyo tsa yona; kapa
    - iii. Bili eo e qhelelwe ka thoko.
  - b. Ha Lekgotla le fetisa Bili ntle ho ho sisinya diphetoho tsa Bili, Bili e fetisetswe ho Mopresidente hore a e ananele.
  - c. Ha Lekgotla le qhelela Bili thoko kapa le e fetisa empa e batla diphetolo pele Seboka sa Naha se lokela ho boela se tshohla Bili eo e kentse phetolo e sisintsweng ke Lekgotla, e be e—
    - i. Bo ele e fetise Bili eo hape, e ka ba ka kapa ka ntle ho diphetolo; kapa
    - ii. etse qeto ya ho se tswelle pele ka Bili eo.
  - d. Bili e fetisitsweng ke Seboka sa Naha ho ya ka dipehelo tsa temana ya (c), e lokela ho fetisetswa ho Mopresidente hore a e ananele.
2. Moo Lekgotla la Nala la Diprovence le kgetha taba ho ya ka karolo ena, karolo 65 ha e sebetse; bakeng sa hoo—
- a. moromuwa ka mong wa baromuwa ba provence o na le kgetho e le nngwe;
  - b. karolo e le nngwe ho tse tharo tsa baromuwa ba lokela ho ba teng pele ho ka kgethwa taba eo; mme
  - c. taba e kgaolwa ka boholo ba palo ya dikgetho tse entsweng, empa ha ho na le dikgetho tse lekanang mahlakoreng a mabedi, moromuwa eo e leng modulasetulo a ka etsa kgetho e tla rarolla mathata.

76. Dibili tse tlwaelehileng tse amang diprovence

1. Ha Seboka sa Naha se fetisa Bili eo hlalositseng karolwaneng (3), (4) kapa (5), Bili eo e lokela ho fetisetswa Lekgotleng la Naha la Diprovence mme e sebetswe ka mokgwa ona:
  - a. Lekgotla se lokela ho—
    - i. fetisa Bili;
    - ii. fetisa Bili e fetotsweng; kapa
    - iii. qhelela Bili ka thoko.
  - b. Ha eba Lekgotla le fetisa Bili e sa fetolwa, Bili e lokela hore ho fanwe ka yona ho Mopresidente hore a e amohele.
  - c. Ha eba Lekgotla le fetisa Bili e fetotsweng, Bili e fetotsweng e lokela ho fetisetswa Lekgotleng la Naha mme ha Lekgotla le fetisa Bili e fetotsweng e lokela ho fetisetswa ho Mopresidente hore a e ananele.
  - d. Ha Lekgotla le qhelela thoko Bili, kapa ha Lekgotla le hana ho fetisa Bili e fetotsweng e isitsweng ho yona ho ya ka dipehelo tsa serapa (c), le moo ho lokelang, Bili e fetotsweng, e lokela ho fetisetswa Komiting ya Bonamodi, e ka dumellana ka—
    - i. Bili e le jwalo ka ha e fetisitswe ke Lekgotla;
    - ii. Bili e fetotsweng jwalo ka ha e fetisitswe ke Seboka; kapa
    - iii. tlhahiso e nngwe ya Bili.
  - e. Ha Komiti ya Bonamodi e sa dumellane ka matsatsi a 30 ho tloha mohla Bili e fetisitsweng ka ona, bili eo e a thisa ka ntle ha eba Seboka se fetisa Bili, empa Bili e lokela ho iswa ho Mopresidente hore a e ananele.
  - f. Ha Komiti ya Bonamodi e dumellana ka Bili e le jwalo ka ha e fetisitswe ke Lekgotla la Naha, Bili e lokela ho fetisetswa Sebokeng sa Naha mme ha seboka se ka fetisa Bili, Bili e lokela ho fetisetswa ho Mopresidente hore a e ananele.
  - g. Ha Komiti ya Bonamodi e ka dumellana ka Bili e fetotsweng jwalo ka ha e fetisitswe ke Seboka sa Setjhaba, mme ha e fetisitswe ke Seboka e lokela ho fetisetswa ho Mopresidente hore a e ananele.
  - h. Ha Komiti ya Bonamodi e dumellana ka tlhahiso e nngwe ya Bili, tlhahiso eo ya Bili e lokela ho fetisetswa Lekgotleng le Sebokeng e lokela ho fetisetswa ho Mopresidentehore a e ananele.
  - i. Ha Bili e lebisitswe Sebokeng ho ya ka dipehelo tsa serapa (f) kapa (h) e sa fetiswe ke Seboka, Bili eo e qhelelwa ka thoko ntle le ha eba Seboka se fetisa Bili ka tshehetso ya bonyane pedi tharong ya ditho tsa yona.
  - j. Ha eba Bili e lebisitsweng ho Seboka ho ya ka serapa (g) kapa (h) ha e a fetiswa ke Seboka, Bili eo e fellwa ke nako, empa Bili jwalo ka ha e fetisitswe qalong ke Seboka e ka fetiswa hape ke Seboka, empa ka tshehetso ya bonyane pedi tharong ya ditho.
  - k. Bili e fetisitsweng ke Seboka ho ya ka serapa (e), (i) kapa (j) e lokela ho nehelwa Mopresidente ho e ananela.
2. Ha Lekgotla la Naha la Diprovence le fetisa Bili e lebisitsweng karolwaneng ya (3), Bili e lokela ho lebiswa ho Seboka sa Naha mme e sebetswe ho ya ka mokgwa o latelang:
  - a. Seboka se lokela ho—
    - i. fetisa Bili;
    - ii. fetisa Bili e fetotsweng; kapa
    - iii. qhelela Bili ka thoko.
  - b. Bili e fetisitsweng ke Seboka ho ya ka serapa (a)(i) e lokela ho nehlwa Mopresidente ho e ananela.
  - c. Ha Seboka se fetisitse Bili e fetotsweng, Bili e fetotsweng e lebiswe Lekgotleng, mme ha eba Lekgotla le fetisa Bili e fetotsweng, e lokela ho nehelwa Mopresidente ho e ananela.
  - d. Ha eba Bili e a hanwa, kapa ha eba Lekgotla le hana ho fetisa Bili e lebisitsweng ho ya ka serapa (c), Bili le, moo e ka sebediswang, e ka fetolwa le yona Bili mme e lebiswe Komiting ya Bonamodi, e ka dumelang ka—
    - i. Bili e fetisitsweng ke Lekgotla;
    - ii. Bili e fetotsweng jwalo ka ha e fetisitswe ke Seboka; kapa
    - iii. kgatiso e nngwe ya Bili.
  - e. Ha eba Komiti ya Bonamodi e dumela ka Bili jwalo ka ha e fetisitswe ke Lekgotla, Bili e lokela ho lebiswa Sebokeng, mme ha e ba Seboka se fetisa Bili, Bili e lokela ho nehellwa Mopresidente ho e ananela.
  - f. Ha Komiti ya Bonamodi e dumela ka Bili jwalo ka

- ha e fetisitswe ke Lekgotla, Bili e lebiswe Sebokeng, mme ha eba Seboka se fetisa Bili, Bili e lokela ho nehelwa Mopresidente a e ananele.
- g. Ha eba Komiti ya Bonamodi e dumela ka ho fetolwa ha Bili jwalo ka hae fetisitswe ke Lekgotla, Bili e lebiswe Lekgotleng, mme ha eba e fetisitswe ke Lekgotla, e lokela ho nehelwa Mopresidente ho e ananela.
  - h. Ha eba Komiti ya Bonamodi e dumela ka kgatiso e nngwe ya Bili, Kgatiso eo ya Bili e lokela ho lebiswa Lekgotleng le Sebokeng, mme ha eba e fetisitswe ke Lekgotla la Seboka, e lokela ho nehelwa Mopresidente a e ananele.
  - i. Ha eba Bili e lebisitswe Sebokeng ho ya ka serapa (f) kapa (h) ha e fetiswe ke Seboka, Bili e fellwa ke nako.
3. Bili e tshwanetse e sebetswe ho latela mokgwa o entsweng karolwaneng (1) kapa (2) e bang e le ka tlasa tshebetso ya shejule 4 kapa e nehelana bakeng la molao o nahannweng dikarolong tse latelang:
    - a. karolo 65(2);
    - b. karolo 163;
    - c. karolo 182;
    - d. karolo 195(3) le (4);
    - e. karolo 196; le
    - f. karolo 197.
  4. Bili e lokela ho sebetswa ka mokgwa o hlahoswang ke karolwana (1) e bang e nehelana bakeng la molao—
    - a. o nahannweng karolong 44 (2) kapa 220 (3) kapa
    - b. o nahannweng Kgaolong 13 o akgang nehelano e amang ditabatabelo tsa ditjhelete tsa mmuso wa provense.

[Serapa (b) sefetotswe ke karolo 1 ya Molao wa tokiso ya leshome le motso o le mong ya Molaotheo wa 2003.]

5. Bili eo ho nahannweng ka yona karolong 42(6) e lokela ho sebetswa ho ya ka mokgwa o thehilweng wa karolwana (1) ntle le ha eba—
  - a. ha Seboka sa Naha se kgetha Bili, dipehelo tsa karolo 53(1) ha disebetse; empa, Bili e ka fetiswa ke boholo ba ditho tsa Seboka tse entseng kgetho mabapi le yona; le
  - b. ha eba Bili e lebisitswe Komiting ya Bonamodi, melao e latelang e a sebetsa:
    - i. Ha eba Seboka sa Naha se nahana ka Bili e nahannweng karolwaneng (1)(g) kapa (h), Bili eo e ka fetiswa ke boholo ba ditho tsa Seboka ka kgetho mabapi le yona.
    - ii. Ha eba Seboka sa Naha se nahana Bili e nahannweng karolwaneng (1)(e), (i) kapa (j), Bili eo e ka fetiswa ha feela pedi tharong ya ditho tsa Seboka ka kgetho mabapi le yona.
6. Karolo ena ha e sebetse Dibiling tsa tjhelete.

77. Dibili tsa tjhelete

1. Bili e ba Bili ya tjhelete e bang e—
  - a. aba tjhelete;

- b. batla lekgetho kapa ditlameho;
  - c. fedisa kapa e fokotsa kapa ho nehelana ka tlohelo ho tswa lekgethong kapa ditlamehong;
  - d. nehelana ka tefelliso kgahlano le Letlotlo la Letlotlo la Naha, ntle le Bili e hlahoswang karolong 214 e nehelanang ka tefelliso.
2. Bili ya tjhelete e ke se sebetsane le dintlha tse ding ntle le—
  - a. ha ho na le ntlha e ka tlasa kabo ya tjhelete;
  - b. ho fediswa, ho behwa kapa ho fokotswa ha lekgetho, ditefello kapa ditlameho;
  - c. ho nehelana ka tlohelliso ya lekgetho la naha, ditefello kapa ditlamo;
  - d. ho dumella tefelliso kgahlano le Letlotlo la Lekeno la Naha.
3. Dibiili tsa tjhelete di lokela ho tshohlwa ka mokgwa o behilweng karolong 75. Molao wa Palamente o lokela ho nehela mokgwa wa ho fetola Dibili tsa tjhelete ka pela Palamente.

[Karolo 77 e lokisitswe ke karolo 2 ya Molao wa tokiso ya bosupa ya Molaotheo wa 2001.]

78. Komiti ya Bonamodi

1. Komiti ya Bonamodi e bopilwe ka—
  - a. ditho tse robong tsa Seboka sa Naha se kgethilweng ke Seboka ka mokgwa o behilweng ke melao le ditaelo tsa seboka e le o etsang hore mekga e emelwe ka ho lekana hara Seboka, mme
  - b. moromuwa a le mong ho tswa ho baromelwa ba provense ka nngwe ba lekgotleng la Naha la Diprovence, mme a thontswe ke baromuwa ba habo.
2. Komiti ya Bonamodi e tla be e dumellana ka tlhahiso ya bili kapa e entse qeto ka taba ha tlhahiso eo kapa lehlakore leo la taba le tshehetswa ka—
  - a. bonyane ke baemedi ba bahlano ba Seboka sa Naha; le
  - b. bonyane ke baemedi ba bahlano ba Lekgotla la Naha la Diprovence.

79. Kananelo ya Dibili

1. Mopresidente o lokela ho ananela, a be a tekene Bili e fetisitsweng ho ya ka dipehelo tsa Kgaolo ena, kapa ha Mopresidente a le lekgonono ka ho ba molaong ha Bili, a e kgutlisetse Sebokeng sa Naha hore e tle e tshohlwe hape.
2. Melao ya kopanelo le ditaelo ditshwanetse di nehelane ka mokgwa bakeng la ho nahanisiswa Bili botjha ke Seboka sa Naha le ho ba le seabo ha Lekgotla la Naha la Diprovence tsamaisong.
3. Lekgotla la Naha la Diprovence le lokela ho ba le seabo ha ho tshohlwa hape bili eo Mopresidente a e buseditseng Palamenteng e bang—
  - a. pelaelo ya Mopresidente ya ho ba Molaotheong ha Bili e lebiswa ho ditaba tsa tsamaiso e kenyeletsang Lekgotla; kapa
  - b. karolo 74(1),(2) kapa (3)(b) kapa 76 o neng o

sebediswa ho fetiseng Bili.

4. Ha eba ka mora ho tshohlwa hape, Bili e akarelletsa dipehelo tsa Mopresidente, Mopresidente o lokela ho ananela a be a e tekene, ho seng jwalo, Mopresidente o lokela—
  - a. ho ananela a be a tekene Bili, kapa
  - b. a e lebise Lekgotleng la Molaotheo hore le etse qeto ka tumellano ya molao.
5. Ha Lekgotla la Molaotheo le etsa qeto ya hore Bili e dumellano le Molaotheo, Mopresidente o lokela ho ananela le ho e tekena.

80. Kopo ka ditho tsa Seboka sa Naha Lekgotleng la Molaotheo

1. Ditho tsa Seboka sa Naha di ka kopa Lekgotleng la Molaotheo hore taelo e hlalose hore kaofela kapa karolo ya Molaotheo o fetisitsweng ke Seboka ha o dumellane le Molaotheo.
2. Kopo—
  - a. e lokela ho tshehetswa, bonyane ke nngwebobeding ya ditho tsa Seboka; le
  - b. ho etswa pele ho feta matsatsi a 30 ka mora hore Mopresidente a e ananele a be a e tekena e le Molao.

3. Lekgotla la Molaotheo le ka laela hore kaofela kapa karolo ya Molao oo ho tsekisanwang ka ona ho ya ka karolwana (1) ha e na matla ho fihlela lekgotla le e tsa qeto ka kopo e bang—
  - a. tabatabelo ya toka e hloka hona; mme
  - b. kopo e na le monyetla wa ho atleha.
4. Ha kopo e sa atlehe, Lekgotla la Molaotheo le ka laela hore bakopi ba lefe ditshenyehelo ha kopo e sa ka ya bontsha hore e ke ke ya atleha.

81. Phatlalatso ya Melao

Bili e ananetsweng ya ba ya tekenwa ke Mopresidente e fetoha Molao wa Palamente, mme e lokela ho phatlalatswa hanghang, e be e sebetse ha e se e phatlaladitswe kapa nakong e tlang ho ya ka dipehelo tsa Molao.

82. Poloko ya Melao ya Palamente

Kgatiso e tekennweng ya Molao wa Palamente ke bopaki bo felletseng ka dipehelo tsa Molao mme, ka mora phatlalatso, o tshepelwe Lekgotleng la Molaotheo hore le o boloke.

Kgaolo 5: Mopresidente le Lekgotla la Naha la Phethahatso (83-102)

83. Mopresidente

1. Mopresidente—
  - a. ke Hlooho ya Puso le hlooho ya lekgotla la phethahatso la Naha;
  - b. o lokela ho boloka, a sireletse a be a bouelle Molaotheo jwalo ka molao o okametseng e meng ka hara ka Rephaboliki; hape
  - c. o ntshetse pele kopano ya setjhaba le se ka tswellisang Rephaboliki pele.

84. Matla le mosebetsi wa Mopresidente

1. Mopresidente o na le matla ao a a filweng ke Molaotheo le molao, ho kenyeletswa e hlokehang hore a tle a phethise mosebetsi ya Hlooho ya puso le ya hlooho ya phethahatso ya naha.
2. Mopresidente o ikarabella ho—
  - a. dumeleng le ho saeneng Dibili;
  - b. kgutlisetsa Bili Palamenteng hore e tle e hlalojwe hape hore e loketse Molaotheo;
  - c. kgutlisetsa Bili Lekgotleng la Molaotheo hore le etse qeto ka tumellano ya yona le Molaotheo;
  - d. bitseng Seboka sa Naha, Lekgotla la Naha la Diprovense kapa Palamente ho tla kopana ka nako e sa tlwaelehang ho tshohla morero o ikgethileng;
  - e. etsa kgetho efe kapa efe eo Molaotheo kapa molao e batlang Mopresidente a e etse, e se hlooho ya phethahatso ya naha;
  - f. thonya dikhomishene tsa dipatlisiso;
  - g. etsa kgweletso setjhabeng ho tshwara referandamo ho ya ka Molao wa Palamente;
  - h. amohela le ho ananela baemedi ba mebuso le baemedi ba dikgwebo ba mebuso ya baditjhaba;
  - i. thonya manqosa, baemedi ba nang le matla a phethahatseng, baemedi ba mebuso;
  - j. tshwarela kapa ho lokolla disenyi le ho hlakola ditefiso, dikotlo kapa ditahlehelo; le
  - k. neho tlotla.

[tsebiso ka kakaretso; tebiso e hlomphehang e entsweng Gazeteng ya Mmuso 24155 ya 6 Tshitwe, 2002 le Gazette ya Mmuso 25213 ya Phupu, 2003]

85. Bolaodi ba phethahatso ba Rephaboliki

1. Matla a phethahatso Rephaboliking a diatleng tsa Mopresidente.
2. Mopresidente o sebedisa matla a phethahatso mmoho le ditho tse ding tsa Kabinete, ka—
  - a. ho kenya tshebetso molao wa naha ntle le moo Molaotheo kapa Molao wa Palamente o hlalosang ka tsela e nngwe;

- b. ho ntshetsa pele le ho sebedisa leano la naha;
- c. ho hokahanya mosebetsi ya mafapha a puso le tsamaiso; le
- d. ho lokisetsa le ho theha molao; le
- e. ho phethisa mosebetsi e meng ya phethahatso eo ba e abetsweng ke Molaotheo kapa ke molao wa naha.

86. Ho kgethwa ha Mopresidente

1. Kopanong ya pele ka mora dikgetho, le moo ho hlokehang teng ho tlatsa sekgeo sa mosebetsi, Seboka sa Naha se kgethe mosadi kapa monna ho ditho tsa sona ho ba Mopresidente.
2. Moahlodi e moholo wa Lekgotla la Molaotheo e be modulasetulo wa dikgetho tsa Mopresidente kapa ho thongwe moahlodi e mong ho ba modulasetulo. Tsamaiso e ngotsweng kgaolong A ya Shejulu 3 e sebediswa le ho kgetheng Mopresidente.

[Karolwana (2) e lokisitswe ke karolo 6 ya Molao wa tokiso ya botshelela ya Molaotheo wa 2001.]

3. Dikgetho tsa ho tlatsa sekgeo mosebetsing wa Mopresidente di lokela ho tshwarwa ka nako le ka letsatsi le behilweng ke Moahlodi e moholo empa ho se fete matsatsi a 30 a hoba ho qalwe ka mosebetsi.

[Karolwana (3) e lokisitswe ke karolo 6 ya Molao wa tokiso ya botshelela ya Molaotheo wa 2001.]

87. Nako ya ho qala ho sebetso ya Mopresidente

Ha o kgethetswe ho ba Mopresidente o tlohela ho ba setho sa Seboka sa Naha mme matsatsing a mahlano, o tshwanetse o ikane kapa o itlamela botshepehi Rephaboloking le ho ikokobelletsa Molaotheo jwalo ka ha ho hlalositse Shejulu 2.

88. Nako ya tshebetso ya Mopresidente

1. Mopresidente o qala ho sebetso ha a kena mosebetsing mme a qetelle ha ho hlaha mosebetsi kapa ha e mong ya kgethilweng e ba Mopresidente.
2. Ha ho motho ya lokelang ho ba Mopresidente ka makgetlo a fetang bobedi empa ha motho a kgethetswe hore a sebetse e le mopresidente, nako e pakeng tsa ho kgethwa hoo le dikgetho tse latelang tsa Mopresidente ha e ballwe e le nako ya mosebetsi.

89. Ho tloswa ha Mopresidente

- Seboka sa Naha, ka qeto e tsheheditsweng ke bonyane pedi-tharong ya ditho tsa sona, se ka tlosa Mopresidente mosebetsing ka—
  - ho tlola Molaotheo kapa molao;
  - ho ba le boitshwaro bo bobee; kapa
  - ho hloleha ho phetha mosebetsi wa hae.
- Mang kapa mang ya ntshitsweng mosebetsing wa Bopresidente ho ya ka karolwana (1)(a) kapa (b) a ke ke a kgola molemo ofe kapa ofe wa mosebetsi oo mme a ke ke a sebetse mosebetsi ofe kapa ofe wa setjhaba.

90. Mopresidente wa nakwana

- Ha Mopresidente a le siyo Rephaboliking kapa a sitwa ho phetha mosebetsi ya Bopresidente kapa ho na le sekgeo sa mosebetsi kantorong ya Mopresidente, mosebeletsi wa mmuso jwalo ka ha ho hlalositswe ka tlase o tla tswa a sa tshwere marapo a Bopresidente:
  - Motlatsi wa Mopresidente.
  - Letona le thontsweng ke Mopresidente.
  - Letona le thontsweng ke ditho tse ding tsa Kabinete.
  - Sepikara, ho fihlela Seboka sa Naha se thonya setho se seng sa sona.
- Mopresidente wa nakwana o na le boikarabelo, matla le mosebetsi ya Mopresidente.
- Pele a nka boikarabelo, ditokelo le mosebetsi ya Mopresidente, Motlatsi wa Mopresidente o lokela ho ikana kapa ho itlamela botshepehi ho Rephaboliki le ho obamela Molaotheo ka moo ho ngotsweng ka teng Shejulung 2.
- Motho eo e leng Mopresidente wa nakwana ha a se a ikanne le ho itlama ka botshepehi ho Rephaboliki ha ho hlokehe hore a phethe ho ikana le ho itlama bakeng la sehla se seng e le Mopresidente wa nakwana bakeng la nako eo, ha mopresidente ya kgethuweng a kena kantorong.

[Karolwana (4) e kentswe ke karolo 1 ya Molao wa tokiso ya pele ya Molaotheo wa 1997.]

91. Kabinete

- Kabinete e bopilwe ka Mopresidente e leng hlooho ya Kabinete, Motlatsi wa Mopresidente le Matona.
- Mopresidente o thonya Motlatsi wa Mopresidente le Matona, a be a ba abele matla le mosebetsi mme a ka ba tebela mosebetsing.
- Mopresidente—
  - o lokela ho kgetha Motlatsi wa Mopresidente hara ditho tsa Seboka sa Naha;
  - a ka ikgethela palo efe kapa efe feela ya Matona hara ditho tsa Seboka sa Naha; mme
  - a ka kgetha Matona a sa feteng bobedi ho bao e seng ditho tsa Seboka sa Naha.
- Mopresidente o lokela ho thonya setho sa Kabinete hore e be moetapele wa merero ya mmuso Sebokeng sa Naha.

- Motlatsi wa Mopresidente o lokela ho thusa Mopresidente ho phethiseng mosebetsi ya mmuso.

92. Boikarabelo

- Motlatsi wa Mopresidente le Matona ba na le boikarabelo ka matla le mosebetsi ya phethahatso eo ba e abetsweng ke Mopresidente.
- Ditho tsa Kabinete di na le boikarabelo mmoho le ka bomong Palamenteng mabapi le mosebetsi ya tsona.
- Ditho tsa Kabinete di lokela—
  - ho sebetse ho ya ka Molaotheo; mme
  - ho tekela Palamente ditlaleho tse phethahetseng ka mehla mabapi le merero e matleng a tsona.

93. Batlatsi ba Matona

- Mopresidente a ka thonya—
  - Palo e nngwe le e nngwe ya Batlatsi ba Matona dithong tsa Seboka sa Naha;
  - Batlatsi ba Matona ba sa feteng bobedi ho tswa ka ntle ho Seboka hore ba thuse ditho tsa Kabinete mme ba ka tebelwa mosebetsing.
- Motlatsa Letona ya kgethuweng ho latela karolwana (1)(b) o ikarabella Palamenteng bakeng la matla le mosebetsi ya hae.

[Karolo 93 e lokisitswe ke karolo 7 ya Molao wa tokiso ya botshelela ya Molaotheo wa 2001.]

94. Ho tswela pele ha Kabinete ka mora dikgetho

Ha ho tshwerwe kgetho ya Seboka sa Naha, Kabinete, Motlatsi wa Mopresidente, Matona le Batlatsi ba Matona ba ntse ba na le tokelo ya ho tswella pele ka mosebetsi ho fihlela motho ya kgethetsweng ho ba Mopresidente ke Seboka se hlahlamang seo a ba a kena mosebetsing.

95. Kano kapa boitlamo

Pele Motlatsi wa Mopresidente, Matona le Batlatsi ba Matona ba qala ho sebetse, ba lokela hore ba nke kano kapa ba itlame ka botshepehi Rephaboliking le ho ikokobelletsa Molaotheo ho ya ka moo ho ngotsweng ka teng Shejulung 2.

96. Boitshwaro ba ditho tsa Kabinete le Batlatsi ba Matona

- Ditho tsa Kabinete le Batlatsi ba Matona ba lokela ho sebetse ho ya ka mokgwa wa tshebetso e kgabane ya boitshwaro e balletsweng ke molao wa naha.
- Ditho tsa Kabinete le Batlatsi ba Matona ba ke ke—
  - ba sebetse mosebetsi o mong oo ba ka putswang ho ona.
  - ba sebetse ka mokgwa o sa dumellaneng le maemo a bona, kapa ba ikenya maamong a nang le kotsi ya kgohlano pakeng tsa mosebetsi ya bona ya semmuso le boikarabelo ba bona; kapa

- c. ba sebedisa maemo a bona kapa tsebo eo ba e tshepetsweng ho ithusa kapa ho putsa motho e mong ntle ho tshwanelo.

97. Ho fetiswa ha mesebetsi

1. Ka ho etsa kgweletso, Mopresidente a ka fetisetsa ho setho sa Kabinete—
  - a. tsamaiso ya molao o mong le o mong o tshepetsweng ho setho se seng; kapa
  - b. matla afe kapa afe kapa mesebetsi o tshepetsweng ke molao sethong se seng.

98. Kabelo ya nakwana ya mesebetsi

Mopresidente a ka abela setho se seng sa Kabinete matla kapa mesebetsi wa setho se seng se leng siyo mesebetsing kapa se sitwang ho phethisa taolo kapa mesebetsi eo.

99. Kabo ya mesebetsi

1. Setho sa Kabinete se ka abela matla le mesebetsi ofe kapa ofe o tlamehang ho phethwa ho ya ka Molao wa Palamente ho setho sa Lekgotla la Phethahatso la provense kapa lekgotla la mmasepala. Mosebetsi o tlameha ho—
  - a. ba le tumellano mahareng a setho sa Kabinete le setho sa Lekgotla la Phethahatso kapa Lekgotla la Masepala;
  - b. dumellana le Molao wa Palamente ho ya ka moo matla a lokelang kapa mesebetsi o phethilwe;
  - c. e sebetse ka mora kgweletso ya Mopresidente.

100. Tlhokomelo ya Naha tsamaisong ya provense

[Sehlooholo se lokisitswe ke karolo 2(a) ya Molao wa tokiso ya leshome le motso o le mong ya Molaotheo wa 2003.]

1. Ha provense e hloleha kapa e sa phethise ditshwanelo tsa yona tsa phethahatso ho ya ka Molaotheo kapa molao, lekgotla la naha le ka nka bohato bo tshwanelehang ho etsa bonnete ba ho phethisa ditshwanelo, ho kenyeletswa—
  - a. ho fana ka taelo e lebisitsweng lekgotleng la phethahatso la provense, e hlalosang boholo ba ho hloleha ho phethisa ditshwanelo tsa yona le hohlalosa mehato e hlokalang ho ka fihlella ditshwanelo tseo; le
  - b. ka ho nka boikarabelo ka tshwanelo e lokelang provenseng eo ho ya ka moo ho ka hlokalang bakeng sa—
    - i. ho boloka maemo a bohlokwa a naha kapa ho fihlella maemo a tlase a ho nehelana ka tshebeletso;
    - ii. ho boloka kopano ya moruo;
    - iii. ho boloka tshireletso ya naha; kapa
    - iv. ho thibela hore provense e se ke ya etsa letho le lebe la ho nahanela provense e nngwe kapa

naha yohle.

[Karolwana (1) e lokisitswe ke karolo 2(b) ya Molao wa leshome le motso o le mong ya Molaotheo wa 2003.]

2. E bang lekgotla la naha la phethahatso le kena dipakeng provenseng ho ya ka dipehelo tsa karolwana (1)(b)—
  - a. le tshwanetse le nehalane ka tsebiso e ngotsweng ya ho kena dipakeng ho Lekgotla la Naha la Diprovense nakong ya matsatsi a 14 ka mora ho kena dipakeng ho qadile;
  - b. ho kena dipakeng ho tshwanetse ho fele ebang lekgotla le dumela matsatsing a 180 ka mora hore ho kena dipakeng hoo ho qalehe kapa pheletsong ya nako eo ho kena dipakeng e sa dumellwa.
  - c. Lekgotla le tshwanetse le lekole ho kena dipakeng kgafetsa mme le hlalise dikeletso tse loketseng lekgotleng la phethahatso la naha.

[Karolwana (2) e fetotswe ke karolo 2(c) ya Molao wa tokiso ya leshome le motso o le mong ya Molaotheo wa 2003.]

3. Molao wa naha o ka laola tsamaiso e thehilweng ke karolo ena.

[Karolo 100 e lokisitswe ke karolo 2 ya Molao wa tokiso ya leshome le motso o le mong ya Molaotheo wa 2003.]

101. Diqeto tsa lekgotla la phethahatso

1. Qeto ya Mopresidente e tshwanetse e be e ngotsweng e bang e—
  - a. entswe ka molao
  - b. ena le ditla morao tsa molao.
2. qeto e entsweng ke Mopresidente e tshwanetse e tshehetswe ke setho sa Kabinete e bang qeto eo e ama tshebetso e nehetsweng setho sa Kabinete
3. Dikgweletso, melao le disebediswa tse ding tse ka tlasa molao di fihlellwe ke setjhaba.
4. Molao wa Naha o ka qaqisa mokgwa le boholo boo disebediswa tse hlalositsweng karolwaneng (3) di lokela ho—
  - a. tekwa Palamenteng; le
  - b. dumelwa ke Palamente.

102. Ditshisinyo tsa ho se tshepe

1. Ha eba Seboka sa Naha, ka kgetho e tshehetswang ke boholo ba ditho, le fetisa tshisinyo ya ho se tshepe Kabineteng ho sa ballwe Mopresidente, Mopresidente o tshwanetse a thehe Kabinete botjha.
2. Ha eba Seboka sa Naha, ka kgetho e tshehetswang ke boholo ba ditho tsa yona, se fetisa tshisinyo ya ho se tshepe ho Mopresidente, Mopresidente le ditho tse ding tsa Kabinete le Batlatsi ba Matona ba bang ba itokolle mesebetsing.

Kgaolo 6: Diprovense (103-150)

103. Diprovense

1. Rephaboliki e na le diprovense tse latelang:
  - a. Kapa Botjhabela;
  - b. Freistata;
  - c. Gauteng;
  - d. KwaZulu-Natal;
  - e. Mpumalanga;
  - f. Kapa Leboya;
  - g. Limpopo;
  - h. Leboya Bophirima;
  - i. Kapa Bophirima.

[Karolwana (1) e fetotswe ke karolo 3 ya Molao wa leshome le motso o le mong ya Molaotheo wa 2003 le ho fetolwa ke karolo 1 ya Molao wa tokiso ya leshome le metso e mmedi ya Molaotheo wa 2005.]

2. Dibaka tsa diprovense di jwalo ka ha ho bontshitswe dimmapeng tse fapaneng tse hlahoswang tsebisong e ngotsweng Shejulung 1A.

[Karolwana (2) e fetotswe ke karolo 1 ya Molao wa tokiso ya leshome le metso e mmedi ya Molaotheo wa 2005.]

3.
  - a. Ha sebaka sa provense se ka hlwauwa botjha ka tokiso ya Molaotheo, Molao wa Palamente o ka nehelana ka metjha bakeng la ho laola tsa molao, tshebetso le ditlamorao tse ding le tse ding tsa ho hlwauwa botjha, nakong e loketseng.
  - b. Molao wa Palamente o hlalositsweng serapeng (a) o ka etswa le ho kengwa tshebetsong pele tokiso ya Molaotheo e ka kengwa tshebetsong empa mesebetsi e meng le e meng ya provense, thepa, ditokelo, ditshwanelo, maikarabelo kapa mekitlane e ka fetiswa feela ka dintlha tsa Molao oo ka mora hore tokiso ya Molaotheo e phethelwe.

[Karolo 103 e fetotswe ke karolo 1 ya molao wa tokiso ya leshome le metso e mmedi ya Molaotheo wa 2005.]

Makgotla a ketsamolao a Diprovense

104. Bolaodi ba ketsamolao ba Diprovense

1. Bolaodi ba ketsamolao ba provense bo matsohong a lekgotla la ketsamolao la provense mme bo neha lekgotla la ketsamolao la provense matla a—
  - a. ho fetisa molaotheo wa provense kapa ho fetola molaotheo ofe kapa ofe o fetisitsweng ke yona ho ya ka dipehelo tsa karolo 142 le 143;
  - b. ho fetisa molao provenseng ya teng bakeng la provense mabapi le—
    - i. morero ofe kapa ofe o sebakeng sa tshebetso se

ngotsweng Shejulung 4;

- ii. morero ofe kapa ofe o sebakeng sa tshebetso se ngotsweng Shejulung 5; le
  - iii. morero ofe kapa ofe o ka thoko ho dibaka tseo tsa tshebetso, o abetsweng provense ka ho otloloha ke molao wa naha; le
  - iv. morero ofe kapa ofe oo pehelo ya Molaotheo e nahanneng ka hore molao wa provense o phethwe; le
- c. ho abela Lekgotla la Masepela provenseng eo matla a molao.
2. Lekgotla la ketsamolao la provense, ka qeto e tshehedistsweng ke pedi-bororong tsa ditho tsa yona, e ka kopa Palamente ho fetola lebitso la provense eo.
  3. Lekgotla la ketsamolao la provense le tlangwa feela ke Molaotheo, ha eba e fetisitse molaotheo wa provense, le ka molaotheo oo, mme e lokela ho sebetsa ka tsela eo, le meedi ya Molaotheo le molaotheo wa provense eo.
  4. Lekgotla la ketsamolao la provense ho latela ntlha ya bohlokwa kapa e tsamaelanang le ho sebediswa ka botlalo matla mabapi le ntlha e lenaneng le shejulung 4, ke ya maikemisetso o hle a molao mabapi le ntlhan e lenaneng le Shejulung 4.
  5. Lekgotla la ketsamolao la provense le ka kgothaletsa Sebokeng sa Naha molao o amanang le ntlha efe kapa efe e ka thoko ho bolaodi ba lekgotla la ketsamolao kapa ho ya ka Molao wa Palamente o okametseng molao wa provense.

105. Sebopeho le kgetho ya makgotla a ketsamolao a diprovense

1. Ho latela Shejulu 6A, Lekgotla la ketsamolao la provense le bopilwe ka basadi le banna ba kgathetsweng ho ba ditho, ho ya ka dipehelo tsa tsamaiso ya dikgetho—
  - a. e hlalositsweng ke molao wa naha;
  - b. e thehilwe hodima karolo ya provense eo lenaneo la setjhaba la bakgethi le akaretsang;
  - c. le nehelana ka bonyane ba dilemo tse 18 ho ka kgetha;
  - d. sephetho ka kakaretso, ka tekanyo e lekanang ya boemedi.

[Karolwana (1) e lokisitse ke karolo 3 ya Molao wa tokiso ya leshome ya Molaotheo wa 2003 le ke karolo 3 ya Molao wa tokiso ya leshome le metso e mene ya Molaotheo wa 2008.]

2. Lekgotla la ketsamolao la provense le bopilwe ka ditho tse 30 le tse 80. Palo ya ditho e ka fapana provenseng ka provense, e sebetswa ka mokgwa o behilweng ke molao wa naha.

106. Ditho

1. Moahi ka mong ya nang le tshwanelo ya ho kgethela Seboka sa Naha o na le tokelo ya ho ba setho sa lekgotla la ketsamolao la provense, ntle ho—
  - a. Mang kapa mang ya thontsweng ke, kapa ya tshehetsong ya puso, a bile a fumana moputso ka ho fumana mosebetsi kapa tshebeletso eo, ka ntle ho—
    - i. Tonakgolo le ditho tse ding tsa Lekgotla la Phethahatso la provense; mmoho le
    - ii. basebeletsi ba mmuso bao mesebetsi ya bona e nyalanang le mesebetsi ya ditho tsa lekgotla la ketsamolao la provense mme ha ba ha etswa phatlalatso ya hore e nyalana le mesebetsi eo ke molao wa naha;
  - b. ditho tsa Seboka sa Naha, baromuwa ba ka mehla ba Lekgotla la Naha la Diprovence kapa ditho tsa Lekgotla la Masepala;
  - c. boramelato ba so ka ba ntshwa melatong ya bona;
  - d. mang le mang eo ho phatlaladitsweng hore ha a itekanela hloohong ke Lekgotla la Molao la Rephaboliki; kapa
  - e. mang kapa mang, eo ha karolo ena e sebetsa, a tla be a ahloletswe ho hlola tjhankaneng nako ya kgwedi tse fetang 12, ka ntle ho boikgethelo ba ho lefa molato, e ka ba ka Rephaboliking kapa ka ntle ho yona ha ketso eo e neng e le tlolo ya molao, ke tlolo ya molao ka Rephaboliking, empa ho se be le a mong eo ho nahannweng hore o ahloletswe kapa o fumanwe a le molato ho fihlela sephetho sa boipiletso boo a bo entseng kgahlanong le kahlolo kapa ho fumanwa a le molato, se etswa kapa nako ya boipiletso e feta. Ho hlakolwa ka tlasa temana ena e feta ka mora dilemo tse hlano hoba kahlolo e phethelwe.
2. Motho ya sa tshwanelang ho kgethelwa ho ba setho sa lekgotla la ketsamolao la provense ho ya ka dipehelo tsa karolo (1) (a) kapa (b) e ka nna ya eba nkgetheng wa lekgotla la ketsamolao ho ya ka meedi kapa maemo a thehilweng ke molao wa naha.
3. Motho o lahlehelwa ke botho ba hae ba lekgotla la ketsamolao ha motho eo—
  - a. a se a sa hlokahale
  - b. a le siyo lekgotleng la ketsamolao ntle le tumello moo melao le ditaolo tsa lekgotla la ketsamolao dihlalosang tahlehelo ya botho; kapa
  - c. a tlohela ho ba setho sa mokgatlo o mothontseng ho ba setho sa lekgotla laketsamolao.

[Karolwana (3) e fetotswe ke karolo 4 ya Molao wa tokiso ya leshome ya Molaotheo wa 2003 le ke karolo 4 ya Molao wa tokiso ya leshome le metso e mene ya Molaotheo wa 2008.]

4. Dikgeo tsa mosebetsi tse teng lekgotleng la ketsamolao di lokela ho tlatswa ho ya ka dipehelo tsa molao wa naha.

107. Kano kapa Boitlamo

Pele ditho tsa lekgotla la ketsamolao la provense di ka qala ka mosebetsi wa tsona lekgotleng la ketsamelao, di lokela ho nka kano kapa boitlamo ba botshepehi mabapi le Rephaboliki le boikokobetso Molaotheong ho ya ka Shejulu 2.

108. Nako ya makgotla a ketsamolao a provense

1. Lekgotla la ketsamolao la provense le kgethelwa nako ya dilemo tse hlano.
2. e bang lekgotla la ketsamolao le ka qhalwa ho ya ka dipehelo tsa karolo 109, kapa ha nako ya lona e fela, Tonakgolo ya provense, ka kgweletso, e lokela ho phatlalatsa dikgetho le letsatsi la tsona, mme di lokela ho tshwarwa nakong ya matsatsi a 90 ka nako eo lekgotla la ketsamolao le qhalwang ka yona kapa nako ya yona e fedile. Kgweletso e dbhang nako bakeng la dikgetho e ka nehelwa pele kapa ka mora ho fellwa ke nako ha lekgotla la ketsamolao la provense.

[Karolwana (2) e fetotswe ke 1 ya Molao 4 wa 1999.]

3. Ha eba sephetho sa dikgetho tsa lekgotla la ketsamelao la provense le sa phatlalatswa nakong e balletsweng karolong 190, kapa ha dikgetho di ka beelwa ka thoko ke lekgotla la moalo, Mopresidente, ka phatlalatso, o tshwanetse hore a behe letsatsi le leng la dikgetho tse ding tse tshwanetseng ho tshwarwa matsatsing a 90 ka mora hore nako e fele kapa ka letsatsi leo dikgetho di ileng tsa behellwa ka thoko.
4. Lekgotla le ketsamolao la provense le ntse le na le matla a ho sebetsa ho tloha mohlang le qhalwang kapa ha nako ya lona e fela, ho fihlela pele ho letsatsi la dikgetho tsa lekgotla la ketsamolao le leng.

109. Ho fedisa makgotla a ketsamolao a diprovence pele nako e balletsweng e fela

1. Tonakgolo ya provense e lokela ho fedisa lekgotla la ketsamolao la provense ha eba—
  - a. lekgotla la ketsamolao le amohetse qeto ya ho fedisa ka tshehetso ya bongata ba ditho tsa yona; hape
  - b. dilemo tse tharo di fetile esale lekgotla la ketsamolao le kgethilwe.
2. Tonakgolo e tshwereng mokobobo e lokela ho fedisa lekgotla la ketsamolao la provense ha eba—
  - a. ho na le sekgeo sa mosebetsi kantorong ya Tonakgolo; le ha
  - b. lekgotla la ketsamolao le hloleha ho kgetha Tonakgolo nakong ya matsatsi a 30 ka mora hoba sekgeo se hlahelle.

110. Kopano le dinako tsa phomolo

1. Ka mora dikgetho, kopano ya pele ya lekgotla la ketsamolao la provense e lokela ho dula ka nako le

letsatsi le hlwauweng ke moahlodi ya kgethuweng ke moahlodi e moholo, empa e seng ka mora matsatsi a 14 phatlalatso ya dikgetho e entswe. Lekgotla la ketsamolao la provense le ka beha nako le bolele ba dikopano tse ding le dinako tsa phomolo.

[Karolwana (1) e fetotswe ke karolo 8 ya Molao wa tokiso ya botshelela ya Molaotheo wa 2001.]

2. Tonakgolo ya provense a ka bitsa kopano e ikgethileng ya lekgotla la ketsamolao la provense nako e nngwe le e nngwe ho ka tshohla dintlha tse ikgethileng.
3. Lekgotla la ketsamolao le ka ikgethela moo le batlang ho kopanela teng ka mehla.

111. Sepikara le Motlatsi wa Sepikara

1. Kopanong ya pele ka mora dikgetho, kapa ha ho hlokeha hore ho kwalwe sekgeo, lekgotla la ketsamolao le lokela ho kgetha Sepikara le Motlatsi wa Sepikara ho ditho tsa yona.
2. Moahlodi ya thontsweng ke Moahlodi e Moholo o lokela ho ba modulasetulo wa dikgetho tsa Sepikara. Sepikara e tla ba modulasetulo dikgethong tsa Motlatsi wa Sepikara.

[Karolwana (2) e fetolwa ke karolo 9 ya Molao wa tokiso ya botshelela ya Molaotheo wa 2001.]

3. Tsamaiso e ngotsweng Karolong A ya Shejulu 3 e sebediswa ha ho kgethwa Sepikara le Motlatsi wa Sepikara.
4. Lekgotla la ketsamolao la provense le ka tlosa Sepikara kapa Motlatsi wa Sepikara mosebetsing ka ho etsa qeto. Bongata ba ditho tsa lekgotla la ketsamolao di be teng ha ho nkuwa qeto eo.
5. Ho ya ka melao le ditaello tsa yona, lekgotla la ketsamolao la provense le ka kgetha dithong tsa lona badulasetulo ba bang ho thusana le Sepikara le Motlatsi wa Sepikara.

112. Diqeto

1. Ka ntle ha eba Molaotheo o hlalosang ka mokgwa mong—
  - a. boholo ba ditho tsa lekgotla la ketsamolao la provense bo lokela ho ba teng pele ho ka kgethwa Bili kapa phetolo ya Bili;
  - b. bonyane karolo e le nngwe-bororong ya ditho e lokela ho ba teng pele ho ka kgethwa taba efe kapa efe pele ho lekgotla la ketsamolao; mme
  - c. dipotso tsohle pele ho buisanwa ka tsona ke lekgotla la ketsamolao la provense di nahanwa ke boholo ba dikgetho tse entsweng.
2. setho seo e leng Modulasetulo wa lekgotla la ketsamolao la provense a ke ke a kgetha empa—
  - a. o lokela ho etsa kgetho e fanang ka tharollo ha ho na le dikgetho tse lekaneng ka mahlakoreng a mabedi a potso; le
  - b. hore a ka etsa kgetho ha potso eo ho buisanweng

ka yona e ka qetwa ka tshehetso ya dikgetho tsa bonyane karolo tse pedi bororong tsa ditho tsa lekgotla la ketsamolao.

113. Ditokelo tsa baromuwa ba ka mehla lekgotleng la ketsamolao la provense

Baromuwa ba provense ba ka mehla Lekgotleng la Naha la Diprovense ba ka ba teng mme ba ka bua lekgotleng la ketsamolao la provense le dikomiting tsa bona empa ba ke ke ba kgetha. Lekgotla la ketsamolao le ka hloka morumuwa wa ka mehla ho ba teng lekgotleng la ketsamolao kapa dikomiting tsa lona.

114. Matla a makgotla a ketsamolao a diprovense

1. Ha le sebdisa matla a lona a ho etsa molao, lekgotla la ketsamolao la provense le ka—
  - a. nahana, fetisa, fetola kapa ya qhelela thoko Bili efe kapa efe e ka pela lona; le ho
  - b. qapa kapa ho hlophisa molao, ka ntle le Dibili tsa tjelele.
2. Lekgotla la ketsamolao la provense le lokela ho nehelana ka metjha—
  - a. ho etsa bonnete hore makala ohle a provense a phethahatso a puso provenseng a ikarabella ho yona; e be e
  - b. behe leihlo hodima—
    - i. tshebediso ya bolaodi ba phethahatso ba provense provenseng, le ho kenngwa tshebetsong ha mola; mmoho le
    - ii. lekala lefe kapa lefe la puso provenseng.

115. Bopaki kapa lesedi le ka pela makgotla a ketsamolao

1. Lekgotla la ketsamolao la provense kapa komiti efe kapa efe ya lona e ka—
  - a. bitsa mang kapa mang ho tla hlahella ka pela yona ho tla fana ka bopaki ka ho ikana le ho itlama kapa ho fana ka ditokomane;
  - b. batla motho ofe kapa ofe kapa mokgatlo wa provense o tlalehe ho lona;
  - c. qobella, ho ya ka dipehelo tsa lekgotla la ketsamolao kapa melao le ditaello, motho ofe kapa ofe kapa mokgatlo o tsamaelanang le dimemo kapa tlhoko ho ya ka dipehelo tsa serapa (a) kapa (b); le
  - d. ho amohela diphethishene, boemedi kapa dithomelo tse tswang ho mang kapa mang ya di kgothaletseng.

116. Ditlhophiso tse ka hare, ditsamaiso le mekgwa ya makgotla a ketsamolao a diprovense

1. Lekgotla la ketsamolao la provense le ka—
  - a. lekanya le ho laola ditlhophiso tsa lona tse ka hare, ditsamaiso le mekgwa; le ho

- b. iketsetsa melao le ditaelo tse tobaneng le merero ya lona ho ntse ho hopolwa boemedi le seabo sa demokrasi, boikarabelo, ponaleto le ho ba le seabo ha setjhaba.
2. Melao le ditaelo tsa lekgotla la ketsamolao la provense e lokela ho hlophisetša—
  - a. ho thehwa, sebopeho, matla, mesebetsi, ditsamaiso le nako ya tšhebetso ya dikomiti tsa lona;
  - b. ho ba le seabo ditshebetsong tsa lekgotla la ketsamolao le dikomiti tsa teng tsa mekga yohle e menyane e emetsweng lekgotleng la ketsamolao ka mokgwa o itshetlehleng le demokrasi;
  - c. ho thusa ka tjelele le taolo ho mokga o mong le o mong wa dipolotiki o emetsweng lekgotleng la ketsamolao, ho ipapisitswe le boemedi ba teng, ho thusa mokga o mong le o mong le moetapele wa ona ho sebetsa ka lekgotleng la ketsamolao; le
  - d. ho elellwa moetapele wa mokga o nang le ditho tse ngata lekgotleng la ketsamolao jwalo ka Moetapele wa Kganyetsano.

117. Menyetla

1. Ditho tsa lekgotla la ketsamolao la provense le baromuwa ba ka mehla ba provense ba Lekgotla la Naha la Diprovence—
  - a. ba na le tokoloho ya puo ka hara lekgotla la ketsamolao le dikomiting tsa lona ho ya ka melao le ditaelo; mme
  - b. ba ke ke ba qoswa makgotleng a dinyewe tsa phedisano le a tsa bosenyi, ho tshwarwa, kapa ho senyeha ka lebaka la —
    - i. taba efe kapa efe eo ba e buileng, ba e hlahisitseng kapa ya romelwa ho lekgotla la ketsamolao kapa dikomiti dife kapa dife tsa yona; kapa
    - ii. ntho e nngwe le e nngwe eo ba e buileng mme ya hlahiswa kapa ya romelwa ho lekgotla la ketsamolao kapa e nngwe le e nngwe ya dikomiti tsa yona.
2. Menyetla e meng le ditshireletso tsa lekgotla la ketsamolao la provense le ditho tsa lona di ka hlahoswa ka molao wa naha.
3. Meputso, meropotso le dikuno tse leshwang ditho tsa lekgotla la ketsa molao la provense ke melato e leshwang ho tswa Letloleng la Lekenla la Provense.

118. Ho fihlella setjhaba le ho kenya letsoho makgotleng a ketsamolao a provense

1. Lekgotla la ketsamolao la provense le lokela ho—
  - a. nolofatsa ho ba le seabo melaong le ditsamaisong tse ding tsa ketsamolao le dikomiti tsa lona; le
  - b. tsamaisa morero ka mokgwa o bonaletsang le ho tshwara dikopano tsa lona le tsa dikomoti setjhabeng, empa ho nkuwe mehato e utlwahalang—
    - i. ho laola ho fihlella setjhaba, ho kenyeletswa ho fihlella masedinyana, lekgotleng la ketsamolao le dikomiti tsa lona; le

- ii. ho nehelana ka hop setjhwa ha motho le moo ho hlokalahalang ho thibelwa kapa ho tloswa ha motho e mong le e mong.
2. lekgotla la ketsamolao la provense le ka se qhelele setjhaba ka thoko ho kenyeletswa le masedinyana kopanong ya komiti ntle le ha e ba ho na le mabaka mme ho kgonahala ho ka etsa jwalo setjhabeng sa demokrasi.

119. Tsebisano ya Dibili

Ke ditho feela tsa Lekgotla la Phethahatso la provense kapa komiti kapa setho sa lekgotla la ketsamolao la provense le ka tsebisang Bili lekgotleng la ketsamolao, empa ke feela setho sa Lekgotla la Phethahatso se ikarabellang ho tsa ditjelele provenseng, se ka tsebisang Bili ya tjelele lekgotleng la ketsamolao.

120. Dibili tsa Tjelele

1. Bili e ba Bili ya tjelele e bang—
  - a. e aba tjelele;
  - b. e lefisa lekgetho, ditefello le ditlamemo;
  - c. e fedisa kapa e fokotsa kapa e nehelana tlohelliso, lekgetho le leng le le leng la provense, ditefello le ditlamemo; le
  - d. ho nehelane ka tumello ya ditefiso ho Letlole la Lekenla la Provense.
2. Bili ya tjelele e ka se sebetsane le dintlha tse ding, ntle le—
  - a. dintlha tse tlasa kabo ya tjelele;
  - b. morwalo, phedisano kapa phokotso ya lekgetho, ditefello, ditlamo tsa provense;
  - c. ho nehelana ka tlohelliso ya lekgetho, ditefello le ditlamo; kapa
  - d. ho nehelana ka tumello ya tefiso kgahlano le Letlole la Lekenla la Provense.
3. Molao wa provense o lokela ho hlophisetša tsamaiso eo ka yona lekgotla la ketsamolao la provense le ka fetolang Bili ya tjelele ka teng.

[Karolo 120 e fetotswe ke karolo 3 ya Molao wa tokiso ya bosupa ya Molaotheo wa 2001.]

121. Ho dumela Dibili

1. Tonakgolo ya provense e lokela ho ananela le ho saenela Bili e fetisitsweng ke lekgotla la ketsamolao la provense ho ya ka dipehelo tsa Kgaolo ena kappa ebang Tonakgolo a le lekgonono ka tumellano ya Bili, e kgutlisetswe lekgotleng la ketsamolao ho ya e hlahlobisisa.
2. E bang ka mora ho nahanisiswa Bili e dumellana le ho se kgotsofale ha Tonakgolo, Tonakgolo a dumele ho saena kapa a ka—
  - a. ananela le ho saenela Bili eo; kapa
  - b. a e fetisetse Lekgotleng la Molaotheo hore le etse qeto ka tumellano ya ho ba Molaotheong.
3. Ha eba Lekgotla la Molaotheo le ka etsa qeto ka hore Bili e itshetlehlile ka Molaotheo, Tonakgolo a e ananele

mme a e saenele.

122. Kopo ka ditho Lekgotleng la Molaotheo

1. Ditho tsa lekgotla la ketsamolao la provense di ka kopa Lekgotleng la Molaotheo taelo e etsang Molao kapa karolo ya molao wa provense o be kgahlano le Molaotheo.
2. Kopo—
  - a. e lokela ho tshehetswa ke bonyane 20 phesente ya ditho tsa lekgotla la ketsamolao; mme
  - b. e etswe matsatsing a 30 a letsatsi leo Tonakgolo a e ananetseng ka lona mme a ba a saenele Molao oo.
3. Lekgotla la Molaotheo le ka laela hore Molao ohle kapa karolo ya ona eo e leng ntlha ya kopo ya dipehelo tsa karolwana (1) ha e na matla ho fihlela Lekgotla le etsa qeto ka kopo, ha eba—
  - a. hona ho tla ba molemong wa toka; mme
  - b. kopo e na le hona ho ka atleha.
4. ha eba ha e a atleha Lekgotla la Molaotheo le ka laela hore bakopi ba lefe ditshenyehelo ha eba kopo e ke ke ya atleha.

123. Phatlalatso ya Melao ya provense

Bili e ananetsweng ya ba ya saenelwa ke Tonakgolo ya provense e tla ba Molao wa provense, e phatlalatswe ka pele mme e sebediswe ha e phatlaladitswe kapa nakong e latelang e lekanyeditswe ho ya ka Molao.

124. Poloko ya Melao ya provense

Kgatiso e saennweng ya Molao wa provense ke bopaki ho felletseng ba dipehelo tsa Molao oo, mme ho ba o phatlalatswe, e lokela ho nehelwa Lekgotla la Molaotheo hore e tle e bolokwe.

Makgotla a phethahatso a Diprovence

125. Bolaodi ba makgotla a phethahatso a diprovence

1. Bolaodi ba makgotla a phethahatso a provense bo matsohong a Tonakgolo ya provense eo.
2. Tonakgolo o sebedisa matla a bolaodi ba phethahatso ha mmoho le ditho tse ding tsa Lekgotla la Phethahatso, ka ho—
  - a. kenya tshehetsong molao wa provense provenseng;
  - b. kenya tshehetsong melao yohle ya naha a lenaneng la Shejulu 4 kapa 5 ka ntle ha eba Molaotheo kapa Molao wa Palamente o ka hlalosa ka tsela e nngwe;
  - c. tsamaisong ya provense, molao wa naha ntle le a hlalositsweng lenaneng le Shejulung 4 kapa 5 ka ntle ha eba Molaotheo kapa Molao wa Palamente o hlalosa ka tsela e nngwe;
  - d. theha le ho kenya tshehetsong leano la provense;
  - e. hokanya mesebetsi ya tsamaiso ya provense le mafapha a teng;

- f. hlophisa le ho theha molao wa provense;
  - g. phethisa mosebetsi ofe kapa ofe o abetsweng ho ya ka dipehelo tsa Molaotheo kapa Molao wa Palamente.
3. Provense e na le matla a bolaodi a phethahatso ho ya ka dipehelo tsa karolwana (2)(b) ho fihlela moo provense e nang le matla a taolo a ho ba le boikarabelo. Mmuso wa naha ho ya ka molao kapa ditsela tse ding, o tlameha ho thusa provense ho ntshetsa pele matla a provense a hlokehang ho phethisa ka botlalo le ka ho etsa mesebetsi ya bona e hlalositsweng karolwaneng (2).
  4. Kgohlano efe kapa efe e mabapi le tsamaiso ya provense ho ya ka mosebetsi ofe kapa ofe e lebiswe Lekgotleng la Naha la Diprovence hore ho tle ho etswe qeto matsatsing a 30 a letsatsi leo ho builweng ka lona Lekgotleng.
  5. Ho ya ka karolo 100, ho sebediswa ha molao wa provense provenseng ke matla a phethahatso a ikgethileng a provense.
  6. Lekgotla la phethahatso la provense le lokela ho sebetso ho ya ka—
    - a. Molaotheo; le
    - b. Molaotheo wa provense, ebang Molaotheo o fetisitswe provenseng.

126. Kabo ya mosebetsi

1. Setho sa Lekgotla la Phethahatso la provense se ka nna sa abela matla afe kapa afe mosebetsi o tlamehileng ho phethwa kapa ho etswa ho ya ka dipehelo tsa Molao wa Palamente kapa Molao wa provense, Lekgotleng la Masepala. Mosebetsi o—
  - a. lokela ho ba ka dipehelo tsa tumellano mahareng a setho se nepahetseng sa Lekgotla la Phethahatso le Lekgotla la Masepala;
  - b. lokela ho dumellana le Molao ho ya ka dipehelo tseo matla a nepahetseng kapa mosebetsi o tsamaiswang kapa o phethwang ka teng; mme
  - c. etsahala ka nako ya kgweletso ka Tonakgolo.

127. Matla le mesebetsi ya Ditonakgolo

1. Tonakgolo ya provense e na le matla le mesebetsi e abetsweng maemo ao ke Molaotheo le molao ofe kapa ofe.
2. Tonakgolo ya provense o ikarabella ho—
  - a. ananela le ho saenela Dibili;
  - b. busetsa Bili lekgotleng la ketsamolao la provense hore e yo hlalohjwa hore Bili eo e maamong a Molaotheo;
  - c. fetisetsa Bili Lekgotleng la Molaotheo ho etsa qeto ka maemo a Bili ho ya ka Molaotheo;
  - d. epa pitso ya lekgotla la ketsamolao ho ba kopanong ya tshohanyetso hore ho tshohlwe ditaba tsa bohlokwa;
  - e. thonya dikhomishene tsa dipatlisiso; le
  - f. bitsa referendamo provenseng ho ya ka molao wa nah.

128. Ho kgethwa ha Ditonakgolo

1. Lekgotla la ketsamolao la provense le tlameha ho kgetha mosadi kapa monna hara ditho tsa yona hore e be Tonakgolo ya provense kopanong ya yona ya pele ka mora dikgetho le ha ho hlokeha ho tlatsa sekgeo sa mosebetsi..
2. Moahlodi ya thontsweng ke Moahlodi e moholo o lokela ho ba modulasetulo ha ho kgethwa Tonakgolo. Tsamaiso e ngotsweng karolong A ya Shejulu 3 e sebediswa ha ho kgethwa Tonakgolo.

[Karolwana (2) e fetotswe ke karolo 10 ya Molao wa tokiso ya botshelela ya Molaotheo wa 2001.]

3. Dikgetho tsa ho kwala sekgeo sa mosebetsi wa Tonakgolo di lokela ho tshwarwa letsatsing le ka nako e behilweng ke Moahlodi e moholo empa ho se fete matsatsi a 30 sekgeo sa mosebetsi se hlahile.

[Karolwana (3) e fetotswe ke karolo 10 ya Molao wa tokiso ya botshelela ya Molaotheo wa 2001.]

129. Qaleho ya Tshebetso ya Ditonakgolo

Motho ya kgethetsweng ho ba Tonakgolo o lokela ho kena mosebetsing matsatsing a mahlano, ka ho ikana kapa a itlame ka botshepehi Rephaboliking le boikokobetso ba Molaotheo ho ya ka pehelo ya shejulu 2.

130. Nako ya tshebetso ya Ditonakgolo le ho tloswa ha bona

1. Nako ya tshebetso ya Tonakgolo e qala mohlang a kenang mosebetsing mme e fele ha ho hlaha sekgeo kapa mohlang motho ya kgethetsweng ho ba Tonakgolo a kena tshebetsong.
2. Ha ho motho ya lokelang ho ba Tonakgolo ka makgetlo a fetang a mabedi empa ha motho a ne a kgethetswe ho kwala sekgeo ofising ya Tonakgolo, nako e pakeng tsa dikgetho tseo le dikgetho tsa Tonakgolo ya hlahlamang, ha e ballwe jwalo ka mosebetsi o mong.
3. Lekgotla la ketsamolao la provense, ho ya ka qeto e nkilweng ka kgetho e tsheheditsweng ya bonyane ditho tse pedi borarong, ho ka tloswa Tonakgolo mosebetsing ka tlasa mabaka a latelang—
  - a. tlolo empe ya Molaotheo kapa molao;
  - b. boitshwaro bo bobele ka ho fetisisa; kapa
  - c. ho hloleha ho phetha mosebetsi ya ofisi.
4. Mang kapa mang ya tlositsweng ofising ya Tonakgolo ho ya ka karolwana (3)(a) kapa (b) a ke ke a fumana dikuno tsa ofisi eo mme a ke ke a sebetse kae kapa kae ofising ya setjhaba.

131. Ditonakgolo tsa nakwana

1. Ha Tonakgolo e le siyo kapa e sitwa ho phetha mosebetsi ya maemo a Botonakgolo kapa nakong eo ho hlahileng sekgeo sa mosebetsi ofising ya Tonakgolo, mosebeletsi wa mmuso o tshwarela Tonakgolo

marapo jwalo ka ha ho hlalositswe ka tlase:

- a. Setho sa Lekgotla la Phethahatso se thontsweng ke Tonakgolo.
  - b. Setho sa Lekgotla la Phethahatso se thontsweng ke ditho tse ding tsa Lekgotla la Phethahatso.
  - c. Sepikara, ho fihlela lekgotla la ketsamolao le kgetha setho se seng sa lona.
2. Tonakgolo ya nakwana e na le boikarabelo, matla le mesebetsi ya Tonakgolo.
  3. Pele a nka boikarabelo, matla le mesebetsi ya Tonakgolo, Tonakgolo ya nakwana e lokela ho nka kano kapa boitlamo ba botshepehi malebana le Rephaboliki le boikokobetso tlasa Molaotheo ka moo ho ngotsweng Shejulung 2.

132. Makgotla a Phethahatso

1. Lekgotla la Phethahatso la provense le bopilwe ka Tonakgolo eo e leng hlooho ya Lekgotla le ditho tse seng ka tlase ho tse hlano mme di sa fete leshome ka palo tse thontsweng ke Tonakgolo hara ditho tsa lekgotla la ketsamolao la provense.
2. Tonakgolo ya provense ke yena ya thonyang ditho tsa Lekgotla la Phethahatso, ho ba abela matla le mosebetsi, mme o na le tokelo ya ho ba leleka.

133. Boikarabelo

1. Ditho tsa Lekgotla la Phethahatso ya provense di na le boikarabelo mesebetsing ya phethahatso eo di e abetsweng ke Tonakgolo.
2. Ditho tsa Lekgotla la Phethahatso ya provense di na le boikarabelo ha mmoho le ka bonngwe ba ikarabella ho lekgotleng la ketsamolao ka phethiso ya mesebetsi ya bona.
3. Ditho tsa Lekgotla la Phethahatso ya provense di lokela ho—
  - a. sebetse ho ya ka taolo ya Molaotheo le ha molaotheo wa provense o se o fetisitswe, le ka molao oo wa motheo; le
  - b. ho fa lekgotla la ketsamolao ditlaleho tse felleletseng le tsa ka mehla ka merero eo ba e sebedisang.

134. Ho tswelapele ha Makgotla a phethahatso ka mora dikgetho

Nakong eo ho tshwarwang dikgetho tsa lekgotla la ketsamolao tsa diprovense, Lekgotla la Phethahatso le ditho tsa lona di kgona ho sebetse ho fihlela motho ya kgethilweng ho ba Tonakgolo a be a kena mosebetsing.

135. Kano kapa boitlamo

Pele ditho tsa Lekgotla la Phethahatso la provense di qala ho etsa mesebetsi ya tsona, di lokela ho ikana kapa ho itlama hore di tla ba le botshepehi Rephaboliking le ho ikokobeletsa Molaotheo ho ya ka Shejulu 2.

136. Boitshwaro ba ditho tsa Makgotla a Phethahatso

1. Ditho tsa Lekgotla la Phethahatso la provense di lokela ho sebetse ho ya ka taolo ya maemo a boitshwaro e balletsweng ke molao wa naha.
2. Ditho tsa Lekgotla la Phethahatso tsa provense di se ke—
  - a. tsa etsa mosebetsi ofe kapa ofe oo ba ka putswang ka ona;
  - b. tsa phela ka mokgwa o sa dumellaneng le maemo a tsona, kapa tsa ikenya mathateng a hore ho be teng kgohlano mahareng a boikarabelo ba bona ba mmuso le maphelo a bona; kapa
  - c. tsa sebedisa maemo a tsona kapa tsebiso efe kapa efe e matleng a tsona kapa ho ithuisa kapa ho atlehisa motho e mong feela ka ntle ho tokelo.

137. Phethiso ya mesebetsi

1. Ka kgweletso, Tonakgolo e ka abela setho sa Lekgotla la Phethahatso—
  - a. tsamaiso ya molao ofe kapa ofe o abetswe setho se seng; kapa
  - b. matla afe kapa afe kapa mosebetsi oo molao o o beile matleng a setho se seng.

138. Kabelo ya nakwana ya ho abelwa mesebetsi

Tonakgolo ya provense e ka abela setho sa Lekgotla la Phethahatso matla afe kapa afe kapa mosebetsi wa setho se seng se siyo mosebetsing kapa se sa tsebe ho phethisa tshwanelo kapa ho phethisa mosebetsi oo.

139. Tlhokomelo ya provense mmusong wa selehae

1. Ha masepala a sitwa kapa a sa phethise mosebetsi wa hae wa bohlokwa ho ya ka dipehelo tsa Molaotheo kapa molao, phethahatso ya provense e lokela ho ka kena dipakeng ka ho nka bohato ho ka phethisa setlamo seo, ho kenyeletswa—
  - a. ho nehelana ka taelo ho Lekgotla la Masepala, e hlalosa bohato ba ho hlolwa ho phethisa ditokelo le ho hlalosa mehato e hlokehang ho fihlella ditokelo; le
  - b. ka ho nka boikarabelo mabapi le ditokelo masepaleng oo ka moo ho hlokaahalang ka teng—
    - i. ho boloka maemo a bohlokwa a setjhaba kapa ho kgotsofatsa maemo mabapi le ho fana ka tshebeletso;
    - ii. ho thibela Lekgotla leo la Masepala ho etsa hampe kgahlanong le ditabatabelo tsa masepala kapa provense kaofela; kapa
    - iii. ho boloka tshebedisano moruong.
  - c. ho qhalwa ha lekgotla la masepala le ho kgethwa ha motsamaisi ho fihlella lekgotla le letjha la masepala le kgethwa, e bang maemo a ikgethang a dumella bohato bo jwalo.

2. Ha phethahatso ya provense e kena dipakeng mererong ya masepala ho ya ka karolwana (1)(b)—
  - a. e tshwanetse ho nehelana ka tsebiso e ngotsweng ya ho kena dipakeng ho—
    - i. setho sa Kabinete se ikarabella ho tsa mmuso wa selehae; le
    - ii. Lekgotla la ketsamelao la provense le Lekgotla la naha la Diprovense matsatsing a 14 ka mora hore ho kena dipakeng ho qalelle;
  - b. ho kena dipakeng ho tlameha ho emiswa e bang—
    - i. setho sa Kabinete se ikarabellang ho tsa mmuso wa selehae a hanane le ho kena dipakeng matsatsing a 28 ka mora hore ho kena dipakeng ho qalelle kapa pheletsong ya nako ya ho kena dipakeng; kapa
    - ii. Lekgotla le hanane le ho kena dipakeng matsatsing a 180 ka mora hore ho kena dipakeng ho qalelle kapa mafellong a nako eo ho kena dipakeng e sa dumellwang.
  - c. Lekgotla le tshwanetse ho shebisisa ho kena dipakeng nako le neko mme e nehelane ka dikgothaletso lekgotleng la phethahatso la provense ha ho kena dipakeng ho ntse ho tswela pele.
3. E bang le kgotla la masepala le fediswa holatela karolwana (1)(c)—
  - a. Lekgotla la phethahatso la provense le tshwanetse ho nehelana ka tsebiso e ngotsweng ya phediso hanghang ho—
    - i. setho sa Kabiknete se ikarabella ho tsa mmuso wa selehae; le
    - ii. lekgotla la ketsamelao la provense e amehang le Lekgotla la Naha la Diprovense;
  - b. phediso e etsahala matsatsing a 14 ho tlaha letsatsing la kamohelo ya tsebiso ho lekgotla ntle le ha behelwa ka thoko ke setho sa Kabinete kapa lekgotla pele nako ya matsatsi a 14 e fihla.
4. E bang masepal o sa kgone ho phethisa ditlamo tsa teng ho latela Molaotheo kapa molao ho dumella tekanyetso kapa metjha ya phahamiso ya lekgetho e hlokaahalang ho ka bakeng la ditekanyetso, lekgotla la phethahatso la provense e amehang le tshwanetse ho nka bohato ka ho etsa bo nnete hore tekanyetso kapa metjha e phahamisang lekeno e a dumelwa ho kenyeleditswe ho qhalwa ha Lekgotla la masepala le—
  - a. ho kgetha motsamaisi ho fihlella lekgotla le letjha la masepala le kgethwa; le
  - b. ho dumela tekanyetso ya nakwana kapa metjha ya ho phahamisa lekeno ho nehelana ka tshebetso e tswelang pele ya masepala.
5. e bang masepala o tlola ditumellano tsa yona tsa ho nehelana ka ditshebeletso kapa ho fihlella ditumellano tsa teng tsa ditjhelete, lekgotla la phethahatso la provense e amehang le tshwanetse ho—
  - a. ho kenya tshebetso leano le tobaneng le bokgoni ba masepala ho ka nehelana ka ditshebeletso tsa teng kapa ho fihlella ditshebeletso tsa teng tsa ditjhelete, ele—
    - i. boitokisetso ho latela molao wa naha; le

- ii. ho tlama masepala tshehetsong ya yona ya molao le bolaodi ba phethahatso, empa ha ho hloka hloka ho rarolla qaka ditsamaisong tsa yona tsa ditjhelete
- b. ho qhala lekgotla la masepala e bang masepala o sa kgone kapa o sa dumelle metjha ya melao ho kenyeleditswe tekanyetso kapa metjha e phahamisang lekeno mme e hloka hloka leanong la thuso, le—
  - i. ho kgetha motsamaisi ho fihlela ho kgethwa lekgotla le letjha la masepala
  - ii. ho dumela ditekanyetso tsa nakwana kapa metjha e phahamisang lekeno kapa metjha e meng le e meng e thusang leano la thuso ho ka nehelana ka ntshetsopele ya tshebetso ya masepala; kapa
- c. e bang lekgotla la masepala le sa qhalanngwe ho latela karolo (b) ho nka maikarabelo bakeng la ho kenya tshehetsong leano la thuso ka mokgwa oo masepala o se nang ho kgona ho kenya leano la thuso tshehetsong ka tsela e nngwe.
- 6. E bang lekgotla la phethahatso la provense le kena dipakeng ho masepala ho latela karolwana (4) kapa (5), e tshwanetse e nehelane ka tsebiso e ngotsweng ya ho kena dipakeng ho—
  - a. setho sa Kabinete se ikarabella ho tsa mmuso wa selehae; le
  - b. matsatsi a supileng ka mora hore ho kena dipakeng ho qalelle lekgotleng la ketsamolao la le amehang le Lekgotla la Naha la Diprovence.
- 7. E bang lekgotla la phethahatso la provense le sa kgone ho sebedisa matla a lona ka ho phethahala kapa ho phetha mesebetsi e hlaloswang karolwaneng (4) kapa (5), lekgotla la phethahatso la naha le tshwanetse le kene dipakeng ho latela karolwana (4) kapa (5) ho na le lekgotla la phethahatso la provense e amehang.
- 8. Molao wa naha o ka laola ho kenngwa tshehetsong ha karolo ena, ho kenyeleditswe tsamaiso e thehilweng ke karolo ena.

[Karolo 139 e fetotswe ke karolo 4 ya Molao wa tokiso ya leshome le motso o le mong ya Molaotheo wa 2003.]

140. Diqeto tsa phethahatso

- 1. Qeto ya Tonakgolo ya provense e be e ngotsweng ha eba e—
  - a. nkuwa ho ya ka dipehelo tsa molao; kapa
  - b. na le ditlamorao tsa semolao.
- 2. Qeto e ngotsweng ke Tonakgolo e saenwe hape ke setho se seng sa Lekgotla la Phethahatso ha eba qeto eo e ama mosebetsi o abetsweng setho seo se seng.
- 3. Dikgweletso, melao le disebediswa tse ding tsa melawana ya provense di lokela ho fihlellwa ke setjhaba.
- 4. Lekgotla la ketsamolao la provense le ka hlalosa mokgwa oo ka ona, le boholo boo, disebediswa tse hlalositsweng karolwaneng (3) di tlameha ho—
  - a. tekellwa lekgotla la ketsamolao; le
  - b. ananelwa ke lekgotla la ketsamolao la provense.

141. Ditlhaliso tsa ho se tshepe

- 1. Ha eba lekgotla la ketsamolao la provense, ho ya ka kgetho e tshehetswang ke boholo ba ditho tsa yona le hlahisa tshisinyo ya ho se tshepe Lekgotleng la Phethahatso ho sa kenyeletswe Tonakgolo, Tonakgolo e lokela ho bopa Lekgotla botjha.
- 2. Ha lekgotla la ketsamolao la provense, le tshehetswa ke boholo ba ditho tsa lona, mme le hlahise tshisinyo ya ho se tshepe Tonakgolo, Tonakgolo le ditho tse ding tsa Lekgotla la Phethahatso di lokela ho itokolla mosebetsing.

Melaotheo ya Diprovence

142. Kananelo ya melaotheo ya provense

Lekgotla la ketsamolao la provense le ka fetisa melaotheo wa provense kapa, moo ho hlokehang, le ka fetola molao oo wa motheo, ha eba bonyane karolo ya pedi borarong ya ditho e dumellana le Bili.

143. Dikahare tsa melaotheo wa provense

- 1. Molaotheo wa provense kapa phetolo ya melaotheo, ha e a lokela ho ba kgahlano le Molaotheo, empa e ka fana ka—
  - a. sebopeho sa lekgotla la ketsamolao le la phethahatso le mekgwa ya ho phetha mosebetsi e sa tshwaneng le eo ho fanweng ka yona Kgaolong ena; kapa
  - b. mokgatlo, seabo, bolaodi le maemo a borena moo ho lokelang teng.
- 2. Dipehelo tse ngotsweng molaotheong wa provense kapa phetolo ya melaotheo ho ya ka dipehelo tse serapeng (a) kapa (b) tsa karolwana (1)—
  - a. di lokela ho nyalellana le maemo a karolo 1 le Kgaolo 3; mme
  - b. e se nehe provense matla afe kapa afe kapa mosebetsi o welang ka—
    - i. thoko ho sebaka sa tshebetso sa provense ho ya ka Shejulu 4 le 5; kapa
    - ii. thoko ho matla le mesebetsi e abetsweng provense ke dikarolo tse ding tsa Molaotheo.

144. Tiiseletso ya melaotheo ya provense

- 1. Ha lekgotla la ketsamolao la provense le fetisa melaotheo, kapa e fetola melaotheo, Sepikara sa lekgotla la ketsamolao o lokela ho fetisa tse ka hara melaotheo oo kapa phetolo ya melaotheo Lekgotleng la Molaotheo hore o tiiseletswe.
- 2. Ho se be dikahare tsa melaotheo kapa phetolo ya melaotheo e bang molao ho fihlela Lekgotla la Molaotheo le tiisa hore—
  - a. mantswe ao a fetisitswe tlasa dipehelo tsa karolwana 142; le
  - b. mantswe kaofela a dumellana le dipehelo tsa karolo 143.

145. Ho saena, phatlalatso le ho boloka molaotheo ya provense

1. Tonakgolo ya provense o lokela ho dumela, a be a saenele mantswe a molaotheo wa provense kapa phetolo ya molaotheo e tiiseditsweng ke Lekgotla la Molaotheo.
2. mantswe a ananetsweng a ba a saenelwa ke Tonakgolo a lokela ho phatlalatswa Gazeteng ya Mmuso ya naha mme a sebediswe ka ona nako eo a phatlalatswang kapa nakong e tlang e tsamaelanang le molaotheo kapa phetolelo.
3. mantswe a saennweng a molaotheo wa provense kapa phetolo ya molaotheo ke yona bopaki bo phethahetseng ba dipehelo tsa yona le, ka mora phatlalatso, lokela ho fetisetwa polokelong Lekgotleng la Molaotheo.

Kgohlang ya Molao

146. Dikgohlano pakeng tsa molao wa naha le wa diprovense

1. Karolo ena e sebetsa kgohlano e pakeng tsa molao wa naha le wa provense o ka tlasa sebaka sa tshebetso se ngotsweng Shejulung 4.
2. Molao wa naha o sebetsa ka ho tshwana naheng kaofela, o tla hlakola molaong wa provense ha e meng ya maemo a latelang e ka pahethwa:
  - a. molao wa naha o sebetsanang le merero e ke keng ya laolwa hantle ka molao o sebediswang ke diprovense tse fapaneng ka bonngwe;
  - b. ditabatabelo tsa naha yohle di qosa hore taba eo e sebetswe ka ho tshwana naheng yohle, mme molao wa naha o fana ka tshwano eo ka ho theha—
    - i. ditlwaelo le maemo;
    - ii. meralo; kapa
    - iii. dipholisi tsa naha.
  - c. Molao o etswang wa naha o a hlokeha bakeng sa—
    - i. ho boloka tshireletso ya naha;
    - ii. ho boloka kopano moruong;
    - iii. ho sireletsa kgwebo e akaretsang e mabapi le tsamaiso ya thepa, ditshebeletso, matlotlo le mosebetsi;
    - iv. ntshetso pele ya mesebetsi ya moruo naheng yohle;
    - v. ntshetso pele ya menyetla e lekanang kapa phihlello e lekanang ho ditshebeletso tsa mmuso; kapa
    - vi. tshireletso ya tikoloho.
3. Molao wa naha o okametse molao wa provense ha eba molao wa provense o ikemiseditse ho thibela ketso e ka bang ha e amohelhe ya provense—
  - a. tse ka sitisang moruo, bophelo bo botle le tshireletseho ya provense e nngwe kapa ya naha ka kakaretso; kapa
  - b. tse ka sitisang ho kenngwa tshebetsong ha leano la naha, kgwebong.
4. Ha ho na le ho se dumele ka hore molao wa naha o

- loketse sepheo se balletsweng karolwaneng (2)(c), mme ho se dumele hoo ho hlhiswa kgotla hore ho nkuwe qeto, lekgotla le amohela kapa le qhelele thoko molao ka Lekgotla la Naha la Diprovense.
5. Molao wa provense o okametse molao wa naha ha eba karolo (2) kapa (3) e sa sebetse.
  6. Molao o entstsweng ho latela Molao wa Palamente kapa Molao wa provense o ka sebetsa feela e bang molao oo o ananetswe ke Lekgotla la Naha la Diprovense.
  7. Ha Lekgotla la Naha la Diprovense le sa etse qeto matsatsing a 30 kopanong ya yona ya pele molao o fetiseditswe ho yona, molao oo o tshwanetse ho nkuwa o dumetswe ke Lekgotla.
  8. Ha eba Lekgotla la provense le sa amohela molao o hlaoswang karolwaneng (6), matsatsing a 30 le entse qeto, le tshwanetse le lebise mabaka a ho se amohela molao ho boladi bo lebisitseng molao oo ho lona.

147. Dikgohlano tse ding

1. Ha eba ho teng kgohlano pakeng tsa molao wa naha le pehelo e itseng ya molaotheo wa provense mabapi le—
  - a. morero oo ka ona Molaotheo ona o hlohang kapa o hopotseng ho phetisa molao, molao wa naha o fetisa pehelo eo e amehang ya molaotheo wa provense; kapa
  - b. bonamodi ka molao wa naha, tlasa dipehelo tsa karolo 44 (2), molao wa naha o tla okamela pehelo ya molaotheo wa provense; kapa
  - c. morero o dibakeng tsa tshebetso tse badilweng Shejulung 4, karolo 146, e sebetsa jwalo ka ha eka pehelo e amehang ya molaotheo wa provense, ke molao wa provense o bolelwang karolong eo.
2. Molao wa naha o bolelwang karolong 44 (2), o okametse molao wa provense tabeng ya merero e bolelwang dibakeng tsa tshebetso tse Shejulung 5.

148. Dikgohlano tse ke keng tsa rarollwa

Moo ngangisano ka kgohlano e ke keng ya rarollwa ke lekgotla, molao wa naha o okametse wa provense kapa molaotheo wa provense.

149. Boemo ba molao bo entsweng bo se na matla

Qeto ya lekgotla e reng molao o okametseng o mong ha e etse hore molao o okametseng e se hlale o ba le matla, feela molao oo o tla dula o sa sebetse, ha feela kgohlano e ntse e le teng.

150. Kutlwisiso ya kgohlang

Ha ho tshohlwe taba ya kgohlano e bonahalang pakeng tsa molao wa naha le wa provense kapa pakeng tsa molao wa naha le molaotheo wa provense, lekgotla le leng le le lokela ho ikgethela tlhakiso efe kapa efe e nang le mabaka ya molao oo kapa molaotheo, e thusang hore

kgohlano e qojwe, ka hodima tlhakiso e nngwe e ka bakang kgohlano.

Kgaolo 7: Mmuso wa Selehae (151-164)

151. Maemo a bomasepala

1. Makala a tshebetso a mmuso wa selehae a bopilwe ka bomasepala ba lokelang ho thehwa naha yohle ya Rephaboliki.
2. Bolaodi ba phethahatso le ba lekgotla la ketsamolao bo beilwe diatleng tsa Lekgotla la Masepala.
3. Masepala o na le tokela ya ho busa ka boithaopo merero ya metse ya baahi ba yona, ho ya ka taolo ya molao wa naha le wa provense jwalo ka ha o hlahisitswe Molaotheong.
4. Mmuso wa naha le wa provense e ke ke ya itshunya kapa ya sitisa bokgoni kapa tokelo ya masepala ya ho sebedisa matla a yona kapa ho phethisa mosebetsi.

152. Sepheo sa mmuso wa selehae

1. Maikemisetso a mmuso wa seleha ke—
  - a. ho nehela baahi puso ya demokrasi e nang le boikarabelo;
  - b. ho hlokomela phano ka ditshebetso ho baahi ka mokgwa o tswellang;
  - c. ho ntshetsa pele tswelopele ya baahi le moruo;
  - d. ho ntshetsa pele tikoloho e bolokehileng e fanang ka bophelo bo botle setjhabeng; le
  - e. ho kgothaletsa baahi le mekgatlo ya baahi ho kenya letsoho mererong ya mmuso wa selehae.
2. Masepala o lokela ho leka ho fihlela maikemisetso a ngotsweng karolwaneng (1) ho ya ka matla a ditjhelete le taolo.

153. Mesebetsi ya ntshetso pele ya masepala

1. Masepala o lokela ho—
  - a. theha le ho laola tsamaiso, ditekanyetso le merero e hlophisitsweng, le ho ela hloko ditlhoko tsa setjhaba le ho ntshetsa pele moruo wa setjhaba; le
  - b. ba le seabo mananeong a naha le provense.

154. Bomasepala mmusong wa kopanelo

1. Mmuso wa naha le wa provense, ka ditsela tsa lekgotla la ketsamolao le ka ditsela tse ding di lokela ho tshehetsa le ho matlafatsa bokgoni ba bomasepala ho sebetse merero ya bona, ho sebedisa matla a bona le ho phethisa mesebetsi ya bona.
2. ketso ya molao wa naha kapa wa provense a amang boemo, mekgatlo, matla kapa mesebetsi ya mmuso ya selehae o lokela ho phatlalletswa ho baahi hore ba o hlallobe ba be ba hlahise maikutlo mabapi le ona pele o hlahisetswa Seboka sa Naha kapa lekgotla la provense la ketsamolao, ka mokgwa o tla dumella hore ho be le mmuso wa selehae, masepala ya hlophisitsweng le batho ba bang ba nang le kgahleho hore ba be le boemedi ho ya ka ketso ya molao.

155. Ho thehwa ha bomasepala

1. Ho na le dihlopha tse latelang tsa masepala:
  - a. Sehlopha A: Masepala ya nang le phethahatso ya masepala e ikgethileng le matla a molao tikolohong ya ona.
  - b. Sehlopha B: Masepala ya arolelanang matla a phethahatso le molao tikolohong ya ona le Sehlopha C sa masepala dibakeng tseo e welang ho tsona.
  - c. Sehlopha C: Masepala ya nang le matla a phethahatso le molao tikolohong e kenyeletsang masepala e mengata.
2. Molao wa Naha o hlalose mefuta e fapaneng ya masepala e ka thehwang sehlopheng ka seng.
3. Molao wa Naha o lokela ho—
  - a. theha teko e laolang ha sebaka se tlameha ho ba le mokga o le mong wa A wa masepala kapa ha e tlameha ho ba le masepala wa sehlopha B le C ha mmoho;
  - b. ho theha tsela le mokgwa bakeng la ho fumana meedi ka bolaodi bo ikemetseng
  - c. ho ya ka karolo ya 229, ho etswe pehelo mabapi le lekala le nepahetseng la matla le mesebetsi mahareng a bomasepala ha sebaka se na le bomasepala sehlopheng B le C ha mmoho. Karolo ya matla le mesebetsi mahareng a sehlopha B sa masepala le sehlopha C sa masepala e ka fapana le karolo ya matla le mesebetsi mahareng a sehlopha B le o mong wa Masepala lesehlopha C sa Masepala.
4. Molao o lebisitsweng karolwaneng (3) o lokela ho nehelana ka ditshebetso tsa masepala ka tsela e lekanang le e ka tswellang.
5. Molao wa provense o lokela ho laola mefuta e fapaneng ya masepala ho thehwa provenseng.
6. Mmuso o mong le o mong wa provense o lokela ho theha bomasepala provenseng ka tsela a tshwanang le molao o phethwang ka dikarolong tsa (2) le (3) le ka molao kapa mekgwa e meng, o lokela ho—
  - a. nehelana ka tlhokomelo le tshehetso ya mmuso wa selehae provenseng; le
  - b. ntshetsapele tswelopele ya matla a mmuso wa selehae hore bomasepala ba sebetse le ho laola ditaba tsa bona.

(6A) .....

[Karolwana (6A) e kentswe ke karolo 1 ya Molao wa tokiso ya boraro ya Molaotheo wa 1998 le ho hlakolwa ke karolo 2 ya Molao wa tokiso ya leshome le metso e mmedi ya Molaotheo wa 2005.]

7. Mmuso wa Naha ho ya ka karolo 44 le mebuso ya provense matla a ho etsa molao le phethahatso ho

hlokomela phethahatso e tswileng matsoho ka bomasepala ho ya ka ditaba tse hlahelang Dishejulung tsa 4 le 5, ka ho laola matla a bomasepala ka matla a bona a phethahatso a lebisang karolong 156(1).

156. Matla le mesebetsi ya bomasepala

1. Masepala o na le matla a phethahatso le tokelo ya tsamaiso ya—
  - a. merero ya mmuso wa selehae e ngotsweng Karolong B ya Shejulu 4 le Karolong B Shejulung 5 mmoho; le
  - b. morero ofe kapa ofe o nehetsweng ke molao wa naha kapa provense.
2. Masepala o ka etsa kapa wa phethahatso melawana mabapi le tsamaiso e phethahatseng ya merero eo e nang le nako ho e laola.
3. Ho ya ka dipehelo tsa karolo 151 (4), molawana o kgahlanong le molao wa naha kapa provense ha o sebetse. Ha eba ho na le kgohlano pakeng tsa molao wa selehae le naha le provense ha o sebetse ka lebaka la kgohlano eo ho lebisitsweng ho yona karolong 149, molawana o amohelwe o nepahetse ha feela molao oo o sa sebetse.
4. Mmuso wa naha le wa provense e lokela ho abela kapa ho romela ho masepala, ka tumellano le ho ya ka maemo a mang la a mang, tsamaiso ya ntlha e nngwe le e nngwe e hlahellang Karolong A ya Shejulu 4 kapa Karolo A ya Shejulu 5 e amanang le mmuso wa selehae; ha—
  - a. morero oo o ka laolwa ka ho phethahala motseng; mme
  - b. masepala o na le bokgoni ba ho o laola.
5. Masepala o na le tokelo ya ho sebedisa matla afe kapa afe morerong o hlokaahalang kapa bakeng la tshebetso e phethahatseng ya mesebetsi ya ona.

157. Sebopelo le ho kgethwa ha Makgotla a Masepala

1. ho ipapisitswe le Shejulu 6A, Lekgotla la Masepala le bopilwe ka—
  - a. ditho tse kgethilweng ho ipapisitswe le karolwana (2) le(3); kapa
  - b. e bang di nehetswe ke molao wa naha—
    - i. ditho tse thontsweng ke Lekgotla le leng la Masepala hore di emele Lekgotla leo; kapa
    - ii. ditho tse kgethilweng ho ya ka serapa (a) le ditho tse kgethilweng ka seratswana (i) sa serapa sena.

[Karolwana (1) e fetotswe ke karolo 1(a) ya Molao wa tokiso ya borobedi ya Molaotheo wa 2002 le ke karolo 3 ya Molao wa tokiso ya leshome le metso e mehlano ya Molaotheo wa 2008.]

2. Ho kgethwa ha ditho tsa Lekgotla la Masepala jwalo ka ha ho lebelelwe karolwaneng (1)(a), ho bolela hore ho lokela ho ipapisa le molao wa naha o lokelang ho hlalosa tsamaiso ya—

- a. boemedi ba tekano ho ya ka karolo ya masepala ya lenane la naha la dikgetho, mme e nehelana ka ho kgethwa ha ditho lenaneng la bonkgetheng ba mokga engotswe ho ya ka boikgethelo ba lenane la mokga; kapa
  - b. boemedi ba tekano jwalo ka ha ho hlalositswe temaneng ya (a) ho kopantswe le tsamaiso ya boemedi ba lebatowa bo theilweng ka karolo ya masepala ya lenane la naha la bakgethi.
3. Tsamaiso ya dikgetho ho ya ka dipehelo tsa karolwana (2) e lokela ho netefatsa hore palo ya ditho kaofela e a lekana.

[Karolwana (3) e fetotswe ke karolo 1(b) ya Molao 8 wa 2002.]

- a. Ha eba tsamaiso ya dikgetho e kenyeletsa boemedi ba mabatowa, ho arolwa ha mabatowa ao ho lokela ho etswa ke bolaodi boikemetseng bo thontsweng ho ya ka dipehelo tsa, bo bile bo sebetse ho ya ka, ditsamaiso le mekgwa e balletsweng ke molao wa naha.
- b. ....

[Serapa (b) e hlakotswe ke karolo 3 ya Molao wa tokiso ya leshome le metso e mmedi ya Molaotheo wa 2005.]

[Karolwana (4) e fetotswe ke karolo 2 ya Molao wa tokiso ya boraro ya Molaotheo wa 1998.]

5. Motho a ka kgetha masepaleng ha feela eba motho eo o ngodisitswe karolong eo ya masepala lenaneng la bakgethi la naha.
6. Molao wan aha o hlaloswang karolwaneng (1) (b) o lokela ho theha mokgwa o dumellang mekgwa le tjantjello e hlahellang Lekgotleng la Masepala le etsang kgetho ho ka emelwa ka ho lekana Lekgotleng la Masepala moo kgetho e etswang.

158. Ditho tsa Makgotla a Masepala

1. Moahi e mong le e mong ya nang le tokelo ya ho kgetha Lekgotla la Masepala o na le tokelo ya ho kgethelwa ho ba setho sa Lekgotla leo; ntle le—
  - a. mang kapa mang ya thontsweng, kapa ya tshebeleltsong ya masepala a bile a fumana moputso ka ho thonngwa hoo kapa tshebetso eo mme a e so ka a tshwarelwa ho sitisweng ho ya ka molao wa naha;
  - b. mang kapa mang ya thontsweng kapa a le tshebeleltsong ya mmuso boemong bo bong, mme a fumana moputso ka ho thonngwa hoo kapa mosebetsi oo, a bile a sitiseha ho ba setho sa Lekgotla la Masepala ho ya ka dipehelo tsa molao wa naha.
  - c. mang kapa mang ya ntshitsweng ho ka kgetha Sebokeng sa Naha kapa a ntshitswe ho ya ka dipehelo tsa karolo 47 (1)(c), (d) kapa (e) ho ba setho sa Seboka;

- d. setho sa Seboka sa Naha, moromuwa wa Lekgotla la Naha la Diprovence kapa setho sa lekgotla la ketsamolao la provense empa ho ntshuwa hona ha ho ame setho sa Lekgotla la Masepala le emetseng mmuso wa selehae Lekgotleng la Naha; kapa
  - e. setho sa Lekgotla le leng la Masepala le ha ho ntshuwa hona ho sa ame setho sa Lekgotla la Masepala le emetseng Lekgotla Lekgotleng le leng la Masepala la tlhophiso ya yona e sa tshwaneng.
  2. Motho ya ke keng a kgethelwa ho ba setho sa Lekgotla la Masepala ho ya ka dipehelo tsa karolwana (1) (a), (b),(d) le (e), e ka nna ya eba nkgetheng wa Lekgotla ho ya ka meedi kapa maemo a thehilweng ke molao wa naha.
  3. Dikgeo tsa mosebetsi Lekgotleng la Masepala ditshwanetse ho tlwatswa ho latela molao wa naha.
- [Karolwana (3) e kentswe ke karolo 4 ya Molao wa tokiso ya leshome le metso e mehlano ya Molaotheo wa 2008.]*
- 159. Dipehelo tsa Makgotla a Masepala**
1. Nako ya Lekgotla la Masepala ke dilemo tse sa feteng hlano jwalo ka ha ho hlwauwe molaong wa naha.
  2. E bang lekgotla la masepala le qhalwa ho latela molao wa naha kapa ha nako ya teng e fihla pheletsong, dikgetho ditshwanetse ho etswa matsatsing a 90 ka mora hore nako ya teng e feele kapa le qhalwe
  3. Lekgotla la masepala, ntle le lekgotla le qhaduweng ho latela karolo 139, le dula le sebatsa ho tloha ka nako eo le qhaduweng ka yona kapa nako ya teng e fihle pheletsong ho fihlela le kgotla le leng le kgethwa.

[Karolo 159 e fetotswe ke karolo 1 ya Molao 2 wa 1998.]

160. Mekgwa ya tshebetso ya ka hare

1. Lekgotla la Masepala—
  - a. le etsa diqeto tse amang ho sebediswa ha matla ohle le tshebetso ya mesebetsi yohle ya masepala;
  - b. le kgetha modulasetulo;
  - c. le ka kgetha komiti ya phethahatso le dikomiti tse ding, ho ya ka molao wa naha; le
  - d. a ka hira basebetsi ba bohlokwa ho etsa mosebetsi.
2. Mesebetsi e latelang e ke ke ya nehelwa ke Lekgotla la Masepala:
  - a. ho fetisa melao ya selehae;
  - b. ho amohela tekanyetso;
  - c. ho kenngwa ha ditefello le makgetho a mang; le
  - d. ho nyollwa ha dikadimo.
3.
  - a. Boholo ba ditho tsa Lekgotla la Masepala bo tshwanetse bo be teng pele kgetho e etswa ntlheng efe kapa efe.
  - b. Dipotso tsohle tse amang ditaba tse boletsweng karolwana (2) di laolwa ke qeto e nkuweng ke Lekgotla la Masepala ka tshehetso ya kgetho ya bohloaba ditho tsa yona.
  - c. Dipotso tsohle tse ding tse Lekgotleng la Masepala di nkelwa qeto ke boholo ba dikgetho tse nkilweng.

4. Ha ho molawana o ka fetiswang ke Lekgotla la Masepala ka ntle ha eba—
  - a. ditho tsohle tsa Lekgotla di filwe tsebisiso e nepahetseng; le
  - b. molawana o sisintsweng o phatlaladitswe hore setjhaba se hlahise maikutlo.
5. Molao wa naha o ka nehelana ka mokgwa bakeng la ho hlwaya—
  - a. boholo ba Lekgotla la Masepala;
  - b. hore na Makgatlo ya Masepala e ka kgetha komiti ya phethahatso kapa komiti efe kapa efe e nngwe; kapa
  - c. boholo ba komiti ya phethahatso kapa komiti efe kapa efe e nngwe ya Lekgotla la Masepala.
6. Lekgotla la Masepala le ka etsa melawana e ballang melao le ditaelo mabapi le—
  - a. ditlhophiso tsa ka hare;
  - b. tshebetso ya teng le ditsamaiso; le
  - c. motheo, sebopeho, mekgwa ya tshebetso, matla le mesebetsi ya dikomiti tsa teng.
7. Lekgotla la Masepala le lokela ho phetha tshsebetso ya yona ka tsela e bonaletsang mme le ka kwala dikopano tsa lona kapa dikomiti tsa yona ha ho hlokeha ho ka etsa jwalo ho nahanwang ka sebopeho sa mosebetsi o etswang.
8. Ditho tsa Lekgotla la Masepala ba tlamehile ho ba le seabo ditsamaisong le dikomiting ka tsela e—
  - a. dumella mekgwa le ditabatabelo tse hlahellang ka hara Lekgotla hore le emelwe hantle;
  - b. tsamaelana le demokrasi; le
  - c. ka laolwa ke molao wa naha.

161. Menyetla

Molao wa provense o itshetlehile ka moralo wa molao wa naha o ka hlophisetsa ditshwanelo le diteballo tsa Makgotla le ditho tsa teng.

162. Phatlalatso ya melawana ya masepala

1. Molawana wa masepala o kena tshebetsong ha o se o phatlaladitswe gazeteng ya provense eo.
2. Gazete ya semmuso ya provense e lokela ho phatlalatsa molawaneng wa masepala ka kopo ya masepala eo.
3. Melawana ya masepala e lokela ho fihlellwa ke bohle.

163. Mmuso wa selehae o hlophisitsweng

1. Molao wa Palamente o fetisitsweng tlasa taolo ya karolo 76 o lokela ho—
  - a. dumella kananelo ya ditlhophiso tsa naha le tsa provense tse emetseng bomasepala;
  - b. lekola ditsamaiso tseo ka tsona mmuso wa selehae o ka—
    - i. rerisanang le mmuso wa naha le wa provense ka;
    - ii. thonya ditho tse ka kenyang letsoho Lekgotleng la Naha la Diprovence;
    - iii. ho ba ke seabo tsamaisong e hlahositsweng

molaong wa naha karolong 221(1)(c).

[Karolo 163 e fetotswe ke karolo 4 ya Molao wa tokiso ya bosupa ya Molaotheo wa 2001.]

164. Dintlha tse ding

Dintlha tse tobaneng le mmuso wa selehae e seng teng Molaotheong e ka hlongwa ka molao wa naha kapa wa provense o itshetlehileng ka moralo wa molao wa naha.

Kgaolo 8: Makgotla le Tsamaiso ya Toka (165-180)

165. Bolaodi ba Toka

1. Bolaodi ba toka ba Rephaboliki bo diatleng tsa makgotla.
2. Makgotla a ikemetse a laolwa feela ke Molaotheo le molao oo a lokelang ho o sebedisa ntle le ho sekamela lehlakoreng lefe kapa lefe ntle le tshabo kapa kgethollo.
3. Ha ho motho kapa lekala la puso le tokelo ya ho itshunyatsunya ditshebetsong tsa makgotla.
4. Ka thuso ya molao le metjha e meng makala a puso a lokela ho thusana le makgotla ho etsa bonnete ba boikemelo, ho hloka tshekamelo, seriti, phihlilleho le kutlwahalo, di tle di netefatswe.
5. Taelo kapa qeto eo lekgotla le e entseng e tlama batho bohle ba amehang esita le makala ohle a puso a amehang.
6. Moahlodi e moholo ke hlooho ya tsa toka mme o nka maikarabelo ho dima ho thehwa le ho beha leihlo mekgweng le maemo bakeng la mesebetsi ya molao makgotleng ohle.

[Karolwana (6) e kentswe ke karolo 1 ya Molao 17 wa 2012.]

166. Mokgwa wa tshebetso wa toka

1. Makgotla ke—
  - a. Lekgotla la Molaotheo;
  - b. Lekgotla le Phahameng la Boipiletso;
  - c. Lekgotla le Phahameng la Afrika Borwa, le lekgotla le leng le le leng la boipiletso le phahameng le ka hlongwang ka Molao wa Palamente hore le sebetsane le boipiletso bo tswang lekgotleng le leng le leng le tshwanang le Lekgotla le Phahameng la Afrika Borwa;
  - d. Makgotla a Bomaseterata; le
  - e. Makgotla a mang a theuweng ho ya ka Molao wa Palamente, ho kenyetsa le lekgotla le leng le le leng leo boemo ba lona bo tshwanang le ba lekgotla le phahameng la Afrika Borwa kapa kapa Makgotla a Bomaseterata.

[Karolwana (c) le (e) difetotswe ke karolo 2 ya Molao wa tokiso ya leshome le metso e supileng ya Molaotheo wa 2012.]

167. Lekgotla la molaotheo

1. Legotla la Molaotheo le bopilwe ka Moahlodi e moholo, Motlatsi wa Moahlodi e moholo le baahlodi ba bang ba robong.

[Karolwana (1) e fetotswe ke karolo 11 ya Molao 6 wa 2001.]

2. Ntlha e ka pela lekgotla la Molaotheo e tshwanetse e mamelwe bonyane ke baahlodi ba robedi.
3. Lekgotla la Molaotheo—
  - a. ke lekgotla le ka sehlohlolong Rephaboliking; mme
  - b. le ka etsa qeto—
    - i. dintlheng tsa molaotheo; le
    - ii. ntlheng e nngwe le e nngwe, e bang Lekgotla la Molaotheo le nehelana ka tumello ya ho ka etsa boipiletso ka tlasa mabaka a dintlha tse bakang ngangisano ntlheng ya molao wa bohlokwa ba setjhaba ka kakaretso e leng hore e tshwanetse e shebisiswe ke lekgotla, le
  - c. ho etsa qeto ya makgaolakang matleng a teng a ho laola.

[Karolwana (3) e fetotswe ke Molao 17 wa 2012.]

4. Lekgotla la Molaotheo le ka—
  - a. etsang qeto dingangisanong tse pakeng tsa makala a puso a naha kapa provense ka boemo ba Molaotheo, matla le ditsehebetso tsa makala a puso;
  - b. etsang qeto ka tumellano ya Bili ya Palamente kapa provense le Molaotheo empa ha hona ho ka etsahala tlasa mabaka a ngotsweng karolong 79 kapa 121;
  - c. etsa qeto ka dikopo tsa mosebetsi tse ngotsweng karolong 80 kapa 122;
  - d. etsa qeto ka ho ba molaotheo hwa phetolo efe kapa efe Molaotheong;
  - e. etsa qeto hore Palamente kapa Mopresidente o hlolehile ho phethisa ditokelo tsa Molaotheo; kapa
  - f. tiiseletsa molaotheo wa provense ho ya ka dipehelo tsa karolo ya 144.
5. Ke Lekgotla la Molaotheo le etsa qeto ya makgaolakang ka hore na Molao wa Palamente, Provense kapa ketso ya Mopresidente e itshetlehile ka Molaotheo mme le lokela ho tiiseletsa taelo ya ho se sebetse e ntshitsweng ke Lekgotla le Phahameng la Boipiletso, Lekgotla le Phahameng la Afrika Borwa kapa lekgotla la boemo bo lekanang, pele taelo eo e ka ba le matla a tshebetso.

[Karolwana (5) e fetotswe ke karolo 3 ya Molao 17 wa 2012.]

6. Ka thuso ya molao wa naha kapa melawana ya Lekgotla la Molaotheo motho o lokela ho dumellwa ho, ha e le tabatabelong ya molao le ka tumello ya Lekgotla la Molaotheo—
  - a. itlisetsa taba Lekgotleng la Molaotheo ntle ho potoloho; kapa
  - b. a etse boipiletso ka ho otloleha Lekgotleng la Molaotheo ho tswa lekgotleng lefe kapa lefe.
7. Ntlha e amanang le Molaotheo e akaretse taba efe

kapa efe ya tthaloso, tshireletso kapa tshebediso ya Molaotheo.

168. Lekgotla le Phahameng la Boipiletso

1. Lekgotla le Phahameng la Boipiletso le bopilwe ka Moahlodi e Moholo, Motlatsi wa Moahlodi e Moholo le palo e itseng ya baahlodi ba boipiletso ba hlomamisitsweng ka Molao wa Palamente.

[Karolwana (1) e lokisitswe ke karolo 12 ya Molao 6 wa 2001.]

2. Taba e tlisitsweng Lekgotleng le Phahameng la Boipiletso e lokela ho sebetswa ke palo e behilweng ke Molao wa Palamente.

[Karolwana (2) e fetotswe ke karolo 12 ya Molao 16 wa 2001.]

3.
  - a. Lekgotla le Phahameng la Boipiletso le ka etsa qeto ka boipiletso bo tobaneng le taba efe kapa efe e tswang Lekgotleng le Phahameng la Afrika Borwa kapa lekgotleng le boemong bo lekanang le ba Lekgotla le Phahameng la Afrika borwa, ka ntle le dintlha tsa basebetsi kapa ditlhodisano ho ya ka moo Molao wa Palamente o ka hlwayang ka teng.
  - b. Lekgotla le Phahameng la Boipiletso le ka etsa qeto feela ho—
    - i. boipiletso;
    - ii. ditaba tse tobaneng le boipiletso;
    - iii. ntlha e nngwe le e nngwe e lebisitsweng ho lona tlasa mabaka a hlalosewang ke Molao wa Palamente.

[Karolwana (3) e fetotswe ke karolo 4 ya Molao 17 wa 2012.]

169. Lekgotla le Phahameng la Afrika Borwa

1. Lekgotla le Phahameng la Afrika Borwa le ka etsa qeto—
  - a. ntlha efe kapa efe ya Molaotho ka ntle ho ntlha eo—
    - i. Lekgotla la Molaotheo le dumetseng ho e mamela ho latela karolo 167(6) (a); kapa
    - ii. e nehetswe ke Molao wa Palamente lekgotleng le leng le nang le matla a tshwanang le a Lekgotla le Phahameng la Afrika Borwa; le
  - b. taba efe kapa efe e sa rerelwang lekgotla le leng ho ya ka Molao wa Palamente.
2. Lekgotla le Phahameng la Afrika Borwa le akga ka hare Dikarolo tse hlwauweng ke Molao wa Palamente, Molao oo o tshwanetse o nehelane bakeng la—
  - a. ho thwehwa ha Dikarolo, ka setulo se le seng kapa tse pedi ka hare ho Karolo; le
  - b. ho nehelana ka matla ho Karolo kapa setulo ho Karolo.
3. Karolo e nngwe le e nngwe ya Lekgotla le Phahameng la Afrika Borwa—

- a. e na le Mookamedi wa Baahlodi;
- b. e ka ba le Motlatsi wa Mookamedi wa Baahlodi a le mong kapa ba mmalwa; le
- c. e na le palo ya baahlodi e hblwauweng ho latela molao wa naha.

[Karolo 169 e fetotswe ke karolo 5 ya Molao 17 wa 2012.]

170. Makgotla a mang

Makgotla kaofela ntle le a hlalositsweng karolong 167, 168 le 169 a ka etsa qeto ntlheng e hlwauweng ke Molao wa Palamente empa lekgotla leo boemo ba lona bo leng ka tlase ho ba Lekgotla le Phahameng la Afrika Borwa ha le na tokelo ya ho botsisisa kapa ho etsa qeto ka molao o molaotheoeng kapa ketso e nngwe le e nngwe ya Mopresidente.

[Karolo 170 e fetotswe ke karolo 6 ya Molao 17 wa 2012.]

171. Mokgwa wa tshebetso wa lekgotla

Makgotla ohle a sebetsa tlasa taolo ya molao wa naha mme melawana le ditsamaiso tsa ona a lokela hore a di dumellwe ke ona.

172. Matla a makgotla a molao ditabeng tsa molaotheo

1. Moo lekgotla le nang le matla a ho tshohla taba e amanang le Molaotheo—
  - a. le lokela hore le phatlalatse hore molao ofe kapa ofe kapa ketso efe kapa efe e sa dumellaneng le Molaotheo, ha e na tokelo ya ho sebetsa ho ya ka moo e sa dumellaneng le Molaotheo ka teng;
  - b. le ka fana ka taelo e nang le toka ebile e se na tshekamelo e akgang—
    - i. taelo e kgaolang tshebetso e qalang moraong ya phatlalatso ya tlhokeho ya matla mmoho le
    - ii. taelo e emisang tshebetso ya phatlalatso ya ho se sebetse ka nako e itseng tlasa dipehelo tse itseng hore bolaodi bo amehang bo nang le tshwanelo bo tle bo fumantshwe sebaka sa ho lokisa phoso eo.
- a. Lekgotla le Phahameng la Boipiletso, Lekgotla le phahameng kapa Lekgotla le leng la boemo bo lekanang le ka etsa taelo ka kamano ya Molao wa Palamente kapa wa Provense esita le ketso efe feela ya Mopresidente feela taelo e reng ha ho tumellano le Molaotheo e ke ke ya kena tshebetsong ho fihlela Lekgotla la Molaotheo le e ananela.

[Temana (a) e fetotswe ke karolo 7 ya Molao wa tokiso ya leshome le metso e supileng ya Molaotheo wa 2012.]

- b. Lekgotla le fanang ka qeto ya tlhokahalo ya tshebetso le ka etsa thibela ya nakwana kapa ya

fana ka tshihlollo ya nakwana ho ba lehlakoreng le itseng la phehisano kapa le ka etsa kgefutso tshebetsoeng ya ngangisano ho fihlela Lekgotla la Molaotheo le etsa qeto ka tshebetso ya Molao oo kapa ketso eo.

- c. Ke Molao wa naha o lokelang ho lokiselletsa phethisetso ya qeto e supang ho se dumellane le Molaotheo Lekgotleng la Molaotheo.
- d. Motho ofe kapa ofe kapa lekala la mmuso le nang le tjhesehelo le ka etsa boipiletso kapa ka bo lona la etsa kopo Lekgotleng la Molaotheo hore le ananele kapa le fetolo taelo ya ho se sebetse molaotheong o entsweng le lekgotla la dipehelo tsa karolwana ena.

173. Matla a ona

Lekgotla la Molaotheo, Lekgotla le Phahameng la Boipiletso le Lekgotla le Phahameng la Afrika Borwa ka bo ona a na le matla a ho sireletsa le ho laola ditsamaiso tsa ona le ho tswellisa molao wa botjhaba ho hlokometswe a toka.

[Karolo 173 e fetotswe ke karolo 8 ya Molao 17 wa 2012.]

174. Kgetho ya basebeletsi ba mmuso ba toka

1. Mosadi kapa monna ofe kapa ofe ya nang le thupelo e tshwanelehang ebile e le motho wa sebele a ka thonngwa ho ba wa tsa toka. Motho ofe kapa ofe ya thonngwang ho ba setho sa Lekgotla la Molaotheo o lokela hore e be e le moahi wa Afrika Borwa.
2. ho a hlokahala hore ha ho thonngwa ditho tsa botshwari ba tsa toka ho bontshwe ka moo setjhaba sa Afrika Borwa se bopilweng ka teng ho ya ka merabe le bong.
3. Ka morao ho hore a rerisane le Khomishene ya Ditshebeletso tsa Toka le baetapele ba mekgwa e nang le baemedi Sebokeng sa Naha sa Lekgotla la ketsamolao, Mopresidente jwalo ka hlooho ya phethahatso ya naha o thonya Moahlodi e moholo le Motlatsi wa Moahlodi e moholo wa Lekgotla la Molaotheo, e re ha a se a rerisane le Khomishene ya Ditshebeletso tsa Toka a thonye President le Motlatsi wa Mopresidente wa Lekgotla le Phahameng la Boipiletso.

[Karolwana (3) e fetotswe ke karolo 13 ya Molao wa tokiso ya botshelela ya Molaotheo wa 2001.]

4. Baahlodi ba bang ba lekgotla la phethathatso ba thonngwa ke Mopresidente e leng hlooho ya phethahatso ya setjhaba ka mora hore a rerisane le Moahlodi e moholo wa Lekgotla la Molaotheo le baetapele ba mekgwa e emetseng Sebokeng sa Naha, sebetso ka mokgwa ona:
  - a. Khomishene ya Ditshebeletso tsa Toka e loka ho etsa lenaneo la mabitso a bathonngwa le nang le mabitso a mararo ka hodimo ho palo ya batho ba lokelang ho thonngwa mme e nehe Mopresidente

lenaneo leo.

- b. Mopresidente o ka thonya batho bao a ba batlang ka lenaneo lena mme a be a tsebise tsebise Khomishene ya Ditshebeletso tsa Toka a bile a fana ka mabaka haeba ba bang ba bathonngwa ba sa amohelehe mme ho ntse ho hlokahala hore ho thonngwe.
- c. Khomishene ya Ditshebeletso tsa Toka e lokela ho tlaselletsa lenaneo leo ka bathonngwa mabitso a mang mme Mopresidente o lokela ho thonya motho kapa batho ba kwalang dikgeo tse salletseng ka lenaneo le tlatseleditsweng.

[Karolwana (4) e fetotswe ke karolo 13 ya Molao wa tokiso ya botshelela ya Molaotheo wa 2001.]

5. Ka dinako tsohle, bonyane bathonngwa ba bane e be batho bao nakong ya ho thonngwa ha bona Lekgotleng la Molaotheo e ne e le baahlodi.
6. Mopresidente o lokela hore ha a thonya baahlodi ba bang ka keletso ya Khomishene ya Ditshebeletso tsa Toka.
7. Bahlanka ba bang ba tsa toka ba lokela ho thonngwa ka dipehelo tsa dipehelo tsa Molao wa Palamente o lokelang ho esa bonnete ba hore ho thonngwa ho phahamiswa ho tloswa sebakeng se itseng ba iswa ho se seng kapa ho lelekwa kapa ho kgalemelwa ha bahlanka bana ba tsa toka ho etsahala ho se kgethollo kapa tshakisetsa.
8. Pele bahlanka ba tsa toka ba qala mosebetsing ba lokela ho etsa kano kapa boitlamo jwalo ka ha ho boletswe Shejulung 2 hore ba tla boulella ba be ba sirelletse Molaotheo.

175. Ho kgethwa ha Baahlodi ba nakwana

1. Mopresidente a ka thonya mosadi kapa monna hore a tshwarele mohlaodi wa Lekgotla la Molaotheo ha eba ho hlahile sekgeo ofising e nngwe le e nngwe kapa ha motho wa ofisi eo a le siyo. Mohlaodi eo a thonngwe ka keletso ya setho sa Kabinete se ikarabellang ho tsamaiso ya toka ka tumellano le Moahlodi e moholo, le ho kgethwa e le Motlatsi wa Moahlodi e moholo wa nakwana e tshwanetse e etswe boemong ba baahlodi ba kgethetsweng Lekgotleng la Molaotheo ho latela karolo 174(4).
2. Setho sa Kabinete se ikarabellang ho tsa tsamaiso ya toka se lokela thonya baahlodi ba bang ba tshwereng mokobobo hore ba kene makgotleng a mang ka mora hoba a rerisane le moahlodi e moholo wa lekgotla leo moahlodi wa nakwana a tlang ho sebetso ho lona.

[Karolo 175 e fetotswe ke karolo 9 ya Molao wa tokiso ya leshome le metso e supileng wa Molaotheo wa 2012.]

176. Diphehelo tsa mosebetsi le moputso

1. Moahlodi wa Lekgotla la Molaotheo o thonngwa hore a tle a sebetse dilemo tse 12 e leng nako e ke keng ya tsoelletswe kapa ho fihlela a ba dilemo tse 70, kapa

e tla fihla pele, ntle le ha molao wa Palamente o eketsa nako ya mosebetsi wa moahlodi wa Lekgotla la Molaotheo.

[Karolwana (1) e fetotswe ke karolo 15 ya Molao 16 wa 2001.]

2. Baahlodi ba bang ba dula mosebetsing ho fihlela ba ntshwa tshehetsong tlasa taolo ya Molao o tlasa taolo ya molao wa Palamente.
3. Meputso, ditumello le dikuno tsa baahlodi di ke ke tsa fokotswa.

177. Ho ntshuwa mosebetsing

1. Moahlodi a ka ntshwa mosebetsing, ha feela—
  - a. Khomishene ya Ditshebeletso tsa Toka e ka fumana hore moahlodi eo ke seghwala ha a sa na boiphihlelo kapa o fumanwe a le molato wa ketso e mpe; hape
  - b. Seboka sa Naha se ka batla hore moahlodi a ntshwe mosebetsing ka geto e tshehetswang ke dikarolo tse pedi ho tse tharo tsa ditho tsa sona.
2. Mopresidente a tlose moahlodi mosebetsing ha ho amohetswe hore moahlodi a tloswe.
3. Mopresidente, ka keletso ya Khomishene ya Tshebeletso ya Molao, a ka kgaola moahlodi mosebetsing eo e leng motsamaisi wa mosebetsi ho ya karolwana (1).

178. Khomishene ya ditshebeletso tsa toka

1. Ho na le Khomishene ya Ditshebeletso tsa toka e bopilweng ka—
  - a. Moahlodi e moholo eo e leng modulasetulo wa dikopano tsa Khomishene;
  - b. Mopresident wa Lekgotla le phahameng la boipileto;

[Serapa (b) sefetotswe ke karolo 16(a) ya Molao wa tokiso ya botshelela ya Molaotheo wa 2001.]

  - c. Moahlodi e Moholo a le mong ya thontsweng ke Baahlodi Phahametseng ba bang;
  - d. Setho sa Kabinete se ikarabellang ho tsa toka kapa moemedi wa yona ya thontsweng ke setho seo sa Kabinete;
  - e. Babuelli ba babedi ba ntseng ba le mosebetsing ba thontsweng ke moifo wa babuelli hore ba emele barupellwa ba babuelli kaofela mme ba thontswe ke Mopresidente;
  - f. Babuelli ba babedi ba ntseng ba le mosebetsing ba thontsweng ke moifo wa babuelli hore a emele barupellwa ba babuelli kaofela mme ba thontswe ke Mopresidente.
  - g. Morupelli a le mong wa molao ya thontsweng ke barupelli ba molao Diyunivesiting tsa Afrika Borwa;
  - h. Batho ba tshelletseng bao Seboka sa Naha se ikgethetseng bona hara ditho tsa sona bao ho bona

bonyane ba bararo e leng ditho tsa mekgwa ya kganyetso e teng Sebokeng.

- i. Baromuwa ba ho ya ho ile ba bane bao mmoho ba kgethilweng ke Lekgotla la Naha la Diprovence ka tshehetso ya dikgetho tsa diprovence tse tshelletseng bonyane;
- j. batho ba bane ba thontsweng ke Mopresidente jwalo ka ha e le hlooho ya phethahatso ya naha le ka ho kopana le baetapele ba mekgwa e nang le ditho Sebokeng sa Naha; le
- k. ha ho tadimanwe le merero e tobaneng le Karolo ya Lekgotla le Phahameng la Afrika Borwa, Moahlodi ya Phahameng wa karolo eo le Tonakgolo ya provence e kgethilweng.

[Serapa (k) sefetotswe ke karolo 2(a) ya Molao wa tokiso ya bobedi ya Molaotheo wa 1999 le ke karolo 16(b) ya Molao wa tokiso ya botshelela ya Molaotheo wa 2001 le ke karolo 10 ya Molao wa tokiso ya leshome le metso e supileng ya Molaotheo wa 2012.]

2. Ha eba palo ya batho ba thontsweng moilong wa babuelli kapa maqwetha a lekana le palo ya dikgeo tse lokelang ho kwalwa ho ya ka dipehelo tsa karolwana (1)(c) kapa (f) e lekana le palo ya dikgeo tse lokelang ho kwalwa Mopresidente o lokela ho ba kenya dikgeong tseo. Ha palo ya batho ba thontsweng e leta palo ya dikgeo tse lokelang ho kwalwa Mopresidente ha a se a rerisane le motho ya amehang, o lokela ho kwalwa dikgeo tse teng ka batho ba thontsweng a hlokometse hore ba kgethilweng ba emetse sebopeho sa mosebetsi ohle.
3. Ditho tsa Khomishene tse thontsweng ke Lekgotla la Naha la Diprovence di tla dula tshehetsong ho fihlela ho kenngwa ba bang sebokeng sa bona mmoho kapa ho fihlela sekgeo se seng sa bona se buleha. Ditho tse ding tse thontsweng kapa tsa kgethelwa Khomishene ba sebetsa ho fihlela ba tloswa ke bao ba ba thontseng kapa ba ba kgethileng.
4. Matla le mesebetsi ya Khomishene ya Ditshebeletso tsa Toka ke tseo e di filweng ke Molaotheo le Molao wa naha.
5. Khomishene ya Ditshebeletso tsa Toka e tla eletsa mmuso wa naha mererong e tobaneng le basebeletsi ba tsa toka le tsamaiso tsa tsa toka empa ha e tshohla taba ele kapa ele ntle ho ho thonngwa ha moahlodi e ka kopana ntle ho ditho tse thontsweng tlasa dipehelo tsa karolwana (1)(h) le (i).
6. Khomishene ya Ditshebeletso tsa Toka e ka iphelela tsamaiso tsa yona empa diqeto tsa Khomishene di nkwe ka bongata ba ditho tsa yona.
7. e bang Moahlodi e Moholo kapa mopresidente wa lekgotla le phahameng la boipileto a sa kgone ho sebeletsa Khomishene nakwana, Motlatsi wa Moahlodi e Moholo kapa Motlatsi wa mopresidente wa lekgotla le phahameng la boipileto a ka sebetsa boemong ba hae Khomisheneng.

[Karolwana (7) e kentswe ke karolo 2(b) ya Molao wa

tokiso ya bobedi ya Molaotheo wa 1998 le ho fetolwa ke karolo 16(c) ya Molao wa tokiso ya botshelela ya Molaotheo wa 2001.]

8. Mopredidente le batho ba kgethang ditho tsa Khomishene ho latela karolwana (1)(c), (e), (f) le (g) di ka kgetha ka mokgwa o tshwanang, ditho tse tla sebetsa bakeng la ditho tses ding ho ka sebeletsa Khomishene ha setho se le siyo nakwana ka le baka la ho se kgone ha hae ka hare ho Rephaboliki kapa ka lebaka le leng le utlwahalang.

[Karolwana (8) e kentswe ke karolo 2(b) ya Molao 2 wa 1998.]

179. Bolaodi ba botjhotjhisi

1. Rephaboliki yohle ho na le bolaodi bo le bong ba ho tjhutjhisa bo bopilweng ka Molao wa Palamente, mme bo bopilwe ka—
  - a. Molaodi wa Naha wa Botjhutjhisi eo e leng hlooho ya balaodi ba batjhutjhisi mme o thonngwa ke Mopresidente jwalo ka hlooho ya phethahatso ya naha; le
  - b. Balaodi ba tsa Botjhutjhisi le batjhutjhisi jwalo ka ha molao wa Molao wa Palamente o hlalosa.
2. Bolaodi ba batjhutjhisi bo na le matla a ho kganna diqoso tsa botlokotsebe ka lebitso la puso le ho phethisa tsohle tse amanang le tsamaiso ya diqoso tsa botlokotsebe.
3. Molao wa naha o lokela ho netefatsa hore Balaodi ba tsa Botjhutjhisi—
  - a. ba na le mangolo a lokelang; hape
  - b. ba ikarabella mererong ya ho tjhutjhisa dinyewe tse itseng ho hlokometswe dipehelo tsa karolwaneng (5).
4. Molao wa naha o lokela ho netefatsa hore bolaodi ba ho tjhutjhisa mosebetsi wa bona ntle ho letswalo

tshabo, kgethollo kapa leeme.

5. Molaodi wa Naha wa Botjhutjhisi o lokela—
  - a. ho hlwaya, ha a se a dumellane le Letona a bile a se a rerisane le Balaodi ba tsa Botjhutjhisi ho theha leano la ho tjhutjhisa le lokelang hore le hlomphele ha ho tjhutjhiswa.
  - b. hore a fane ka ditataiso tsa leano tse ba lokelang ho ikokobeletsa tsona tsamaisong ho tjhutjhisa
  - c. ho kena tsamaisong ya ho tjhutjhisa ha ho sa ikamahannngwe le ditataiso tsa leano; hape
  - d. a ka boela a lekodisa qeto ya ho qosa kapa ho se qose ka mora ho rerisane le Molaodi wa tsa ho tjhutjhisa ya amehang ho ba a nke boipiletso bo hlahang ho ba amehang ka nako e behilweng ke Molaodi wa Setjahaba wa tsa Botjhutjhisi:
    - i. Moqosuwa.
    - ii. Moqosi.
    - iii. Motho ofe kapa ofe kapa mokga ofe kapa ofe eo Molaodi wa Naha a nahanang hore o tla tshwaneleha.
6. Setho sa Kabinete se ikarabellang ho tsamaisong ya toka se lokela ho nka boikarabelo ba ho qetela tebang le bolaodi ba tsamaiso ya ho tjhutjhisa.
7. Merero yohle e meng e amang le bolaodi ba ho tjhutjhisa e lokela ho laolwa ke molao wa naha.

180. Ditaba tse ding tse amang tsamaiso ya toka

1. Merero e meng e mabapi le tsamaiso ya tsa toka e sa hlhelleng Molaotheong e lokela ho tsamaiswa ka molao wa naha ho kenyelletswa le—
  - a. mananeo a thupello ya baokamedi ba tsa toka;
  - b. mekgwa e sebetsanang le dipehelo ka balodi ba tsa toka;
  - c. ho ba le seabo ha batho ba bang ka ntle ho basebeletsi ba toka qetong ya lekgotla.

Kgaolo 9: Metheo ya Puso e Tshehetsang Molaotheo wa Demokrasi (181-194)

181. Ho thehwa le tsamaiso ya puso

1. Metheo ena e latelang ya puso e matlafatsa demokrasi e tsamaiswang ka Molaotheo ka hara Rephaboliki:
  - a. Mosireletsi wa Setjhaba.
  - b. Khomishene ya Ditokelo tsa Botho.
  - c. Khomeshene ya Kgothalletso le Tshireletso ya Ditokelo tsa Setso, Borapedi le Dipuo.
  - d. Khomishene ya Tekano ya Bong.
  - e. Mohlakisikakaretso.
  - f. Khomishene ya Dikgetho.
2. Metheo ena e ikemetse e laolwa feela ke Molaotheo le molao mme e lokela ho hloka leeme hape e lokela ho phethisa mesebetsi ya yona le ho sebedisa matla a ona ntle ho tshabo kgethollo le leeme
3. Makala a puso a lokela ho thusana le ho sireletsa metheo ena ka melao le mekgwa e meng ho netefatsa hore e ikemetse ha ena tshekamelo ena le seriti ebile e sebetse ka katleho.
4. Ho se be motho kapa la puso le itshohlometsang tshehetsong ya metheo ena.
5. Metheo ena e ikarabella Palamenteng mme e lokela ho fana ka raporoto hang ka selemo e hlahisang ka moo e sebeditseng.

Mosireletsi wa Setjhaba

182. Tshebetso ya mosireletsi wa setjhaba

1. Mosireletsi wa Setjhaba o na le matla a laolwang ke molao wa naha—
  - a. ho batlisisa boitshwaro mererong ya puso kapa tsamaisong ya bohle eo ho thweng ha e a tshwaneleha kapa eo ho belaelwang hore ha e a tshwaneleha kapa eo ho belaelwang hore ha e a tshwaneleha kapa e ka hlahisang ho se tshwanelehe kapa tshekamelo lehlakoreng lefe kapa lefe;
  - b. ho etsa tlaleho ka ketso eo; le
  - c. ho nka mehato e lokisang ketso eo.
2. Mosireletsi wa Setjhaba o na le matla le ditshebeletso tse ding tseo a di nehwang ke molao wa naha.
3. Mosireletsi wa Setjhaba a ke ke a batlisisa diqeto tsa lekgotla.
4. Batho le baahi bohle ba na le tokelo ya ho fihlella Mosireletsi wa Setjhaba.
5. Batho bohle ba na le tokelo ya ho fihlella tlaleho efe kapa efe e entsweng ke Mosireletsi wa Setjhaba ntle ha maemo a sa tlwaelehang jwalo ka ha a laolwa ke molao a bontsha hore e be sephiri.

183. Nako ya tshebetso

Mosireletsi wa Setjhaba o tla dula mosebetsing nako ya dilemo tse supileng tse senang ho phethwa hape.

Khomishene ya ditshwanelo tsa Botho ya Afrika Borwa

184. Mesebetsi ya Khomishene ya Ditokelo tsa Botho

1. Khomishene ya Ditokelo tsa Botho ya Afrika Borwa e lokela ho—
  - a. kgothaletsa tlhompho ya ditokelo tsa botho le tlwaelo ya ditokelo tsa botho;
  - b. ho kgothaletsa tshireletso, ntshetsopele le ho fihlellwa ha ditokelo tsa botho; le
  - c. ho hlokomela le hlahloba ho phethahatswa ha ditokelo tsa botho Rephaboliking
2. Khomishene ya Ditokelo tsa Botho ya Afrika Borwa e na le matla jwalo ka ha e laolwa ke molao wa naha mme e tlamehile ho phetha mosebetsi wa yona, ho kenyeletswa le matla—
  - a. a ho fuputsa le ho tlaleha ka ho phethwa ha ditokelo tsa botho;
  - b. ho nka bohato ho fumana ho ka sebetse le moo ditokelo tsa botho di tlotsweng teng;
  - c. ho tswela pele ka dipatlisiso; le
  - d. ho ruta.
3. Khomishene ya Ditokelo tsa Botho ya Afrika Borwa e lokela ho fumana tlhahisoleseding ho tswa lekaleng la puso le amehang selemo le selemo mabapi le mehato e nkilweng hore ho phethiswe ditokelo tse Biling ya Ditokelo mabapi le matlo, bophelo bo botle, dijo, metsi, paballeho kahisanong, thuto le tikoloho.
4. Khomishene ya Ditokelo tsa Botho ya Afrika Borwa e na le matla a ekelletsang le mesebetsi e beilweng ke molao wa Naha.

Khomishene ya Phahamiso le Tshireletso ya Ditokelo tsa Setso, Bodumedi le Ditjhaba ka Dipuo tse fapaneng

185. Mesebetsi ya khomishene

1. Maikemisetso a Khomishene bakeng la ho phahamisa le tshireletso ya ditokelo tsa setjhaba sa setso, bodumedi le puo ke ho—
  - a. Ho kgothalletsa hlompheo ya ditokelo tsa merabe ya setso, bodumedi le dipuo.
  - b. Ho kgothalletsa ho aha le ho hodisa kgotso, setswalle, botho le mamello baahisaneng ba setso, bodumedi le dipuo tse tshwanang tse thehilweng

ka tekano, ho sa kgethollwe le ho ikamahanya ka bolokolohi.

- c. Ho kgothalletsa ho theha kapa ho eellwa, ka tlasa molao wa naha, lekgotla la setho le tse ding bakeng la motse kapa metse ka hara Afrika Borwa.
2. Ka taolo ya molao wa naha, Khomishene e na le matla ao e a hlokanang bakeng la ho fihlella sepheo sa yona mmoho le matla a ho lekola, ho fuputsa, ho batlisisa, ho ruta, ho nonya maikutlo, ho eletsa le ho etsa diraporoto ka ditaba tse amang ditokelo tsa merabe ya setso, bodumedi le dipuo tse tshwanang.
3. Khomishene e ka etsa tlaleho ka eng kapa eng e amanang le matla le tshebetso ya yona Khomisheneng ya Ditokelo tsa Botho ya Afrika Borwa hore yona e tle e e fuputse.
4. Ka taolo ya molao wa naha, Khomishene e na le matla le mesebetsi e meng e tlatselletsang.

186. Sebopeho sa khomishene

1. Palo ya ditho tsa Khomishene ya Kgothalletso le Tshireletso ya Tekano ya Bong e lokela ho kgothalletsa tlhokomelo ya tekano ya bong le ntshetsopele, tshireletso le phihlello ya tekano ya bong.
2. Sebopeho sa Khomishene se lokela ho—
  - a. emelwa ke baemedi bohle ba setso, tumelo le dipuo tsa Afrika Borwa; le
  - b. ho bontsha sebopeho sa bong ba Afrika Borwa ka bophara.

Khomishene ya tekano ya bong

187. Mesebetsi ya khomishene ya tekano ya bong

1. Khomishene ya Tekano ya Bong e lokela ho phahamisa tlhompho ya tekano ya bong le tshireletso, tswelopelo le phihlello ya tekano ya bong
2. Khomishene ya Tekano ya Bong e na le matla a ho phetha mesebetsi ya yona, ho kenyeletsa matla a ho lekola, ho hlahlobisisa, ho ruta, ho susumelletsa, ho eletsa le ho etsa tlaleho ka dintho tse amang tekano ya bong. Matla ana a laolwa ke molao wa naha.
3. Khomishene ya Tekano ya Bong e na le matla le ditshebetso tse ding tse laolwang ke molao wa naha.

Mohlakisikakaretso

188. Mesebetsi ya mohlakisikakaretso

1. Mohlakisikakaretso o lokela ho hlakisa a be a etse tlaleho ka melato, ditlaleho tsa ditjhelete le taolo ya tjhelete ya—
  - a. mafapha ohle a puso ya naha le ya diprovense;
  - b. mebuso yohle ya metse, le
  - c. lekala lefe kapa lefe leo motheo wa lona o sebitsang diakhaonto tse hlokwang ke molao wa naha kapa provense hore e hlahlojwe ke Mohlakisikakaretso .
2. Ho ya ka mesebetsi e ekeditsweng jwalo ka ha e

balletswe karolwaneng (1), mme e ikamahantse ho ya ka molao o mong le o mong, Mohlakisikakaretso a ka hlahloba le ho tlaleha ka melato, ditjhelete le taolo ya tjhelete ya—

- a. mokgatlo ofe kapa ofe o fuwang tjhelete ke Letlole la Lekeno la Naha kapa Letlole la Lekeno la Provense kapa masepala; kapa
- b. mokgatlo ofe kapa ofe o fuwang matla ho ya ka molao ofe kapa ofe wa ho amohela tjhelete mabapi le ditabatabelo tsa setjhaba.
3. Mohlakisikakaretso o lokela ho hlakisa a be a fane ka ditlaleho Sebokeng sa Lekgotla la ketsamolao le balaodi ba bang ba angwang ke tlhakiso jwalo ka ha molao wa naha o hlalosa. Ditlaleho tsohle di lokela ho phatlalatswa. Mohlakisikakaretso o na le Matla a ekeditsweng le mesebetsi e balletsweng ke molao wa naha.
4. Mohlakisikakaretso o na le matla le mesebetsi e meng e hlalositsweng ke molao wa naha.

189. Nako ya tshebetso

Mohlakisikakaretso o dula mosebetsing nako ya dilemo tse mahareng a tse hlano le tse leshome tse sa tsotsollotsweng.

Khomishene ya Dikgetho

190. Mesebetsi ya Khomishene ya Kgetho

1. Khomishene ya Dikgetho e lokela—
  - a. ho laola dikgetho tsa naha, provense le makgotla a molao a masepala ho latela molao wa naha;
  - b. ho netefatsa di tsamaiso ka bolokolohi le ntle ho leeme; le
  - c. ho phatlalatsa diphetho ka pelepele ka moo ho ka kgonahalang jwalo ka ho molao o bolela.
2. Khomishene ya Dikgetho e na le matla le tshebetso eketsehileng ho latela molao wa naha.

191. Sebopeho sa khomishene ya dikgetho

Khomishene ya Dikgetho e lokela ho botjwa bonyane ka batho ba bararo. Palo ya ditho le nako ya tshebetso e lokelwa ho bewa ke molao wa naha.

Bolaodi bo ikemetseng ba ho laola kgaso

192. Bolaodi ba kgaso

Molao wa naha o lokela ho hloma bolaodi bo ikemetseng hore botle bo tsamaiso kgaso molemong wa setjhaba le ho etsetsa ho hloka leeme le hore ho hlahiswe mehopolo e pepeneneng ya baahi ba Afrika Borwa.

Dipehelo tse akaretsang

193. Ho kenngwa mesebetsing

1. Mosireletsi wa Setjhaba le ditho tsa Khomishene efe

kapa efe e qapilweng ka Kgaoalo ena di lokela hore e be banna le basadi—

- a. ba e leng MaAfrika Borwa;
  - b. ba loketse mosebetsi ebile ke batho ba tshepahalang ho ka sebetse mosebetsi oo ba o filweng; le
  - c. ho sebetse ho ya ka ditlhoko dife kapa dife tseo molao wa naha le di batlang.
2. Ho hlokeha ha Khomishene e thehilweng ke Kgaoalo ena ho totobatsa ka sebopeho sa bophara ba morabe le bong ba Afrika Borwa bo lokela ho hopolwa ha ho hirwa ditho.
  3. Mohlakisi kakaretso o lokela hore e be mosadi kapa monna eo e leng moahi wa Afrika Borwa mme e be motho ya tshwanelehang le ya matla ho ka phetha mosebetsi oo. Tsebo e ikgethileng kapa nakwana a sebetse ka ho hlakisa dibuka tsa molao, ditjhelete tsa mmuso le taolo ya setjhaba di nkelwe hloohong ha ho kgethwa Mohlakisi kakaretso
  4. Mopresidente, ka dikgothaletso tsa Seboka sa Naha, a kgethe Mosireletsi wa Setjhaba, Mohlakisitsi kakaretso le ditho tsa—
    - a. Khomishene ya Ditokelo tsa Botho;
    - b. Khomishene ya Tekano ya Bong; le
    - c. Khomishene ya Dikgetho.
  5. Seboka sa Naha se lokela ho kgothaletsa batho ba—
    - a. kgethilweng ke komiti ya Seboka ka ditho tse lekelekanang tsa mekga yohle e emetsweng Sebokeng; le
    - b. amohetsweng ke Seboka ka qeto e amohetsweng ka kgetho e tsheheditsweng—
      - i. bonyane diphesente tse 60 tsa ditho tsa Seboka, ha eba dikgothaletso di ama ho kgethwa ha

Mosireletsi wa Setjhaba kapa Mohlakisi kakaretso; kapa

- ii. boholo ba ditho tsa Seboka, ha eba dikgothaletso tse amang dikgetho tsa ditho tsa Khomishene.
6. Ho kenya letsoho ha setjhaba dikgothaletsong ho ka ba teng jwalo ka ha ho nahannwe karolong 59(1)(a).

194. Ho ntshwa mosebetsing

1. Mosireletsi wa Setjhaba, Mohlakisi kakaretso kapa setho sa Khomishene e theilweng tlasa Kgaoalo ena se ka ntshwa mosebetsing feela ka lebaka la—
  - a. boitshwaro bo bobbe, ho sa kgone kapa ho se tsebe;
  - b. phihlollo ya boemo boo ka komiti ya Seboka sa Naha; le
  - c. kamohelo ya Palamente ya qeto e batlang hore motho eo a tloswe mosebetsing.
2. Qeto ya Seboka sa Naha e amang ho tloswa mosebetsing ha—
  - a. Mosireletsi wa Setjhaba kapa Mohlakisi kakaretso ho lokela ho amohelwa ka kgetho e tshehetswang ya bonyane pedi tharong ya ditho tsa Seboka; kapa
  - b. setho sa khomishene se lokela ho amohelwa ka tshehetso ya kgetho ya boholo ba ditho tsa Seboka.
3. Mopresidente—
  - a. a ka emisa mosebetsi nakwana nakong efe kapa efe ka mora ho qala ha dipuisano tsa komiti ya Seboka sa Naha hore motho eo a tloswe; le
  - b. ho tlosa motho mosebetsing ka mora hore Seboka se amohele qeto e ipiletsang hore motho eo a tloswe.

Kgaolo 10: Tsamaiso ya Setjhaba (195-197)

195. Melemo ya motheo le melao e busang tsamaiso ya setjhaba

1. Tsamaiso ya setjhaba e lokela ho laolwa ke melemo ya puso ya setjhaba ka setjhaba le metheo e ngotsweng Molaotheong ho kenyeletswa le tse latelang:
  - a. Boemo bo phahameng ba boitshwaro bo lokileng tshehetsong, bo lokela ho kgothaletswa.
  - b. Tshebetso e tswileng matsoho, ya moruo le e atlehileng e kgothaletswa.
  - c. Tsamaiso ya setjhaba e lokela ho ba ya ntshetsopele.
  - d. Ditshebetso di nehelanwe ntle ho kgethollo, ka toka, ka ho lekana ho sa uwe ka leeme.
  - e. Ditlhoko tsa batho di arajwe mme setjhaba se kgothalletswa ho ba le seabo ha ho etswa maano.
  - f. Tsamaiso ya setjhaba e be le boikarabelo.
  - g. Setjhaba se nehelwe lesedi le nepahetseng ka nako le ka ponaleto.
  - h. Taolo ya ho sebedisa bokgoni ba batho le ditshebetso tsa ho ntshetsa pele mesebetsi, ho hodisa bokgoni ba batho, e tlwaetswe batho.
  - i. Tsamaiso ya setjhaba e lokela ho emela batho bohle ba Afrika Borwa, ho mme ho fumana mesebetsi le bolaodi di itshetlehe hodima bokgoni, nnete, ho se ye ka leeme, le ho lokisa ho se lekane hwa mehleng e le ho fihlella boemedi bo batsi.
2. Metheo e latelang e sebediswe ho—
  - a. tsamaisong ya makala ohle a mmuso;
  - b. makaleng a mmuso; le
  - c. dikgwebong tsa mmuso.
3. Molao wa naha o lokela ho hlokomedisisa ntshetsopele ya melemo le metheo e ngotsweng karolwaneng (1).
4. Ho kenngwa mosebetsing ha batho ba bangata tsamaisong ya setjhaba ho ya ka leano, empa molao wa naha o lokela ho laola mosebetsi ditshebeletsong tsa setjhaba.
5. Molao o laolang tsamaiso ya setjhaba e ka hlahisa phapang mahareng a mesebetsi, ditaolo kapa mekgatlo.
6. Sebopeho le mesebetsi ya dikarolo tse fapaneng, ditaolo kapa le mekgatlo ya tsamaiso ya setjhaba ke dintlha tsa bohlokwa tse lokelang ho tadimisiswa ha ho etswa molao o laolang tsamaiso ya setjhaba.

196. Khomishene ya Ditshebetso tsa Setjhaba

1. Ho na le Khomishene ya Ditshebetso tsa Setjhaba e le nngwe bakeng la Rephaboliki.
2. Khomishene e ikemetse mme e tshwanetse ho hloka leeme le hore e e sebedise matla le mesebetsi ya yona ntle le tshabo, leeme le ho qolla molemong wa paballo

ya tsamaiso ya setjhaba e boemong bo hodimo ditshebeletsong tsa setjhaba. Khomishene e tshwanetse e laolwe ke molao wa naha.

3. makala a mang a mmuso a tshwanetse ho thusa le ho sireletsa Khomishene ho etsa bonnete ba hore e ikemetse, ha e na leeme, e na le seriti mme e a sebeta. Ha motho kapa lekala la mmuso le tla setisana le tshebetso ya Khomishene.
4. Matla le tshebetso ya Khomishene ke—
  - a. ho phahamisa boleng bo hlalositsweng karolong 195 tshebeletsong ya setjhaba kaofela;
  - b. ho batlisisa, ho beha leihlo le ho hlahloba mokgahlo le tsamaiso, tsamaiso ya bong le ditshebetso tsa setjhaba;
  - c. ho sisinya metjha ho e tsa bonnete ba tshebetso e tsepameng ditshebeletsong tsa setjhaba;
  - d. ho nehelana ka tsela e tobaneng le ho etsa bonnete ba mekgwa e amanang le khiro, phethiso, phahamiso le ho lelekwa mosebetsing mme di ikamahantse le karolo 195;
  - e. ho tlaleha ho ya ka mesebetsi le diketso tsa tseo ba di etsang, ho kenyeletswa le phuputso eo e ka e etsang le ditataiso le dikeletso tseo e ka fanang ka tsona, le ho fana ka hlahlobo ya e tla bontsha boholo bo ka tsamaelanang le ditheo tse ngotsweng karolong ya 195; le
  - f. mohlomong ho ya ka boyona kapa ka ho amohela tletlebo efe kapa efe—
    - i. ho fuputsa le ho hlahloba ho sebediswa ha basebeletsi le ditlwaelo tsa tsamaiso ya setjhaba, le ho tlalehela bolaodi ba lekgotla la phethahatso le lekgotla la ketsamolao;
    - ii. ho fuputsa ditletlebo tsa basebeletsi tshebeletsong ya setjhaba mabapi le diketso tsa basebeletsi ba molao le ditlohelo, le ho kgothaletsa ditokiso tse nepahetseng;
    - iii. ho hlokomela le ho fuputsa ho tsamaelana le ditsamaiso tse ka sebediswang tshebeletsong ya setjhaba; le
    - iv. ho eletsa makala a setjhaba le a provense ya puso ka ditlwaelo tsa basebeletsi tshebeletsong ya setjhaba ho kenyeletswa le tseo tse tsamaelanang le ho thaotuwa ho fumantshwa mosebetsi ho lebiswa sebakeng se seng, ho tebelwa mosebetsing le ditaba tse ding tsa maikemeisetso a mesebetsi a basebeletsi tshebeletsong ya setjhaba.
  - g. ho phetha mesebetsi e meng jwalo ka ha Molao wa Palamente o hlalositse.

[Serapa (g) e kentswe ke karolo 3 ya Molao 2 wa 1998.]

5. Khomishene e ikarabella Sebokeng sa Naha.
6. Khomishene e tlalehele bonyane hang ka selemo ho ya

- ka karolwana (4)(e)—
- a. Sebokeng sa Naha; le
  - b. ho ya ka msebetsi ya yona provenseng, ho lekgotla la ketsamolao la provense eo.
7. Khomishene e na le dikhomishenara tse 14 tse latelang mme di kgethilwe ke Mopresidente:
    - a. Bakhomishenara ba bahlano ba amohetswe ke Seboka sa Naha ho ya ka karolwana (8)(a); le
    - b. khomishenara a le mong wa provense ka nngwe a thontswe ke Tonakgolo ya provense ho ya ka karolwana (8)(b).
  8. a. Khomishenara ya kgethilweng ho ya ka karolwana (7)(a) e lokela ho—
    - i. kgothaletswa ke komiti ya Seboka sa Naha se nang le boemedi ba palohare ba ditho tsa mekga yohle e emetsweng Sebokeng; le
    - ii. amohelwa ke Seboka ka qeto e amohetsweng ka tshehetso ya kgetho ya bongata ba ditho tsa yona.
  - b. Khomishenara ya thontsweng ke Tonakgolo ya provense o lokela ho—
    - i. kgothaletswa ke komiti ya lekgotla la ketsamolao la provense le bopilweng ka ditho tsa palohare tsa mekga yohle e emetsweng lekgotleng la ketsamolao; le
    - ii. amohelwa ke lekgotla la ketsamolao ka qeto e amohetsweng ka tshehetso ya kgetho ya bongata ba ditho tsa yona.
  9. Molao wa Palamente o lokela ho laola mokgwa wa tshebetso wa ho kgethwa ha bokhomishenara.
  10. Khomishenara a kgethwe nako ya dilemo tse hlano, eo e ka ntjhafatswang ka nako e le nngwe feela ya ho ba mosebetsing, mme e be mosadi kapa monna eo e leng—
    - a. moahi wa Afrka Borwa; le
    - b. motho ya nang le tsebo, a sebeditse nako e telele, tsamaisong, bolaoding kapa ho fana ha ditshebeletso tsa setjhaba.
  11. Khomishenara a ka tebelwa mosebetsing ha—
    - a. a itshwere hampe, ho hloleha kapa ho sa tsebe;
    - b. seo komiti ya Seboka sa Naha e ka se fuputsang kapa mabapi le khomishenara ya thontsweng ke Tonakgolo ya provense, ka komiti ya lekgotla la ketsamolao la provense eo; le
    - c. ho amohelwa ha Seboka kapa lekgotla la ketsamolao la provense qeto ka tshehetso ya kgetho ya bongata ba ditho tse batlang hore khomishenara a tloswe.
  12. Mopresidente o tshwanetse ho tebela khomishenara mosebetsing ha—
    - a. ho amohelwa qeto ya Seboka e ipiletsang hore khomishenara ya jwalo a tebelwe; kapa
    - b. tsebisoe ngotsweng ke Tonakgolo hore lekgotla la ketsamolao la provense le amohetse qeto e ipiletsang hore khomishenara a tebelwe.
  13. Bokhomishenara bao ho hlalositsweng ka bona karolwaneng (7)(b) ba sebetsa ka moo ba ratang le ho phetha mosebetsi ya Khomishenara diprovenseng tsa bona jwalo ka ha ho hlalositse molaong wa naha.

197. Ditshebeletso tsa Setjhaba

1. Tsamaisong ya setjhaba ho na le ditshebeletso tsa setjhaba tsa Rephaboliki tse lokelang ho sebetsa, mme di behwe ka tshwanelo ho ya ka molao wa naha o lokelang ho phethisa maano a mmuso o busang ka botshepehi.
2. Dintlha le dipehelo tsa ho kenngwa mosebetsing ditshebeletsong tsa setjhaba di lokela ho laolwa ka molao wa naha. Basebetsi ba lokela ho fumana penshene e laolwang ke molao wa naha.
3. Ho se be le mosebeletsi wa ditshebeletso tsa setjhaba ya tlang ho fumana menyetla e fetang ya ba bang kapa ho belaelwa feela ka hobane a tshehetsa mokga o itseng wa dipolotiki.
4. Mebuso ya provense e ikarabella bakeng la ho thaota, ho fana ka mosebetsi, ho phahamisa batho mebetsing, ho falliswa mosebetsing le ho tebelwa ha ditho tsa tshebeletso ya setjhaba mosebetsing ya tsamaiso moralong wa ho tlwaelo le maemo a tshwanang a sebedisetswang setjhaba.

Kgaolo 11: Ditshebeletso tsa Tshireletso (198-210)

198. Metheo e laolang

1. Metheo e latelang e laola tshireletso ya naha ka hara Rephaboliki:
  - a. Tshireletso ya naha e lokela ho paka maikemisetso a MaAfrika Borwa, ka bong le ka kakaretso jwalo ka setjhaba, hore ba phele jwalo ka batho ba maemo a lekanang, ba phela ka kgotso le kutlwano, ba se na tshabo, ba sa hloke, mme ba ipatlela bophelo bo lokileng.
  - b. Ho nkuwe qeto ya ho phela ka kgotso le kutlwano ho thibela moahi e mong le emomng wa Afrika Borwa ho ka lwana ntweng, setjhabeng kapa matjhabeng, ka ntle ha ho hlositswe ho ya ka Molaotheo kapa molao wa naha.
  - c. Tshireletso ya setjhaba e tshwanetse e phepetswe ka ho latela molao, ho kenyeletswa molao wa matjhabatjhaba.
  - d. Tshireletso ya setjhaba e ka tlasa bolaodi ba Palamente le lekgotla la phethahatso la naha.

199. Ho thehwa, sebopelo le taolo ya ditshebeletso tsa tshireletso tsa naha

1. Ditshebeletso tsa tshireletso ya Rephaboliki di bopilwe ka makgotla a tshireletso a ngatannngwe, tshireletso ya sepolesa e ngatannngwe mme ditshebeletso tsa mahlale tse thehilweng ho ya ka dipehelo tsa Molaotheo.
2. Lebotho la tshireletso ke lona feela lebotho la sesole le dumeletsweng ka molao Rephaboliking.
3. Ntle le ditshebeletso tsa tshireletso tse thehilweng ka dipehelo tsa Molaotheo ho ka nna ha thehwa dihlopha tse ding tsa mekgatlo ya tshireletso kapa ditshebeletso tse ding ho ya ka molao wa naha.
4. Ditshebeletso tsa tshireletso di lokela ho hlophuwa ho ya ka dipehelo tsa molao wa naha di be di laolwe ka ona.
5. Ditshebeletso tsa tshireletso di lokela ho sebetsoa mme di rute ditho tsa bona ho sebetsoa ka tataiso ya Molaotheo le ha mmoho le se tlwaelehileng molaong wa matjhaba le ditumelano tse entsweng le ditjhaba tse ding tse tlamang Rephaboliki.
6. Ho se be teng setho sa ditshebeletso tsa tshireletso se phethisang taolo eo ho leng pepeneneng hore e fosahetse.
7. Ditshebeletso tsa tshireletso kapa ditho tsa tsona ha di dumellwe ho tswellisa ditshebetso tsa tsona ka mokgwa o—
  - a. sitisang ditabatabelo tsa mokga o itseng wa sepolotiki ha di dumellwa ke Molaotheo; kapa
  - b. ntshetsang pele ditabatabelo tsa sephiri tsa mokga wa sepolotiki.
8. Ho fana ka tshebetso e bonahalang ditheong tsa ho sebeletsa pepeneneng le ka boikarabelo, dikomiti tsa mekga e mengata ya palamente e lokela ho hlokomela

ditshebeletso tsohle tsa tshireletso ka tsela e laolwang ke molao wa naha kapa melao le ditaelo tsa Palamente.

Tshireletso

200. Lebotho la tshireletso

1. Lebotho la tshireletso le lokela ho hlophuwa le ho tsamaiswa jwalo ka lebotho la sesole.
2. Sepheo sa Lebotho la Tshireletso ke ho tshireletsa, hlokomela le polokeho ya Rephaboliki, paballo ya naha le batho ba yona ka moo dipehelo tsa molao wa matjhaba o laolang tshebediso ya dikgoka ka teng.

201. Boikarabelo ba Sepolotiki

1. Setho sa kabinete se lokela ho ikarabella bakeng mererong ya tshireletso.
2. Mopresidente jwalo ka hlooho ya lekgotla la phethahatso, a ka dumela tshebediso ya lebotho la tshireletso—
  - a. tshebedisanong mmoho le ditshebeletso tsa sepolesa;
  - b. ho sireletsa Rephaboliki; kapa
  - c. ho phethisa ditshwanelo tsa matjhaba.
3. Ha lebotho la tshireletso le sebedisetswa lebaka lefe kapa lefe le boletsweng karolwaneng (2), Mopresidente o lokela ho tsebisa Palamente ka pele le ho fana ka dintlha tse felleletseng, ka—
  - a. mabaka a ho sebediswa a lebotho la tshireletso;
  - b. sebaka moo lebotho le tla sebediswa teng;
  - c. ho tla sebediswa batho ba bakae; le
  - d. nako eo lebotho le tla sebediswang ka yona.
4. Ha eba Palamente e sa kopane matsatsing a supileng ka mora hore lebotho la tshireletso le sebediswe jwalo ka ha ho hlositswe karolwaneng (2), Mopresidente o lokela ho fana ka tsebiso e hlokalahalang ya karolwana (3) komiting e nepahetseng e hlokometseng.

202. Taolo ya mabotho a tshireletso

1. Jwalo ka hlooho ya phethahatso ya naha, Mopresidente ke Molaodi e Moholo wa Mabotho a Tshireletso mme o lokela ho thonya molaodi wa lebotho la sesole sa tshireletso.
2. Taolo ya mabotho a tshireletso e tsamaiswe ka taolo ya setho sa Kabinete se ikarabelang mererong ya ditshireletso.

203. Maemo a tshireletso ya naha

1. Mopresidente a ka phatlalatsa nako ya maemo a tshireletso naha empa o lokela ho tsebisa Palamente a bile a hlalisa dintlha ka botlalo—

- a. ka mabaka bakeng la kgweletso;
  - b. sebaka seo lebotho la tshireletso le rometsweng;
  - c. le palo ya batho ba amehang.
2. Ha eba Palamente e sa kopana nakong ya phatlalatso ya maemo a tshireletso ya naha, Mopresidente o lokela ho bitsetsa Palamente kopanong e potlakileng pele ho feta matsatsi a supileng ka mora kgweletso.
  3. Maemo a nako ya tshireletso ya naha a iphetela feela ntle le ha Palamente e ananela kgweletso pele ho feta matsatsi a supileng.

204. Bongodi ba baahi tshireletsong

Bongodi bo bopilweng ka baahi bo tshwanetse ho thehwa ke molao wa naha ho ka sebetsa ka tlasa setho sa Kabinete se ikarabellang mererong ya tshireletso.

Seponesa

205. Seponesa

1. Ditshebeletso tsa seponesa sa naha di lokela hore di ralwe ka mokgwa oo ka ona di tlang ho sebetsa naheng yohle, diproveng le metseng.
2. Molao wa naha o lokela ho rala taba ya matla le mesebetsi ya ditshebeletso tsa seponesa, o be o etse seponesa se kgone ho phetha mesebetsi ho nahannwe ditlhoko tsa provense.
3. Maikemisetso a seponesa ke ho thibela le ho foputsa tlolo ya molao le botlokotsebe, ho tsitsisa maemo hara baahi le hore se sireletse se be se ntlafatse paballeho baahi bohle ba Rephaboliki le thepa ya bona.

206. Boikarabelo ba sepolotiki

1. Setho sa Kabinete se lokela ho ikarabela ho tsa seponesa mme se qaqe leano la naha la tsamaiso ya seponesa, ha a se rerisane le mebuso ya diprovence a bile a hlokometse le ditlhoko tsa diprovence tse hlwauweng ke phethahatso ya provense.
2. Maano a naha a boponesa aka nehelana bakeng la maano a fapaneng diproveng tse fapaneng ka mora ho nahana ka ditlhoko tsa diprovence tseo.
3. Provense ka nngwe e tlamehile ho—
  - a. hlokomela boitshwaro ba maponesa;
  - b. hlokomela mosebetsi o hlwahlwa wa tshebetso ya seponesa ho kenyeletswa le ho amohela ditlaleho ka tshebeletso ya seponesa;
  - c. ntshetsa pele dikamano tse ntle mahareng a seponesa le setjhaba;
  - d. hlahloba ho atleha ha bopolesa bo bonahalang; le
  - e. hokahanya le setho sa Kabinete se ikarabellang boponeseng mabapi le bosenyi le boponesa provenseng.
4. Phethahatso ya provense e ikarabella mesebetsing ya boponesa—
  - a. e behilwe ho yona ho ya ka Kgaolo ena;
  - b. e filwe mosebetsi ona ho ya ka molao wa naha; le
  - c. ho abelwa yona leanong la naha.
5. Hore ho tle ho phethehe mesebetsi e ngotsweng

Karolong (3), provense—

- a. e ka fuputsa kapa ya kgetha khomishene ya dipatliso ka ditlaleho dife kapa dife tsa ho se sebetse hantle kapa ho hloka kamano mahareng a seponesa le boponesa; le
  - b. e lokela ho etsa dikgothaletso ho setho sa Kabinete ya ikarabellang boponeseng.
6. Ha a fumana tletlebo e tlisitsweng ke lekgotla la provense la phethahatso, mokgatlo wa ditlaleho wa seponesa o ikemetseng o thehilweng ke molao wa naha o lokela ho fuputsa boitshwaro bo bobe kapa molato o etswang ke setho sa tshebeletso ya seponesa provenseng.
  7. molao wa naha o lokela ho fana ka moralo wa ho theha matla, mesebetsi le ho laolwa ha ditshebeletso tsa seponesa sa masepala.
  8. Komiti e nang le setho sa Kabinete le ditho tsa Lekgotla la Phethahatso tse ikarabellang ho hlokomela boponesa e lokela ho thehwa ho hlokomela tshebedisano e matla mahareng a mafapha a mmuso.
  9. Lekgotla la ketsamolao la provense le ka nna la kopa khomishenara ya provense ho hlaha ka pela lona kapa dikomiti dife kapa dife ho arabela dipotso.

207. Taolo ya tshebeletso ya seponesa

1. Mopresidente, e leng hlooho ya phethahatso ya naha o lokela ho thonya mosadi kapa monna hore e be Mokhomishene wa Seponesa sa Naha ya tlang ho laola le ho tsamaisa ditshebeletso tsa seponesa.
2. Mokhomishenara wa Seponesa sa naha o lokela ho laola le ho tsamaisa ditshebeletso tsa seponesa ka tataiso ya leano la naha la seponesa le setho sa Kabinete se ikarabellang mererong ya seponesa.
3. Mokhomishenara wa Seponesa sa naha o lokela ho thonya mosadi kapa monna ho ba mokhomishenara provenseng ka nngwe, ho ya ka taolo ya molao wa naha.
4. Bakhomishenara ba diprovence ba ikarabela tsamaisong ya seponesa—
  - a. jwale ka ha ho ngotswe molaong wa naha; le
  - b. tlasa taolo ya Mokhomishenara wa Naha ya ho laola le ho tsamaisa ditshebeletso tsa seponesa ka dipehelo tsa karolwana (2).
5. Khomishenara wa provense o lokela ho tlalehela lekgotla la ketsamolao la provense selemo se seng le se seng ka tsa boponesa provenseng, mme a romele kgatiso ya tlaleho ho Khomishenara ya Naha.
6. Ha eba khomishenara wa provense a se a sa tshetjwe ke lekgotla la phethahatso la provense, lekgotla leo la phethahatso le lokela ho nka mehato ya ho tebela kapa ho fallisa kapa ho diha kotlo mabapi le khomishenara eo ho ya ka molao wa naha.

208. Bongodi ba baahi seponeseng

Bongodi ba baahi ba tshebeletso ya seponesa bo lokela ho thehwa ke molao wa naha e le ho sebetsa ka tlasa tataiso ya setho sa Kabinete se ikarabellang ka tsa boponesa.

Mahlale**209. Ho thehwa le taolo ya ditshebeletso tsa mahlale**

1. Ditshebeletso dife kapa dife tsa mahlale ntle ho makala a mahlale a ditshebeletso tsa tshireletso le tsa seponesa, di ka thehwa feela ke Mopresidente jwalo ka hlooho ya phethahatso ya naha, le teng tlasa molao wa naha.
2. Mopresidente jwalo ka hlooho ya lekgotla la phethahatso o lokela ho ho kgetha mosadi kapa monna e le hlooho ya tshebeletso tsa mahlale e thehilweng ke karolwana (1) mme o lokela ho amohela mosebetsi wa bopolotiki ka ho laola le tataiso ya ditshebeletso dife kapa dife kapa a romele setho sa kabinete ho ikarabella moo.

210. Matla, mesebetsi le tlhokomelo

1. Molao wa naha o lokela ho laola sepheo, matla le mesebetsi ya ditshebeletso tsa mahlale mmoho le lekala la tsa mahlale a ditshebeletso tsa tshireletso le seponesa, mme o tshwanetse o nehelane bakeng la—
  - a. ho sebedisana ha ditshebeletso tsohle tsa mahlale; le
  - b. ho fuputsa baahi ka metsamao ya bona ka ditshebeletso tseo ka mohlalobi ya kgethilweng ke Mopresidente e le hlooho ya lekgotla la phethahatso mme ho amohetswe ka qeto e amohetsweng Seboka sa Naha ka tshehetso ya kgetho ya bongata ba bonyane pedi tharong ya ditho tsa yona.

Kgaolo 12: Baetapele ba Setso (211-212)

211. Kananelo

1. Mokgatlo, maemo le mosebetsi wa borena, di a ananelwa ho ya ka molao wa setso ho itshetlehlilwe Molaotheong.
2. Bolaodi ba setso bo ananelang tsamaiso ya molao wa setso e ka nna ya sebetsa ho ya ka molao ofe kapa ofe le melao ya setso e ka sebediswang, mme e kenyeletsa diphetoho ho kapa ho phumulwa ha molao oo kapa melao ya setso.
3. makgotla a ahlole ka molao wa setso moo ho loketseng teng empa ho itshetlehlilwe ka Molaotheo le molao ofe

kapa ofe o sebetsanang le molao wa setso.

212. Mosebetsi wa marena

1. Molao wa naha oka lokisetsa mosebetsi wa borena e le mokgatlo wa selehae ditabeng tse amang setjhaba.
2. Ho sebetsana le ditaba tse tsamaelanang le borena, mosebetsi wa marena, molao wa naha le meetlo ya setjhaba tse ananelang tsamaiso ya molao wa setso—
  - a. molao wa naha kapa provense o nehelana ka ho ahuwa ha matlo a marena; le
  - b. molao wa naha le ka theha lekgotla la marena.

Kgaolo 13: Ditjhelete (213-230A)

Ditaba tsa ditjhelete ka kakaretso

213. Letlole la Lekeno la Naha

1. Ho na le Letlole la Lekeno la Naha moo ditjhelete tsohle tse amohetsweng ke mmuso wa naha di lokelang ho leshwa, ka ntle ho tjhelete e ka tlamehang hore e se ke ya kenyeletswa ho ya ka Molao wa Palamente.
2. Ditjhelete di ka hulwa Letloleng la Lekeno la Naha—
  - a. dipehelo tsa ditekanyetso tse entsweng ke Molao wa Palamente; kapa
  - b. ha e le molato o jerweng ke Letlole la Lekeno la Naha o dumeletsweng ke Molaotheo kapa Molao wa Palamente.
3. Karolo ya tekatekano ya provense ya kuno e bokelleditsweng naheng ka bophara ke tefello e mabapi le Letlole la Lekeno la Naha.

[Letsatsi la qaleho ya karolo 213:1 Pherekong 1998.]

214. Tekano ya dikarolo le dikabo tsa lekeno

1. Molao wa Palamente o lokela ho nehelana bakeng la—
  - a. karolo e lekanang ya lekeno le entsweng boemong ba naha mahareng a naha, provense le mmuso wa selehale;
  - b. ho hlwauwa ha karolo e lekanang ya provense ka nngwe karolong ya lekeno ya diprovense; le
  - c. kabo e nngwe le e nngwe ho diprovense, mmuso wa selehale kapa masepala ho tswa karolong ya mmuso wa naha lekenong leo le maemo a mang le a mang ao dikabo tseo di etswang ho ona.
2. Molao o boletsweng karolwaneng (1) o ka fetiswa feela ha ho se ho buisanwe le mebuso ya diprovense le selehale e hlophisitsweng, ho se ho kopanwe le Khomishene ya Matlotlo mme dikgothaletso tsa Khomishene di se nahanisitswe, ho kenyeleditswe le—
  - a. dikgahleho tsa naha;
  - b. pehelo efe kapa efe e lokelang ho etswa mabapi le molato wa naha le ditlamo tse ding tsa naha;
  - c. ditlhoko le ditabatabelo tsa mmuso wa naha tse laolwang ke dipehelo tsa maikemisetso;
  - d. bohlokwa ba ho fana ka tiisetso ya hore diprovense le bomasepala ba tseba ho fana ka ditshebeletso tsa bohlokwa ba be ba phethise mesebetsi eo ba e abetsweng;
  - e. bokgoni ba diprovense le bomasepala ba ho hlokomela le ho sebedisa matlotlo ka tshwanelo;
  - f. ntshetsopele le ditlhoko tse ding tsa diprovense le bomasepala;
  - g. ho se lekane ha moruo ka hara diprovense le ha di bapiswa le tse ding;
  - h. ditlameho tsa diprovense le bomasepala tse behilweng ho ya ka molao wa naha;

- i. tlhokahalo ya dikabo tse tsitsitseng le tse ka akanngwang ka nepo tsa karolo ya kabo ya lekeno.
- j. matjato mabapi le qomatsi kapa ditlhoko tse ding le mabaka a mang a beilweng hodima diteko tsa maikemisetso a tshwanang.

[Letsatsi la qaleho ya karolo 214: 1 Pherekong 1998.]

215. Ditekanyetso tsa naha, diprovense le bomasepala

1. Ditekanyetso tsa naha, provense le masepala le tsamaiso ya ditekanyetso di bonaletse, ho be le boikarabelo le taolo e atlehileng ya moruo, molato le mesebetsi mmuso.
2. Molao wa naha o lokela ho etsa dipehelo bakeng la—
  - a. sebopeho sa ditekanyetso tsa naha, diprovense le bomasepala;
  - b. nako eo ka yona ditekanyetso tsa naha le diprovense di tla tlalehwang ka yona; le
  - c. hore ditekanyetso lefapheng ka leng di lokela ho bontsha mehlodi ya matlotlo le tsela eo ka yona tekanyetso e nahannweng e tla tsamaelanang le molao wa naha ka teng.
3. Ditekanyetso lefapheng lefe kapa lefe la mmuso di lokela ho bontsha—
  - a. dikakanyo tsa lekeno le tshebediso di be di qaqise phapang mahareng a ditjhelete tse hlophiseditsweng ho sebediswa le tse seng di sebediswa;
  - b. ditshitshinyo tsa ho kwalwa ha kgahello eo ho nahanwang hore e ka ba e feng nakong eo di e balletsweng, mmoho; le
  - c. sesupo sa maikemisetso mabapi le kadimo le mefuta e meng ya melato e jarisweng bohle e tlang ho eketsa molato wa bohle selemong se hlahlamang.

[Letsatsi la qaleho ya karolo 215: 1 Pherekong 1998.]

216. Taolo ya matlotlo

1. Molao wa naha o lokela ho theha taolo ya matlotlo o be o behe mehato e tlang ho bontsha bosiyo ba sephiri le taolo ya tshebediso ya matlotlo mererong yohle ya mmuso, ka ho qapa—
  - a. mokgwa o amohelehang ho bohle wa ho bolokwa ha dibuka;
  - b. tlhophiso tse tshwanang tsa ditshenyehelo, mmoho le
  - c. ditshebetso tse tshwanang tsa taolo ya matlotlo.
2. Letlotlo la naha le tshwanetse ho kenya tshebetsong boikamahanyo ba metjha e hlaositsweng karolong (1) mme e ka emisa ho ka fetisa matlole lekaleng la mmuso e bang lekala leo la mmuso le tlola molao.

[Karolwana (2) e fetotswe ke karolo 5(a) ya Molao 7 wa 2001.]

3. Qeto ya ho thibela ho fetisetswa ha matlotlo provenseng ho latela karolo 214(1)(b) e ka etswa feela ho ya ka dipehelo tsa karolwana (2), le—
  - a. e ke ke ya thibela matlotlo ho feta matsatsi a 120; le
  - b. e ke ke ya sebediswa ka potlako empa e tla thisa ho boela morao ka ntle ha eba Palamente e e dumela ho ya ka tsamaiso e tshwanang haholo le e thehilweng ho ya ka karolo 76(1) mme e balletswe ke melao e kopanetswengle ditaelo tsa Palamente. Tsamaiso ena e lokela ho qetwa matsatsing a 30a qeto ya taolo ya letlotlo naha.

[Karolwana (3) e fetotswe ke karolo 5(b) ya Molao 7 wa 2001.]

4. Palamente e ka nna ya tsoseletsa qeto ya ho thibela ho fetiswa ha matlotlo ka nako e sa feteng matsatsi a 120 ka lekgatlo ka nako e le nngwe, ho latelwa tsamaiso e thehilweng karolwaneng (3).
5. Pele Palamente e ka ananela kapa ya tsoseletsa ho thibela ho fetiswa ha matlotlo ho ya provenseng—
  - a. Mohlakisikakaretso o lokela ho tlahela Palamente; kapa
  - b. provense e lokela ho newa sebaka sa ho ikarabela menyenyetsing e kgahlanong le yona le ho hlalosa maikutlo a yona ka pela komiti.

217. Phumantsho ya thepa le ditshebeletso

1. Ha makala a puso a naha, provense le mmuso wa selehae kapa mekgatlo efe kapa efe e hlalowsang molaong wa naha, ditlamo tsa thepa le ditshebeletso, a lokela ho etsa jwalo ho ya ka tsamaiso e se nang leeme, e lekalekanang, e bonaletsang, e ka emelang phehisano le e ka bolokang tjhelete.
2. Karolwana (1) ha e thibele makala a puso kapa mekgatlo e boletsweng karolwaneng eo ka ho phethisa phumantsho ya leano le fanang ka—
  - a. mehato ya boikgethelo ha ho ajwa ditumellano; le
  - b. tshireletso kapa ntshetsopele ya batho kapa dihlopha tsa batho ba sitisiswang ke kgethollo e yang ka leeme.
3. Molao wa naha o lokela ho rala tsamaiso eo ka yona leano le amohelwang karolwaneng (2) le ka sebediswang ka teng.

[Karolwana (3) e fetotswe ke karolo 6 ya Molao wa tokiso ya bosupa ya Molaotheo wa 2001.]

218. Ditiisetso tsa mmuso

1. Mmuso wa naha wa provense kapa masepala o ka etsa tiisetso ka se kadinngweng, feela ha eba tiisetso eo e ikamahanya le mabaka tse ngotsweng molao wa naha.
2. Molao wa naha o boletsweng karolwaneng (1) o ka fetiswa feela ka mora hore dikgothaletso dife kapa

dife tsa Khomishene ya Matlotlo le Taolo ya Matlotlo e nahanwe.

3. Selemong se seng le se seng mmuso o mong le o mong o lokela ho phatlalatsa tlaheho ya ditiisetso tseo o faneng ka tsona.

[Letsatsi la qaleho ya karolo 218: 1 Pherekong 1998.]

219. Meputso ya batho ba sebelletsang setjhaba

1. Molao wa Palamente o lokela ho etsa moralo oo ka ona ho lekanngwang—
  - a. meputso, ditumello le ditshwanelo ho ditho tsa Lekgotla la Naha la Diprovense, baromuwa ba ka mehla ba Lekgotla la Naha la Diprovense, ditho tsa Kabinete, Batlatsi ba Matona, marena le ditho tsa makgotla afe kapa afe a marena; le
  - b. maemo a hodimo a meputso, ditumello kapa ditshwanelo tsa ditho tsa makgotla a diprovense, ditho tsa Makgotla a Phethahatso le ditho tsa Makgotla a Bomasepala ba mehato e fapaneng.
2. Molao wa naha o lokela ho theha khomishene e ikemetseng ya ho etsa dikgothaletso ka meputso, ditumello le ditshwanelo tse boletsweng ho karolwaneng (1).
3. Palamente e ka fetisa molao o boletsweng ho karolwaneng (1) ha feela ho se ho nahannwe ka dikgothaletso dife kapa dife tsa khomishene e thehilweng ka dipehelo tsa karolwana (2).
4. lekgotla la phethahatso la naha, lekgotla la phethahatso la provense, masepala kapa bolaodi bofe kapa bofe bo amehang bo ka sebedisa molao wa naha o boletsweng karolwaneng (1) ka mora ho nahana ka dikgothaletso tsa khomishene tse thehilweng ho ya ka karolwana (2).
5. Molao wa naha o lokela ho etsa moralo wa ho beha meputso, ditumello le ditshwanelo tsa baahlodi, Motjhotjhisi le Mohlahlobikakaretso, le ditho tsa khomishene efe kapa efe e thehilweng ka taelo ya Molaotheo, ho kenyeletswa le bolaodi ba kgaso ho boletsweng karolong 192.

Khomishene ya Ditjhelete

220. Ho thehwa le tshebetso

1. Ho na le Khomishene ya Ditjhelete le ya taolo ya Matlotlo a Rephaboliki e etsang dikgothaletso le lebeleletsweng Kgaoalong ena kapa molaong wa setjhaba, Palamenteng, makgotla a provense le bolaodi bo laolwang ke molao wa naha.
2. Khomishene e ikemetse mme e laolwa feela ke Molaotheo le molao mme e lokela ho se nke lehlakore.
3. Khomishene e lokela ho sebetse ka Molao wa Palamente, mme sebetse mesebetsi ya yona, e lokela ho tadimisisa dintlha tsohle ha mmoho le tse ngotsweng karolong 214(2).

221. Ho thongwa ha ditho le nako ya tsona tshebetsong

1. Khomishene e bopilwe ka basadi le banna ba latelang ba thontsweng ke Mopresidente jwalo ka hlooho ya lekgotla la phethahatso la naha:
  - a. modulasetulo le motlatsi wa modulasetulo bao e leng ditho tse felleletseng;
  - b. batho ba bararo ba thontsweng, ka mora ho kopana le Matona, ho tswa lenaneng le e ntsweng ka mokgwa o hlahositsweng ke molao wa naha;
  - c. batho ba babedi ba thontsweng, ka mora ho kopana le mmuso wa selehae, ho tswa lenaneng le entsweng ka mokgwa o hlahositsweng ke molao wa naha; le
  - d. batho ba bang ba robong.

[Karolwana (1) e fetotswe ke karolo 2 ya Molao wa tokiso ya bohloko ya Molaotheo wa 1999 le ho fetolwa ke karolo 7(a) ya Molao wa tokiso ya bosupa ya Molaotheo wa 2001.]

1A. Molao wa naha o hlahoswang karolwaneng (1) o tshwanetse o nehelane ka ho ba le seabo ha— 1. Matona lenaneng le hlahositsweng karolwaneng (1)(b); le 1. mmuso wa selehae lenaneng le hlahositsweng karolwaneng (1) (c).

[Karolwana (1A) e kentswe ke karolo 7(b) ya Molao 7 wa 2001.]

2. Ditho tsa Khomishene di lokela ho ba le tsebo e batsi.
3. Ditho di sebetse nako e thehilweng ho ya ka molao wa naha. Mopresidente a ka nna a tlosa setho ofising ka lebaka la boitshwaro bo bobele, ho hloleha le ho setsebe.

222. Ditlaleho

Khomishene e lokela ho tlaleha ka mehla Palamenteng le makgotleng a ketsamolao a provense.

Banka e Bohareng

223. Motheo

Reserve Bank ya Afrika Borwa ke banka e bohareng ya Rephaboliki mme e laolwa ke Molao wa Palamente.

224. Sepheo

1. Sepheo sa motheo sa Reserve Bank ya Afrika Borwa ke ho sireletsa matla thekong ya tjelele molemong wa kgolo ya moruo o tsitsitseng mme o hola Rephaboliking.
2. Reserve Bank ya Afrika Borwa, ka ho leka ho fihlella sepheo sa yona, e lokela ho lokela ho phetha mesebetsi ya yona ka ntle ho tshabo ya letho, e sa sebetse ka leeme kapa ho nahanela empa ho be le puisano ya ka mehla mahareng a ditho tsa Banka le Kabinete tse

ikarabellang ditabeng tsa ditjhelete tsa naha.

225. Matla le mesebetsi

Matla le mesebetsi ya Reserve Bank ya Afrika Borwa ke eo ka tlwaelo e etswang ke dibanka tse bohareng mme matla le tshebetso e lokela ho laolwa ke Molao wa Palamente mme di etswe di be di phethwe ho ya ka mabaka a balletsweng ke Molao oo.

Dintlha tsa Ditjhelete tsa Selehae le Provense

226. Matlole a Lekeno la Diprovense

1. Ho na le Letlole la Lekeno la provense bakeng la provense ka nngwe leo ho bokellwang ho lona ditjhelete tsohle tse lefelleltsweng mmuso wa provense, ntle le tjelele e qheletsweng thoko ke Molao wa Palamente.
2. Tjelele e ka ntshwa Letloleng la Lekeno la Provense, ka—
  - a. dipehelo tsa ditekanyetso ka molao wa provense; kapa
  - b. ha e le molao o tobaneng le Letlole la Lekeno la Provense o dumellwang ke Molaotheo kapa molao wa provense.
3. Lekeno le abetsweng mmuso wa selehae ka provense provenseng eo ho latela karolo 214(1), ke molato o tobaneng le Letlole la Lekeno la provense eo.
4. Molao wa Naha o ka hlwaya moralo wa tshebetso oo—
  - a. molao wa provense o ka nehelanang ka kgulo ya tjelele e le molato kgahlano le Letlole la Lekeno la Provense ho latela karolwana (2)(b); le
  - b. lekeno le abetsweng mmuso wa selehae ka provense provenseng eo e tshwanetse ho lefella ho bomasepala provenseng eo ho latela karolwana (3).

[Karolwana (4) e kentswe ke karolo 8 ya Molao wa tokiso ya bosupa ya Molaotheo wa 2001.]

[Letsatsi la qaleho ya karolo 226: 1 Pherekong 1998.]

227. Mehlopi ya naha ya matlole a provense le mmuso wa seleha

1. Mmuso wa selehae le provense ka nngwe—
  - a. e lokelwa ke karolo e sa lekalekanang ya lekgetho le bokelleditsweng naheng ka bophara hore e tle e tsebe ho fana ka ditshebeletso tsa bohlokoa le ho etsa mesebetsi eo e e abetsweng; le
  - b. ho amohela dikabo tse tswang dikabong tsa lekeno la mmuso wa naha ka tlasa mabaka a nang le dipehelo kapa a se nang dipehelo.
2. Lekeno le eketsehileng le entsweng boemong ba diprovense kapa bomasepala le ka se tlose karolong ya lona ya lekeno le entsweng boemong ba naha kapa ho tswa dikabong tse ding tse entsweng bakeng la bona ho tswa lekenong la mmuso wa naha, ha hona qobello hore mmuso wa naha o ka lefa diprovense kapa

masepala o sa phahamising lekeno la teng ho latela ditshebeletso tsa teng tsa matlotlo le lekgetho.

3. karolo e lekanang ya lekeno la provense le entsweng boemong ba naha le tshwanetse le fetisetswe provenseng eo ka potlako ho sa fokotsa letho ka ntle ha eba phethiso eo e thibetswe hoya ka karolo 216.
4. Provense e lokela ho ikgwantlella mehlodi efe kapa efe eo e ehlokan, ho ya ka dipehelo tsa Molaotheo wa provense eo e ekellelang ditlhoko tsa yona tseo Molaotheo ona o di hlalising.

[Letsatsi la qaleho ya karolo 227: 1 Pherekong 1998.]

228. Makgetho a Diprovense

1. Lekgotla la ketsamolao la provense le ka lefisa—
  - a. makgetho, ditefello le makgetho a mang, lekgetho la keketso thekong, lekgetho la theko, lekgetho la matlo le thepa; le
  - b. ditefiso ka tekano hodima mehlodi ya makgetho bakeng sa lekgetho, tefello kapa tlammo e behilweng ke molao wa naha, ntle ho mehlodi ya makgetho a dikgwebo tse kopanetsweng a kuno, lekgetho le eketsang boleng kapa ditlammo tsa thepa e romelwang.

[Serapa (b) se fetotswe ke karolo 9 ya Molao wa tokiso ya bosupa ya Molaotheo wa 2001.]

2. Matla a lekgotla la ketsamolao la provense a hore le lefise makgetho, ditefello, ditlammo le ditefiso—
  - a. a ke ke a sebediswa ka mokgwa o ka holofatsang maano a naha moruong, merero ya moruo pakeng tsa diprovense kapa tsamaiso ya thepa, ditshebeletso, mekotla ya kgwebo kapa ya basebetsi naheng ka bophara,
  - b. a laolwe ho ya ka Molao wa Palamente, o ka phethwang feela ka mora dikgothaletso dife kapa dife tsa Khomishene ya Ditjhelete ha di se di nahannwe.

[Letsatsi la qaleho ya karolo 228: 1 Pherekong 1998.]

229. Matla a masepala ditjheleteng tsa lekgetho le tshebetso

1. Ho ya ka karolwana (2), (3) le (4), masepala a ka lefisa—
  - a. ditefello tsa matlo le keketso ditefello mabapi le ditshebeletso tse entsweng kapa tse etseditsweng masepala; le
  - b. ha eba di dumelletswa ke molao wa naha, lekgetho le leng, ditefello le lekgetho la thepa e tshwanelang mmuso wa selehae kapa mohatong wa mmuso wa selehae oo masepala eo a leng ka tlasa hae empa ho se masepala ya ka lefising lekgetho, lekgetho la thekiso, lekgetho le kenyeditsweng la theko le lekgetho la thepa.
2. Matla a masepala a ho lefisa ditefello tsa matlo, ditefello tse ekeditsweng ho tse lefilweng mabapi le

ditshebeletso tseo ho fanweng ka tsona kapa tse etseditsweng masepala, kapa makgetho a mang, ditefello kapa makgetho a thepa—

- a. a ke ke a phethwa ka tsela e tla tshwaetsa monahano o mobe mabapi le thepa le ho se utlwahale ha maano a moruo a naha, ditshebetso tsa moruo hohaola le meedi ya masepala, kapa ho tsamaiswa ha thepa, ditshebeletso, tjhelete kapa mosebetsi wa setjhaba; le
- b. a ka laolwa ke molao wa naha.
3. Ha bomasepala ba babedi ba na le matla a ho lefisa lekgetho mmoho le mesebetsi ho ya ka sebaka se le seng, karolo e loketseng ya matla ao le mesebetsi eo e lokela ho etswa ho ya ka molao wa naha. Karolo e ka etswa ka morao ho hore feela ho nkuwe tsamaiso e latelang:
  - a. Tlhoko ya hore ho dumellanwe le metheo e utlwahalang ya lekgetho.
  - b. Matla le mesebetsi e phethwang ke masepala ka mong.
  - c. Matla a ho batla lekgetho a masepala ka mong.
  - d. Ho sebetso ka ho atleha le ka bokgoni ba ho fumana makgetho, ditefello le ditefo tsa thepa.
  - e. Tekatekano.
4. Ha ho letho karolong ena le sa kenyetseng ho arolelana ha makgetho ho ya ka karolo ena mahareng a bomasepala ba nang le matla a ho fumana lekgetho le mesebetsi sebakeng se le seng.
5. Molao wa naha o lebeleletsweng karolong ena o ka phethiswa feela ka mora mmuso wa selehae o hlophisitsweng le Khomishene ya Ditjhelete le ya Lekgetho ha ho se ho builwe le tsona mme dikgothaletso dife kapa dife tsa Khomishene di se di nahannwe.

[Letsatsi la qaleho ya karolo 229: 1 January 1998.]

230. Dikadimo tsa Diprovense

1. Provense e ka phahamisa kadimo ya tjhelete ho latela molao wa naha empa kadimo ya ditjhelete bakeng la ditjeho tsa jwale e ka phahamiswa e bang ho hloka hla bakeng la selemo sa ditjhelete
2. Molao wa naha o bolelwang karolwaneng (1) o ka fetiswa feela ha ho se ho tshohlilwe dikeletso tsohle tsa Khomishene ya ditjhelete le lekgetho.

[Karolo 230 e fetotswe ke karolo 10 ya Molao 7 wa 2001.]

230A. Dikadimo tsa masepala

1. Ho latela molao wa naha, Lekgotla la masepala le ka—
  - a. phahamisa dikadimo tsa teng bakeng la ditjeho tsa jwale empa dikadimo tseo di ka phahamiswa feela selemong sa ditjhelete;
  - b. itlama mmoho le lekgotla le tlang tshebetsong ya yona ya molao le bolaodi ba phethahatso ho ka fumana dikadimo kapa ho tsetela bakeng la masepala.

2. Molao wa naha o hlalolang karolwaneng (1) o fetiswa ka mora kgothaletso ya khomishene ya ditjhelete.

[Karolo 230A e kentswe ke karolo 17 ya Molao wa tokiso ya leshome le metso e tsheletseng ya Molaotheo wa 2001.]

Kgaolo 14: Dipehelo ka Kakaretso (231-243)

Molao wa matjhaba

231. Ditumellano tsa matjhaba

1. Ho tshohlwa le ho saenelwa ha ditumellano tsa matjhaba ke boikarabelo ba phethahatso ya naha.
2. Tumellano ya matjhaba e tlama Rephaboliki ha feela e se e ananetswe ke Seboka sa Naha se etsang molao le Lekgotla la Diprovense la Naha ka ho etsa tlamo. Ntle le ha e le tumellano ya mofuta o bolelwang karolwaneng (3)
3. Tumellano ya matjhaba ya mofuta wa setekgeniki, tsamaiso kapa phethahatso ya tlhaho kapa tumellano e sa hlokeng kananelo kapa kamohelo, e entsweng ke phethahatso ya naha e tlama Rephaboliki ntle le hore e ananelwe ke Seboka sa Naha le Lekgotla la Naha la Diprovense empa e lokela ho hlalishwa Sebokeng sa Naha se etsang molao le Lekgotleng la Naha la Diprovense nako e sa le teng.
4. Tumellano efe kapa efe ya matjhaba e fetoha molao wa Rephaboliki ha e se e fetisitswe jwale ka molao wa naha empa pehelo e iphethahatsang ya tumellano e seng e ananetswe ke Palamente ke molao Rephaboliking ntle ha e le kgahlanong le Molaotheo kapa molao wa Palamente.
5. Rephaboliki e tlangwa ke ditumellano tsa matjhabatjhaba tse neng di tlama Rephaboliki pele Molaotheo o kenang tshebetso.

232. Molao wa matjhaba o tlwaelehleng

Molao wa matjhaba o tlwaelehleng ke molao Rephaboliking ntle le ho o sa dumellane le Molaotheo kapa molao wa Palamente.

233. Tshebediso ya Molao wa Matjhaba

Kutlwisiso ya molao ofe kapa ofe, lekgotla la dinyewe le leng le le leng le lokela ho ba le kutlwisiso e utlwahalang e tsamaelanang le molao wa matjhaba ho na le kutlwisiso e sa tsamaelanang le molao oo wa matjhaba.

Dintlha tse ding

234. Chata ya Ditokelo

Ho matlafatsa demokrasi e theuweng ke Molaotheo, Palamente e ka nka Chata ya Ditokelo e tsamaisanang le Molaotheo.

235. Boikemelo

Tokelo ya batho ba Afrika ka kakaretso ya ho ikemela jwalo ka ha ho hlalositse Molaotheong ha e kgetholle ho ya ka mmeedi ya tokelo ho amohela monahano wa tokelo

ya boikemelo ba setjhaba sefe kapa sefe se phelang ka setso le puo sebakeng se le seng ka hara Rephaboliki kapa ka tsela efe kapa efe jwalo ka ha molao wa naha o hlwaile.

236. Ho tshehetsa mekga ya dipolotiki ka tjelele

Hore demokrasi ka mekga e mengata e tle e tswelle, molao wa naha o lokela ho thusa ka ditjelele mekga ya sepolotiki e sebetsang mmoho makgotleng a molao a naha le provense ka mokgwa wa tekatekano.

237. Ho phethwa ha ditshwanelo ka tshebetso e matla

Ditshwanelo tsohle tsa molaotheo di lokela ho phethwa ka matla le ntle ho tieho.

238. Boetsetsi le boromuwa

1. Lekala la phethahatso la mmuso le karolo efe kapa efe ya mmuso e ka—
  - a. romela bolaodi bofe kapa bofe kapa mosebetsi o tla mehang ho phethwa kapa ho etswa ho ya ka dipehelo tsa molao wa lekala la phethahatso lefe kapa lefe la puso ka ntle ha eba boromuwa bo tsepame le molao ho ya ka bolaodi bo ka phethwang kapa mosebetsi o entswe; kapa
  - b. phethisa bolaodi bofe kapa bofe kapa mosebetsi ofe kapa ofe mabapi le lekala la phethahatso la puso ka boetsetsi kapa boromuwa.

239. Ditlhaloso

1. Molaotheong, ntle le ha eba sengolwa sehlaosa ka mokgwa o mong—

“molao wa naha” o akga—

  - a. molao o monyane o entsweng ho ya ka dipehelo tsa Molao wa Palamente; le
  - b. molao o neng o sebediswa ha Molaotheo o sebetsa mme o laolwa ke mmuso wa naha;

“lekala la puso” e bolela—

- a. lefapha lefe kapa lefe la puso kapa la tsamaiso ya naha, provense kapa mmuso wa selehae; kapa
- b. mosebetsi ofe kapa ofe kapa mokgatlo—
  - i. ho phetha matla kapa ho etsa mosebetsi ho ya ka Molaotheo kapa molaotheo wa provense; kapa
  - ii. ho sebedisa matla a setjhaba kapa ho phetha mosebetsi wa setjhaba ho ya ka dipehelo tsa molao o mong le o mong empa e sa kenyeletse lekgotla la dinyewe kapa mosebeletsi wa molao;

“molao wa provense” o akga—

- a. molao o monyane o entsweng ho ya ka dipehelo tsa Molao wa provense; le
- b. molao o neng o sebediswa ha Molaotheo o sebetsa mme o laolwa ke taolo ke mmuso wa provense.

240. Ho se tshwane ha ditemana tse fapaneng

Moo ho nang le ho se tshwane mahareng a ditemana tsa Molaotheo, sengolwa sa English ke se ka sehloohong.

241. Ditlhophiso tsa phetoho

Shejulu 6 e sebetsa ho fetoheng molaong wa motheo o motjha o thehilweng ke Molaotheo le taba e ka itlhahehang feela phetohong eo.

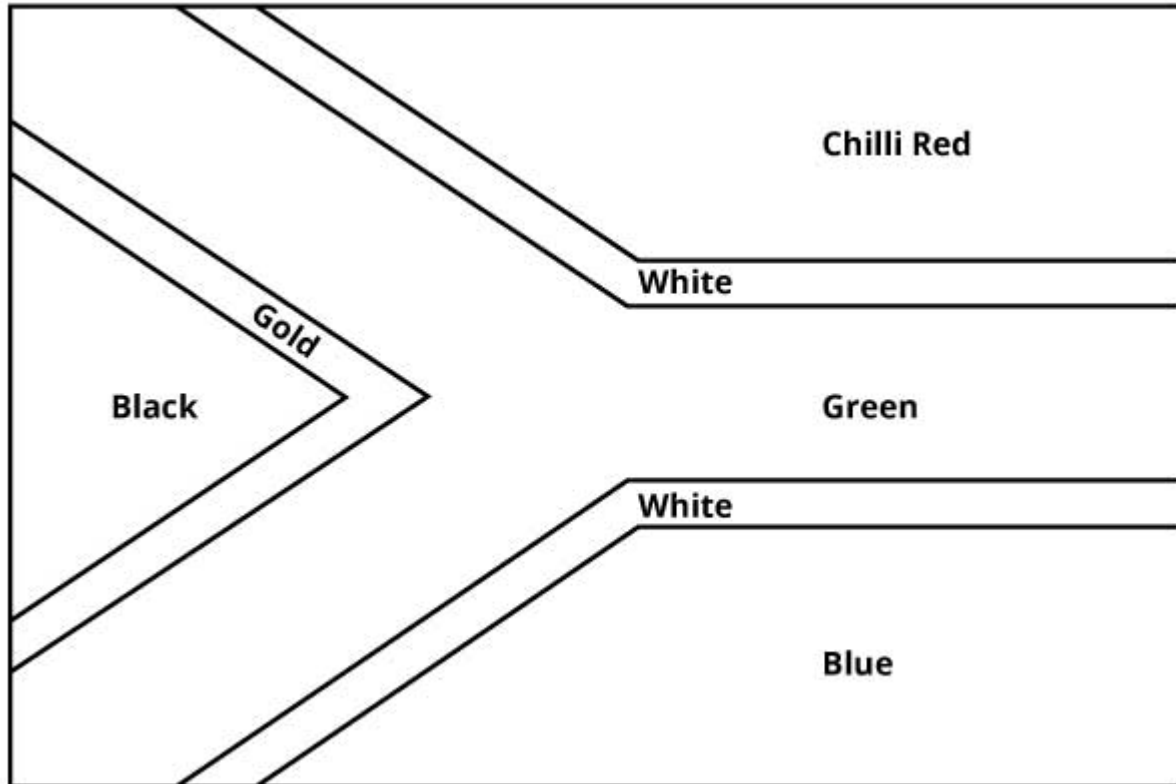
242. Ho hlakolwa ha melao

Melao e boletsweng Shejulung 7 e phumutswe ho ya ka karolo 243 le Shejulu 6.

243. Sehlooho se sekgutshwane le qaleho

1. Molao ona o bitswa Molaotheo wa Afrika Borwa wa

- 1996 mme o tla sebetsa ka pelenyana feela mohla letsatsi le beilweng ke Mopresidente ka kgweletso mme e ke ke ya eba pele ho mohla 1 Phupu 1997.
2. Mopresidente a ka beha matsatsi a fapaneng pele ho mohla o boletsweng karolwaneng (1) ho ya ka dipehelo tse fapaneng tsa Molaotheo.
3. ntle le ha eba sengolwa se hlalosa ka tsela e nngwe, tlhaloso pehelong ya Molaotheo ho fihlela ha Molaotheo o sebediswa o nkuwe o bolela nako eo pehelo eo e sebedisitsweng ka yona.
4. Ha eba ho behilwe letsatsi le leng mabapi le pehelo e itseng ya Molaotheo ho ya ka karolwana (2), pehelo efe kapa efe e tshwanang le ya Molaotheo wa Rephaboliki ya Afrika Borwa ya 1993 (Molao wa 200 wa 1993), o boletsweng kgeletsong, o phumutswe ho tloha ka letsatsi le tshwanang le leo.
5. Dikarolo tsa 213, 214, 215, 216, 218, 226, 227, 228, 229, le 230 di sebediswa ka 1Pherekong 1998, mme hona ha ho kgetholle ho phethwa ho ya ka dipehelo tsa Molaotheo wa molao o lebeleletsweng ho dipehelo tseo pele ho letsatsi leo. Pele ho letsatsi leo dipehelo tse tshwanang le tsa sewelo tsa Molaotheo wa Rephaboliki ya Afrika Borwa wa 1993, o tla nne o sebetse.

Shejulu 1: Folakga ya Naha

1. Folakga ya naha e motopo o kgutlonnetsepa mme e bolelele bo fetang bophara ka halofo.
2. E ntsho, kgauta, tala, tshweu, bokgubedu ba tjhilisi le botala ba lehodimo.
3. E na le motako o motala wa sebopeho sa tlhaku ya Y, oo bophara ba ona bo nkang karolo ya bonngwe bohlanong. Mela e hare ya motako e qala hodimo le tlase ditlheng haufi le palo ya folakga, mme e kopane bohareng ba moeding o se nang letho.
4. Motako o motala o dikilwe ka hodimo le ka tlase ke bosweu, mme ho leba nqeng ya palo ya folakga, ke wa kgauta. Mebala ena e dikile nngwe leshomeng le metso e mehlano ka bophara ba folakga.
5. Kgutlotharo e haufi le palo ya folakga e ntsho.
6. Motako o ka hodimo o tshekaletseng o bokgubedu ba tjhilisi, mme bo ka tlase bo botala ba lehodimo. Metako ena e na le bophara ba bonngwe borarong jwalo ka ba folakga.

Black – Botsho
 Gold – Kgauta
 White – Bosweu
 Green – Botala
 Red – Bokgubedu
 Blue – Botala ba lehodimo

Shejulu 1A: Dibaka tsa Diprovense

[Shejulu 1A e kentswe ke karolo 4 ya molao wa tukiso ya leshome le metso e mmedi ya Molaotheo wa 2005 mme ya lokiswa ke karolo 1 Molao wa tukiso ya leshome le metso e meraro ya Molaotheo wa 2007 le Molao wa tukiso ya leshome le metso e tsheletseng ya Molaotheo wa 2009.]

Provense ya Kapa Botjhabela

[Moedi wa Provense ya Kapa Botjhabela o fetotswe ke Molao wa tokiso ya leshome le metso e meraro ya Molaotheo wa 2007.]

- Mmapa wa 3 Shejulung 1 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 6 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 7 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 8 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 9 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 10 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 11 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005

Provense ya Freistata

- Mmapa wa 12 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 13 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 14 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 15 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 16 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005

Provense ya Gauteng

[Moedi wa Provense ya Gauteng o likisitswe ke Molao 16 wa 2009.]

- Mmapa 4 tsebisong 1490 ya 2008

[Tebiso ho Mmapa 4 e fetotswe ke karolo 1(a) ya Molao wa tokiso ya leshome le metso e tsheletseng ya Molaotheo wa 2009.]

- Mmapa wa 17 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 18 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 19 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 20 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 21 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005

Provense ya KwaZulu-Natal

[Moedi wa Provense ya KwaZulu-Natal o fetotswe ke Molao wa tokiso ya leshome le metso e meraro ya Molaotheo wa 2007.]

- Mmapa wa 22 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 23 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 24 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 25 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005

- Mmapa wa 26 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 27 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 28 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 29 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 30 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 31 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 32 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005

Provense ya Limpopo

- Mmapa wa 33 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 34 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 35 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 36 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 37 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005

Provense ya Mpumalanga

- Mmapa wa 38 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 39 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 40 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005

Provense ya Kapa Leboya

- Mmapa wa 41 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 42 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 43 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 44 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 45 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005

Provense ya Leboya Bophirima

[Moedi wa Provense ya Leboya Bophirima o lokisitswe ke Molao wa tokiso ya leshome le metso e tsheletseng ya Molaotheo wa 2009.]

- Mmapa 5 tsebisong 1490 ya 2008

[Tebiso ho Mmapa 5 e fetotswe ke karolo 1(b) ya Molao wa tokiso ya leshome le metso e tsheletseng ya Molaotheo wa 2009.]

- Mmapa wa 46 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 47 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 48 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005

Provense ya Kapa Botjhabela

- Mmapa wa 49 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 50 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 51 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 52 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 53 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005
- Mmapa wa 54 Shejulung 2 tsebisong 1998 ya 2005

Shejulu 2: Dikano le Boitlamo

[Shejulu 2 e lokisitswe ke karolo 2 ya Molao wa tukiso ya pele ya Molaotheo wa 1997 (sengolwa sa English feela) mme ya fetolwa ka karolo 18 ya Molao wa tukiso ya leshome le metso e tsheletseng ya Molaotheo wa 2001.]

1. Dikano le boitlamo ba Mopresidente le Mopresidente wa nakwana

Mopresidente kapa Mopresidente wa nakwana o lokela ho ikana ka mokgwa ona ka pela Moahlodi e moholo wa Lekgotla la Molaotheo:

Pontsheng ya bohle ba bakaneng mona, ke bile ke elelwa ka botlalo boikarabelo boo ke bo amohelang ba maemo a hodimo NNA ke kenang tshebetsong ke le Mopresidente/ Mopresidente wa nakwana wa Rephaboliki ya Afrika Borwa NNA, A.B. ke a ikana ka boitlamo bo se nang qeaqeo hore ke tla tshepahala Rephaboliking ya Afrika Borwa, mme ke tla ikokobetsa, ke mamele, le ho phethisa le ho boloka Molaotheo le melao yohle e meng ya ho phethisa le ho boloka Molaotheo le melao yohle e meng ya Rephaboliki; ke ikana le ho tshepisa ka matla hore ke tla etsa ka mehla—

- ho kgothaletsa se tlang ho atla; mme ke be kgahlanong le sohle se ka senyang Rephaboliki;
- ho sireletsa le ho kgothaletsa ditokelo tsa Mafrika Borwa ohle;
- ho phetha mesebetsi ya ka ka matla ohle a ka le dineo tsohle tsa ka ka tsebo yohle ya ka le bokgoni bohle ba ka ke ntse ka laolwa ke letswalo la ka;
- ho phethisa toka ho bohle; mme
- ke inehela bophelong bo botle ba Rephaboliki le batho bohle ba yona. (Mabapi le kano: Modimo nthuse.)

2. Boikano kapa boitlamo ba Motlatsi wa Mopresidente

Motlatsi wa Mopresidente o lokela ho ikana ka mokgwa ona ka pela Moahlodi e moholo wa Lekgotla la Molaotheo:

Pontsheng ya bohle ba bakaneng mona, ke bile ke elellwa ka botlalo boikarabelo boo ke bo amohelang ba maemo hodimo NNA ke kena tshebetsong ke le Motlatsi wa Mopresidente wa Rephaboliki ya Afrika Borwa, ke tla NNA A.B. ke a ikana ka boitlamo bo se nang qeqqeo hore ke tla tshepahala ho Rephaboliking ya Afrka Borwa, mme ke tla ikokobetsa, ke mamele, le ho phethisa le ho boloka Molaotheo le melao yohle e meng ya Rephaboliki, ke ikana le ho tshepisa ka matla ho etsa ka mehla—

- ho ntshetsa pele tsohle tse tla tswellisa pele Rephaboliki, mme ke be kgahlanong le tsohle tse ka e beang mathateng;
- ke be moeletsu wa nnete le ya tshepahalang;
- ho sebetse ka matla ohle a ka le ditalente ka tsebo ya ka yohle le boiphihlelo le ho tshepahala;
- ho phethahatsa toka ho bohle;
- ho itella bophelo bo botle ba Afrika Borwa le batho

bohle ba yona.

(Mabapi le kano: Modimo nthuse.)

3. Boikano kapa boitlamo ba Matona le Batlatsi ba Matona

Letona le Motlatsi wa Letona o tlameha ho ikana tjena ka pela Moahlodi e moholo wa Lekgotla la Molaotheo kapa moahlodi e mong ya thontsweng ke Mopresidente wa Lekgotla la Molaotheo:

NNA, A.B. je ikana/itlame hore ke tla tshepahala Rephaboliking ya Afrika Borwa mme ke tla ikokobeletsa, hohlompha le ho phethisa Molaotheo le melao e meng ya Rephaboliki; ke ke itlame ho phethisa mosebetsi jwalo ka Letona/Motlatsi wa Letona ka tlotla le seriti; ho ba le nnete moeletsu wa nnete ya tshepahalang, ke sa senole ka boomo kapa kaho thella ha leleme makunutu ao ke tshepetsweng ona; le ho phethisa mesebetsi ya ka ka boikitlaetsole ka moo nka kgonang ka teng.

(Mabapi le kano: Modimo nthuse.)

4. Boikano kapa boitlamo ba setho sa Seboka sa naha, Ditho tsa ka mehla tsa Lekgotla la Naha la Diprovence le ditho tsa lekgotla la ketsamolao la provence

1. Ditho tsa Seboka sa Naha, baromuwa ba ka mehla Lekgotleng la Naha la Diprovence le ditho tsa lekgotla la ketsamolao di etsa kano kapa boitlamo tjena ka pela Moahlodi e moholo wa Lekgotla la Molaotheo kapa moahlodi ya thontsweng ke Moahlodi e moholo wa Lekgotla la Molaotheo:

NNA A.B. ke ikana/itlame hore ke tla tshepahala Rephaboliking ya Afrika Borwa mme ke tla ikokobetsa, ho hlompha le ho phethisa Molaotheo le melao e meng ya Rephaboliki mme ke tshepisa ho phetha mesebetsi jwalo ka setho sa Seboka sa Naha wa ka mehla wa Lekgotla la Naha la Diprovence tsa Ntshetsopele ya Molaotheo ho ya ka matla ohle a ka.

(Mabapi le kano: Modimo nthuse.)

2. Batho ba kwalang sekgeo Sebokeng sa Naha baromuwa ba ka mehla ba Lekgotla la Naha la Diprovence kapa ka hara lekgotla la ketsamolao ba ka ikana kapa ho itlame ka dipehelo tsa karolwana ya (1) ka pela mosebetsi wa molao ya okametseng Seboka, Lekgotla kapa lekgotla la ketsamolao ka moo ho leng ka teng.

5. Kano kapa Boitlamo ba Ditonakgolo le Ditonakgolo tsa nakwana le ditho tsa Lekgotla la Phethahatso la Diprovence

Tonakgolo ya provence le setho ka seng sa Lekgotla la Phethahatso la provence ba lokela ho ikana ka mokgwa

ona ka pela Moahlodi e moholo wa Lekgotla la Molaotheo kapa moahlodi ya thontsweng ke Moahlodi e moholo wa Lekgotla la Molaotheo:

NNA, A.B. ke ikana hore ke tla tshepahala Rephaboliking ya Afrika Borwa mme ke tla ikokobeletsa, ke hlomphe ke be ke phethahatse Molaotheo le melao yohle ya Rephaboliki mme ke ikemisetsa ho sebetsa ke le Tonakgolo/setho sa Lekgotla la Phethahatso la provense ka tlotla le seriti; ho ba moeletsisi wa nnete le ya tshephalang; ke se ke ka sibolla ka ho otloloha kapa ka ho potoloha makunutu ao ke a tshepetsweng; le ho phetha mesebetsi ya ka ka boikitlaetso le ka matla ohle a ka.

(Mabapi le kano: Modimo nthuse.)

6. Boikano kapa boitlamo ba Basebeletsi ba mmuso ba Molao

1. Moahlodi ka mong kapa motshwaramokobobo wa moahlodi, o lokela ho ikana/ itlama ka mokgwa ona ka pela Moahlodi e Moholo wa Lekgotla le Phahameng la

Boipiletso kapa moahlodi e mong ya thontsweng ke Moahlodi e Moholo:

NNA, A.B. ke ikana hore jwalo ka Moahlodi wa Lekgotla le wa Molaotheo/Lekgotla le Phahameng la Boipiletso/Lekgotla le Leholo la EF/Lekgotla GH, ke tla tshepahala Rephaboliking ya Afrika Borwa, ke phethahatse le ho sireletsa Molaotheo mme ke sebetsa ka toka ho bohle ka ho tshwana ka ntle ho tshabo, leeme kapa ho nahanela motho, ho ya Molaotheo le molao.

(Mabapi le kano: Modimo nthuse.)

2. Motho ya kgethilweng ho sebetsa e le Moahlodi e Moholo wa Lekgotla le Phahameng la Boipiletso eo e seng moahlodi ha jwale ka nako eo ya ho kgethwa o tlameha ho ikana kapa ho itlama ka pela Moahlodi e moholo wa Lekgotla la Molaotheo.
3. Basebeletsi ba toka, le ba tshwereng mokobobo, ka ntle ho baahlodi, ba lokela ho ikana/itlama ho ya ka dipehelo tsa molao wa naha.

Shejulu 3: Ditsamaiso tsa Dikgetho

[Shejulu 3 e lokisitswe ke karolo 2 ya Molao 4 wa 1999, le ka karolo 19 ya Molao 6 wa 2001, le ka karolo 3 ya Molao 9 wa 2002 le ke karolo 5 ya Molao 14 wa 2008.]

Karolo A: Ditsamaiso tsa Dikgetho tsa Basebeletsi ba Molaotheo

1. Tshebetso

1. Tsamaiso e ngotsweng Shejulung ena e sebetsa ka mehla ha—
  - a. Seboka sa Naha se kopana ho kgetha Mopresidente kapa Sepikara kapa Motlatsi wa Sepikara wa Seboka;
  - b. Lekgotla la Naha la Diprovence le kopana ho kgetha Modulasetulo kapa Motlatsi wa Modulasetulo; kapa
  - c. Lekgotla la ketsamolao la provence le kopana ho kgetha Tonakgolo ya provence kapa Sepikara kapa Motlatsi wa Sepikara sa lekgotla la ketsamolao.

2. Dikgetho

Motho eo e leng modulasetulo kopanong eo Shejulu ena e lebaneng le yena o lokela ho bitsa ho thonngwa ha bonkgetheng kopanong eo.

3. Ditlhoko tsa molao

1. Ho thonngwe ka foromo e balletsweng ke melawana e ngotsweng karolong 9.
2. Foromo eo ho thontsweng ka yona e lokelwa ho saenwa—
  - a. ke ditho tse pedi tsa Seboka sa Naha ha eba ho kgethwa Mopresidente kapa Sepikara kapa Motlatsi wa Sepikara sa Seboka sa naha;
  - b. lebitsong la baromuwa ba diprovence tse pedi, ha ho kgethwa Modulasetulo kapa Motlatsi wa Modulasetulo wa Lekgotla la Naha la Diprovence a ka kgethwa; kapa
  - c. ke ditho tse pedi tsa lekgotla la ketsamolao la provence e amehang ha eba Tonakgolo ya Provense kapa Sepikara kapa Motlatsi wa Sepikara sa lekgotla la ketsamolao.
3. Motho ya thontsweng o lokela ho bontsha hore o amohela ho thonngwa ka ho saena foromo eo a thontsweng ka yona kapa ka bopaki bofe kapa bofe bo ngotsweng.

4. Phatlalatso ya mabitso a bonkgetheng

Kopanong eo Shejulu ena e tla sebediswang teng, motho eo e leng modulasetulo o lokela ho phatlalatsa mabitso a batho ba thontsweng ho ba bonkgetheng, empa a se dumelle diphehisano dife kapa dife.

5. Nkgetheng ya mong

Moo ho thontsweng nkgetheng a le mong, modulasetulo o lokela ho phatlalatsa hore nkgetheng eo o kgethilwe.

6. Tsamaiso ya dikgetho

1. Ha ho thontsweng bonkgetheng ba fetang bonngwe—
  - a. ho lokela hore ho etswe kgetho ya sephiri;
  - b. setho ka seng se teng, kapa ha eba e le kopano ya Lekgotla la Naha la Diprovence, provence ka nngwe le e nngwe e emetsweng kopanong e lokela ho kgetha hang hape; mme
  - c. modulasetulo o lokela ho phatlalatsa hore motho ya kgethuweng ke ya tla fumana dikgetho tse ngata.

7. Tsamaiso ya ho ntshwa

1. Ha ho se nkgetheng ya fumaneng dikgetho tse ngata, nkgetheng ya fumaneng dikgetho tse nnyane ka ho fetisa o lokela ho ntshwa ebe ho boetse ho kgethwe bonkgetheng ba setseng ka moo karolo 6 e hlalosang ka teng, mokgwa ona o nne o tswele pele jwalo ho fohlela ho fumaneha nkgetheng ya fumanang dikgetho tse ngata.
2. Ha ho sebediswa karolwana (i), ha eba bonkgetheng ba babedi kapa ka bomong ba na le dikgetho tse tlase, kgetho e ka thoko e etswe ho bonkgetheng bao mme e phetse kgafetsa ka moo ho ka hlokalahalang ka teng ho akanya hore ke nkgetheng ofe ya tla ntshwa.

8. Dikopano tse ding

1. Ha ho ka ha thonngwa bonkgetheng ba babedi feela kapa ha ho ka sala bonkgetheng ba babedi ka mora tsamaiso ya ho ntsha e entswe mme bonkgetheng bao ba babedi ba fumana palo e lekanang ya dikgetho, kopano e nngwe e tshwarwe matsatsing a supileng ka nako e balletsweng ke modulasetulo.
2. Ha ho ka tshwarwa kopano e nngwe ho ya ka karolwana (1), tsamaiso e balletsweng ke Shejulu ena e lokela ho sebediswa kopanong eo jwalo ka ha eka ke kopano ya ele ya dikgetho.

9. Ditaello

1. Moahlodi e moholo o lokela ho etsa melao e hlalosang—
  - a. tsamaiso bakeng la dikopano tseo Shejulu ena sebetsang ho tsona;
  - b. mesebetsi ya motho ofe kapa ofe eo o leng modulasetulo wa kopano, le motho ofe kapa ofe ya thusang modulasetulo;
  - c. foromo eo mabitso a ba thontsweng a ngolwang ho

yona; le

d. mokgwa oo ho tlang ho kgethwa ka ona.

2. Melao ena e phatlalatswe ka mokgwa oo Moahlodi e moholo a ka hlwayang ka teng.

Karolo B: Mokgwa wa ho hlwaya Mokga Boromuwaeng ba Provense Lekgotleng la Naha la Diprovense

1. Baromuwa ba boromuwa ba provense Lekgotleng la Naha la Diprovense leo mokga o tlamehang ha ba ho ona le tlameha ho akanngwa ka ho atisa palo ya maemo eo mokga o nang le ona lekgotleng la ketsamolao ka leshome mme ho arolwe palo e fumanwang ka palo ya maemo a lekgotleng la ketsamolao ka nngwe.
2. Ha eba tshebetso ya ho latela ntlha ya 1 e fana ka keketso e sa ananelang baromuwa ba abetsweng mokga ho ya ka ntlha eo, keketso e tlameha ho phehisana le dikeketso tse tshwanang le yona tse tswang mokgeng ofe kapa ofe kapa mekga mme baromuwa ba sa ajwang boromuwaeng ba abuwe mokgeng kapa mekgeng ho ya ka tatelano ya keketso e hodimo.
3. E bang keketseho eo ho buang ka yona karolong 2 di

lekana, barongwa ba sa hlongwang ba tshwanetse ho nehelwa mokga kapa mekga, ho kenyeditswe mekga e meng e kopantsweng jwalo ka ha ho hlalositswe karolong 61(2)(b) ka yona keketseho eo le ka mokgwa oo dikgetho dihatitsweng ka ona, ho qalwa ka mokga kapa mekga e hatitsweng palo e hodimo ya dikgetho, ho kenyeditse le dikgetho tse kopantsweng tabeng ya mekga e kopantsweng nakong ya dikgetho tse fetileng tsa lekgotla la ketsamolao la province.

[Ntlha 3 e kentswe ke karolo 2 ya Molao wa tokiso ya bone ya Molaotheo wa 1999 le ho fetolwa ke karolo 3 ya Molao wa tokiso ya borobong ya Molaotheo wa 2002 le ke karolo 5(a) ya Molao wa tokiso ya leshome le metso e mene ya Molaotheo wa 2008.]

4. E bang mokga o mong le o mong o na le keketseho e tshwanang ya dikgetho dikgethong tse fetileng tsa lekgotla la ketsamolao la provense, lekgotla la ketsamolao le hlaloswang le lokela ho nehelana ka barongwa ba bang mokgeng ka palo e lekanang keketseho ka tsela e tsamaisanang le demokrasi.

[Ntlha 4 e kentswe ke karolo 5(b) ya Molao 14 wa 2008.]

Shejulu 4: Dibaka tsa Tshebetso tsa Bokgoni le Tshebedisano ya Setjhaba le Bokgoni ba Molao wa Provense

Karolo A

- Taolo ya meru ya naha
- Temo
- Boemafofane boo e seng ba matjhaba le ba naha
- Tlhokomelo ya diphoofolo le mafu
- Dikhasino, dipeiso, ho bapala ka lotho, ntle ho dilothari le dipapadi tsa matlole Tshireletso ya bareki
- Ditaba tsa setso
- Taolo ya dikoduwa
- Thuto mafapheng ohle, ntle le thuto ya ditheo tse phahameng
- Tikoloho
- Ditshebeletso tsa bophelo ho bottle
- Kabo ya matlo
- Molao wa setso le wa meetlo ho sebetswa ho latela Kgaolo 12 ya Molaotheo Kgothaletso ya Diindasteri
- Leano la puo le taolo ya dipuo tsa semmuso ka moo dipehelo tsa karolo 6 ya Molaotheo e fang lekgotla la ketsamolao la diprovense matla a ho etsa molao
- Ditshebeletso tsa phatlalatso tse laolwang ka ho otloloha kapa di nehelwa ke mmuso wa provense, ho ya ka karolo 192
- Tshireletso ya tlhaho, ntle ho dirapa tsa tlhaho, dirapa tsa dimela tsa naha, le mehlodi e fumanehang mawatlang
- Sepolesa ka moo dipehelo tsa Kgaolo 11 ya Molaotheo e fileng lekgotla la ketsamolao la provense matla ka teng
- Taolo ya tshilafalo
- Tswelopele ya baahi
- Ditefello tsa ho falliswa ha thepa
- Dikgwebo tsa mebuso ya diprovense tse mabapi le dibaka tsa tshebetso tse Shejulung ena le Shejulung 5
- Dipalangwang tsa setjhaba
- Mesebetsi ya setjhaba mabapi le ditlhoko tsa mafapha a mebuso ya diprovense phethisong ya boikarabelo ba ona ba ho tsamaisa mesebetsi ya ona e balletsweng

yona ho ya ka dipehelo tsa Molaotheo kapa tsa molao o mong feela

- Maano le ntshetsopele ya mabatowa
- Taolo ya sephethephethe mebileng
- Poloko ya mobu
- Bohahlaudi
- Kgwebisano
- Boetapele ba setso ho ya ka taolo ya Kgaolo 12 ya Molaotheo
- Ntshetsopele ya mahaeng le ditoropong
- Ho lefella ha dilaesense tsa dipalangwang
- Ditshebeletso tsa thekolohelo

Karolo ya B

Merero e latelang ya mebuso ya metse ho ya ka moo karolo 155(6)(a) le (7) e hlalosa ka teng:

- Tshilafatso ya moya
- Melao ya kaho
- Dibaka tsa tlhokomelo ya bana
- Phano ya motlakase le kgase
- Ditshebetso tsa ditimamollo
- Bohahlaudi ba selehae
- Boemafofane ba masepala
- Leano la masepala
- Ditshebeletso tsa bophelo ho bottle tsa mmasepala
- Dipalangwang tsa setjhaba tsa masepala
- Ditshebeletso tsa setjhaba tse matlang a masepala tse tobaneng le boikarabelo ba masepala phethisong ya mesebetsi eo ba e abetsweng ka Molaotheo ona kapa tlasa molao o mong
- Dikepe, dikepe tsa diferi, dijete, boemakepe le dikou ho sa kenyetswe molao wa botjhaba le wa naha le ditaba tse tsamaelanang le tseo
- Tlhokomelo ya dikgohola metseng
- Melao ya kgwebisano
- Metsi le ditshebeletso tsa dikgwerekgwere le ho falliswa ha metsi a ditshila

Shejulu 5: Dibaka Tsa Mesebetsi Tse Ikgethileng Tsa Lekgotla La Molao La Provense

Karolo A

- Dilakga
- Ditshebeletso tsa ambulanse
- Diakhaeve ka ntle ho diakhaeve tsa naha
- Dilaeborari ka ntle ho dilaeborari tsa naha
- Dilaesense tsa tahi
- Dimisiamo ka ntle ho tsa naha
- Morero wa provense
- Ditaba tsa setso tsa provense
- Dibaka tsa boithabiso le boithapollo tsa provense
- Dipapadi tsa provense
- Sephethephethe le ditsela tsa provense
- Ditshebeletso tsa ngaka ya diphoofole ka ntle ho molao wa botsebi

Karolo B

Ho latelang dintlha tsa mmuso wa selehae ho ya ka tlhaloso ya karolo 155(6)(a) le (7):

- Dibaka tsa mabopo a lewatle le boithabiso
- Diboroto tsa tsebiso le papatso dibakeng tsa setjhaba
- Mabitleng, dibaka tsa polokelo ya ditopo, dibaka tsa ho tjhesetsa ditopo

- Ho hlwekisa
- Taolo ya ho kgathatsana le setjhaba
- Taolo ya dibaka tse rekisang tahi setjhabeng
- Dibaka tsa ho boloka, ho hlokomela le ho pata diphoofole
- Ho kampela le diterata tse kampelang
- Laesense ya dintja
- Ho fana ka laesense le taolo ya dibaka tse rekisang dijo setjhabeng
- Dibaka tsa selehae tsa boithapollo
- Dibaka tsa dipapadi tsa selehae
- Mebaraka
- Selakga sa masepala
- Dirapa tsa masepala le boithapollo
- Ditsela sa masepala
- Lerata
- Boima
- Dibaka tsa setjhaba tsa boikgathollo
- Ho thotwa ha matlakala, dithotobolo le matlakala a dintho tse lahlwang
- Ho rekisa diterateng
- Ho kgantsa diterata
- Sephethephethe le ho phaka

Shejulu 6: Ditlhophiso tsa Nakwana

[Shejulu 6 e lokisitswe ke karolo 3 ya Molao 1 wa 1997, ke karolo 5 ya Molao 2 wa 1998 le ke karolo 20 ya Molao 6 wa 2001.]

1. Ditlhaloso

Shejulung ena, ka ntle ha eba e sa dumelane le sengolwa—

“lehae” le hlalosa karolo ya Rephaboliki, eo pele Molaotheo wa mehleng o neng o sebetsa ka yona, e ile ya sebetswa lekgotleng la ketsamolao la Afrika Borwa e le lebatowa le ikemetseng kapa le ipusang;

“Molaotheo o motjha” o hlalosa Molaotheo wa Rephaboliki ya Afrika Borwa wa 1996;

“lekgotla la ketsamolao la kgale” le hlalosa molao o phethilweng pele ho Molaotheo wa mehleng o neng o sebetsa;

“Molaotheo wa mehleng” o hlalosa Molaotheo wa Rephaboliki ya Afrika Borwa wa 1993 (Molao wa 200, 1993).

2. Ho tswella pele ha molao o seng o le teng

1. Molao yohle e neng e se e sebetsa pele Molaotheo o motjha o sebetsa, e sa tswella pele, e ikamahantse le—
  - a. ho fetolwa kapa ho phumulwa; le
  - b. ho tsamaelana le Molaotheo o motjha.
2. Molao o entsweng wa kgale o sa ntseng o sebetsa ho ya ka dintlha tsa karolwana (1)—
  - a. ha e sebediswe hohle, lebatoweng kapa kae kapa kae jwalo ka pele ho Molaotheo wa mehleng o neng o sebetsa ka ntle ha eba o ile wa fetolwahore o be le ho sebediswa ka bophara; mme
  - b. o ntse o laolwa ke balaodi ba laolang Molaotheo o motjha o ntseng o sebetsa, o ikamahantse le Molaotheo o motjha.

3. Kutlwisiso ya molao o teng

1. Ka ntle ha eba e sa dumellane le sengolwa kapa ho bonahala hore ha e a tshwanela, sesupo sa molao ofe kapa ofe o neng o le teng ha Molaotheo o motjha o sebediswa—
  - a. Rephaboliking ya Afrika Borwa kapa lehaeng (ntle le ha ho bolelwa lebatowa), e lokela ho nkuwa e bolela Rephaboliki ya Afrika Borwa ho ya ka Molaotheo o motjha;
  - b. Palamenteng, Seboka sa Naha kapa Senate, di lokela ho nkuwa di hlalosa Palamente, Seboka sa Naha kapa Lekgotla la Naha la Diprovense ho ya ka Molaotheo;
  - c. ho MoPresidente, Motlatsi wa Mopresidente wa Phethahatso, Letona, Motlatsi wa Letona kapa Kabinete, le nkuwe le hlalosa Mopresidente, Letona, Motlatsi wa Mopresidente kapa Kabinete

ho ya ka Molaotheo o motjha, o ikamahanyang le ntlha ya 9 ya Shejulu ena;

- d. ho Mopresidente wa Senate le nkuwe e le ho bolela Modulasetulo wa Lekgotla la Naha la Diprovense;
  - e. ho lekgotla la ketsamolao la provense, Tonakgolo, setho sa Lekgotla la Phethahatso le setho sa Lekgotla la Phethahatso la provense, e nkuwe e supa lekgotla la ketsamolao la provense, tonakgolo, Lekgotla la Phethahatso kapa setho sa Lekgotla la Phethahatso ka tlasa Molaotheo o motjha, ho ya ka ntlha ya 12 ya Shejulu ena; kapa
  - f. ho puo ya mmuso kapa dipuo tsa mmuso e nkuwe e supa puo efe kapa efe ya mmuso ho ya ka Molaotheo o motjha.
2. Ka ntle ha eba e sa dumellane le maemo kapa e sa lokela, sesupo se setseng molaong wa kgale wa tsamaiso—
    - a. Palamenteng, Ntlo ya Palamente kapa seboka se etsang molao kapa mokgatlo wa Rephaboliki kapa wa lehae, o nkuwe o hlalosa—
      - i. Palamente ho ya ka Molaotheo o motjha ha eba taolo ya molao oo e abetswe kapa o behetswe ho ya ka Molaotheo wa kgale kapa ka Shejulu ena phethahatsong ya naha; kapa
      - ii. Lekgotla la ketsamolao la provense, ha eba taolo ya molao oo e abetswe kapa e behetswe ho ya ka Molaotheo wa kgale kapa ka Shejulu lekgotleng la provense la phethahatso; ka
    - b. ho Mopresidente, Tonakgolo, Molaodi, kapa mosebeleetsi e moholo e mong wa phethahatso, Kabinete, Lekgotla la Matona kapa lekgotla la phethahatso la Rephaboliki kapa la lehae, le nkuwe le hlalosa—
      - i. Mopresidente ka tlasa Molaotheo o motjha, ha taolo ya molao oo e abetswe kapa e behetswe ho ya ka Molaotheo wa kgale kapa Shejulung ena ho lekgotla la phethahatso la naha; kapa
      - ii. Tonakgolo ya provense ho ya ka Molaotheo o motjha ha eba taolo ya molao oo e abetswe kapa e behetswe ho ya ka Molaotheo wa kgale Shejulu ena lekgotleng la phethahatso la provense.

4. Seboka sa Naha

1. Motho ofe kapa ofe eo e neng e le setho kapa mosebeleetsi wa mmuso wa Seboka sa Naha ha Molaotheo o motjha o gala ho sebediswa, e eba setho kapa mosebeleetsi wa mmuso wa Seboka sa Naha ho ya ka Molaotheo o motjha mme o sebetsa e le setho kapa mosebeleetsi wa mmuso ho ya ka dipehelo tsa Molaotheo o motjha.
2. Seboka sa Naha se thehilweng ho ya ka dipehelo tsa karolwana (1) se lokela ho nkuwa jwalo ka ha eka se kgethilwe ho ya ka Molaotheo o motjha o felang ka 30

Mmesa 1999.

3. Seboka sa naha se bopilwe ka ditho tse 400 ho fihlela ka 30 Mmesa 1999. ho ya ka karolo ya 49(4) ya Molaotheo o motjha.
4. Melawana le ditaelo tsa Seboka sa Naha tse sebetsang ha Molaotheo o motjha o sebediswa di tla tswela pele ka ho sebetsa mme di laolwa ke ho fetolwa kapa ho phumulwa.

5. Dikgetho tsa Seboka sa Naha

1. Morero ofe kapa ofe o so kang o phethelwa ke Sebokeng sa Naha ha Molaotheo o sebediswa o tswela pele ho ya ka dipehelo tsa Molaotheo o motjha.
2. Morero ofe kapa ofe o tshwerweng ke Senate ha Molaotheo o motjha o sebediswa o lebiswe Lekgotleng la Naha la Diprovence mme Lekgotla le lokela ho tswela pele ka morero oo ho ya ka dipehelo tsa Molaotheo o motjha.

6. Dikgetho tsa Seboka sa Naha

1. Ha ho dikgetho tsa Seboka sa Naha tse tla tshwarwa pele ho 30 Mmesa 1999. Ka ntle ha Seboka se ka qhalwa ho ya ka dipehelo tsa karolo 50 (2) ka mora hore ho fetiswe kgetho ya ho hloka ho se tshetjwe ha Mopresidente ho ya ka karolo 102 (2) ya Molaotheo o motjha.
2. Karolo ya 50 (1) ya Molaotheo o motjha e sa emisitswe ho fihlela 30 Mmesa 1999.
3. Le ha Molaotheo wa kgale o phumutswe, Shejulu ya 2 Molaotheong jwalo ka ha o fetotswe ke Sehlomathiso sa A Shejulung ena, e sebetsa—
  - a. dikgethong tsa pele tsa Seboka sa Naha sa ka tlasa Molaotheo o motjha;
  - b. ho lahlehelweng ha botho ba Seboka ka mabaka a mang a sa ngolwang karolong ya 47(3) ya Molaotheo o motjha; le
  - c. ho tlatseng dikgeo Sebokeng le ha ho tlatselwa, ho lekolwa, le ha ho sebediswa mananeo a mekga e bile a sebediswa ha ho tlatswa dikgeo tsa mosebetsi ho fihlela dikgetho tsa bobedi tsa Seboka tsa Molaotheo ona o motjha.
4. Karolo ya 47(4) ya Molaotheo o motjha e emisitswe ho fihlela ka dikgetho tsa Seboka sa Naha tsa bobedi ho ya ka Molaotheo o motjha.

7. Lekgotla la Naha la Diprovence

1. Nako e felang pele ho kopano ya pele ya lekgotla la ketsamolao la provense le tshwarwang ka mora kgetho ya pele ho ya ka Molaotheo o motjha—
  - a. kabelo ya boemedi ba mekga ba provense Lekgotleng la Naha la Diprovence e lokela ho tshwana le kabelo eo ka yona ditho tsa senate tse 10 tsa provense di neng di thonngwe ka yona ho ya ka dipehelo tsa karolo ya 48 ya Molaotheo o fetileng; mme
  - b. kabo ya baromuwa ba ka mehla le baromuwa ba bohlokwa mekgeng e emetsweng lekgotleng la

ketsamolao la provense, e tjena:

Province	Permanent Delegates	Special Delegates
1. Kapa Botjhabela	ANC 5, NP 1	ANC 4
2. Freistata	ANC 4, FF 1, NP 1	ANC 4
3. Gauteng	ANC 3, DP 1, FF 1, NP 1	ANC 3, NP 1
4. KwaZulu-Natal	ANC 1, DP 1, IFP 3, NP 1	ANC 2, IFP 2
5. Mpumalanga	ANC 4, FF 1, NP 1	ANC 4
6. Kapa Leboya	ANC 3, FF 1, NP 2	ANC 2, NP 2
7. Provense ya Leboya	ANC 6	ANC 4
8. Leboya Bophirima	ANC 4, FF 1, NP 1	ANC 4
9. Kapa Bophirima	ANC 2, DP 1, NP 3	ANC 1, NP 3

2. Mokga o nang le ditho lekgotleng la ketsamolao la provense o lokela ho—
  - a. thonya baromuwa ba ka mehla ho batho bao e neng e le basenate ha Molaotheo o motjha o ne o sebediswa mme ba eba teng ho ka sebetsa e le baromuwa ba ka mehla; mme
  - b. ka thonya batho ba bang ho ba baemedi ba ka mehla ha feela ho se ba bang kapa palo e sa lekaneng ya ditho tsa kgale tsa basenate.
3. Lekgotla la ketsamolao la provense le lokela ho thonya baromuwa ba ka mehla ho ya ka ho thonya ha mekga.
4. Dikarolwana tsa (2) le (3) di sebetsa feela ha ho thonngwa baromuwa ba ka mehla lekgotlo la pele Lekgotleng la Naha.
5. Karolo 62(1) ya Molaotheo o motjha ha e sebetse ho thonngweng ha ditho tsa kgale tsa Senate hore e be baromuwa ba ka mehla ho ya ka dipehelo tsa temana ena.
6. Melawana le ditaelo tsa Senate tse neng di sebediswa ha Molaotheo o motjha o sebetsa, di lokela ho sebediswa mererong ya Lekgotla la Naha ho fihlela boemong ba ho sebediswa e ikamahantse le diphetoho dife kapa dife kapa ho phumulwa.

8. Bao e neng e le ditho tsa Senate

1. Motho eo e neng e le setho sa Senate ya sa thonngwang ho ba moromuwa wa ka mehla wa Lekgotla la naha la Diprovence o na le tokelo ya ho ba setho se felleltseng sa lekgotla la ketsamolao la provense leo motho a le thonyeditsweng hore e be setho sa Senate ho ya ka karolo 48 ya Molaotheo wa kgale.
2. Ha motho eo e neng e le setho sa Senate a ikgethela ho se be setho lekgotleng la ketsamolao la provense, motho eo o nkuwa jwalo ka motho ya tlohetseng mosebetsi wa ho ba setho sa Senate letsatsi pele Molaotheo o motjha o sebediswa.
3. Moputso, ditumellwa le kumo tsa setho sa mehleng sa Senate se thontsweng ho ba moromuwa wa ka mehla

kapa setho sa lekgotla la ketsamolao la provense di ke ke tsa fokotswa feela ka lebaka la ho thonngwa hoo.

9. Phethahatso ya Naha

1. Mang kapa mang eo e neng e le Mopresidente, Motlatsi wa Mopresidente wa Phethahatso, Letona kapa Motlatsi wa Letona ho ya ka Molaotheo wa kgale, ha Molaotheo o motjha o ne o sebediswa o tswella ho ba setho mme o dula mosebetsing ho ya ka dipehelo tsa Molaotheo o motjha, empa e ikamahanye le temana (2).
2. Ho fihlela 30 Mmesa 1999 dikarolo tsa 84, 89, 90, 91, 93 le 96 tsa Molaotheo o motjha di nkuwe jwalo ka ha eka di baleha ka mokgwa o hlasisitsweng Sehlomathisong B Shejulung ena.
3. Temananyana (2) ha e thibele Letona leo e neng e le setho sa Senate ha Molaotheo o motjha o sebediswa ho tswela pele e le Letona jwalo ka ha ho ngotswe karolwaneng 91(1)(a) ya Molaotheo o motjha jwalo ka ha karolo eo e ngotswe Sehlomathisong B.

10. Makgotla a ketsamolao a Diprovence

1. Motho e mong le e mong eo e neng e le setho kapa mosebeletsi wa mmuso wa lekgotla la ketsamolao la provense ha Molaotheo motjha o sebediswa, motho eo e eba setho kapa mosebeletsi wa mmuso wa provense eo ho ya ka Molaotheo o motjha mme o sebetse e le setho kapa mosebeletsi wa mmuso ho ya ka Molaotheo o motjha mmoho le Molaotheo wa provense o ka bang teng.
2. Lekgotla la ketsamolao la provense le bopilweng ka dipehelo tsa temananyana (1) le nkuwe e le le kgethuweng ho ya ka Molaotheo o motjha nakong e tla fela ka 30 Mmesa 1999.
3. Ho ya ka nako e balletsweng e felang ka 30 Mmesa 1999 e ikamahantse le karolo 108(4), lekgotla la ketsamolao la provense le na le ditho tse ngata tse balletsweng molao oo ho ya ka Molaotheo wa kgale le palo ya ditho tsa Senate tsa kgale tseo e seng e le ditho tsa lekgotla la ketsamolao ho ya ka dipehelo tsa temana 8 ya Shejulu ena.
4. Melawana le ditaello tsa lekgotla la ketsamolao la provense e sebediswang ha Molaotheo o sebediswa, e tswela pele e ikamahantse le ho fetolwa le ho phumulwa.

11. Dikgetho tsa makgotla a ketsamolao a diprovence

1. Le ha Molaotheo wa kgale o phumutswe, Shejulu 2 ya Molaotheo oo jwalo ka ha e fetotswe ho ya ka Sehlomathiso sa A sa Shejulu, e sebetse—
  - a. dikgethong tsa pele tsa lekgotla la ketsamolao la provense ho ya ka Molaotheo o motjha;
  - b. ho lahlehelwa ke ho ba setho sa lekgotla la ketsamolao maemong a mang ho ao ho fanweng ka ona karolong 106 (3) ya Molaotheo o motjha; le
  - c. ho tlatsweng ha dikgeo tse teng tsa mosebetsi

lekgotleng la ketsamolao le tlatseletsong ho lekolweng le ho sebedisweng ha mananeo a dikgeo tsa mosebetsi ho fihlela dikgetho tsa bobedi tsa lekgotla la ketsamolao hoya ka Molaotheo o motjha.

2. Karolo 106 (4) ya Molaotheo o motjha e emisitswe bakeng sa lekgotla la ketsamolao la provense ho fihlela nako ya dikgetho tsa bobedi tsa lekgotla la ketsamolao ho ya ka Molaotheo o motjha.

12. Makgotla a phethahatso a diprovence

1. Motho eo e neng e le Tonakgolo kapa setho sa Lekgotla la phethahatso la provense ha Molaotheo o motjha o kena tshebetsong e tswela pele e le setho mme o kena mosebetsing ho ya ka dipehelo tsa Molaotheo o motjha le Molaotheo wa provense o ka bang teng feela ho sa lebalwe dipehelo tsa temana (2).
2. Ho fihlela Tonakgolo e kgethilweng ka mora dikgetho tsa lekgotla la ketsamolao la provense ho ya ka Molaotheo o motjha e kena mosebetsing kapa provense e sebedisa Molaotheo wa yona ho sa natswe hore ke efe e etsahalang pele dikarolwana tsa 132 le 136 tsa Molaotheo o motjha di lokela ho utlwisiswa jwalo ka ha ho ngotswe Sehlomathisong C ho ya ka Shejulu ena.

13. Melaotheo ya diprovence

Molaotheo wa provense o ileng wa fetiswa pele Molaotheo o motjha o kena tshebetsong o lokela ho itshelela ka karolo ya 143 ya Molaotheo o motjha.

14. Mosebetsi wa molao diprovence

1. Molao mabapi le morero o sebakeng sa tshebetso o lenaneng le Shejulung 4 kapa 5 ya Molaotheo o motjha oo ha Molaotheo o motjha o sebediswa o ile wa tsamaiswa ka taolo lekgotleng la phethahatso la setjhaba o ka ajwa ke Mopresidente ka kgweletso ho ya nang le matla lekgotleng la phethahatso la provense ka tumello ya Lekgotla la Phethahatso la provense.
2. Ho fihlela ho hlokeha hore mosebetsi wa lekgotla la ketsamolao ho ya ka temananyana (1) o tle o atlehe, Mopresidente ho ya ka kgweletso, a nna a—
  - a. fetola molao oo kapa a o betla hore a tle a laole tlhaloso ya ona kapa taolo ya ona;
  - b. moo mosebetsi o sa sebedisweng molaong kaofela ho phumulwa le ho phethiswa ka diphetoho le ka ntle ho diphetoho dife kapa dife kapa dikamohelo tse hlalositsweng temaneng (a), dipehelo tseo mesebetsi e phethilweng ho tsona kapa ho fihlela moo mosebetsi o phethwang teng kapa laola morero ofe kapa ofe wa bohlokwa ka lebaka la kabo ha mmoho le ho falliswa kapa kadimano ya basebetsi kapa ho fetiswa ha thepa, melato, ditokelo le ditlamo, ho di isa kapa ho di amohela ho tswa lekgotleng la phethahatso la mmuso kapa la provense kapa lefapha lefe kapa lefe la puso,

- taolo, tshebeletso ya tshireletso kapa mekgatlo e meng feela
- c. laola ntlha e nngwe le e nngwe e hlokahalang e le sephetho sa tshebetso, ho kenyeleditse phethiso kapa basebetsi ba bang kapa phethiso ya thepa, mekitlane, ditokelo le setlamo, ho ya kapa ho tswa phethahatsong ya naha kapa provense kapa lefapha la mmuso, tsamaiso, ditshebeletso tsa tshireletso kapa motheo o mong.
3. a. Kgatiso ya kgweletso ka nngwe e entsweng ho ya ka dipehelo tsa temananyana ya (1) kapa (2) e lokela ho nehelwa Seboka sa Naha le Lekgotla la Naha la Diprovense matsatsing a 10 a phatlalatso ya kgweletso.
- b. Ha Seboka sa Naha ha mmoho le Lekgotla la Diprovense a sa ananele kgweletso eo kapa pehelo efe kapa efe ya yona, kgweletso eo e fellwa ke nako empa e sa ame—
4. i. tshebetso ya eng kapa eng e entsweng ka dipehelo tsa kgweletso eo kapa pehelo eo, pele e fellwa ke nako; kapa
- ii. tokelo kapa tshwanelo e fumanweng kapa tlameho kapa molao o hlalileng pele e fellwa ke nako.
4. Ha molao o ajwa ho ya ka dipehelo tsa temananyana (1), tlhaloso efe kapa efe ya molao ho molaodi ya e laolang e amohelwe e le tlhaloso ho molaodi eo a filweng mosebetsi oo.
5. Kobo efe kapa efe ya molao ka karolo 235(8) ya Molaotheo wa mehleng mmoho le phetolo, kamohelo kapa ho phumulwa le phetiso botjha ya molao kapa ketso efe kapa efe e etswang ka karolo eo, e tla nkwa jwale ka ha e ka e entswe ho ya ka temana ena.
- a. Lekgotla la Molaotheo le thehilweng ke Molaotheo wa mehleng le fetoha Lekgotla la Molaotheo tlasa Molaotheo o motjha.
- b. ....
- [Temananyana (b) e hlakotswe ke karolo 20(a) ya Molao 6 wa 2001.]*
- a. Karolo ya Tjhebisiso ya Boipiletso ya Lekgotla le Phahameng la Afrika Borwa e ba Lekgotla le Phahameng la Boipiletso ka tlasa Molaotheo o motjha.
- b. ....
- [Temananyana (b) e hlakotswe ke karolo 20(a) ya Molao 6 wa 2001.]*
- a. Karolo ya provense kapa ya selehae ya Lekgotla le Phahameng la Afrika Borwa kapa lekgotla le phahameng la mahaeng kapa karolo ya kakaretso ya lekgotla le jwalo, e ba lekgotla le phahameng ka tlasa Molaotheo o motjha ka ntle le ho tokiso sebakeng seo e sebetsang ho sona, ho latela temana (6).
- b. Mang kapa mang ya sebetsang ofising kapa a thonngwe ho ka sebetsa ofising e le Moahlodi wa Mopresidente, Motlatso wa Moahlodi wa Mopresidente kapa moahlodi wa lekgotla la dinyewe eo a hlalositsweng temaneng ya (a) ha Molaotheo o sebediswa e tla ba Moahlodi wa Mopresidente kapa moahlodi wa lekgotla le jwalo la dinyewe ho ya ka Molaotheo o motjha ho ya le ka ho arolwa ho nahannweng temanyaneng (6).
5. Ka ntle ha eba ho se tumellano le tikoloho kapa e sa loka hohang feela ho hlaloswa molaong ofe kapa ofe kapa tsamaiso ho—
- a. Lekgotla la Molaotheo ka tlasa Molaotheo wa mehleng ho tshwanetse ho amohelwa e le ho bolela Lekgotla la Molaotheo ka tlasa Molaotheo o motjha.
- b. Karolo ya Boipiletso ya Lekgotla le Phahameng la Afrika Borwa e amohelwe e bolela Lekgotla le Phahameng la Boipiletso; le
- c. Karolo ya provense kapa ya selehae ya Lekgotla le Phahameng la Afrika Borwa kapa lekgotla le phahameng la lehae kapa karolo e akaretsang ya lekgotla leo e nkwe e bolela Lekgotla le Phahameng.
- a. Ha ho ka kgoneha ka pele ka mora hoba Molaotheo o motjha o sebediswe makgotla ohle mmoho le moralo a ona, sebopeho, tshebetso le matla a tshebetso le molao o lokelang, o lokela ho hlophiswa botjha ka sepheo sa ho theha tsamaiso ya toka e tshwanelang ditlhoko tsa Molaotheo o motjha.
- b. Setho sa Kabinete se ikarabellang ho tsa toka mme e sebetsa nakwanafeela ka mora therisano le Khomishene ya Ditshebeletso ya Molao, a qaletlhophiso e ntjha e lebeletsweng temaneng ya (a).

15. Molao o teng ka ntle ho matla a ketsamolao ya Palamente

1. Bolaodi bo teng lekgotleng la phethahatso la naha bo tsamaisang molao ofe kapa ofe o ka ntle ho matla a Palamente ha Molaotheo o motjha o sebediswa, bo tla dula bo na le tshwanelo ya ho tsamaisa molao ho fihlela o abelwa bolaoding bo lekgotleng la phethahatso la provense ho ya ka dipehelo tsa temana 14 ya Shejulu ena.
2. Temananyana (1) e tla feela dilemong tse pedi ka mora hore Molaotheo o sebediswe.

16. Makgotla a dinyewe

1. Lekgotla le leng le le leng la dinyewe ha mmoho le makgotla a setso a neng a leng teng pele ho kenngwa tshebetso Molaotheo o motjha le tla tswela pele ka mosebetsi wa lona mme le sebedise matla a tshebetso ya molao ka moo molao o dumelang mme mang kapa mang ya sebetsang ofising e le mosebeletsi wa molao o tla tswela pele ho sebetsa ho ya ka molao o sebedisetswang maemo ao, le ho ya ka—
- a. phetoho efe kapa efe kapa ho phumulwa ha molao oo; ha mmoho le
- b. tumellano le Molaotheo o motjha.
6. a. Ha ho ka kgoneha ka pele ka mora hoba Molaotheo o motjha o sebediswe makgotla ohle mmoho le moralo a ona, sebopeho, tshebetso le matla a tshebetso le molao o lokelang, o lokela ho hlophiswa botjha ka sepheo sa ho theha tsamaiso ya toka e tshwanelang ditlhoko tsa Molaotheo o motjha.
- b. Setho sa Kabinete se ikarabellang ho tsa toka mme e sebetsa nakwanafeela ka mora therisano le Khomishene ya Ditshebeletso ya Molao, a qaletlhophiso e ntjha e lebeletsweng temaneng ya (a).

7. a. Mang kapa mang ya ofising ha Molao wa tukiso ya Molaotheo wa Afrika Borwa ya 2001e kena tshebetsong, ele—
- Mopresidente wa Lekgotla la Molaotheo, e ba Moahlodi e moholo jwalo ka ha ho hlalositswe karolong 167 (1) ya Molaotheo o motjha
  - Motlatsi wa Mopresidente wa Lekgotla la Molaotheo, e ba Motlatsi wa Moahlodi e moholo jwalo ka ha ho hlalositswe karolong 167(1) ya Molaotheo o motjha
  - Moahlodi e moholo e ba Mopresidente wa Lekgotla le Phahameng la Boipileto jwalo ka ha ho hlalositswe karolong 168(1) ya Molaotheo o motjha
  - Motlatsi wa Moahlodi e moholo e ba Motlatsi wa Mopresidente wa Lekgotla le Phahameng la Boipileto jwalo ka ha ho hlalositswe karolong 168(1) ya Molaotheo o motjha.
- b. Melao kapa ditaelo tsohle tse entsweng ke Mopresidente wa Lekgotla la Molaotheo kapa Moahlodi e moholo pele ho Molao wa tukiso ya Molaotheo wa Rephaboliki ya Afrika Borwa wa 2001 o kena tshebetsong, di ntse di sebetse ho fihlela di hlakolwa kapa di lokiswa.
- c. Ntle le ha e sa tsamaisane le sengolwa kapa e sa loka, tebiso molaong o mong le o mong kapa tsamaiso ho ya ho Moahlodi e moholo kapa Mopresidente wa Lekgotla la Molaotheo e tshwanetse e nkuwe e le tebiso ho Moahlodi e moholo jwalo ka ha ho hlalositswe karolong 167(1) ya Molaotheo o motjha.

[Temananyana (7) e kentswe ke karolo 20(b) ya Moalo 6 wa 2001.]

17. Dinyewe tse so fele makgotleng

Dinyewe tsohle tse neng di so phethelwe lekgotleng ha Molaotheo o motjha o kena tshebetsong di lokela ho phethwa jwalo ka ha eka Molaotheo o motjha o ne o sa fetiswa, ntle le ha ditshwanelo tsa toka di bontsha ka mokgwa o mong.

18. Bolaodi ba Botjhutjhisi

- Karolo ya 108 ya Molaotheo wa mehleng e dula e sebetse ho fihlela Molao wa Palamente o karolong ya 179 ya Molaotheo o motjha o sebediswa. Temananyana ena ha e ame ho thonngwa ke Motsamaisi wa Naha wa Botjhutjhisi ba Setjhaba ka dipehelo tsa karolo ya 179.
- Mohlakisikakaretso ya mosebetsing ha Molaotheo o sebediswa o tla tswela pele ka mosebetsi ho ya ka dipehelo tsa molao o amanang le mosebetsi oo, ho sa lebalwe dipehelo tsa temananyana (1).

19. Dikano le Boitlamo

Motho a ntseng a sebetse ho latela dintlha tsa Shejule sena a nkileng kano ya mosebetsi kapa a entse boitlamo ka

tlasa Molaotheo o fetileng ha ho hlokahele a phethe kano ya mosebetsi kapa ho itlamo ka tlasa Molaotheo o motjha.

20. Dikano le Boitlamo

- Karolong ena “mokatlo wa molaotheo” e bolela—
  - Mosireletsi wa Setjhaba;
  - Khomishene ya Ditokelo tsa Botho ya Afrika Borwa;

[Serapa (b) se lokisitswe ke karoo 4 ya Molao 2 wa 1998.]

  - Khomishene ya Tekano ya Bong;
  - Mohlakisikakaretso;
  - Reserve Bank ya Afrika Borwa;
  - Khomishene ya Ditjhelete le Matlotlo;
  - Khomishene ya Ditshebeletso tsa Toka;
  - Lekgotla la Puo la Afrika Borwa.
- Motheo ofe kapa ofe wa Molaotheo o bopilweng ke Molaotheo wa mehleng o tla tswela pele ho sebetse tlasa dipehelo tsa molao o sebetse ho ona mme mang kapa mang ya leng maemong a setho sa khomishene, setho sa lekgotla la Reserve bank kapa Lekgotla la Puo la Afrika Borwa, Mosireletsi wa Setjhaba kapa Mohlakisikakaretso ha Molaotheo o motjha o sebediswa o tla tswela pele a le maemong ao ho ya ka molao o sebediswang maemong ao, ho latelwa—
  - phetolo efe kapa efe kapa ho phumulwa ha molao oo; le
  - tumellano la Molaotheo o motjha.
- Dikarolo tsa 199(1), 200(1), (3) le (5) ho fihlela ho (11) le 201 ho fihlela ho 206 tsa Molaotheo wa kgale, di tla dula di le tshebetsong ho fihlela di phumulwa ka Molao wa Palamente o fetisitsweng tlasa dipehelo tsa karolo ya 75 ya Molaotheo o motjha.
- Ditho tsa Khomishene ya Tshebeletso ya Toka tse bolelwang karolwaneng 105(1)(h) ya Molaotheo wa kgale ha e sa hlalele le ditho tsa Khomishene ha ditho tseo ho hlalositsweng karolong 178 (1)(i) ya Molaotheo o motjha ba kgethelwa ho ba mosebetsing.
  - Lekgotla la Volkstaat le thehilweng tlasa dipehelo tsa Molaotheo wa kgale le tla tswela pele ho sebetse tlasa dipehelo tsa molao o etswang o tobaneng le lona mme mang kapa mang ya neng a na le maemo ho yona ha Molaotheo o motjha o sebediswa o tla tswela pele maemong ao tlasa dipehelo tsa molao o tobaneng le lona, ho ya ka—
    - hore phetolo kapa ho phumulwa ha molao; mmoho le
    - hore o dumellane le Molaotheo.
  - Dikarolo tsa 184 A, 184 B(1)(a), (b) le (d) tsa Molaotheo wa kgaledi dula di sebetse ho fihlela di hlakolwa ka Molao wa Palamente ofetisitsweng tlasa dipehelo tsa karolo ya 75 ya Molaotheo o motjha.

21. Ho fetiswa ha molao o hlokwang ke Molaotheo

1. Moo Molaotheo o qosang hore ho fetiswe molao wa naha kapa wa provense, molao oo o lokela ho fetiswa ke bolaodi bo lokelang ka nako e lekaneng ya mohla Molaotheo o motjha o neng o sebetisa.
2. Karolo ya 198(b) ya Molaotheo o motjha e ke ke ya sebediswa ho fihlela molao o lebeletsweng o fetiswa.
3. Karolo ya 199(3)(a) ya Molaotheo o motjha e ke ke ya sebediswa pele dikgwedi tse tharo di feta ka mora molao o lebeletsweng o fetiswa.
4. Molao wa Naha o lebeletsweng karolong 217(3) ya Molaotheo o motjha o lokela ho fetiswa pele ho feta dilemo tse tharo tsa mohla Molaotheo o motjha o sebediswang, empa ho hlokeha ha molao o etswang nakong ena ha ho thibele tshebediso ya leano le hlalositsweng karolong 217(2).
5. Ho fihlela Molao wa Palamente o hlalositsweng karolong 65(2) ya Molaotheo o motjha o fetisitswe molao wa provense ka nngwe o ka nna wa lekanyetsa tsamaiso ya ona ho ya ka dipehelo tseo ka tsona matla a fuweng baromuwa ba ona ho e kgethela Lekgotleng la Naha la Diprovense.
6. Ho fihlela molao o lebeletsweng karolong 229(1)(b) wa Molaotheo o motjha o fetisitswe, masepala o na le matla a ho beha boholo ba lekgetho kapa tefello ya thepa eo a filweng matla a ho a batla ha Molaotheo o qala ho sebediswa.

22. Kopano ya setjhaba le poelano

1. Le ha ho ena le dipehelo dife kapa dife tse ding tsa Molaotheo o motjha le ka ntle ho ho phumulwa ha Molaotheo wa kgale, dipehelo tsohle tse tsamaelanang le tshwarelo e fuperweng Molaotheong wa mehleng ho ya ka sehlooho sa “Kopano ya Setjhaba le Poelano” di lokela ho ba karolo ya Molaotheo o motjha mabapi le Molao wa Nthsetsopele ya Kopano ya Setjhaba le Poelano wa 1995 (Molao wa 34 wa 1995) jwalo ka ha o fetotswe, ho kenyeletswa mabaka a yona a bonnete.
2. Bakeng la maikemisetso a temananyana (1), letsatsi la “6 Tshitwe 1993”, moo le hlahellang teng Molaotheong o fetileng ka tlasa “Kopano ya Setjhaba le Poelano”, ditshwanetse dibalwe e le “11 Motsheanong 1994”.

[Temananyana (2) e kentswe ke karolo 3 ya Molao wa tokiso ya pele ya Molaotheo wa 1997.]

23. Bili ya Ditokelo

1. Molao wa naha o lebeletsweng karolong 9(4), 32(2) le 33(3) ya Molaotheo o motjha o lokela ho fetiswa nakong ya dilemo tse tharo ho tloha mohlang Molaotheo o motjha o kenngwang tshebetsong.
2. Ho fihlela molao o lebeletsweng dikarolong tsa 32(2) le 33(3) wa Molaotheo o motjha o fetisitswe—
  - a. karolo 32(1) e lokela ho balwa tjena:

“(1) Motho e mong le e mong o na le tokelo ya

ho tseba ditaba kaofela tseo mmuso o di tsebang kapa e meng ya makala mafapheng afe kapa afe a mmuso ha feela tsebo eo e hlokeha mabapi le ho phethisa kapa ho boloka tse ding tsa ditokelo tsa hae.”; le

- b. karolo 33(1) le ya (2) di lokela ho amohelwa tjena:

“Motho e mong le e mong o na le tokelo ya—

    - (a) ho ba le ho nka mohato wa molao ha e le hore ditokelo tsa hae kapa ditabatabelo tsa hae di a hanelwa kapa di bang kotsing;
    - (b) ka tsamaiso e nepahetseng mohato wa toka wa molao moo e leng hore tse ding tsa ditokelo kapa ditebello tsa molao tsa bona di a ameha kapa di bang kotsing;
    - (c) a fuwe mabaka ka ho ngola mabapi le mohato wa taolo a mang ditokelo ife kapa dife tsa bona le ditabatabelo ka ntle ha eba mabaka a mohato oo a se a phatlaladitswe; le
    - (d) mohato wa taolo wa toka ho ya ka mabaka a filweng moo ditokelo tsa bona di amehang teng kapa di bang kotsing.”.
3. Dikarolo tsa 32(2) le 33(3) tsa Molaotheo o motjha di fela ha eba molao o lebeletsweng dikarolong tseo ha di a fetiswa ka dilemo tse tharo tsa mohla Molaotheo o sebediswang.

24. Tsamaiso ya setjhaba le ditshebeletso tsa tshireletso

1. Dikarolo tsa 82(4)(b), 215, 218(1), 224 ho isa ho 228, 236(1), (2), (3), (6), (7)(b) le (8) le 237(1) le 239(4) le(5) tsa Molaotheo wa kgale di ntse di le tshebetsong jwalo ka ha eka Molaotheo wa kgale ha o a phumulwa, ho ya ka—
  - a. diphetoho dikarolong tse ngotsweng Sehlomathisong sa D;
  - b. diphetoho tse ding kapa ho phumulwa ha dikarolo tseo ka Molao wa Palamente o fetisitsweng ka tlasa dipehelo tsa karolo ya 75 ya Molaotheo o motjha, ha mmoho; le
  - c. tumellano le Molaotheo o motjha.
2. Khomishene ya Tshebeletso ya Setjhaba le dikhomishene tsa ditshebeletso tsa diprovense tse hlaloswang Kgaolong 13 ya Molaotheo wa kgale, di dula di le tshebetsong tlasa dipehelo tsa Kgaolo eo mme molao o sebediswang ho yona jwalo ka ha eka Kgaolo eo e hlakotswe ho fihlela Khomishene le dikhomishene tsa diprovense di fediswa ka Molao wa Palamente o fetisitsweng ka dipehelo tsa dikarolo tsa 75 tsa Molaotheo o motjha.
3. Ho phumulwa ha Molaotheo wa kgale ha ho ame kgweletso efe kapa efe e ntshitsweng ho ya ka karolo ya 237(3) ya Molaotheo wa kgale mme kgweletso ya mofuta oo e tla tswela pele tshebetsong ho ya ka—
  - a. phetoho efe kapa efe kapa ho phumulwa; le
  - b. tumellano le Molaotheo o motjha.

25. Keketseho ya ho se atlehe ho kgethweng makgotleng a ketsamolao

1. Mang kapa mang eo Molaotheo o motjha o sebetsa a ahlotswe Rephaboliking nako e fetang kgwedi tse 12 a le tjhankaneng a ne a sa fuwa boikgethelo ba faene, ha a tshwanela ho kgethelwa ho ba setho sa Seboka sa Naha kapa lekgotla la ketsamolao la provense.
2. Ho se atlehe ha motho tlasa dipehelo tsa temananyana (1)—
  - a. ho a fela ha kahlolo e ka qhelelwa thoko ha ho entswe boipiletso kapa nako ya kahlolo ya fokotswa ha ho entswe boipiletso hore e se hlole e ka mo sitisa; hape
  - b. ho fela ha ho feta dilemo tse hlano kahlolo e phethilwe Mmuso wa selehae.

26. Mmuso wa selehae

1. Ho fihlela dipehelo tsohle tsa dikarolo tsa 151, 155, 156 le 157 tsa Molaotheo o motjha—
  - a. dipehelo tsa Molao wa Phethoho wa Mmuso wa Selehae wa 1993 (Molao wa 209 wa 1993), jwalo ka ha o ka fetolwa nako le nako ke lekgotla la ketsamolao le tsamaelana le Molaotheo o motjha o tla dula ho fihlela ka 30 Mmesa 1999 kapa ho fihlala o phumulwa ho tswa feela hore ke efe e potlakileng; le

[Temananyana (a) e fetotswe ke karolo 5(a) ya Molao 2 wa 1998.]

- b. morena wa setjhaba ya hlokometseng melo ya setso mme a dula sebakeng seo e leng sa lekgotla la phetoho la selehae, lekgotla la phetoho la mahaeng kapa lekgotla la boemedi la phethoho le hlalositsweng Molaong wa Phethoho wa Mmuso wa 1993 mme o hlwailwe jwalo ka ha o ngotswe karolong 182 ya Molaotheo wa kgale, mme e ka ba

setho se seng molaong se tshwanelang ho ba setho sa lekgotla leo ho fihlela 30 Mmesa 1999 kapa ho fihlela Molao wa Palamente o fana ka molao o mong.

[Temananyana (b) e fetotswe ke karolo 5(b) ya Molao 2 wa 1998.]

2. Karolo 245 (4) ya Molaotheo wa mehleng e sa ntse e sebediswa ho fihlela tshebediso ya karolo eo e ba e fela. Karolo 16(5) le ya (6) Molao wa Mmuso wa Selehae wa 1993 o ke ke wa hlakolwa pele ho 30 Mmesa 1999.

[Temananyana (2) e lokisitswe ke karolo 5(b) ya Molao 2 wa 1998.]

27. Poloko ya Melao ya Palamente le Melao ya diprovense

Karolo 82 le 124 tsa Molaotheo o motjha ha di ame poloko ya Molao wa Palamente kapa Molao wa Diprovense o fetisitsweng pele Molaotheo o motjha o sebediswa.

28. Ho ngodiswa ha thepa e tsitsitseng ya mmuso

1. Ka ho hlahisa lengolo le tswang ho bolaodi bo nang le matla ka hore thepa e tsitsitseng ya mmuso e matleng a mmuso o itseng ho ya ka dipehelo tsa karolo 239 ya Molaotheo wa kgale mongodisi wa ditumellano tseo o tlameha ho hlokomela hore tsohle tse ngotsweng kapa ditiiso kapa bongodisi bo batlehang bofe kapa bofe, lebitso la ditumellano kapa ditokomane tse ding tsa ho ngodisa thepa e tsitsitseng lebitsong la mmuso.
2. Ha ho lekgetho, tefello kapa tefo efe kapa efe e tla leshwa ho ya ka ngodiso ho ya ka dipehelo tsa temananyana (1).

Shejulu 6A

[Shejulu 6A e kentswe ke karolo 6 ya Molao 10 wa 2003

mme ya hlakolwa ke karolo 6 ya Molao 14 wa 2008.]

Shejulu 6B

[Shejulu 6B e ne e le Shejulu 6A, e kentswe ke karolo 2 ya Molao 8 wa 2002, ya lokiswa ke karolo 5 ya Molao 10 wa

2003, ya nehwa palo botjha ke karolo 6 ya Molao 10 wa 2003 mme ya hlakolwa ke karolo 5 ya Molao 15 wa 2008.]

Shejulu 7: Melao e Hlakotsweng

Nomoro le Selemo	Sehlooho
Molao 200 wa 1993	Molaotheo wa Rephaboliki ya Afrika Borwa, 1993
Molao 2 wa 1994	Molao wa tukiso ya Molaotheo wa Rephaboliki ya Afrika Borwa, 1994
Molao 3 wa 1994	Molao wa tukiso ya bobedi ya Molaotheo wa Rephaboliki ya Afrika Borwa, 1994
Molao 13 wa 1994	Molao wa tukiso ya boraro ya Molaotheo wa Rephaboliki ya Afrika Borwa, 1994
Molao 14 wa 1994	Molao wa tukiso ya bone ya Molaotheo wa Rephaboliki ya Afrika Borwa, 1994
Molao 24 wa 1994	Molao wa tukiso ya botshelela ya Molaotheo wa Rephaboliki ya Afrika Borwa, 1994

Nomoro le Selemo	Sehlooho
Molao wa 29 wa 1994	Molao wa tukiso ya bohlano ya Molaotheo wa Rephaboliki ya Afrika Borwa, 1994
Molao wa 20 wa 1995	Molao wa tukiso ya Motheotheo wa Rephaboliki ya Afrika Borwa, 1995
Molao wa 44 wa 1995	Molao wa tukiso ya bobedi ya Molaotheo wa Rephaboliki ya Afrika Borwa, 1995
Molao 7 wa 1996	Molao wa tukiso ya Molaotheo wa Afrika Borwa, 1996
Molao 26 wa 1996	Molao wa tukiso ya boraro ya Molaotheo wa Rephaboliki ya Afrika Borwa

Sehlomathiso sa A: Diphetolo Shejulung 2 ya Molaotheo wa mehleng

1. Phetolo ya karolo 1 ka e latelang:

1. Mekga e ngodisitsweng ho latela molao wa naha mme e phehisana dikgethong tsa Seboka sa Naha e tla thonya bo nkgetheng bakeng la dikgetho tseo lenaneng la bonkgetheng ba lokisitsweng ho latela Shejulu le molao wa naha.

2. Phetolo ya ntlha 2 ka e latelang:

2. Ditulo Sebokeng sa Naha jwalo ka ha ho hlwauwe karolong 46 ya Molaotheo o motjha ditla ba tjena:
  - a. Karolo e lekanang ya ditulo ho tswa lenaneng la lebatowa le nehetsweng ke mekga, ka palo e ya ditulo tse behetsweng mabatowa a hlwauweng ke Khomishene bakeng la dikgetho tse tlang tsa Seboka, ho nahannwe lesedi le teng la ba kgethi le kemedi ya mekga e nang le thahasello.
  - b. Karolo e nngwe ya ditulo ho tswa lenaneng la naha le nehetsweng ke mekga kapa mananeng a mabatowa a sa kang a nehelwa.

3. Phetolo ya ntlha 3 ka e latelang:

3. Mananeo a bonkgetheng bao mokga o nehelaneng ka ona, a tla kenyeletsa mabitso a sa feteng palo ya bonkgetheng ba lekanang le palo ya ditulo tse Sebokeng sa Naha mme lenane ka leng le tla bontsha mabitso ka tatellano ya ka moo mokga o tlabeng o hlwaile.

4. Phetolo ya ntlha 5 ka ho fetola mantswe a tlang pele ho serapa (a) ka mantswe a latelang:

5. Ditulo tseo ho buuwang ka tsona ntlheng 2(a) di tla abelwa lebatowa ka leng ho mekga e phehisang ka dikgetho, tjena:

5. Phetolo ya ntlha 6—

- a. ka ho fetola mantswe a tlang pele ho serapa (a) ka mantswe a latelang:

6. ditulo tseo ho builweng ka tsona ntlheng 2(b) di tla abelwa mekga e phehisang ka dikgetho, ka tsela ena:

le

a. ka ho fetola serapa (a) ka serapa se latelang:

- (a) Palo ya dikgetho ka tulo ka nngwe e tla hlaoswa ka ho arola palo kaofela ya dikgetho tse entsweng naheng yohle ka palo ya ditulo tse Sebokeng sa Naha le se le seng, le sephetho le se le seng, ho sa natswe dikotwana, e tlabala palo ya dikgetho ho ya ka ditulo.

6. Phetolo ya karolo ya ntlha 7(3) ka ho fetola serapa (b) ka serapa se latelang:

- (b) Phetolo ya palo ya dikgetho tsa ditho di tla hlaoswa ka ho arolapalo kaofela ha yona e kgethilweng naheng ho tloswa palo ya dikgethonaheng yohle ho etsesa mokga o mong oo ho buisanweng ka ona serapeng(a) ka palo ya ditho Sebokeng, le se le seng, ho tloswa palo ya dithotse abilweng ha ho qetwa mokgeng oo ho ya ka dipehelo tsa serapa (a).

7. Phetolo ya karolo 10 ka ntlha e latelang:

10. Palo ya ditho lekgotleng la ketsamolao provenseng di tla behwa hoyla ka dipehelo tsa karolo 105 ya Molaotheo o motjha.

8. Phetolo ya ntlha 11 ka ho ngola ka ntlha e latelang:

11. Mekga e ngodisitsweng ho ya ka dipehelo tsa molao wa naha mme diphehisana ka dikgetho tsa lekgotla la ketsamolao la provense le tlakgetha bakgethwa hore ba kgethelwe lekgotla la ketsamolao mananeng aprovense a lokiseditsweng ho ya ka Shejulu ena le molao wa naha.

9. Phetolo ya karolo 16 ka ntlha e latelang:

16. Ho kgethwa ha ditho

1. Ka mora hore ho balwa ha dikgethoho qetwe, palo ya baemedi bamokga ka mong o hlaositswe mme sephetho sa dikgetho se phatlaladitsweho ya ka dipehelo tsa karolo 190 tsa Molaotheo o motjha, Molaotheo o tla, kamora matsatsi a mabedi ka mora phatlalatso, kgetha ho tswa lenaneng kaleng bakgethwa ba phatlaladitswe ho ya ka molao wa naha, baemedi bamokga ka mong lekgotleng la ketsamolao.\
2. Ho ya ka kgetho ya dipehelo tsa temananyana (1) ha lebitso la mokgethwa le

hlahella hangata mananeng a mang a Seboka sa Naha le lekgotla la ketsamolao la provense (ha eba kgetho ya Seboka le lekgotla la ketsamolao a tshwerwe ka nako e le nngwe) mme mokgethwa eo a tla kgethwa e le moemedi dibakeng tse ngata, mokga o rometseng lenane le jwalo o tla, ka mora matsatsi a mabedi ka mora phatlalatso e jwalo, hlaloesetsa Khomishene hore mokgethwa eo o tla kgethwa lenaneng lefe kapa mokgethwa o tla sebetsa lekgotleng lefe la ketsamolao, ho ya ka moo a ratang ka teng mme ho latela maemo ana , lebitso la mokgethwa le tla hlakolwa mananeng amang.\

3. Khomishene e tla phatlalatsa ke hona mabitso a baemedi lekgotleng la ketsamolao kapa makgotleng a ketsamolao...

10. Phetolo ya karolo 18 ka ho ngola mantswe ana bakeng sa serapa (b) ka serapa:

(b) moemedi o thongwa jwalo ka moromuwa wa ka mehla Lekgotleng la Naha la Diprovence;

11. Phetolo ya ntlha 19 ka ntlha e latelang:

19. Lenane la ditho tsa mokga tseo ho builweng ka tsona ntlheng 16 (1) di ka eketswa nakong e nngwe hang feela nakong ya dikgwedi tsa pele tse latelang mohla kgetho ya baemedi e seng e qetilwe e le ho tlatsa dikgeo tsa nakwana: Ka ntle ha eba keketso eo e tla etswa qetellong ya lenane.

12. Ho fetolwa ha ntlha 23 ka serapa se latelang:

23. Sekgeo sa mesebetsi

1. Moo e leng hore ho na le sekgeo lekgotleng la ketsamolao moo Shejulu ena e ka sebetsang teng, mokga o kgethileng setho se tlohang se tla tlatsa sekgeo seo ka ho kgetha setho—
  - a. seo lebitso la hae le hlahellang lenaneng la bonkgetheng leo setho se tlohang se neng se ileng sa kgethwa ho lona, mme
  - b. ya latelang ebile a ka ba teng lenaneng.
2. Kgetho ya ho tlatsa sekgeo e tla romelwa ho Sepikara ka ho ngola.
3. Ha eba mokga o emetsweng lekgotleng la ketsamolao o qhalana kapa o kgaotsa ho sebetsa mme ditho tseo di lesa ditulo tsa

tsona ho ya ka ntlha 23A(1) ditulo tseo di tla abelwa mekga e meng ho ya ka diphetoho jwalo ka ha eka ditulo tseo di ne di lahluwe ho ya ka ntlha 7 kapa 14, ho ya ka moo ho ka etswang ka teng.

13. Ho kenyeletswa ha ntlha e latelang ka mora ntlha 23:

23. Ho ekeletswa ha matla ha ho lahlehelwa ke botho ba makgotla a ketsamolao

1. Setho se lahlehelwa ke botho ba lekgotla la ketsamolao boo Shejulu ena e sebediswang ho yona ha eba motho eo jwalo ka setho sa mokga o kgethileng motho eo jwalo ka setho sa lekgotla la ketsamolao.
2. Le ka ntle ho temananyana (1) mokga ofe kapa ofe o teng wa dipolotiki o ka fetola lebitso la ona nako e nngwe le e nngwe feela.
3. Molao wa Palamente o ka, ho ya ka nako e seng kae ka mora hoba Molaomtheo o be teng, fetiswa ho ya ka karolo 76(1) ya Molaotheo o motjha ho fetola ntlha ena le ntlha 23 ho fana ka mokgwa oo ka ona setho sa lekgotla la ketsamolao eo a kgaotsang ho ba setho sa mokga o mo kgethileng, a boloke botho ba lekgotla la ketsamolao.
4. Molao wa Palamente oo o hlalositsweng temananyaneng (3) o ka fana ka—
  - a. mokga ofe kapa ofe o teng o kopane le mokga o mong; kapa
  - b. mokga ofe kapa ofe o ikarole hore e be mekga e mengata.

14. Ho hlakolwa ha ntlha ya 24.

15. Ho fetolwa ha ntlha ya 25—

- a. ka ho fetola tlhaloso ya “Khomishene” ka tlhaloso e latelang:

‘Khomishene’ e hlalosa Khomishene ya Dikgetho eo ho builweng ka yona karolong 190 ya Molaotheo o motjha;

le

- b. ka ho kenyeletsa tlhaloso e latelang ka mora tlhaloso ya “lenane la setjhaba”:

‘Molaotheo o motjha’ o hlalosa Molaotheo wa Rephaboliki ya Afrika Borwa, 1996;

16. Ho hlakolwa ha ntlha 26.

Sehlomathiso sa B: Mmuso wa Kopano ya Setjhaba: Boemong ba naha

1. Karolo 84 ya Molaotheo o motjha o ikemiseditse ho kenyeletsa dikarolwana tse latelang:

3. Mopresidente a rerisane le Motlatsi wa Mopresidente wa Phethahatso—
  - a. ntshetso peleng le phethahatsong ya maano a mmuso wa naha;
  - b. mererong yohle e lebaneng le taolo ya kabinete le phethahatsong ya mosebetsi wa Kabinete;
  - c. kabelong ya mesebetsi ho Motlatsi wa Mopresidente wa Phethahatso;
  - d. pele a ka kgetha mang kapa mang ho ya ka Molaotheo kapa molao ofe kapa ofe ho kenyeletswa le ho kgethwa ha lenqosa kapa baemedi bafe kapa bafe ba mmuso;
  - e. pele a thonya dikhomishene tsa dipatlisiso;
  - f. pele a ka epa pitso ya reforandamo; le
  - g. pele a ka tshwarela kapa a lokolla batlodi ba molao.

2. Karolo 89 ya Molaotheo o motjha o ikemiseditse ho kenyeletsa dintlha tse latelang tsa karolwana:

3. Karolwana (1) le (2) di ka sebediswa le ho Motlatsi wa Mopresidente wa Phethahatso.

3. Serapa (a) ya karolo 90(1) ya Molaotheo o motjha e ikemiseditse hore e balwe tjena:

- (a) Motlatsi wa Mopresidente wa Phethahatso a kgethilwe ke Mopresidente;

4. Karolo 91 ya Molaotheo o motjha e tlameha ho balwa tjena:

91. Kabinete

1. Kabinete e bopilwe ka Mopresidente, Motlatsi wa Mopresidente wa Phethahatso le—
  - a. ho se be le Matona a fetang 27 ao e leng ditho tsa Seboka sa Naha mme ba kgethilwe ho ya ka dipehelo tsa karolwana (8) ho fihlela ho (12); le
  - b. ho se be le Letona le le leng leo e seng setho sa 175 Seboka sa Naha mme le kgethilwe ho ya ka dipehelo tsa karolwana (13), ka ntle ha eba Mopresidente a sebetse ho ya ka therisano le Motlatsi wa Mopresidente wa Phethahatso le baetapele ba mekga e

teng, ba bona ho kgathwa ha Letona le jwalo ho hlokeha.

2. Mokga ka mong o nang le ditulo tse 80 kapa ditulo tse ngata Sebokeng sa Naha o na le tokelo ya ho kgetha Motlatsi wa Mopresidente wa Phethahatso ho ditho tsa Seboka.
3. Ha ho se mokga kapa ho na le mokga o le mong o nang le ditulo tse 80 kapa ho feta Sebokeng, mokga o nang le ditulo tse ngata ho feta le mokga o hlahellang ka bobedi e le o moholo ka ditulo ka bomong e na le tokelo ya ho kgetha Motlatsi wa Mopresidente wa Phethahatso ho ditho tsa Seboka.
4. Ka ho kgethwa Motlatsi wa Mopresidente wa Phethahatso a ka ikgethela ho sala kapa ho kgaotsa ho ba setho sa Seboka.
5. Motlatsi wa Mopresidente wa Phethahatso a ka nna a sebedisa matla a hae mme a phethise mesebetsi eo a e tshepetsweng ofising ya Motlatsi wa Mopresidente wa Phethahatso ho ya ka Molaotheo kapa a kgetheilwe ka ho sebetse ofising eo ke Mopresidente.
6. Motlatsi wa Mopresidente wa Phethahatso o tshwara marapo—
  - a. ho fihlela 30 Mmesa 1999 ka ntle ha eba a ka tshwarelwa ke e mong kapa a bitswa ke mokga o tlamehang ho kgetha ho ya ka dipehelo tsa karolwana (2) le (3); kapa
  - b. ho fihlela motho ya kgethilweng ho ba Mopresidente ka mora kgetho efe kapa efe ya Seboka sa Naha e tshwerweng pele ho 30 Mmesa 1999, a qala ho sebetse.
7. Sekgeo ofising ya Motlatsi wa Mopresidente wa Phethahatso se ka tlatswa ke mokga oo Motlatsi wa Mopresidente a o kgethetsweng.
8. Mokga o nang le ditulo tse 20 Sebokeng sa Naha mme o ikemiseditse ho kenya letsoho mmusong wa kopanelo, o na le tokelo ya ho abelwa mosebetsi o le mong kapa e mengata ya Kabinete ho ya ka moo Matona a hlalositsweng ka teng karolwaneng (1)(a) a tla kgethwa ho ya le ka palohare ya ditulo tse tshwerweng ke ona Sebokeng sa Naha ka ho tshwana le palo ya ditulo tse tshwerweng ke mekga e teng.
9. Mosebetsi ya Kabinete e abelwe mekga e sebetse mmoho ho ya ka moralo o latelang:
  - a. Palo ya ditulo ho ya ka mosebetsi e laolwe ka ho arola palo yohle ka ditulo Sebokeng sa Naha se tshwerweng

- mmoho le mekga e sebetsang mmoho ka palo ya mesebetsi ho ya ka moo Matona a hlalositsweng ka teng karolwaneng (1)(a) a kgethilwe, le le le leng.
- b. Sephetho ho sa natswe di desimale tsa boraro le tse latelang, ha eba di teng, ke palo ya ditulo ho ya ka mesebetsi.
  - c. Palo ya mesebetsi e ka ajwang mokgeng o sebetsang mmoho o laolwaka ho arola palo yohle ya ditulo tse tshwerweng ke mokga Sebokeng sa Naha ka palo e hlalositsweng serapeng (b).
  - d. Sephetho, ho ya ka serapa (e), e bontsha palo ya mesebetsi e ka abelwang mokga oo.
  - e. Moo tshebediso ya moralo ona o ka hodimo o ka tswalang keketso teng e sa nyamela ka lebaka la palo ya mesebetsi e abetsweng mokga, keketso e tla phehisana le dikeketso tse ding tse tshwanang le tsona tse tswang mokgeng o mong kapa mekgeng e meng mme mesebetsi ofe kapa ofe kapa mesebetsi efe kapa efe e sa ajwang e belwe mokga kapa mekga e amehang ka tatelano ya keketso e hodimo.
10. Ka mora ho ba Mopresidente a buisane le Batlatsi ba Dipresidente ba Phethahatso le baetapele ba mekga e sebetsang mmoho ba lokela ho—
- a. laola mesebetsi ya bohlokwa e tla abelwa mekga e sebedisanang ka ho fapana ho ya ka palo ya mesebetsi ya ona ho ya ka karolwana (9);
  - b. a kgethe ho ya ka mesebetsi ka mong setho sa Seboka sa Naha seo e leng setho sa mokga oo mesebetsi oo o abetsweng ho ya ka serapa (a) jwalo ka Letona le ikarabellang mesebetsing oo;
  - c. ha ho hlokeha mabapi le Molaotheo kapa ho kgotsofatsa mmuso o sebetsang hantle, fapanya ho laolwa ho ya ka serapa (a), ho ya ka karolwana (9);
  - d. a fedise ho kgethwe hofe kapa hofe ho ya ka serapa (b)—
    - i. ha eba Mopresidente o kotjwa ho phethisa ka tsela eo ke moetapele wa mokga oo Letona ka bolona e leng setho; kapa
    - ii. ha ho ka hlokeha hore ka lebaka la Molaotheo kapa ka lebaka la mmuso o sebetsang hantle; kapa
  - e. a tlatse, ha ho hlokeha, ho ya ka temana ya (b), sekgeo ofising ya Letona.
11. Karolwana (10) e lokela ho sebediswa ho ya ka maikutlo ao a fuperweng ke kutlwisiso ya mmuso wa kopano ya setjhaba mme Mopresidente le basebetsi ba bang ba amehang ba lokela hore ha ho sebediswa karolwana eo ba leke ho utlwana ka mehla:

Ka ntle ha eba kutlwano e ke ke ya fihlellwa ka—

- a. ho phethisa matla ao a hlalositsweng temaneng (a), (c) kapa (d)(ii) ya karolwana eo, qeto ya Mopresidente ke yona e tla amohelwa;
  - b. ho phethiswa ha matla ho hlalositsweng serapa (b), (d)(i) kapa (e) ya karolwana eo mme e ama motho eo e seng setho sa mokga wa Mopresidente, qeto ya moetapele wa mokga oo motho eo e leng setho e a amohelwa; mme
  - c. ho sebediswa ha matla ao ho boletsweng ka ona serapeng (b), (d) (i) kapa (e) ya karolwana eo e amang motho eo e leng setho sa mokga wa Mopresidente, qeto ya Mopresidente ke yona e tla nkuwa.
12. Ha eba ho laolwa ha mesebetsi ho a abelwa mme ho fapane ho ya ka karolwana (10)(c), Matona a amehang a kgaotse ho sebetsa empa a ka nna a kgethwa moo ho hlokehang teng mme hore a tle a kgethwe hape mesebetsing e meng e ka ajwang ho ya ka mekga ya ona le ho ya ka ho laolwa ho fapaneng.
13. Mopresidente—
- a. ka puisano le Batlatsi ba Dipresidente tsa Phethahatso le baetapele ba mekga e sebetsang mmoho, ba lokela ho—
    - i. laola mesebetsi e ikgethileng mabapi le Letona ka moo ho hlalositsweng ka teng karolwaneng (1)(b) ha ho hlokeha ka kopo ya qeto ya Mopresidente ho ya ka karolwana eo;
    - ii. a kgethe ho ya ka mesebetsi oo motho eo e seng setho sa Seboka sa Naha jwalo ka Letona le ikarabellang mesebetsing oo; mme
    - iii. a tlatse, ha ho hlokeha, sekgeo ho ya ka mesebetsi oo; kapa
  - b. ka mora ho hore a buisane le Batlatsi ba Dipresidente tsa Phethahatso le baetapele ba mekga e sebedisanang, ba kgaotse kgetho efe kapa efe ho ya ka serapa (a) ha ho hlokeha lebaka la Molaotheo kapa ka lebaka la mmuso o sebetsang hantle.
14. Dikopano tsa Kabinete di lokela hore di etellwe pele ke Mopresidente, kapa, ha eba Mopresidente a ka laela jwalo, di etellwe pele ke Motlatsi wa Mopresidente wa Phethahatso: Ka ntle ha eba Batlatsi ba Dipresidente ba Phethahatso e le ba dulasetulo ba Kabinete ka ho fapana ka ntle hape ha eba ho na le mabaka a tlamang a mmuso le maikutlo a fuperweng monahanong wa mmuso wa setjhaba se kopaneng.
15. Kabinete e sebetse ka tsela eo ho ka utlwanang ka yona ho ya ka maikutlo a fuperweng monahanong wa mmuso wa

setjhaba se kopaneng le ho ba le mmuso o atlehileng.

5. Karolo ya 93 ya Molaotheo o motjha e tlameha ho balwa tjena:

93. Kgetho ya Batlatsi ba Matona

1. Mopresidente a ka nna a, ka mora ho hoba a buisane le Batlatsi ba Dipresidenteba Phethahatso le baetapele ba mekga e sebedisanang Kabineteng, ba thehe mesebetsi ya batlatsi ba matona.
2. Mokga o tlameha ho abelwa mosebetsi o le mong kapa e mengata ya motlatsi wa letona ka palohare e tshwanang le ho ya ka moralo oo mesebetsi ya Kabinete e abetsweng ka teng.
3. Dipehelo tsa karolo 91(10) ho ya ho (12) di a sebetsa mme tshhebetsong eo ho hlaloswa karolong eo ho Letona kapa lefapaha le lokela ho balwa jwalo ka tlhaloso ho Motlatsi wa Letona kapa mosebetsi wa motlatsi wa letona, ka ho latelana.
4. Ha eba motho o kgethilwe hore e be Motlatsi wa Letona la lefapaha lefe kapa lefe le tshepetsweng Letona—
  - a. Motlatsi wa Letona o lokela ho phethisa matla le ho sebetsa a thusa Letona le amehang ka matla afe kapa afe le mosebetsi o abetsweng Letona leo ho ya ka molao oa entsweng kapa a ka nna a, ho ya ka ditataiso tsa Mopresidente, abelwe ho Motlatsi eo wa Letona ke Letona leo; mme
  - b. ho hlaloswa molaong ofe kapa ofe ho ya ka Letona leo o lokela ho amohelwa jwalo ka ha o kenyeletsa tlhaloso ho Motlatsi wa Letona mme a sebetsa ho ya ka dipehelo tsa kabelo ya temana (a) ho ya ka Letona leo Motlatsi wa Letona a sebetsang sebakeng sa hae.

5. Ka mehla ha Motlatsi wa Mopresidente a le siyo kapa a hloleha ho phetha matla a hae kapa ho sebetsa ofising, Mopresidente a ka nna a kgetha Motlatsi e mong wa Mopresidente kapa motho e mong ho nka sebaka sa Motlatsi wa Mopresidente, e ka ba ka kakaretso kapa ka ho phetha kapa ka tshebetso efe kapa efe kapa mosebetsi.

6. Karolo 96 ya Molaotheo o motjha e tlameha ho kenyeletsa dikarolwana tse latelang tsa kekeletso:

3. Matona a ikarabella ka bomong ho Mopresidente le ho Seboka sa Naha ho laoleng mafapha a bona, mme ditho tsohle tsa Kabinete di ikarabella ka ho fapana mmoho mesebetsing ya bona ya mmuso wa naha le maano a ona.
4. Matona a laole mafapha a ona ho ya ka leano le laolwang ke Kabinete.
5. Ha eba Letona le hloleha ho laola lefapaha ho ya ka leano la Kabinete, Mopresidente a ka batla hore Letona le amehang le sebetse ho ya ka leano.
6. Ha eba Letona le amehang le hloleha ho sebetsa ho ya ka ditlhoko tsa Mopresidente ho ya ka karolo (5), Mopresidente a ka nna a tlosa Letona mosebetsing—
  - a. Ha eba ke Letona le hlalositsweng karolong 91(1)(a), ka mora ho buisanwe le Letona le, ha eba Letona ha se setho sa mokga wa Mopresidente kapa e se moetapele wa mokga o sebetsang mmoho le ka mora dipuisano le moetapele wa mokga wa Letona; kapa
  - b. ha eba ke Letona le hlalositsweng karolong 91(1)(b), ka mora puisano le Batlatsi ba Dipresidente ba Phethahatso le baetapele ba mekga e sebetsang mmoho.

Sehlomathiso sa C: Mmuso wa Kopano ya Setjhaba: Boemong ba Provense

1. Karolo 132 ya Molaotheo o motjha e tlameha ho balwa tjena:

132. Makgotla a Phethahatso

1. Lekgotla la Phethahatso la provense le na le Tonakgolo le ditho tse sa feteng tse 10 tse kgethilweng ke Tonakgolo ho ya ka karolo ena.
2. Mokga o nang le ditulo tsa diphesente tse 10 lekgotleng la ketsamolao la provense mme o nkile qeto ya ho sebetse mmoho le mmuso wa setjhaba se kopaneng o na le tokelo ya ho abelwa lefapha le le leng kapa a mangata a Lekgotla la Phethahatso ho ya ka palohare ya ditulo tse tshwerweng ke yona lekgotleng la ketsamolao ka ho lekana le palo ya ditulo tse tshwerweng ke mekga e meng e sebetsang mmoho.
3. Mafapha a Lekgotla la Phethahatso le lokela ho abelwa ho mekga e fapaneng e sebetsang mmoho ho ya ka moralo o balletsweng karolong 91(9), mme ha ho sebediswa moralo oo karolong eo—
  - a. Kabinete, e lokela ho balwa jwalo ka ha e hlalosekwa Lekgotla la Phethahatso;
  - b. Letona le lokela ho nkuwa e le setho sa Lekgotla la Phethahatso; le
  - c. Seboka sa Naha se balwe e le tthaloso ya lekgotla la ketsamolao la provense.
4. Tonakgolo ya provense ka mora ho ba a buisane le baetapele ba mekga e nang le seabo o lokela ho—
  - a. laola mafapha a fapaneng a tla abelwa mekga e fapaneng e nang le seabo ho ya ka palo ya mafapha abetsweng ona ho ya ka karolwana (3);
  - b. a kgethe ho ya ka mafapha ao setho sa lekgotla la ketsamolao la provense leo e leng setho sa mokga oo lefapha le abetsweng ka teng ho ya ka serapa (a), jwalo ka setho sa Lekgotla la Phethahatso le ikarabellang lefapheng leo;
  - c. ha eba ho a hlokeha hore ka lebaka la Molaotheo kapa ka lebaka la mmuso o sebetsang hantle, ho fapana ha ho laolwa ho fe kapa ho fe ho ya ka serapa (a), ho ya ka karolwana (3);
  - d. kgaotsa ho kgethelwa mosebetsi ho ya ka serapa (b)—
    - i. ha Tonakgolo a kotjwa ho phethisa jwalo ke moetapele wa mokga oo setho sa Lekgotla la Phethahatso e

- leng setho sa ona; kapa
  - ii. ha eba ho hlokeha ka lebaka la Molaotheo kapa ka lebaka la mmuso o sebetsang hantle; kapa
- e. tlatsa, ha ho hlokeha, ho ya ka serapa (b), sekgeo sa mosebetsi ofising ya setho sa Lekgotla la Phethahatso.
5. Karolwana (4) e lokela ho sebediswa ho ya ka maikutlo a fuperweng monahanong wa mmuso wa setjhaba se kopaneng mme Tonakgolo le basebetsi ba bang ba amehang ba lokela ho dumellana ka mehla ha ho sebediswa karolwana eo: Ka ntle ha eba kutlwisiso eo e ke ya fihlellwa ka ho—
    - a. phethwa ha matla a hlalositsewang serapa (a), (c) kapa (d)(ii) ya karolwana, qeto eo Tonakgolo a e nkileng e a amoheleha;
    - b. phethwa ha matla ho hlalositsewang serapa (b), (d)(i) kapa (e) ya karolwana eo e amang motho eo e seng setho sa mokga wa Mopresidente, qeto ya moetapele wa mokga oo motho eo e leng setho ho ona e a amoheleha; le
    - c. phethwa ha matla ao ho halositsewang ka ona serapa (b) kapa (e) ya karolwana eo e amang motho eo e leng setho sa mokga wa Mopresidente, qeto eo Mopresidente a e nkileng e amoheleha.
  6. Ebang ho hlwauwa ho fe kapa ho fe hwa dikabo tsa potefolio di fapane ka tlasa karolwana (4)(c), ditho tse amehang di lokela ho kgaotsa ho sebetse dipotefoliong tsa bona empa di ka kgethelwa dipotefolio tse ding tse abetsweng mekga ya bona ho latela ho fapana ho hlwauweng.
  7. Dikopano tsa Lekgotla la Phethahatso di lokela etellwa pele ke Tonakgolo ya provense.
  8. Lekgotla la Phethahatso le lokela ho sebetse ka tsela e tlisang kutlwano ho ya ka maikutlo a monahano wa mmuso wa setjhaba se kopaneng le ka lebaka la mmuso o sebetsang hantle.

2. Karolo 136 ya Molaotheo o motjha e tlameha ho kenyeletsa dikarolwana tse latelang:

3. Ditho tsa Makgotla a Phethahatso a na le boikarabelo ka bomong hoTonakgolo le lekgotla la ketsamolao taolong ya mafapha mme ditho tsohleletsa Lekgotla la Phethahatso di na le boikarabelo ha mmoho ka ho tshebetso ya mmuso waprovense le maano a

- ona.
4. Ditho tsa Makgotla a Phethahatso di lokela ho laola dipotefolio tsa tsona ho ya ka leano la Lekgotla.
  5. Ha eba setho sa Lekgotla la Phethahatso le hloleha ho laola potafolio ho ya ka leano la Lekgotla, Tonakgolo a ka nna a batla hore setho se amehang se sebetse mmoho le leano leo.

6. Ha eba setho se amehang se hloleha ho phethisa ditlhoko tsa Tonakgolo ho ya ka karolwana (5), Tonakgolo a ka tlosa setho mosebetsing ka mora puisano le setho mme ha eba setho ha se setho sa mokga wa Tonakgolo kapa ha se moetapele wa mokga o sebetsang mmoho, le ka mora puisano le moetapele wa mokga wa setho seo.

Sehlomathiso sa D: Tsamaiso ya setjhaba le ditshebeletso tsa tshireletso: Diphetolo dikarolong tsa kgale tsa Molaotheo

1. Phetolo ya karolo 218 ya Molaotheo wa kgale—
  - a. ka ho tlosa karolwana (1) mantswa a etellang serapa (a) pele ka mantswa a latelang:

1. Ho ya ka ditataiso tsa Letona la Polokeho le Tshireletso, Khomishenara wa Naha o tla ikarabella ho—

- a. ka ho tlosa serapa (b) ya karolwana ya (1) ka karolwana ena e latelang:

(b) ho kgethwa ha dikhomishenara tsa provense;

- a. ka ho tlosa serapana (d) ya karolwana (1) ka serapa se latelang:

(d) phuputso le thibelo ya bosenyi ho rerilweng kapa bosenyi bo batlang phuputso ya setjhaba le thibelo kapa bokgoni bo ikgethileng,

le

- a. ka ho tlosa serapa (k) ya karolwana (1) ka serapa se latelang:

(k) ho thehwa le ho boloka yuniti ya leano ya tlhophiso ya setjhaba hore e tle e sebediswe ho tshhehisa le ka kopu ya Khomishenara ya Provense;

2. Phetolo ya karolo 219 ya Molaotheo wa kgale ka ho tlosa karolwana (1) mantswa a etellang serapeng (a) pele ka mantswa a latelang:

1. Ho ya ka karolo ya 218(1), Khomishenara ya Provense e tla ba leboikarabelo ba ho—

3. Phetolo ya karolo 224 ya Molaotheo wa kgale ka ho tlosa karolwana (2) ka phehiso e latelang:

Ka ntle ha eba karolwana ena e tla sebediswa ho ditho dife kapa dife tsa sesole tse rometseng lenane la tsona la basebetsi ka mora ho thehwa ha serapa ya molaotheo jwalo ka ha e nahannwe karolong ya 73 ya Molaotheo oo ha eba mokga wa dipolotiki o ka tlosa taolo ya le tsamaiso o ikemetse kapa o tsamaelana le ona mme le maikemisetso a ona a ntshetswang pele o ile wa kenya letsoho Lekgotleng la Phethahatso la Phetoho kapa o ile wa kenya letsoho dikgethong tsa pele tsa Seboka sa Naha le makgotla a ketsamolao a provense ho ya ka Molaotheo o

hlalositsweng.

4. Phetolo ya karolo 227 ya Molaotheo wa kgale ka ho tlosa karolwana (2) ka karolwana e latelang:

2. Lebotho la Tshireletso la Naha le tla phethisa matla a lona lemesebetsi ya lona mabapi le ditlhoko tsa setjhaba feela ho ya ka dintlhatsa Kgaolo 11 ya Molaotheo wa Rephaboliki ya Afrika Borwa, 1996.

5. Phetolo ya karolo 236 ya Molaotheo wa kgale—
  - a. ka ho tlosa karolwana ya (1) ka karolwana e latelang—

1. Tshebeletso ya setjhaba, lefapha la mmuso, taolo kapa tshebeletso ya tshireletso eo pele ho ho thehwa ha Molaotheo ka pele wa Rephaboliki ya Afrika Borwa, 1996 (o bitswang “Molaotheo o motjha”), o phethile mesebetsi ya mmuso o sa sebetsa ho ya ka molao o entsweng o sebetsang ho ona ho fihlela o fedisitswe kapa o sebedisana kapa o kopantswe mokgatlong o nepahetseng kapa o arotswe kapa o matlafaditswe le mokgatlo ofe kapa ofe.

- b. ka ho tlosa karolwana ya (6) ka karolwana e latelang:

6. a. Mopresidente a ka nna a kgetha khomishene ho lekola ho phethwa kapa ntshetsopele, kapa melemo e meng kapa ho nehelwa ha ntlha e nngwe kappa lebaka la tshebetso kapa molemo o mong o hlahileng mahareng a 27 Mmesa 1993 le 30 Mphalane 1994 ho ya ka motho e mong le e mong ya hlalositsweng karolwaneng (2) kapa sehlopha sefe kapa sefe sa batho ba jwalo.
b. Khomishene e ka kgutlisetsa morao kapa ya fetola tumellano ho kgethelwa mesebetsi, ho phahamiswa kapa putsa ha ho sa loka kapa ho loketse ho ya ka mabaka.

le

- a. ka ho tlosa “Molaotheo ona”, hohle moo o

hlahellang teng karolong 236, ka

■ Molaotheo o motjha

6. Phetolo ya karolo 237 ya Molaotheo wa kgale—

a. ka ho tlosa serapa (a) karolwaneng (1) ka serapa se latelang:

(a) ho arolwa ha mekgatlo yohle e hlahositse karolong 236(1), ho sa kenyeletswe mabotho a tshireletso a hlahositse karolong 224(2), o tla tswela pele ka mora ho thehwa ha Molaotheo wa Rephaboliki ya Afrika Borwa, 1996, ka tihadimo ya ho theha—

(i) tsamaiso e matla boemong ba naha le hore le sebetse le ditaba tse taolong e boemong ba naha; le

(ii) tsamaiso e matla ya provense e nngwe le e nngwe hore e sebetse le ditaba tse taolong ya

■ mmuso wa provense ka nngwe.

a. ka ho tlosa seratswana (i) karolwaneng (2)(a) ka seratswana se latelang:

(i) mekgatlo e hlahositse karolong 236(1), ho sa kenyeletswe mabotho a sesole, e sala le mmuso wa naha, e tla bontsha boikarabelo ka ho sebedisana le mebuso ya provense;

7. Phetolo ya karolo 239 ya Molaotheo wa kgale ka ho tlosa karolo (4) ka karolwana e latelang:

4. Ho ya ka, le ho latela molao ofe kapa ofe, maruo, ditokelo, mesebetsi le boikarabelo ba makala ohle ao ho hlahositse karolong 224(2) a tla itshetleha hodima Lebotho la Tshireletso la Nahaho ya ka ditataiso tsa Letona la Tshireletso.